

NATIONAAL PARK KALMTHOUTSE HEIDE

*Waar grenzen vervagen en
weidse stilte heerst*

MASTERPLAN

COLOFON

Nationaal Park Kalmthoutse Heide ONTWERP MASTERPLAN 2024-2048

GRENSPARK KALMTHOUTSE HEIDE

Putsesteenweg 129
2920 Kalmthout

ONTWERPERS

OMGEVING cv
Uitbreidingstraat 390 bus 1
2600 Berchem

Dit plan werd opgesteld in samenwerking met overheden, gemeenten, Provincie Antwerpen, natuurverenigingen, landbouworganisaties, erfgoedorganisaties, private natuureigenaren, waterbeheerders, toeristische verenigingen, lokale ondernemers en onderzoeksinstellingen.

Deze kandidatuur tot erkenning als Nationaal Park wordt/werd gesubsidieerd in het kader van de projectoproep Nationale parken, in opdracht van de Vlaamse Overheid.

Foto voorpagina: Kalmthoutse Heide, © Willeke Machiels

NATIONAAL PARK KALMTHOUTSE HEIDE

**MASTERPLAN
31 maart 2023**

Figuur 1 Dreef in het Peerds Bos

INHOUDSTAFEL

1.	INLEIDING	10
1.1	LEESWIJZER	11
1.2	SITUERING	13
1.3	KARAKTERISTIEKEN VAN HET GEBIED	14
2.	BOUWSTENEN VOOR EEN VISIE	20
2.1	UITGANGSPUNTEN	21
2.2	MEERWAARDE VAN EEN NATIONAAL PARK	22
2.3	DE MISSIE	24
2.4	AFBAKENING 2048	28
2.5	DEELGEBIEDEN VAN HET NATIONAAL PARK	30
2.6	UNIQUE SELLING POINTS	36
3.	STRATEGISCHE EN OPERATIONELE DOELSTELLINGEN	42
3.1	OVERZICHT	43
3.2	TOPNATUUR VERSTERKEN	46
	N SD1 GRENSOVERSCHRIJDENDE TOPNATUUR MET HEIDEROZE TOEKOMST	
	N SD2 NATUURGEBIEDEN BUITEN SPECIALE BESCHERMINGSZONES IN SAMENHANG EN ONDERSTEUNING	
	N SD3 INTEGRATIE VAN GROENGEBIEDEN MET LANDBOUWGEBRUIK IN NATUURGEBIEDEN MET KLEINSCHALIGHEID EN AGRO-ECOLOGISCH BEHEER	
	N SD4 NATUURDOELSTELLINGEN MONITOREN	
3.3	NAAR EEN KLIMAATADAPTIEF LANDSCHAP	67
	L SD1 HET UNIEKE WATERSYSTEEM STUURT HET LANDSCHAP	
	L SD2 KWALITEITSVOL EN ECOLOGISCH ROBUUST LANDSCHAP DOOR MAATWERK, INRICHTING EN BEHEER	
	L SD3 DE WEIDSHEID EN DYNAMIEK VAN HET STREEKEIGEN LANDSCHAP VERSTERKEN	
	L SD4 HET TALRIJKE ERFGOED ALS MEERWAARDE VOOR HET LANDSCHAP	

3.4	DUURZAAM TOERISME EN DUURZAME RECREATIE MET UNIEKE, KWALITEITSVOLLE BELEVINGEN EN STERKE VERHALEN IN STILLE, GRENZELOZE TOPNATUUR	88
	T SD1	BEZOEKERS OP EEN DUURZAME MANIER ONTVANGEN EN BEGELEIDEN
	T SD2	DUURZAME REIZEN NAAR EN DOOR HET NATIONAAL PARK
	T SD3	STERKE VERHALEN ALS BOUWSTENEN VOOR UNIEKE BELEVINGEN
	T SD4	MEERWAARDE CREËREN VOOR GEMEENTEN, OMWONENDEN EN LOKALE ONDERNEMERS
	T SD5	BEZOEKERSMONITORING
3.5	GEBIEDSEDUCTIE	109
	E SD1	CONSTRUCTIEVE SAMENWERKING VERSTERKEN TUSSEN ALLE ACTOREN DIE BETROKKEN ZIJN BIJ DE UITVOERING VAN EDUCATIE
	E SD2	HET ONTWIKKELEN EN VERSTERKEN VAN HET EDUCATIEF AANBOD DOOR OPZETTEN VAN EEN EDUCATIESTRATEGIE IN SAMENWERKING MET BETROKKENEN
	E SD3	MONITORING LEVERT WETENSCHAPPELIJKE BOUWSTENEN VOOR EDUCATIE
4.	GOVERNANCE	118
5.	VERKLARENDE WOORDENLIJST	124
6.	LITERATUURLIJST	132
7.	BIJLAGEN	136
7.1	MANAGEMENTSAMENVATTING	137
7.2	PARTICIPATIE	141

FIGURENLIJST

- Figuur 1 Dreef in het Peerds Bos, p. 4
- Figuur 2 Situeringskaart van het Nationaal Park, p. 12
- Figuur 3 Kaart met grenzen in en rond de Kalmthoutse Heide, p. 14
- Figuur 4 11 000 jaar landschapsontwikkelingen (uit: STROOTMAN LANDSCHAPSARCHITECTEN (2022). Kalmthoutse Heide en omstreken, landschapsbiografie/landschapsecologische systeemanalyse, p. 25), p. 15
- Figuur 5 Kaart met waardevolle habitats en Natura 2000-gebieden, p. 16
- Figuur 6 Geluidsvervuiling door weg-, spoor- en luchtverkeer, berekend via Iden-methode (gemiddelde voor dag-, avond- en nachtperiode). Bron: verwerking van kaarten beschikbaar via nationalegeoregister.nl/geonetwork en geopunt.be, p. 17
- Figuur 7 Kaart met erfgoed in de streek van het Nationaal Park, p. 18
- Figuur 8 Kaart met wandel- en fietsnetwerk, onthaalpoorten en dorpskernen, p. 19
- Figuur 9 De Mik, Brasschaat, p. 23
- Figuur 10 Foto genomen tijdens de eerste werkbank, 2022, p. 24
- Figuur 11 Belgisch-Nederlandse grenspaal nr. 258, p. 24
- Figuur 12 Ven in de Kalmthoutse Heide, p. 24
- Figuur 13 Markiezaatmeer © G.Lanting - Wikimedia, p. 25
- Figuur 14 Stappersven in de Kalmthoutse Heide, p. 25
- Figuur 15 Marum © Regionaal Landschap De Voorkempen, p. 25
- Figuur 16 Antitankgracht ©Regionaal Landschap De Voorkempen, p. 26
- Figuur 17 CSA Kruisbos, p. 26
- Figuur 18 De Mik, Brasschaat, p. 27
- Figuur 19 Kaart met aanduiding van de afbakening van het Nationaal Park, p. 28
- Figuur 20 Kaart met aanduiding van de vijf deelgebieden van het Nationaal Park, p. 30
- Figuur 21 Kalmthoutse Heide, p. 31
- Figuur 22 Steilrand van de Brabantse Wal © Stichting Brabantse Wal, p. 31
- Figuur 23 Markiezaatmeer © G.Lanting - Wikimedia, p. 31
- Figuur 24 Marum © Regionaal Landschap de Voorkempen, p. 32
- Figuur 25 Fort Ertbrand langs de Antitankgracht© Regionaal Landschap de Voorkempen, p. 32
- Figuur 26 Spelende kinderen langs de Antitankgracht © Regionaal Landschap de Voorkempen, p. 33
- Figuur 27 Heidevegetatie in de mist op de Kalmthouste Heide, p. 34
- Figuur 28 Zonsopgang © Ellis Pellegrom, p. 37
- Figuur 29 Loopgravenpad in het Mastenbos © Regionaal Landschap de Voorkempen, p. 37
- Figuur 30 Wandelaar © Hanneke Van Camp, p. 38
- Figuur 31 Nachtzwaluw © Staatsbosbeheer, p. 40

- Figuur 32 Kaart met aanduiding van Natura 2000-gebieden, p. 47
- Figuur 33 Schets met aanduiding van gebieden waar infiltratie en reductie van waterafvoer prioritair zijn binnen het Nationaal Park, p. 49
- Figuur 34 Kaart met aanduiding van aanwezige infrastructuur voor verbeterde faunapassage bij kruisingen, p. 51
- Figuur 36 Kaart met overzicht van terreinen in eigendom en/of beheer van ANB, Natuurpunt, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Evides, Brabants Landschap en/of gemeenten, p. 53
- Figuur 37 Kaart met actuele beheerplannen type 3 en 4 en beheerplan militair domein, gebieden met intentie tot gehele of gedeeltelijke opmaak of omvorming naar type 3 of 4, p. 55
- Figuur 38 Kaart met Natura 2000-gebieden en andere kerngebieden, p. 57
- Figuur 39 Kaart met Natura2000-gebieden en zones in landbouwgebruik, p. 59
- Figuur 40 Synthesekaart visie vegetatiedoeltypen met bestandsindeling voor de Steertse Heide. © ANB, p. 61
- Figuur 41 Kaart met landbouwpercelen in SBZ of VEN aan de Nolsebaan (gele perimeters) op de kaart van de gemiddeld hoogste grondwaterstand, waardoor duidelijk wordt dat ze mee in de kom van de Nol gelegen zijn, p. 61
- Figuur 42 Adder tussen de purperen heide © Marc Sloommaekers, p. 63
- Figuur 43 Heidedeblauwtje op dopheide © Mark Mertens, p. 63
- Figuur 44 Monitoring van een wulpje door vrijwilligers © Grenspark archief, p. 65
- Figuur 45 Monitoring van amfibieën met fuiken © Grenspark archief, p. 65
- Figuur 46 De Antitankgracht in Stabroek © Regionaal Landschap de Voorkempen, p. 66
- Figuur 47 Kaart van het natuurlijk watersysteem voor ingrijpen van de mens. (uit: STROOTMANLANDSCHAPSARCHITECTEN (2022). Kalmthoutse Heide en omstreken, landschapsbiografie/relictenkaart natuurlijk landschap en vroege bewoning, p. 56), p. 68
- Figuur 48 Kaart met watersysteem en potentiële groenblauwe corridors. Ondergrond op basis van Watersysteemkaart UAntwerpen voor de provincie Antwerpen, p. 70
- Figuur 49 Kaart van de Laarse Beek in Schoten als ruggengraat voor projecten: verschillende deelprojecten verzameld in een geïntegreerd project rond de Laarse Beek, p. 71
- Figuur 50 Conceptueel voorbeeld van hoe het verweven landschap rond de Kalmthoutse Heide eruit kan zien, p. 72
- Figuur 51 Kleine aanpassingen in de inrichting van percelen, zoals deze biodiverse bloemenrand, kunnen een grote meerwaarde hebben voor het ecologisch robuust landschap rond het Nationaal Park, p. 74
- Figuur 52 Kaart met potentieel om de perimeter ter hoogte van de zuidrand (Antitankgracht) robuuster te maken via bestaande bosgebieden, p. 77
- Figuur 53 Heidelandschap met zandverstuiving op de achtergrond. Een gesloten boslandschap omsluit het heidegebied, p. 79
- Figuur 54 In het natuurgebiedje Kortenhoeff worden bossen afgewisseld met heide. © Grenspark Kalmthoutse Heide, p. 79
- Figuur 55 Kaart met aanduiding van de operationele doelstellingen voor het bewaren van weidse streekeigen landschappen, p. 81
- Figuur 56 Fort De Roovere ten noorden van Bergen op Zoom is maar één van de vele belangrijke verdedigingswerken die zich in en rond het Nationaal Park bevinden. © Niall O'Donovan, p. 83
- Figuur 57 Het Ravenhof in Putte waakt over de ingang van het Grenspark Kalmthoutse Heide. In de streek liggen veel gelijkaardige monumenten. © Torsade de Pointes, p. 83
- Figuur 58 Kaart met erfgoed in en rond het Nationaal Park, p. 85
- Figuur 59 De Abdijbossen © Rene Koster, p. 86

- Figuur 60 Wandelaars op een uitkijkplatform in Wuustwezel met zicht over het Marum. © Regionaal Landschap De Voorkempen, p. 89
- Figuur 61 Onthaalpoort Hemelrijk © Grenspark Kalmthoutse Heide, p. 91
- Figuur 62 Onthaalpoort Ravenhof © Torsade de Pointes, p. 91
- Figuur 63 Onthaalpoort De Vroente © Grenspark Kalmthoutse Heide, p. 91
- Figuur 64 Onthaalpoort De Volksabdij © G. Lanting, p. 92
- Figuur 65 Onthaalpoorten rond het Nationaal Park, p. 93
- Figuur 66 Zoneringsplan Grenspark Kalmthoutse Heide 2011, p. 95
- Figuur 67 Recreanten in Wuustwezel. ©Regionaal Landschap De Voorkempen, p. 96
- Figuur 68 Struikhei op de Kalmthoutse Heide, p. 97
- Figuur 69 Fietsers in Wuustwezel. © Regionaal Landschap De Voorkempen, p. 99
- Figuur 70 Stappersven in de Kalmthoutse Heide, p. 101
- Figuur 71 Schilders in de heide anno 1901. © AJ Heymans, p. 103
- Figuur 72 Het Yorkshire Sculpture Park, wandelen in het grootste beeldenpark van Europa. Een mooi voorbeeld van een combinatie van kunst en natuur. © Yorkshire Post, p. 103
- Figuur 73 Spelende kinderen aan de Antitankgracht. © Regionaal Landschap de Voorkempen, p. 105
- Figuur 74 Spelende kinderen aan de Antitankgracht. © Regionaal Landschap de Voorkempen, p. 108
- Figuur 75 Zonsopgang op de heide. © Luc Van Avermaet, p. 113
- Figuur 76 Heidekartelblad, een zeldzaam plantje dat voorkomt op natte heide. © Guy Heutz, Hesselteer, p. 117
- Figuur 77 Recreanten in Wuustwezel, © Regionaal Landschap De Voorkempen, p. 123
- Figuur 78 Spelen in Kapellen, © Regionaal Landschap De Voorkempen, p. 135
- Figuur 79 Blauwborst, © Ed Zijp, p. 138
- Figuur 80 Venoever met witte snavelbies, dopheide en beenbreek. © Marc Slootmaekers, p. 139
- Figuur 81 Een werksessie tijdens een van de werkbanken, p. 140
- Figuur 82 Plenaire toelichting tijdens een van de werkbanken, p. 140
- Figuur 83 Een werksessie tijdens een van de werkbanken, p. 143
- Figuur 84 Een werksessie tijdens een van de werkbanken, p. 143
- Figuur 85 De Kalmthoutse Heide, © Willeke Machiels, p. 208

1. INLEIDING

1.1 LEESWIJZER

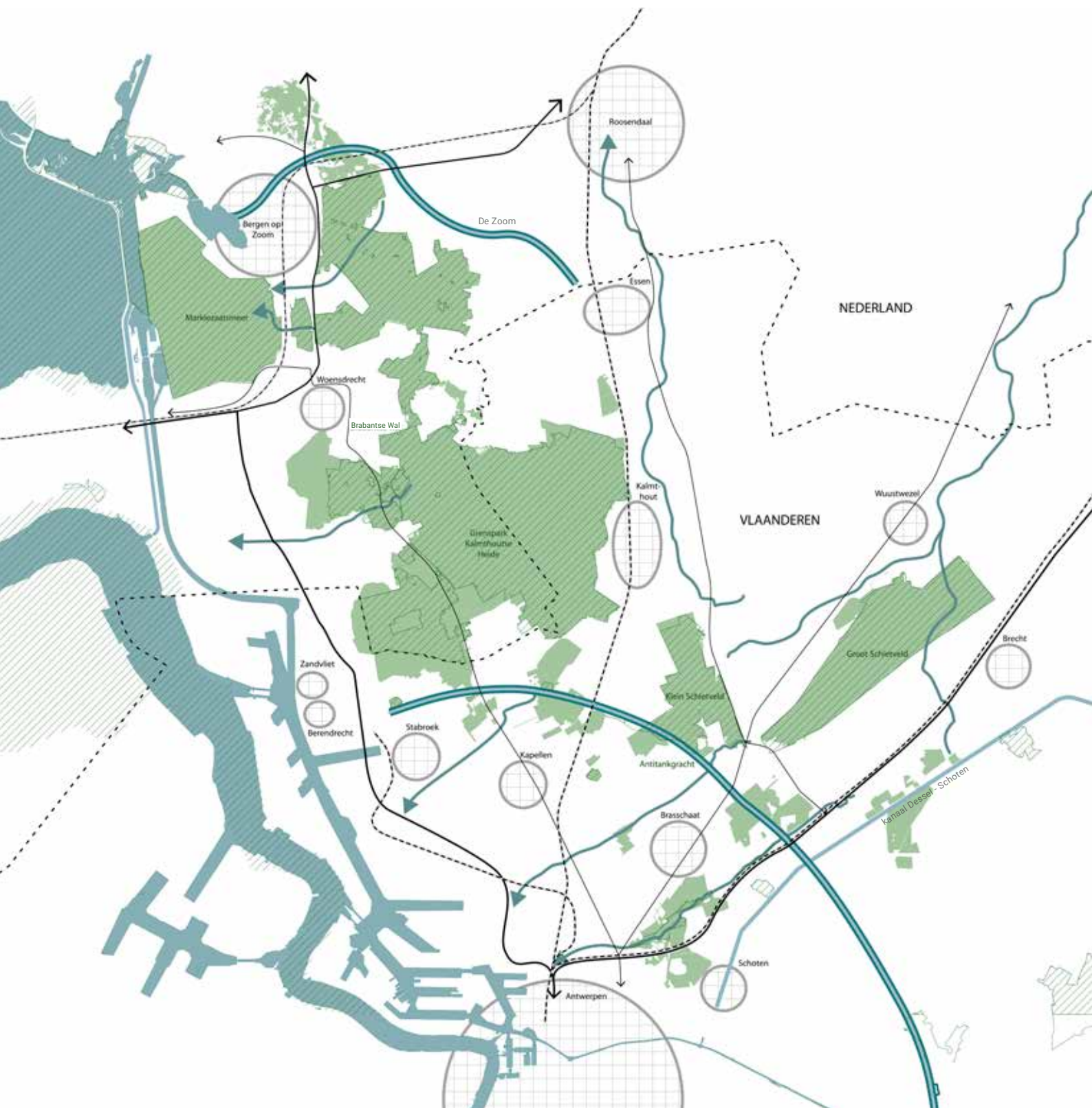
Grenspark Kalmthoutse Heide heeft zich kandidaat gesteld voor het label 'Nationaal Park'. Wie dit label wil dragen, moet uiteraard een sterk onderbouwde toekomstvisie hebben voor het park. Het uitzetten van zo een ambitieuze toekomstvisie is een belangrijk onderdeel van dit Masterplan. Hiervoor kijken we 24 jaar vooruit, richting 2048 en beantwoorden we vragen als: wat willen we bereiken met het Nationaal Park, en vooral, hoe willen we dit waarmaken en voor wie? Daarom omvat het Masterplan ook een Operationeel Plan voor de eerste 6 jaar (2024 – 2030) waarin concrete acties worden samengebracht.

Om tot een toekomstvisie te komen voor het Nationaal Park, moeten verschillende bouwstenen worden samengelegd. Na een kennismaking in hoofdstuk 1 worden de bouwstenen van de toekomstvisie toegelicht in het tweede hoofdstuk. Dat begint met het helder formuleren van de uitgangspunten. De meerwaarde die een Nationaal Park kan bieden komt daarna. Ten derde gaat aandacht naar de gemeenschappelijke missie van alle stakeholders rond het Nationaal Park. In een vierde bouwsteen worden de afbakening, de deelgebieden en het behalen van de criteria behandeld. Tenslotte worden de 'unique selling points' of USP's geformuleerd. Die beschrijven wat het Nationaal Park Kalmthoutse Heide te bieden heeft voor de verschillende types bezoekers.

In het derde hoofdstuk worden de eigenheid en de identiteit van het gebied, die vervat zitten in de toekomstvisie, verder uitgewerkt in vier pijlers: natuur, landschap, toerisme en educatie. Binnen elke pijler worden strategische doelstellingen (SD's) uitgewerkt, die tot stand kwamen met de input van stakeholders en omwonenden die aanwezig waren op 3 werkbanken. De SD's tonen ambitieuze ideaalbeelden waar we naar streven. Om een SD te verwezenlijken, worden verschillende, meer concrete operationele doelstellingen (OD's) vastgesteld. Zij vormen het stramien van het Operationeel Plan waarin per OD verschillende acties worden opgenomen. We hanteren dus per pijler een driedelige structuur: Strategische Doelstellingen - Operationele Doelstellingen en Acties. Het overzicht van de concrete acties maakt deel uit van het Operationeel Plan.

Ten slotte wordt in hoofdstuk 4 een governancemodel uitgewerkt om inhoud te geven aan het samenwerkingsverband van dit Nationaal Park. Hierbij staan het bottom-up principe en de vrijwilligheid voorop. Nationale Parken hebben in de eerste plaats een behoudsbenadering, namelijk behoud van biodiversiteit verwezenlijken en deze ook trachten te verbeteren. Daarnaast is er een gemeenschapsgerichte benadering, namelijk de lokale bevolking rond een Nationaal Park toelaten op een eerlijke en gelijkwaardige wijze te genieten van de sociale en economische voordelen van het park.

Het Masterplan, het Operationeel Plan en het Governancemodel zijn geschraagd op de bepalingen van het ontwerp Landschapsdecreet zoals door de Vlaamse regering goedgekeurd op 23 december 2022. Artikel 8 van dat ontwerp-decreet stelt uitdrukkelijk dat de erkenning als Vlaams Park of de werking van het Parkbureau op zich geen verplichtingen of geen beperkende maatregelen genereert boven op de vigerende regelgeving voor de houders van zakelijke rechten noch voor de gebruikers ervan, behoudens anders overeengekomen. Ondanks die duidelijke stelling blijft binnen het Coalitieteam de vrees bestaan voor toekomstige regelgeving die geënt wordt op de afbakening van het Nationaal Park. Positief is dat de erkenning, de werking van het Parkbureau en de uitvoering van het Masterplan en de Operationele Plannen nooit afbreuk kunnen doen aan de gemeentelijke bevoegdheden, opdrachten of autonomie. Het Parkbureau zal bij het vervullen van zijn opdrachten rekening houden met het lokaal beleid, dat autonoom gevoerd wordt door de deelnemende gemeenten op wiens grondgebied het park gelegen is. Door zijn werking zal het Parkbureau kunnen aantonen dat met deze bottom-up aanpak ook een bijdrage geleverd kan worden aan Vlaamse, Nederlandse en Europese doelstellingen.

Figuur 2 Situeringkaart van het Nationaal Park

	landsgrens		spoorlijn
	Nationaal Park		Antitankgracht, De Zoom
	gemeente/district		Natura 2000
	verbindingsweg		beek

1.2 SITUERING

Het Nationaal Park Kalmthoutse Heide maakt deel uit van een groot openruimtegebied, dat zich grensoverschrijdend uitstrekt tussen de steden Bergen op Zoom en Roosendaal aan Nederlandse zijde, en de stad Antwerpen met de Antwerpse Haven en het perifeer bebouwd gebied waartoe Kapellen, Brasschaat en Schoten behoren aan Vlaamse kant. Het hoeft weinig betoog dat deze waardevolle open ruimte, met daarin naast de waardevolle en beschermde natuurgebieden ook uitgestrekte landbouwgebieden en levendige dorpen, nu en in de toekomst onder verdere verstedelijkingsdruk zal staan. Voor de concrete afbakening van het Nationaal Park verwijzen we naar punt 2.4. waarin het groeitraject richting 2048 toegelicht wordt.

Enkele cijfers:

UITGESTREKTE OPEN RUIMTE	NATUURKERNEN NATIONAAL PARK
waarrond en waarin ca. 1 miljoen mensen wonen	Natura 2000-gebied: 11 023 ha
omvang open ruimte: 36 000 ha	heide- en duinhabitat: 3 352 ha
verharding: 23%	beschermd of vastgesteld landschap: 9 185 ha

1.3 KARAKTERISTIEKEN VAN HET GEBIED

Een landschap van grenzen en contrasten

De Kalmthoutse Heide ligt op een bijzondere locatie; dat wordt duidelijk op onderstaande kaart. In dit gebied nemen grenzen en gradiënten een centrale plek in. Bij het woord grenzen wordt automatisch gedacht aan de bestuurlijke grens tussen Nederland en België (Vlaanderen). Die grens is evident, maar lang niet zo zichtbaar in het landschap als vele andere grenzen. Door het gebied loopt de scheiding tussen zand (beige) en klei (paars), waar de zandige en voedselarme Kempen en het kleiige en voedselrijke polderlandschap van de kust elkaar raken.

Het is ook een grens tussen hoog (licht) en laag (donker), die op haar duidelijkst waar te nemen is langs de tiental meters hoge steilrand van de Brabantse Wal in de omgeving van Ossendrecht. Bovenop de rug van deze wal ligt bovendien een scheiding tussen verschillende watersystemen: het Maasbekken en het Beneden-Scheldebekken. Met al die scheidslijnen is het haast vanzelfsprekend dat het gebied de overgangen markeert tussen verschillende cultuurlandschappen en natuurtypen.¹

1 STROOTMAN LANDSCHAPSARCHITECTEN (2022). Kalmthoutse Heide en omstreken, landschapsbiografie/landschapsecologische systeemanalyse

Figuur 3 Kaart met grenzen in en rond de Kalmthoutse Heide

ca. 11 000 jaar geleden

ca. 3850 v.C.

ca. 100 n.C.

ca. 1200 n.C.

ca. 1830 n.C.

huidig landschap

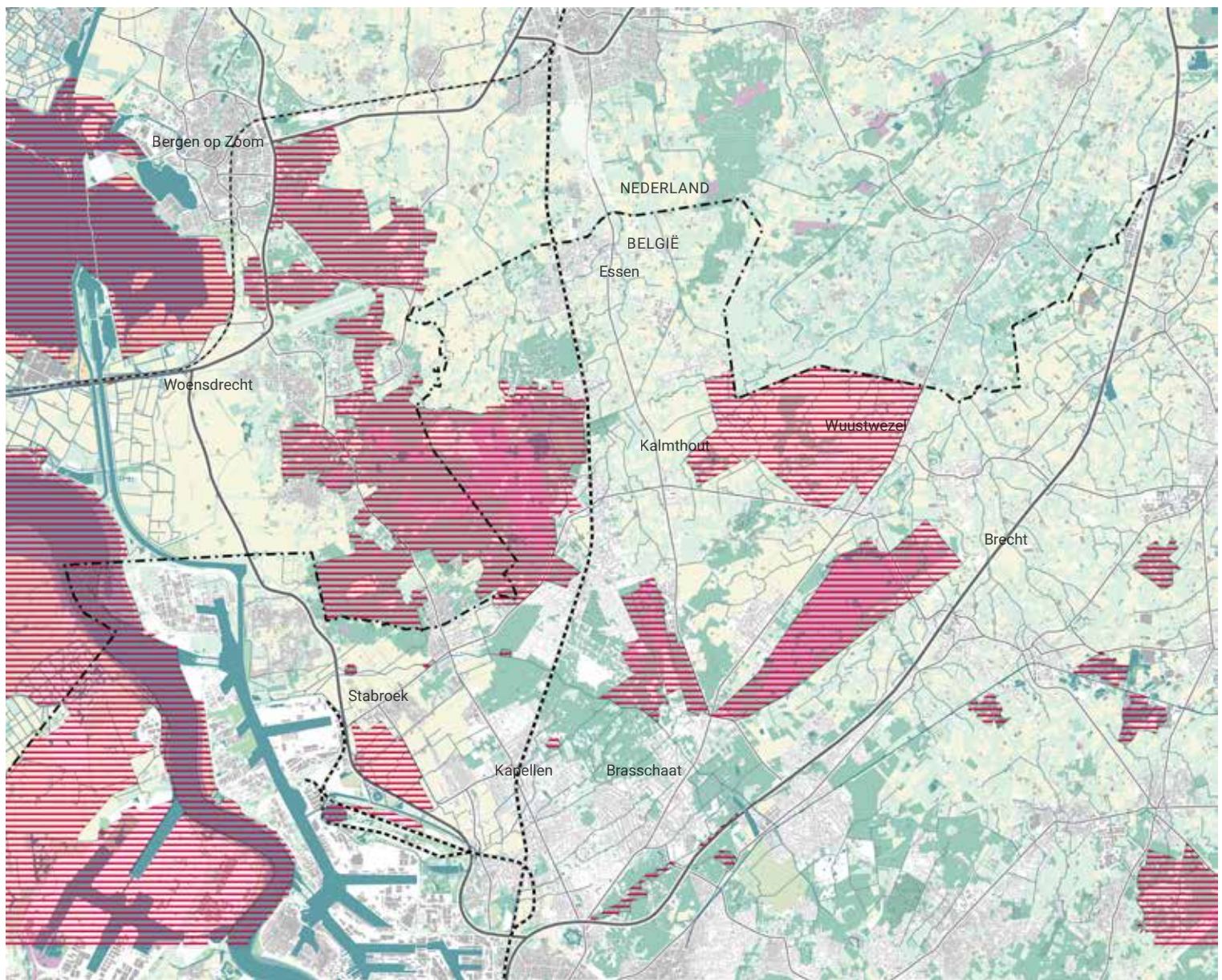
Figuur 4 11 000 jaar landschapsontwikkelingen (uit: STROOTMAN LANDSCHAPSARCHITECTEN (2022). Kalmthoutse Heide en omstreken, landschapsbiografie/landschaps-ecologische systeemanalyse, p. 25)

 heide	 haven van Antwerpen
 gemengd bos	 open water
 landbouwgebied (kleipolders)	 bebouwd gebied
 landbouwgebied (zandgronden)	

Een landschap in beweging

De Kalmthoutse Heide en haar omgeving hebben een bewogen geschiedenis achter de rug. De basis van het fysisch systeem werd gelegd tijdens de laatste ijstijd, met de uitsnijding van de Scheldevallei en de aanvoer van zand door poolwinden. Het natuurlijke landschap evolueerde echter naar een antropogeen landschap met een patchwork van schaarse open ruimte. Zo deed de honger naar hout en grond het bosareaal krimpen en ook de typerende heide

verloor de laatste eeuwen aan terrein. Ze kwam gestaag tot stand op voedselarme zandgronden door een mix van natuurlijke en antropogene factoren. De nabijheid van Antwerpen heeft ook militaire verdedigingswerken met zich meegebracht, die vandaag nog steeds hun stempel op het gebied drukken. De evolutie van dit landschap, beschreven in de landschapsbiografie, heeft geresulteerd in een uniek systeem.

Figuur 5 Kaart met waardevolle habitats en Natura 2000-gebieden

	Natura 2000-gebied		waterlopen
	bos		landsgrens
	heide		
	wetland		

Een Nationaal Park met topnatuur

Met meer dan 11 000 hectare aan Natura 2000-gebied, is het Nationaal Park ongelooflijk rijk aan topnatuur. Bovendien is een belangrijk aandeel van die topnatuur heide, één van de meest zeldzame habitats in Vlaanderen. Ze neemt meer dan 3 300 hectare in van het park en huisvest zeldzame diersoorten zoals de gladde slang, de nachtzwaluw, de boomleeuwrik en de grootste adderpopulatie van de Lage Landen. Daarnaast is er ook heel wat waardevol bos aanwezig op de arme zandgrond met diersoorten als de boommarter en de zwarte specht. Ook het grote wetland van het Markiezaat is een kostbaar natuurgebied. De slikken en schorren aan de oevers van het meer vormen een waar buffet voor watervogels zoals de lepelaar en de kluut, die er ook komen broeden.

Het hele gebied is daarbovenop rijk aan heel wat beekjes met een hoog ecologisch potentieel en antropogene waterlopen zoals de Antitankgracht en de Turfvaarten, die een grote meerwaarde bieden voor de natuur en specifiek voor de otter. Dit bijzonder waardevolle complex van grensoverschrijdende natuur heeft ook een belangrijke rol te spelen in het internationale natuurnetwerk. Door haar ligging nabij grenzen zoals de zand-klei overgang en de waterscheiding, biedt dit natuurcomplex kansen om verschillende soorten natuur met elkaar te verbinden: van Brasschaat/Schoten in het zuiden tot Bergen op Zoom in het noorden en tussen Maas- en Scheldebekken.

Binnen de contouren met natuurbescherming (Natura 2000, VEN, Natuur Netwerk Nederland) bevinden zich nog enkele zones met actief landbouwgebruik. Buiten deze natuurkerngebieden wordt het landschap in belangrijke mate vormgegeven door landbouwactiviteiten.

Figuur 6 Geluidsvervuiling door weg-, spoor- en luchtverkeer, berekend via lden-methode (gemiddelde voor dag-, avond- en nachtperiode). Bron: verwerking van kaarten beschikbaar via nationaalgeoregister.nl/geonetwerk en geopunt.be

Een Nationaal Park om stil van te worden

In de druk bevolkte lage landen is geluid altijd aanwezig. Het geruis van een snelweg, de ritmische klanken van een spoorweg of het gedonder van opstijgende vliegtuigen: het zijn stoorzenders die niet meer weg te denken zijn uit het stedelijk gebied van Antwerpen en Noord-Brabant. In de natuur raken die stoorzenders ons nog meer, maar gelukkig zijn ze er minder aanwezig. De snelwegen, spoorwegen en vliegtuigen maken plaats voor een natuurlijke stilte die slechts onderbroken wordt door fluitende vogels, zoemende insecten en ritselende bladeren. In het Nationaal Park is die stilte extra opmerkelijk. Er zijn grote gebieden met een geluidsniveau onder de 50 dB, vooral in de grote natuurkernen zonder wegen.

De Kalmthoutse Heide valt het meest op als oase van stilte. Dit gebied is dan ook officieel erkend als Stiltegebied. Ook in de Schietvelden, het Markiezaatsmeer en de Brabantse Wal liggen grote gebieden waar stilte heerst. Toch heeft het Nationaal Park ook enkele gebieden die onderhevig zijn aan de geluidsdruk van nabijgelegen wegen. Het Peerdsbos en De Mik liggen nabij de E17 en ook de A12 - A4 veroorzaakt geluidshinder in het westen van de Brabantse Wal, terwijl het Grenspark Kalmthoutse Heide aan Nederlandse kant doorsneden wordt door een expresweg. Ten slotte is ook de oostkant van het Groot Schietveld onderhevig aan verkeerslawaai. Verbetering is dus zeker nog mogelijk.

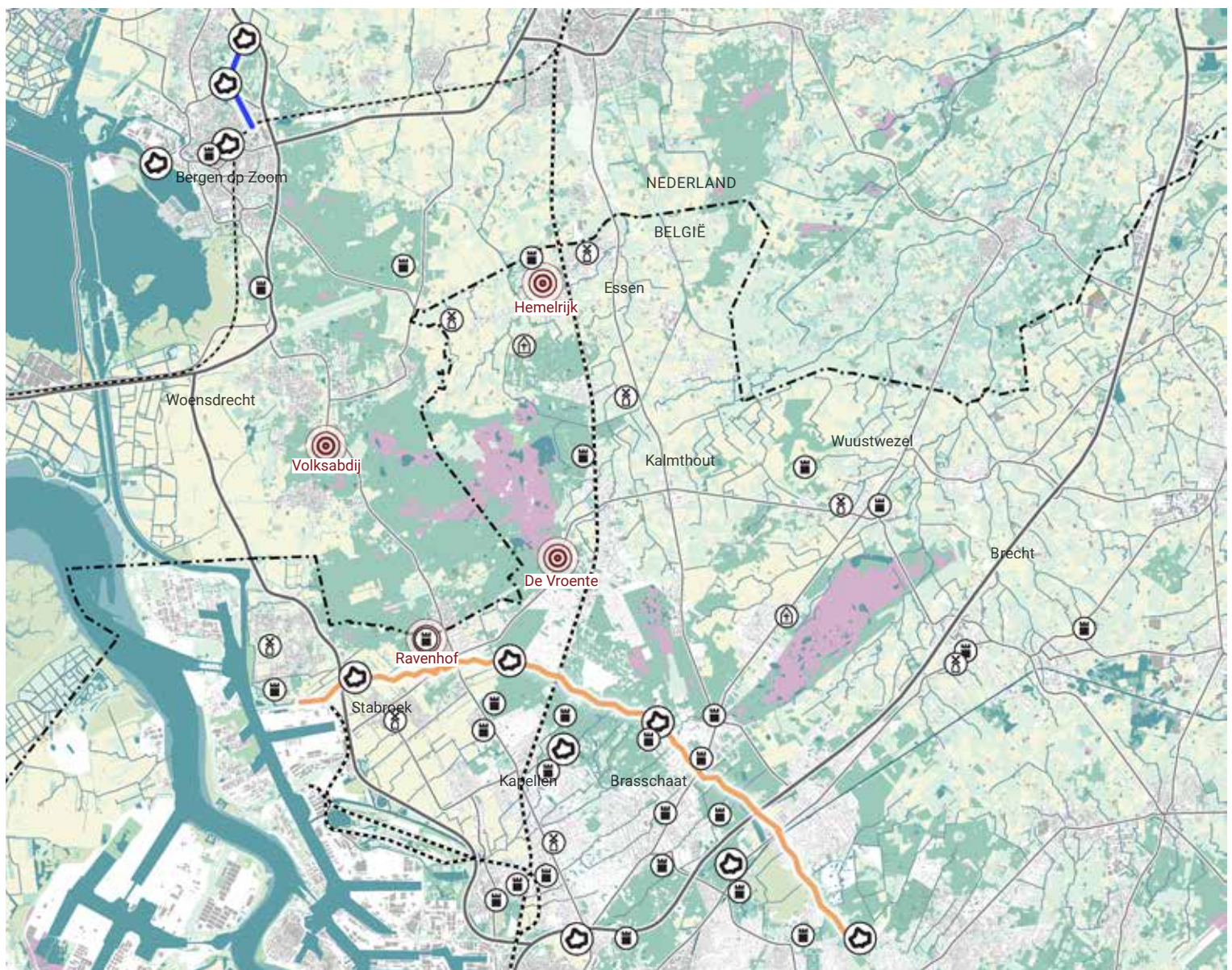
Een streek vol erfgoed

Naast de enorme natuurwaarde bezit de streek rond de Kalmthoutse Heide ook een schat aan waardevol erfgoed. Daarbij mogen we niet enkel denken aan het prachtige en diverse landschap, dat op verschillende plaatsen beschermd werd als erfgoed, maar ook aan het bouwkundig erfgoed dat een stempel op de streek drukt.

Binnen dat bouwkundig erfgoed is het militaire erfgoed van bijzonder belang. In het zuiden herinnert de Antitankgracht met haar massieve bunkers en forten ons aan het strategisch belang van de Antwerpse haven in oorlogstijd, terwijl we in het noorden botsen op de West-Brabantse Waterlinie, een heel andere en veel oudere fortengordel.

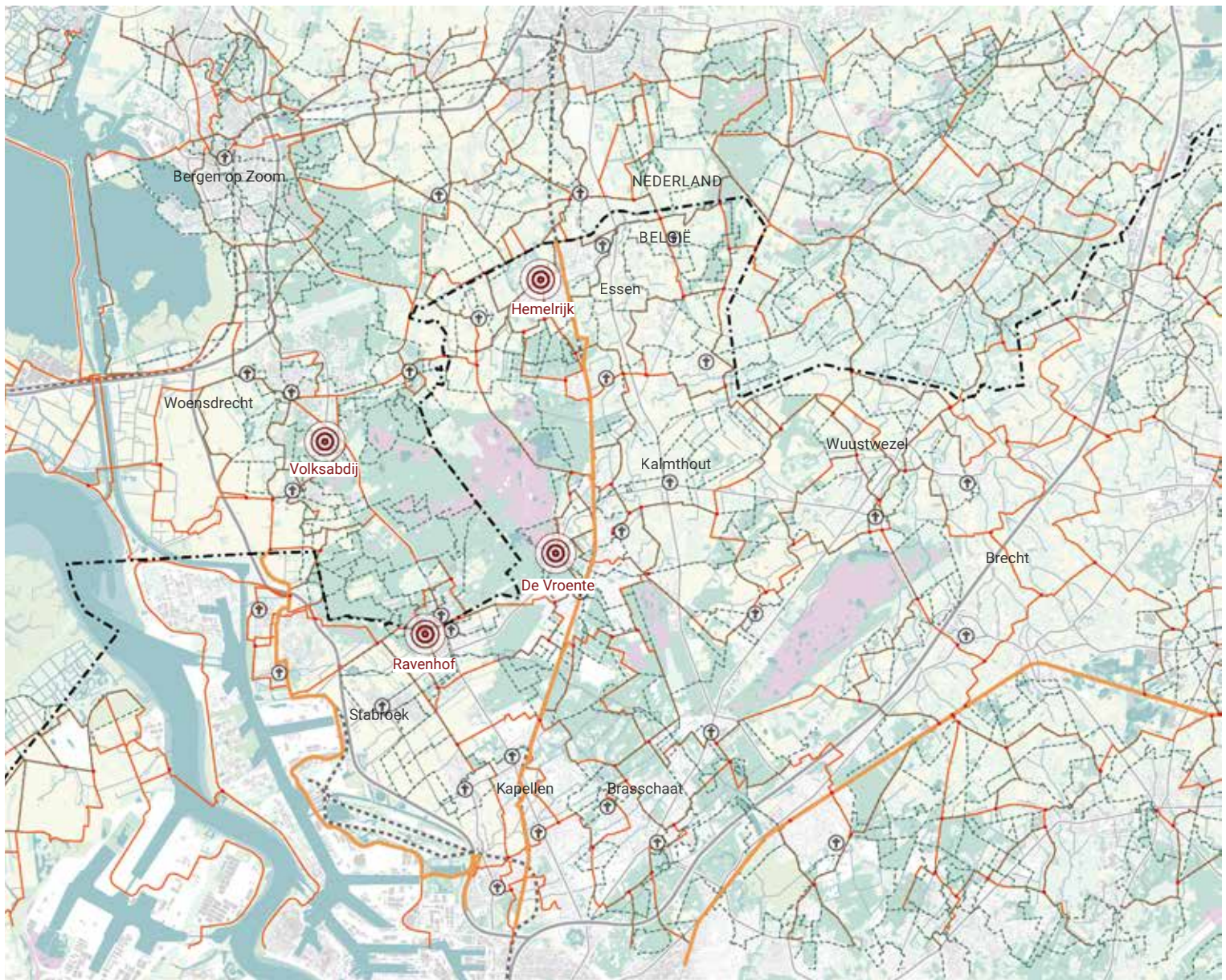
Beide fortengordels vormen prominente lijnvormige structuren. Ze verbinden niet alleen erfgoed, maar vormen ook een ecologische corridor binnen het Nationaal Park. Zo hebben de forten belang als verblijfplaats voor vleermuizen.

Deze fortengordels staan in schril contrast met de vredige kastelen, landgoederen en het landbouwerfgoed in de streek. Sommige kastelen zijn ware landmarks en vervullen publieke functies, zoals het Ravenhof dat de rol van onthaalpoort opneemt. Andere kastelen zijn privé-eigendom en liggen verscholen tussen de naaldbossen. Tussen dit imposante bouwkundige erfgoed, weten de dorpskernen uit te blinken in hun eenvoud.

Figuur 7 Kaart met erfgoed in de streek van het Nationaal Park

- klooster
- landgoed/kasteel
- molen
- fort
- bestaande onthaalpoort
- Antitankgracht
- West-Brabantse Waterlinie
- landsgrens

Figuur 8 Kaart met wandel- en fietsnetwerk, onthaalpoorten en dorpskernen

Een streek die wordt beleefd

De gebieden van het Nationaal Park zijn niet alleen stukken met prachtige natuur, uitzonderlijke landschappen en waardevol erfgoed, het zijn ook gebieden die actief worden beleefd. De bewoners van de omliggende dorpen genieten in en rondom de natuurgebieden, in de open ruimte, met volle teugen van de uitgebreide wandel- en fietsnetwerken, op de kaart aangeduid met respectievelijk stippellijnen en oranje lijnen. Ze identificeren zich ook met hun natuurgebieden. Wie Kalmthout zegt, zegt heide; wie Brasschaat zegt, zegt Peerdsbos; wie Woensdrecht zegt, zegt Brabantse Wal. En die associaties zijn vaak tot ver buiten de gemeentegrenzen bekend.

Dat is zeker het geval voor de Kalmthoutse Heide, die bezoekers trekt vanuit heel Vlaanderen en daarbuiten. De goede ontsluiting via het spoor helpt daar zeker bij. De bezoekers kunnen het park bovendien betreden via de vier bestaande poorten: De Vroente in Kalmthout, Ravenhof in Putte, De Volksabdij in Ossendrecht en Hemelrijk in Essen. Andere deelgebiedjes van het Nationaal Park hebben ook hun kleinschaligere startpunten. Het Groot Schietveld is daarentegen niet toegankelijk, aangezien het in actief militair gebruik is. Het Marum is dan weer wel toegankelijk en ook het Klein Schietveld verwelkomt op een gepaste en gelaagde manier heel wat bezoekers.

2. BOUWSTENEN VOOR EEN VISIE

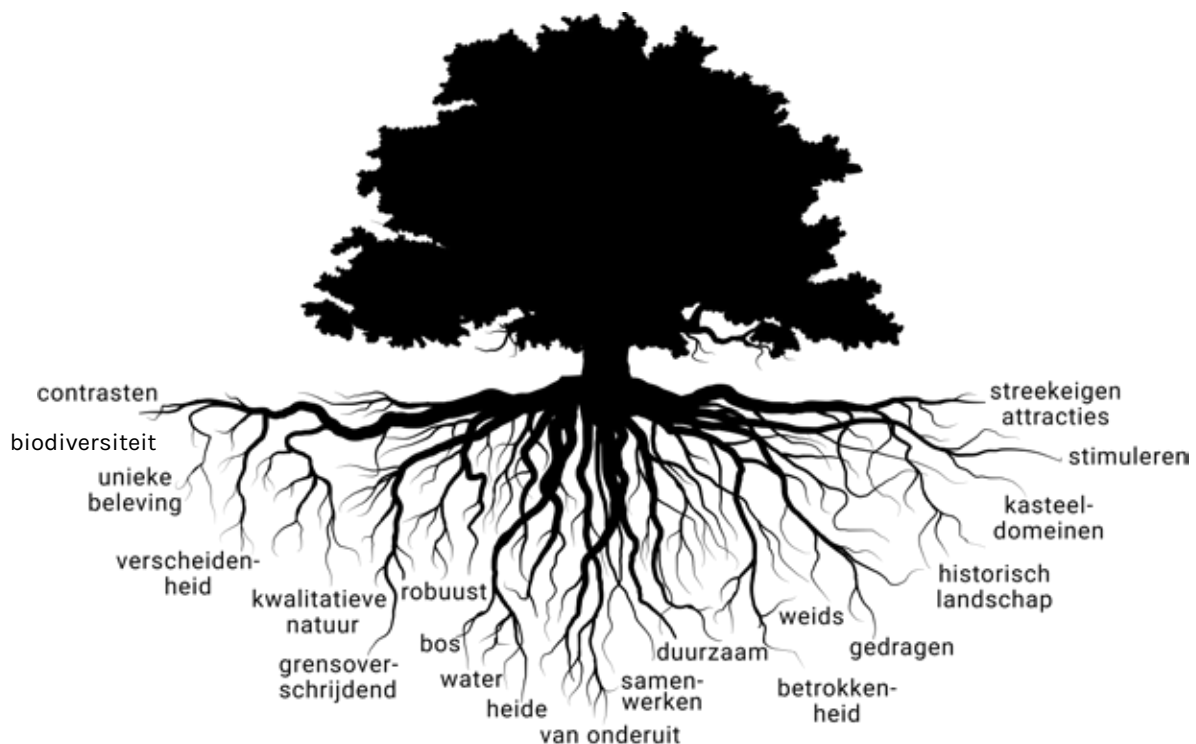
2.1 UITGANGSPUNTEN

Een **sterke toekomstvisie** vraagt om een stevige onderbouwing, stabiele fundamenten die worden gedragen door alle bij het Nationaal Park betrokken actoren. Het DNA van dit gebied scherp definiëren vergt een **participatieve aanpak** waarbij alle partners die meewerken het ook eens moeten zijn welke **meerwaarde** het label Nationaal Park kan bieden. Pas als die meerwaarde unaniem wordt erkend, kan een **enthousiast samenwerkingsverband** tot stand komen. Ten tweede is er de zoektocht naar de **gemeenschappelijke missie** van alle partners. Wat verwachten de partners van dit Nationaal Park? Doorheen het Masterplanproces is een duidelijke, gemeenschappelijke missie van onderuit tot stand gekomen, werden de 'unique selling points' van het Nationaal Park Kalmthoutse Heide beschreven en werden de doelgroepen gedefinieerd voor wie we dat ambitieuze Nationaal Park tot stand willen brengen.

Het Nationaal Park vertrekt vanuit de contour van het bestaande **Grenspark Kalmthoutse Heide** en voegt hieraan **Natura 2000-gebieden** toe, zowel aan de noordzijde (Brabantse Wal en Markiezaatsmeer) als aan de zuidzijde (militaire schietvelden en andere gebieden rondom de Antitankgracht). Aan Nederlandse kant worden ook de gebieden van het Natuurnetwerk Brabant en Brabants Landschap mee opgenomen, allemaal ruimtelijk kwetsbare gebieden. De natuurkernen binnen dit Nationaal Park zijn allemaal eigendom van het Agentschap voor Natuur en Bos, Natuurpunt, het Kempens Landschap, Staatsbosbeheer,

de gemeenten, de Vlaamse Landmaatschappij, Evides, Pidpa en andere overheden, ook wel de terreinbeherende organisaties genoemd. Particuliere eigenaars, ook natuureigenaren genoemd, zetten zich al sterk in voor de natuurbescherming en kunnen **vrijwillig deelnemen** aan het samenwerkingsverband. **Het Masterplan noch het label Nationaal Park leggen verplichtingen op, bijvoorbeeld inzake openstelling of beheer.** Het is een verhaal van **kansen**: kansen om samen te werken aan een betere natuur, aan een mooier landschap, aan toerisme en recreatie afgestemd op de kwaliteiten waarvoor mensen naar de Kalmthoutse heide en omgeving komen. Die unieke kwaliteiten worden hieronder benoemd.

De aanduiding van een Nationaal Park houdt **geen impact noch restricties in op activiteiten in het werkingsgebied**, niet voor de landbouw, noch voor bewoners of ondernemers (zie ook artikel 8 van het Vlaamse ontwerp Landschapsdecreet). Water, landschap, wandelwegen, enz. lopen verder door. Vandaar dat in dat werkingsgebied ook op vrijwillige basis acties ontwikkeld kunnen worden die een meerwaarde genereren voor het Nationaal Park. Om aan de oppervlaktecriteria te voldoen inzake omvang en beheer, met tijdshorizonnen van 10 jaar en 24 jaar, dient geen landbouwgebied herbestemd te worden tot natuur.

2.2 MEERWAARDE VAN EEN NATIONAAL PARK

Beschermen van onze natuur

De oprichting van een Nationaal Park biedt de unieke kans om de belangrijke laatste grote heidegebieden en bossen ten noorden van Antwerpen – de Kalmthoutse Heide, de Brabantse Wal, het Groot en het Klein Schietveld – zijnde Natura 2000-gebieden, samen te brengen en het geheel ecologisch te versterken en verder te ontwikkelen. Deze gebieden herbergen een aanzienlijk aandeel van de heidebiotopen in Vlaanderen (o.a. >30% van de natte heide). Aan Nederlandse zijde zijn het de beboste Brabantse Wal en het waterlandschap van het Markiezaatsmeer die het geheel een nog grotere en unieke waarde bezorgen.

Inzetten op biodiversiteit en klimaat

In een Nationaal Park kan de komende 24 jaar samengewerkt worden aan een sterker ecologisch geheel, hetgeen habitats en populaties ten goede komt. Het mooie is dat het herstel kan gebeuren via andere, reeds lang aanwezige domeinen en landgoederen, met een groene invulling en bestemming, waar de aandacht voor natuur en natuurontwikkeling de laatste decennia ook sterker in beeld is gekomen, of zelfs het hoofddoel is. Grote domeinen als de Bergeykse Bossen, De Inslag, De Uitlegger, het Mastenbos en het Ertbrandbos, alsook de aanliggende kleinere domeinen, maken immers deel uit van dezelfde landschappelijke drager als de grote heideterreinen: de hogere zandrug van de cuesta van de Kempen. Die loopt aan Nederlandse zijde door op de Brabantse Wal met gebieden als Woensdrechtse Heide, Kraaienberg en Lievensberg. Ze hebben gelijkaardige ecologische ontwikkelingspotenties gebonden aan de arme zandgronden, wat op verschillende plaatsen ook tot uiting komt (bijvoorbeeld droge heideplekken met broedende nachtzwaluw in het Mastenbos, natte heidevegetaties in De Inslag). Een herstel van een samenhangend geheel leidt dus ook tot een duurzaam ecosysteemherstel. De Antitankgracht verbindt daarbij, als een belangrijke blauwgroene rijkdraad, bijna al deze gebieden aan Vlaamse zijde.

In Nederland voedt de zoete kwel van de Brabantse Wal het 'wetlandgebied' Markiezaat. Dit waterlandschap behoort tot de 5 belangrijkste vogelgebieden van Nederland. Jaarlijks broeden er 125 soorten, waarvan er 22 op de Rode Lijst staan, waaronder de lepelaar, grauwe gans, kluut en het visdiefje.

Evenwicht tussen natuur en mens herstellen

Meerwaarde zal ontstaan voor het klimaat en de biodiversiteit, maar vooral ook voor bewoners in omliggende wijken, dorpen en steden, en voor recreanten en toeristen die genieten van diverse landschappen en op zoek zijn naar stilte en rust. Ook ondernemers in de toeristische sector en landbouwers in de omgeving hebben baat bij een Nationaal Park dat inzet op betere natuur en een mooi landschap. Hoe beter de natuurkwaliteit en -samenhang in het Nationaal Park, hoe minder impact op de omgeving. En recreanten besteden graag geld aan authentieke, lokale producten en diensten. Meerwaarde zoeken we hier in kwaliteit, niet in kwantiteit.

Samenwerken maakt sterk

Een belangrijke meerwaarde schuilt in het opstarten van een samenwerkingsverband, over de grenzen heen. Daarin zitten de lokale gemeenschap en lokale actoren mee aan het stuur om dit waardevolle open ruimtegebied en de daarin aanwezige topnatuur maximaal te beschermen, onder andere tegen de verstedelijkingsdruk waar het dagelijks door bedreigd wordt.

Het label 'Nationaal Park' biedt het voordeel dat alle betrokken actoren samen een robuust Nationaal Park vorm kunnen geven waarbij zorg gedragen wordt voor een goed evenwicht tussen ecologie, landschap, recreatie en toerisme. Een sterk samenwerkingsverband verenigt publieke en private eigenaars rond een langetermijnvisie en creëert de capaciteit om in te schrijven op Europese en landelijke subsidie- en ondersteuningsprojecten in functie van de realisatie van het Nationaal Park. Deze verhoogde slagkracht ontzorgt de gemeentebesturen.

Figuur 9 De Mik, Brasschaat

2.3 DE MISSIE

De missie vormt hét grote streefdoel voor het Nationaal Park, waar alle partners hun schouders onder zetten, met een tijdshorizon 2048.

Figuur 10 – Foto genomen tijdens de eerste werkbank, 2022

Samenwerken

Het Nationaal Park is in de eerste plaats een samenwerkingsverband waarin diverse overheden, middenveldorganisaties en natuureigenaars actief de duurzame toekomst van dit unieke gebied samen willen vormgeven. Alle samenwerkende actoren onderschrijven het Masterplan en houden bij het beheer van hun terreinen zoveel mogelijk rekening met de doelstellingen van het Park. Een Nationaal Park is er in de eerste plaats voor de natuur die goed beheerd wordt, maar ook voor bewoners en bezoekers en voor ondernemers die het park mee attractief en toekomstbestendig willen maken. Het Nationaal Park moet dan ook een forum worden en een kader bieden waarbinnen coalities gevormd worden. Het Parkbureau kan daarbij fungeren als trekker of moderator. Tegelijk kan het Parkbureau good practices delen met al haar partners.

Figuur 11 Belgisch-Nederlandse grenspaal nr. 258

Landsgrensoverschrijdend

Zoals het Grenspark Kalmthoutse Heide zal ook het Nationaal Park een landsgrensoverschrijdende samenwerking zijn die zowel in de Nederlandse als de Vlaamse gemeenschap met fierheid en trots wordt gedragen. Uiteindelijk moet die samenwerking kristalliseren in een structuur die denkt en werkt vanuit 'kansen voor het gebied'.

Figuur 12 Ven in de Kalmthoutse Heide

Meer dan 2 x 5000 ha topnatuur

Het Nationaal Park, van Bergen op Zoom tot Brasschaat, bestaat uit een uitgestrekt natuurgebied met verschillende natuurkernen waaronder enkele (zeer) grote domeinen. Deze regio beschouwt topnatuur met de bijhorende landschappen, als het belangrijkste element van haar eigenheid. Dit wordt gerealiseerd binnen Natura 2000-gebieden en bestaande reeds beschermde groene bestemmingen.

Figuur 13 Markiezaatmeer © G.Lanting - Wikimedia

Klimaatrobuust Nationaal Park

Afstemming tussen de deelgebieden van het projectgebied met diverse uitzonderlijke natuurkernen (heidelandschap, boslandschap, water- en vleermuishabitats) moet een samenhangende en duurzame visie en samenwerking opleveren die de natuurlijke structuur versterkt en dus klimaatrobuuster maakt. Het unieke watersysteem krijgt daarom ook een sturende rol.

Figuur 14 Stappersven in de Kalmthoutse Heide

Aandacht voor landschapskwaliteit

Door de geologische opbouw, bijzondere bodemsamenstelling en de daarmee gepaard gaande hydrologie ontstond een bijzonder landschap met een eigen microklimaat. Menselijke invloeden als ontginning, landbouw en militaire ingrepen gaven het landschap een gevarieerd uiterlijk met wisselende landschapsecologische gradiënten op korte afstanden: een zoetwatermoeras in het Markiezaatsmeer, kwelnatuur bij de Brabantse Wal, natuurlijke vennen in de Kalmthoutse Heide (het grootste aaneengesloten natuurreservaat van België), een stuifduincomplex in De Nol, het oudste bosreservaat in Mattemburgh en het eeuwenoude landgoed met parkbos Ravenhof en Moretusbos, militair erfgoed in het Mastenbos, natte heide op het Klein en Groot Schietveld, ... Deze variatie creëert een boeiend en uniek spanningsveld dat door het Nationaal Park in de verf gezet wordt.

Figuur 15 - Marum © Regionaal Landschap De Voorkempen

Rust en stilte

In een sterk verstedelijkte omgeving (tussen Bergen op Zoom, Roosendaal en Antwerpen), vormen rust en stilte grote kwaliteiten die naar de toekomst toe alleen maar waardevoller zullen worden. De natuur en het landschap die beoogd worden in het Nationaal Park bieden perspectieven voor de gezondheid van wie er woont, wandelt, fietst, enz. Recreatie en toerisme zorgen voor draagvlak op voorwaarde dat een goed evenwicht blijft bestaan met de natuur.

Figuur 16 Antitankgracht ©Regionaal Landschap De Voorkepen

Connectiviteit

De sterkte en robuustheid van het Nationaal Park zal in belangrijke mate afhangen van het gemak waarmee het ecologisch systeem een netwerk zal vormen van de diverse natuurkernen binnen het Nationaal Park. Lijninfrastructuren zoals de Antitankgracht maar ook 'waterconnectiviteit' tussen Brabantse Wal en Markiezaat dragen hiertoe bij.

Figuur 17 CSA Kruisbos

Economische en sociale ontwikkeling

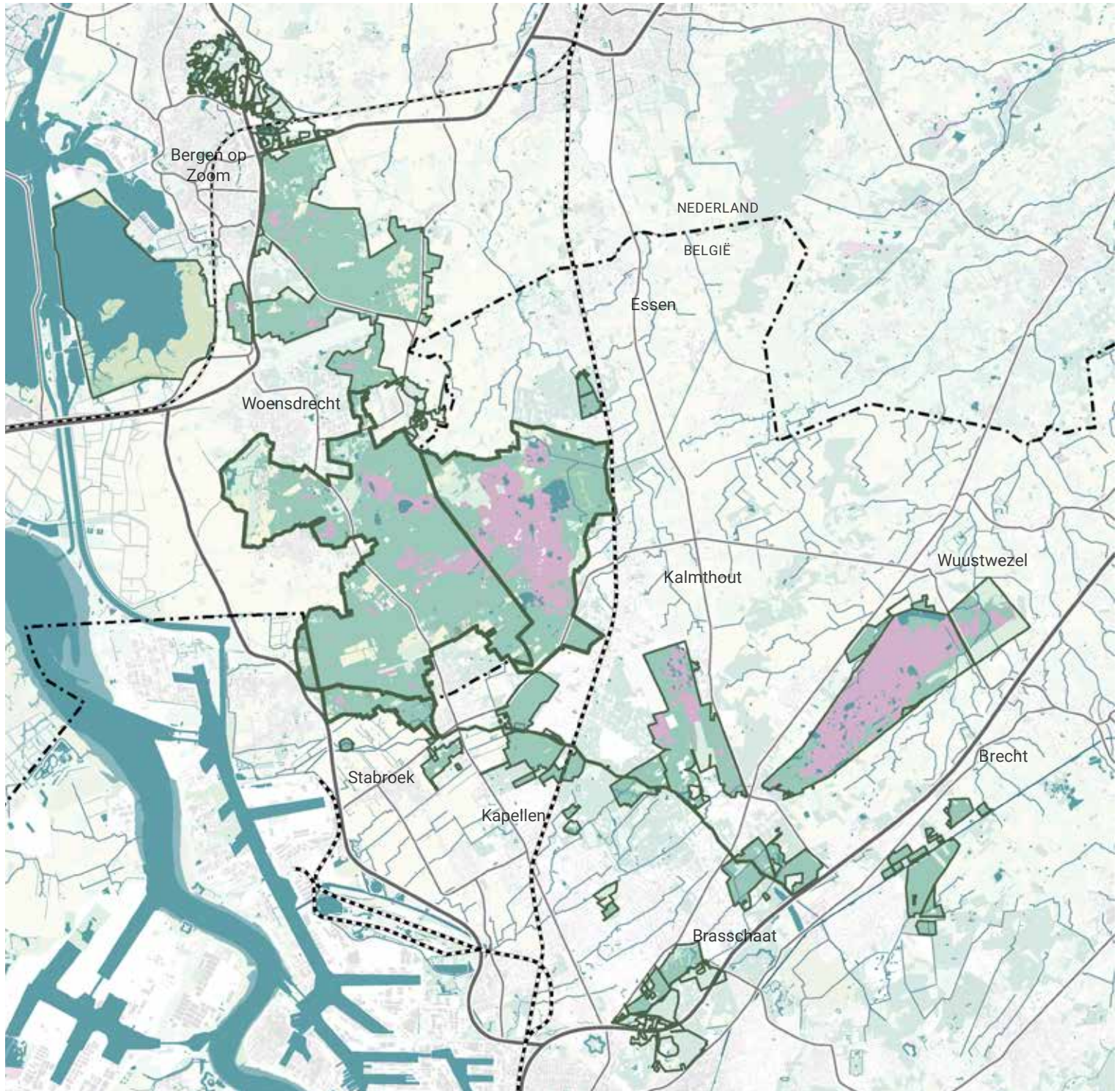
Een duurzame economische en sociale ontwikkeling zit als een rode draad verweven door verschillende doelstellingen en acties. Bewonersgemeenschappen, (landbouw)bedrijvigheid, vrijwilligerswerkingen maar ook zelfrealisatie door private eigenaars kan bijdragen tot een diversificatie en verbreding van activiteiten die een meerwaarde genereren voor het Nationaal Park.

Het Nationaal Park werkt grensoverschrijdend samen met overheden, eigenaars, terreinbeheerders, vrijwilligers, ondernemers, onderzoekers en educatieve partners aan de instandhouding en de kwalitatieve verbetering van topnatuur. Dit alles speelt zich af in een kwalitatief en klimaatadaptief landschap met een streekeigen identiteit, waarin bezoekers en omwonenden worden verwelkomd om de rust, de schoonheid en de stilte te beleven.

Figuur 18 De Mik, Brasschaat

2.4 AFBAKENING 2048

Figuur 19 Kaart met aanduiding van de afbakening van het Nationaal Park

- volledige perimeter van het Nationaal Park
- huidig Grenspark Kalmthoutse Heide

OMVANG

Het Nationaal Park Kalmthoutse Heide vertrekt vanuit het bestaande Grenspark Kalmthoutse Heide, 6 147 ha groot, en bijhorende grensoverschrijdende samenwerking. Een groeiperspectief naar een Nationaal Park Kalmthoutse Heide voltrekt zich zowel naar het noorden (De Zoom en Markiezaat) als naar het zuiden (via Antitankgracht naar aanliggende natuurgebieden). De voorgestelde afbakening op pagina 28 is het volledige gebied waarbinnen met een tijdshorizon 2048 gewerkt zal worden. Gebieden op het grondgebied van de gemeenten Reimerswaal, Roosendaal en Schoten zijn hierin opgenomen in functie van dit groeiperspectief, want deze gemeenten maken op dit ogenblik nog geen deel uit van het coalitieteam.

Het Nationaal Park Kalmthoutse Heide wordt grensoverschrijdend afgebakend binnen bestaande Natura 2000-gebieden (gelegen op het grondgebied van de Vlaamse gemeenten Kalmthout, Essen, Stabroek, Kapellen, Wuustwezel, Brecht, Brasschaat en Schoten en van de Nederlandse gemeenten Woensdrecht, Bergen op Zoom, Reimerswaal en Roosendaal), het Natuurnetwerk (op het grondgebied van de Nederlandse gemeenten Woensdrecht, Bergen op Zoom, Reimerswaal en Roosendaal), de militaire gebieden Groot en Klein Schietveld (op het grondgebied van de Vlaamse gemeenten Brasschaat, Wuustwezel en Brecht) en een aantal groengebieden in eigendom en/of beheer van de terreinbeherende organisaties ANB en Natuurpunt en gemeenten (op het grondgebied van de Vlaamse gemeenten Kapellen, Brecht, Brasschaat, Wuustwezel, Stabroek, Antwerpen district Berendrecht-Zandvliet-Lillo en Schoten).

Deze afbakening voldoet aan de criteria uit het ontwerp van decreet over Vlaamse Parken en algemene landschapszorg, zoals door de Vlaamse Regering goedgekeurd op 23 december 2022. Meerbepaald stelt artikel 6 dat een grensoverschrijdend Nationaal Park dient te beschikken over een grensoverschrijdende natuurkern van minstens 5 000 hectare, waarbij na 24 jaar (planhorizon 2048) een natuurkern met een oppervlakte van 5 000 hectare binnen het Vlaamse Gewest wordt gerealiseerd.

Concreet bedraagt de grensoverschrijdende oppervlakte van de natuurkern actueel (2023) 6 147 ha (= Grenspark Kalmthoutse Heide), waarvan 2 474 ha in Vlaanderen. De afbakening van de overige natuurgebieden aan Vlaamse zijde leidt actueel (2023) tot een totale oppervlakte van 6 345 ha aan Vlaamse zijde. 1 909 ha daarvan is militair domein (i.e. protocolgebieden Klein en Groot Schietveld en Fort van Kapellen). Dit betekent dat er geen zoektocht naar landbouwgebieden aan de orde is om het omvangcriterium van 2048 te behalen. Aan Nederlandse zijde is de totale oppervlakte 7 925 ha.

Grenspark Kalmthoutse Heide van 6 147 ha wordt een grensoverschrijdend Nationaal Park van 14 270 ha (6 345 ha aan Vlaamse zijde + 7 925 ha aan Nederlandse zijde).

BEHEER

In artikel 4 §1 wordt als tweede criterium aangegeven dat binnen een Nationaal Park 10 jaar na de erkenning (2034) minstens de helft (50%) van de natuurkernen effectief onder een natuurbeheerplan Type 3 of 4 (cfr. artikel 16ter van het Natuurdecreet) moeten vallen en dat dit 75% van de oppervlakte van de natuurkernen moet zijn tegen de planhorizon 2048. Deze voorwaarde natuurbeheerplan Type 3 of 4 geldt niet voor militaire domeinen.

Concreet wordt actueel (2023) reeds bijna 50% van de oppervlakte met beheerplan Type 4 gehaald (47,8%), en leidt de verdere omvorming van alleen al de beheerplannen van de gebieden in beheer van de Vlaamse natuurbeheerders tegen 2048 tot een aandeel van meer dan 75%. Geïnteresseerde natuureigenaars kunnen dit aandeel op vrijwillige basis verder opkrikken.

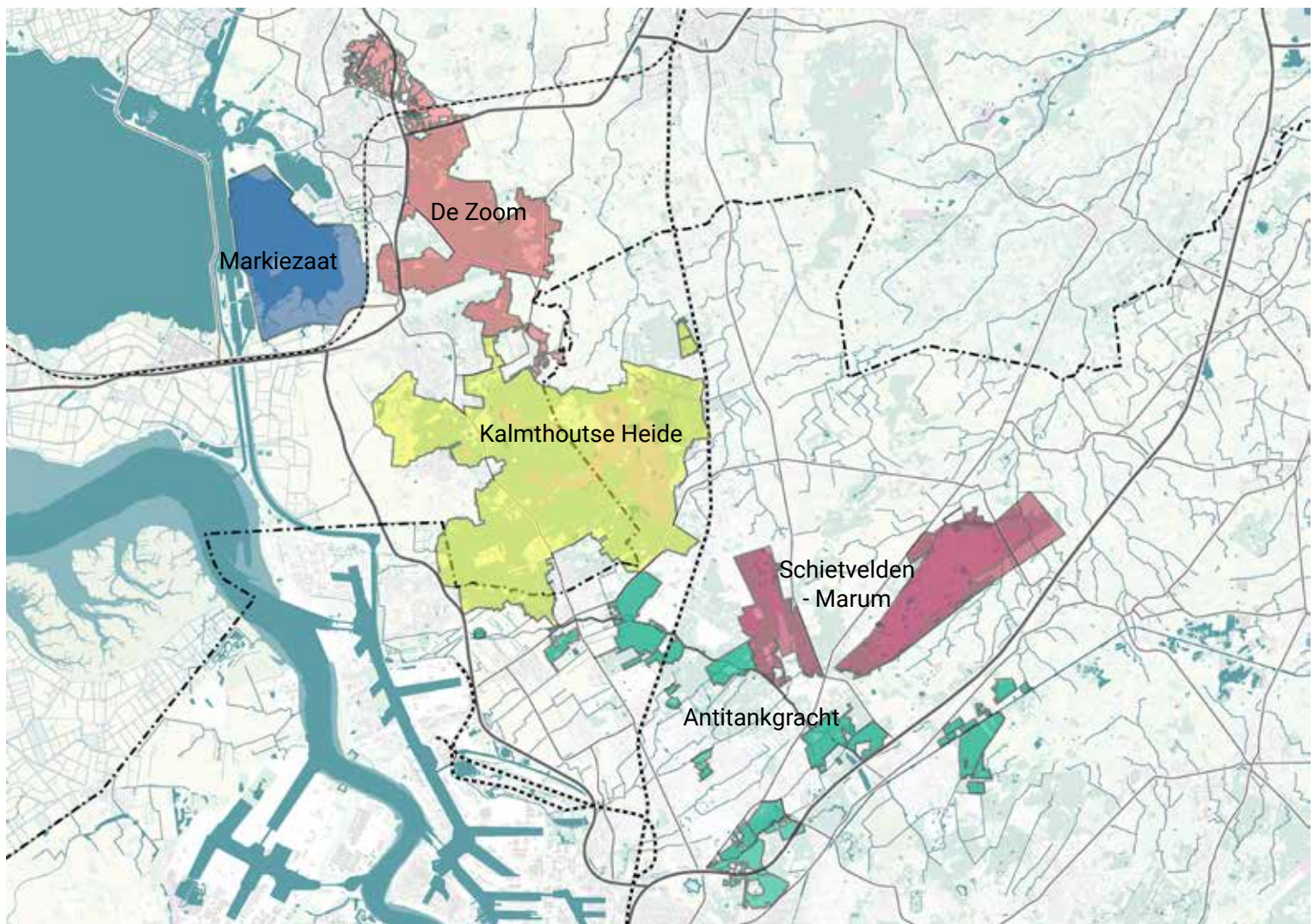
Aangezien het actuele aandeel Type 4 al zo hoog is, en het voor een aantal kleinere of zeer sterk gebruikte openbare gebieden minder evident is om naar beheerplan Type 3 of 4 over te schakelen, zal de exacte verdeling en indeling naar typologie in de eerste planperiode weloverwogen op punt worden gezet.

Aan Nederlandse zijde heeft de Nederlandse Rijksoverheid het Grenspark Kalmthoutse Heide al aangeduid als Nationaal Park. In 2014 is door de Nederlandse Rijksoverheid de werking voor Nationale Parken gedecentraliseerd naar de provincies. Daardoor werd de provincie bevoegd voor de financiering en werking. De Nederlandse Rijksoverheid bleef echter verantwoordelijk voor de aanduiding en het eventueel schrappen van de status van Nationale Parken. De Provincie Noord-Brabant heeft geen structurele financiering voor Grenspark Kalmthoutse Heide voorzien na deze decentralisatie. De status als Nationaal Park is echter behouden op niveau van de Rijksoverheid. Van de 7 925 ha valt 82,7% in Natura 2000 (criterium minimum 50%) en 83,6% binnen het NNN (criterium 75%); ook hier worden dus alle criteria (zoals beschreven in het concept beleidsprogramma) ruimschoots gehaald.

Het voorliggende Masterplan dient enerzijds om de kandidatuur te stellen voor het nieuwe kader Nationale Parken Vlaanderen en anderzijds om ook toe te werken naar het nieuwe beleidsprogramma Nationale Parken Nederland. Zo kan Grenspark Kalmthoutse Heide de status als Nationaal Park verkrijgen in Vlaanderen en behouden in Nederland.

2.5 DEELGEBIEDEN VAN HET NATIONAAL PARK

De nieuwe grenzen van het Nationaal Park leiden tot een uitgestrekt park met een duidelijke gemeenschappelijke natuuridentiteit. Toch vindt men binnen deze contouren ook heel wat verscheidenheid. Hierdoor is het mogelijk om vijf deelgebieden te onderscheiden die elk op zich een uniek geheel vormen. In de kandidaatstelling van het Nationaal Park werden volgende vijf deelgebieden onderscheiden: de Kalmthoutse Heide, De Zoom (als onderdeel van de Brabantse Wal), het Markiezaatsmeer, de Schietvelden en de gebieden rond de Antitankgracht.

Figuur 20 Kaart met aanduiding van de vijf deelgebieden van het Nationaal Park

KALMTHOUTSE HEIDE - LAND VAN HEIDE, DUINEN EN VENNEN

Figuur 21 Kalmthoutse Heide

De Kalmthoutse Heide vormt de kern van het Nationaal Park. Hier spelen heide, vennen en duinen de hoofdrol. Ze zijn van onschatbare waarde voor dit grote aaneengesloten natuurgebied. Als landschapselementen liggen ze niet alleen aan de basis van vele bijzondere habitats, maar zijn ze ook onmisbaar op het visitekaartje van de Kalmthoutse Heide. Bezoekers komen van heinde en verre om de weidse uitzichten over de heide te ervaren. Toch heerst er een rustgevende stilte over de heide. Dat is te danken aan de relatief afgelegen locatie en aan de omliggende bossen die een buffer creëren. Dit kerngebied staat gekend als 'Grenspark' en wordt sinds 2001 beheerd via een grensoverschrijdend samenwerkingsverband. Een katalysator voor het hele park!

DE ZOOM - LAND VAN UITZICHTEN EN CONTRASTEN

Figuur 22 Steilrand van de Brabantse Wal © Stichting Brabantse Wal

Aan Nederlandse zijde loopt de Kalmthoutse Heide naadloos over in het gebied van De Zoom. Hier tekent niet alleen de oude turfvaart het landschap, ook de steilrand van de Brabantse Wal drukt zijn stempel op het gebied. De Wal duikt hier de Scheldevallei in. Dit resulteert in een steilrand waar zure naaldbossen botsen op vruchtbare polders. Het is dan ook een landschap van uitzichten en contrasten. Op de hoge gronden vinden we nog eilanden met prachtige heide- en duinhabitats. Ze worden omgeven door een lappendeken van bos- en landbouwgebied. Verder herbergt het gebied heel wat waardevol erfgoed en geeft het ook toegang tot de West-Brabantse Waterlinie. Deze mooie, maar versnipperde achtertuin van Bergen op Zoom heeft heel wat potentieel om verder uit te groeien tot waardevol natuurgebied.

MARKIEZAAT - WATERRIJK LAND

Figuur 23 Markiezaatsmeer © G.Lanting - Wikimedia

Ten westen van de steilrand richting Schelde vinden we een totaal verschillend landschap, dat tegelijk onlosmakelijk verbonden is met zijn hoger gelegen burens. Het Markiezaatsmeer wordt immers gevoed met zoet kwelwater dat afkomstig is uit de Brabantse Wal en de Kalmthoutse Heide. Sinds dit gebied in 1984 werd afgesloten van de Oosterschelde is het dan ook getransformeerd tot een groot zoetwater-wetland. Langs de oevers van het Markiezaatsmeer bepalen voormalige getijdengeulen, kreken, slikken en schorren het landschap, terwijl jonge stuifduintjes voorkomen op de iets hogere gronden. Het wetland bezit zeer diverse vegetaties en is een waar paradijs voor watervogels, waarvan sommige ook gebruik maken van de heidegebieden.

SCHIETVELDEN EN MARUM - LAND VAN VERBORGEN PARELS

Figuur 24 Marum © Regionaal Landschap de Voorkempen

De twee militaire domeinen Klein en Groot Schietveld ten oosten van de Kalmthoutse Heide verhullen grote en goed bewaarde heidegebieden. De natte heide die er voor komt, is bij de best bewaarde in Vlaanderen en is dan ook van bijzondere waarde voor soorten als de adder en het heideblauwtje. Ook zeldzame amfibieën en libellen vinden geschikte habitats in de Schietvelden. Aan de randen van de Schietvelden bewaakt een kleine bosrand de overgang naar het omliggende landbouwgebied. Deze overgang is best te ervaren in het Marum, aan de noordoostzijde van het Groot Schietveld. De militaire overheid is hier natuurlijk een belangrijke gebruiker en de toegang voor publiek is beperkt. Dit maakt het beheer van het gebied uniek. Via deelruimte Antitankgracht worden deze waardevolle natuurkernen verbonden met de Kalmthoutse Heide tot een samenhangend Nationaal Park.

ANTITANKGRACHT - LAND VAN NATUUR EN ERFGOED

Figuur 25 Fort Ertbrand langs de Antitankgracht © Regionaal Landschap de Voorkempen

Ten zuiden van de Kalmthoutse Heide kleuren verschillende kleinere natuurgebieden het landschap groen. Ze zijn met elkaar verbonden door de Antitankgracht, die niet alleen een belangrijke ecologische corridor vormt, maar ook een niet te onderschatten erfgoedwaarde heeft. De restanten van een recent oorlogsverleden rusten er zwijgend in de bossen en polders. De waardevolle natuur in het gebied wordt vandaag nog versnipperd door verschillende drukke wegen, de spoorweg, woonparken en landbouwgebieden, maar het Regionaal Landschap De Voorkempen voert hier al heel wat projecten uit om de connectiviteit en de natuurwaarde te verhogen. Dit deelgebied heeft het potentieel om uit te groeien tot een onthaalpoort voor Antwerpenaren en Kempenaars. Bestaande bossen en vooral ook de Laarse beek verbinden de Antitankgracht met onder meer het Peerdsbos en aanliggende natuurgebieden.

Figuur 26 Spelende kinderen langs de Antitankgracht © Regionaal Landschap de Voorkampen

Figuur 27 Heidevegetatie in de mist op de Kalmthouste Heide

TOEKOMSTDROOM:

**Een groot samenhangend openruimtegebied
met biodiverse topnatuur
in een klimaatadaptief landschap
dat op een duurzame wijze
beleefd en educatief ontsloten wordt,
op basis van een
wetenschappelijke onderbouw.**

2.6 UNIQUE SELLING POINTS

MESSAGE HOUSE NATIONAAL PARK KALMTHOUTSE HEIDE

Waar grenzen vervagen
en weidse stilte heerst.

Genieten van natuur en stilte <i>(natuur en stilte)</i>	Ontdekken van sporen in het landschap <i>(erfgoed en landschap)</i>	Vervagen van grenzen <i>(sport, gezondheid en wetenschap)</i>
<ul style="list-style-type: none"> - Een van de grootste aaneengesloten heidegebieden in Vlaanderen - Diverse landschappen bestaande uit heide, vennen, duinen, bossen, weilanden en polders - Rustgebied voor tal van bijzondere soorten - 3-sterren stiltegebied op een boogscheut van de stad - Landschap van inspiratie voor kunstenaars (Kalmthoutse School) - Overnachten bij Gastheren - Monitoring van dieren en planten - ... 	<ul style="list-style-type: none"> - Landschap van oorlog en strijd - Kastelen, burchten, landgoederen - Cultuurhistorische landschappen - Invloed van de mens op het landschap - Landbouw - Turfwinning - Natuurbeheer - Ambachten (Karrenmuseum, schilders,...) - Streekgebonden producten - ... 	<ul style="list-style-type: none"> - Gevarieerde wandelpaden - Ruiterroutes - Intensieve MTB-singletracks - Meditatie, bosbaden, tai chi en heideyoga - Langeafstandswandeling - Toegankelijkheid op maat van de bezoeker - Poortfietslussen - Klimmen en ravotten - Vlotte verbinding met de trein en fietssnelweg Antwerpen-Roosendaal - Wetenschappelijk onderzoek: eDNA, ecohydrologische studie - ...
<p style="text-align: center;">- 4 (+2) thematische onthaalpoorten waar je de verhaallijnen kan beleven</p> <p style="text-align: center;">- Educatief aanbod op maat</p>		

DE VERHAALLIJNEN

Figuur 28 Zonsopgang © Ellis Pellegrom

Figuur 29 Loopgravenpad in het Mastenbos © Regionaal Landschap de Voorkempen

Genieten van natuur en stilte

Nationaal Park Kalmthoutse Heide biedt één van de grootste aaneengesloten heidegebieden in Vlaanderen. Het gebied voelt grenzeloos en eindeloos aan door de grote diversiteit in het landschap dat bestaat uit heide, vennen, bossen en landduinen. Het Grenspark maakt als Habitat- en Vogelrichtlijngebied deel uit van het Natura 2000-netwerk dat in heel Europa de belangrijkste natuurgebieden op duurzame wijze beschermt. Een grootse stilte overvalt de bezoeker bij het bezoeken van de heide. Heel wat rustzoekers ontsnappen op slechts een half uur aan de hectiek van het stedelijke leven. Het Nationaal Park heeft daarmee de kans om volop in te zetten op een prikkelarme en gezonde ervaring. Het gebied biedt een rustplaats voor veel belangrijke aandachtsoorten zoals de nachtzwaluw, gladde slang en boomleeuwerik. Bovendien is het gebied officieel benoemd als grensoverschrijdend driesterrenstiltegebied: een benoeming om trots op te zijn. De weidsheid van de Kalmthoutse Heide vormt al jaar en dag een bron van inspiratie voor kunstenaars.

Ontdekken van sporen in het landschap

De landschappen van Nationaal Park Kalmthoutse Heide tonen sporen van een rijke geschiedenis. In het verleden deden deze landschappen dienst als decor voor oorlogen, grenstwisten en linies. Belangrijke relictten daarvan zijn nog steeds zichtbaar. Denk maar aan de Antitankgracht, de Dodendraad, bunkers, forten en loopgraafcomplexen. De mens heeft in en mét het landschap gewerkt en geleefd. Dankzij het beheer van de heide met begrazing door schapen heeft de mens bijgedragen aan het voortbestaan van deze belangrijke biotoop. Ook het voortdurend veranderende klimaat heeft een stempel gedrukt op het landschap, van poolwoestijn tot stuifduinen en hoogteverschillen (die duidelijk zichtbaar zijn bij de steilrand van de Brabantse Wal). De geologische overgangen in het gebied maken dat de Kalmthoutse Heide en de Brabantse Wal deel uitmaken van de Kandidatuur Unesco Geopark Schelde Delta.

Figuur 30 Wandelaar © Hanneke Van Camp

Vervagen van grenzen

Het gebied doet grenzen vervagen. De vele wandel-, fiets- en ruiterroutes doorkruisen voortdurend maar onmerkbaar de Belgisch-Nederlandse grens. De landschappen nodigen uit tot meditatie en bosbaden. Het is de ideale omgeving om je hoofd leeg te maken en dagelijkse besommingen te doen vervagen. Of het nu gaat om een flinke wandeling door de wilde natuur of om een intensieve mountainbiketocht. Dankzij een uitgebreid recreatief aanbod met een recreatieve zonerings kan elke bezoeker naar hartenlust genieten van een beleving op maat, steeds met respect voor de natuur en in relatie tot het draagvlak van het gebied. Grenzen worden verlegd op vlak van innovatie en wetenschappelijk onderzoek

DOELGROEPEN

Interne communicatiedoelgroepen

- Benelux
- Educatieve partners
- Gastheren en -vrouwen
- Gemeenten
- Landbouworganisaties
- Medewerkers
- Ministeries
- Natuurverenigingen
- Ondernemers
- Particuliere eigenaren
- Provincies
- Regionaal Landschap
- Steden
- Terrein behorende organisaties (TBO's)
- Toeristische partners
- Vlaamse Overheid
- Vrijwilligers
- Waterschappen
- ...
-

Externe communicatiedoelgroepen

- Ambassadeurs
- Bedrijven
- Gezinnen
- Internationale toerist
- Jongeren
- Kinderen
- Lokale bewoners
- Lokale/regionale ondernemers
- Mountainbikers
- Natuurfotografen
- Perscontacten
- Personen met een mobiele of visuele beperking
- Recreatieve fietsers
- Ruiters
- Senioren
- Scholen
- Trail runners
- Wandelaars
- Winkeliersverenigingen
- ...

TYPES BEZOEKERS

Rust- en stiltezoeker, groene bezoeker

Moest je een bezoeker aanspreken en vragen wat hij/zij hoopt te vinden in het Nationaal Park, dan is de kans groot dat het antwoord 'rust' is. De rustzoeker is een natuurliefhebber die vooral wil genieten van de weidsheid en diversiteit in het landschap en de geuren en kleuren die de natuur in elk seizoen te bieden heeft. De rustzoeker kan zowel dicht bij het park wonen en even gaan wandelen om het hoofd leeg te maken, of van wat verder weg komen om de unieke landschappen en fauna en flora van het gebied te bewonderen. De rustzoeker houdt van eerder rustige activiteiten en trekt er liefst alleen of in een klein gezelschap op uit.

Avontuurzoeker, jeugd en scouts

De avontuurzoeker zoekt actie en avontuur op in de natuur. Of het nu gaat om een intensieve mountainbikelus, een meerdaagse wandelroute, spoorfietsen of een hoogteparcours tussen de bomen, de avontuurzoeker gaat graag een uitdaging aan. De combinatie van fysieke inspanning en beleving in de natuur is voor de avontuurzoeker belangrijk. De huidige wandelroute ree (24 km) ontbreekt niet aan de checklist van de avontuurzoeker.

Inzichtzoeker

In het Nationaal Park valt enorm veel te leren en ontdekken. De inzichtzoeker hoopt dan ook met een bezoek meer te leren over één van de boeiende thema's die in het park aan bod komen. Schoolgroepen verwonderen zich over bijzondere flora en fauna, gezinnen met kinderen leren tijdens een speurtocht meer over verschillende biotopen. Bovendien valt er ook heel wat te ontdekken over erfgoed, ambachten en landschappen. De inzichtzoeker smult van gegidste wandelingen, thematische fietstochten en van de rijke geschiedenis die schuilgaat achter het landschap.

Decorzoeker

De decorzoeker komt speciaal naar het park voor de unieke en prachtige natuur die een ideaal decor vormt voor een fotosessie, filmshoot of perfecte selfie. De decorzoeker is een ambassadeur van de regio, aangezien hij/zij oog heeft voor esthetica en via mooie beelden en rake hashtags het park, de omgeving, de horecazaken ... in de kijker zet op social media.

Figuur 31 Nachtzwaluw © Staatsbosbeheer

3. STRATEGISCHE EN OPERATIONELE DOELSTELLINGEN

3.1 OVERZICHT

Met de eerder besproken bouwstenen als leidraad, worden de doelstellingen van het Nationaal Park opgesteld. Die doelstellingen spelen in op vier pijlers: natuur, landschap, recreatie en educatie. Binnen elke pijler tonen een beperkt aantal strategische doelstellingen wat het Parkbureau tegen 2048 wil bereiken. Hoe gaat het samenwerkingsverband hiermee aan de slag? Die vraag wordt beantwoord door voor elke strategische doelstelling meer concrete operationele doelstellingen uit te werken. Zo kan bijvoorbeeld de strategische doelstelling 'grensoverschrijdende topnatuur' bereikt worden via verschillende operationele doelstellingen, waaronder 'verbeteren van de interne ecologische samenhang' binnen de natuurgebieden.

Die operationele doelstellingen resulteren in een aantal heel concrete acties, die meestal betrekking hebben op één van de deelgebieden binnen het Nationaal Park. Een mogelijk voorbeeld van een actie onder de eerder genoemde operationele doelstelling 'verbeteren van de interne ecologische samenhang' is het realiseren en beheren van de ecologische corridor in het deelgebied 'Antitankgracht'. In dit ontwerp Masterplan, zijnde een visiedocument, zijn nog geen acties opgenomen. Werkbank 3 gaf hiertoe input die verwerkt wordt in het Operationeel Plan. De volgende hoofdstukken bevatten wel een uitwerking van de verschillende strategische doelstellingen en hun bijhorende operationele doelstellingen. De figuur op de volgende pagina geeft een overzicht van alle strategische en operationele doelstellingen per pijler. In de pijler Natuur ligt de focus op het Nationaal Park zelf. De pijlers Landschap en Recreatie daarentegen kijken vooral naar het ruimere werkingsgebied. De pijler Educatie is vanzelfsprekend implementeerbaar in het geheel.

NATUUR

N SD1 Grensoverschrijdende topnatuur met heideroze toekomst	N SD2 Natuurgebieden buiten SBZ in samenhang en ondersteuning	N SD3 Integratie van groengebieden met landbouwgebruik	N SD4 Natuurdoelstellingen monitoren
N OD1.1 Standplaats- en leefgebiedverbetering	N OD2.1 Standplaats- en leefgebiedverbetering	N OD3.1 Visies opmaken met onderzoek mogelijkheden lokaal landbouwgebruik in een kleinschalig agrarisch landschap	N OD4.1 Opmaak van een monitoringsplan
N OD1.2 Versterken samenhang	N OD2.2 Versterken samenhang	N OD3.2 Versterken samenhang	N OD4.2 Disseminatie van kennis
N OD1.3 Afgestemd natuurbeheer en inrichting	N OD2.3 Afgestemd natuurbeheer en inrichting	N OD3.3 Opmaak beheerplan met afgestemd beheer en inrichting	N OD4.3 Draagkracht van natuur bewaken
N OD1.4 Opmaak beheerplannen binnen Natura 2000 (Vlaanderen)	N OD2.4 Opmaak beheerplannen in kerngebieden buiten Natura 2000 (Vlaanderen)	N OD3.4 Versterken van samenwerking en draagvlak	

LANDSCHAP

L SD1 Het unieke watersysteem stuurt het landschap	L SD2 Kwaliteitsvol en ecologisch robuust landschap	L SD3 Weidsheid en dynamiek van het landschap versterken	L SD4 Erfgoed als meerwaarde voor het landschap
L OD 1.1 Beekvalleien en antropogene waterlopen vormen verbindende groenblauwe corridors van hoge kwaliteit	L OD2.1 Perceelsranden als groene of blauwe corridors	L OD3.1 Historische en landschappelijke elementen meenemen bij heide-ontwikkeling	L OD4.1 Natuur en militair erfgoed verbinden via ATG en WBW als structurerende elementen
L OD1.2 Hoge zandgronden laten meer infiltratie toe	L OD2.2 Natuurinclusieve landbouw ondersteunen	L OD3.2 Open landschap polders behouden en versterken	L OD4.2 Landgoederen als culturele landmarks
L OD1.3 Waterrijke gebieden met natuurwaarde als buffers en wetlands	L OD2.3 Beschermen en stimuleren van kleine landschapselementen	L OD3.3 Inzetten op contrastlijnen tussen gesloten en open landschappen	L OD4.3 Landbouwerfgoed maakt het landbouwlandschap aantrekkelijker
	L OD2.4 Klimaatadaptieve natuuringrepen in bebouwde gebieden faciliteren		
	L OD2.5 Bossen die buiten natuurgebied liggen beschermen en activeren		

TOERISME

T SD1 Bezoekers op een duurzame manier ontvangen en begeleiden	T SD2 Duurzaam reizen naar en door het Nationaal Park	T SD3 Sterke verhalen als bouwstenen voor unieke belevingen	T SD4 Meerwaarde creëren voor gemeenten, bewoners en lokale ondernemers	T SD5 Bezoekers-monitoring
T OD1.1 Onthaalpoortenstrategie	T OD2.1 Uniform routenetwerk in en rondom het Nationaal Park	T OD3.1 Verhalen tastbaarder maken	T OD4.1 Economie in het werkingsgebied van het Nationaal Park ondersteunen	T OD5.1 Opmaak van een monitoringsplan
T OD1.2 Marketing- en communicatieplan opmaken	T OD2.2 Duurzame mobiliteit en spreiding, als bijdrage voor de modal shift	T OD3.2 Verhalen bewaren voor de toekomst	T OD4.2 Kennis en duurzaam handelen stimuleren bij ondernemers en omwonenden	T OD5.2 Disseminatie van kennis
T OD1.3 Sturing van bezoekers in tijd en ruimte		T OD3.3 Samenwerken met partners die verhalend werken		T OD5.3 Draagkracht van natuur bewaken
T OD1.4 Toegankelijke, sociaal inclusieve recreatie				

GEBIEDSEUCATIE

E SD1 Constructieve samenwerking versterken tussen alle actoren die betrokken zijn bij de uitvoering van educatie	E SD2 Het ontwikkelen en versterken van het educatief aanbod door opzetten van een educatiestrategie in samenwerking met betrokkenen	E SD3 Monitoring levert wetenschappelijke bouwstenen voor educatie
E OD1.1 Netwerk van educatieve partners opzetten om meer uitwisseling en samenwerking te bevorderen	E OD2.1 Samen met de partners de belevingspiramides verder uitwerken en op basis daarvan een concreet plan van aanpak maken om het educatief aanbod te versterken	E OD3.1 Bewaken van de kwaliteit van het educatief aanbod en de begeleiding ervan
E OD1.2 Centraal aanspreekpunt en coördinatie van educatie in het Nationaal Park opzetten	E OD2.2 Toegankelijke, sociaal inclusieve educatie	E OD3.2 Monitoring levert wetenschappelijke bouwstenen voor educatie

3.2 TOPNATUUR VERSTERKEN

N SD1 GRENSOVERSCHRIJDENDE TOPNATUUR MET HEIDEROZE TOEKOMST

De strategische doelstelling omvat de realisatie van de natuurdoelen die voortvloeien uit het Europese Natura 2000 beleid, en die aan weerszijden van de grens via geëigende procedures werden vastgelegd. Een deel van Natura 2000-gebieden valt onder Habitatrichtlijngebied, een deel onder Vogelrichtlijngebied. Een groot deel van de gebieden vallen onder beide (overzicht in bijlage 'natuurdoelen').

De doelen hebben in hoofdzaak betrekking op streekgebonden habitats en soorten van de hogere arme zandgronden. Ze zijn gericht op het duurzame kwalitatieve behoud en de ontwikkeling van de soorten en de vegetaties waarvoor het gebied ruime bekendheid geniet: de (paarse en roze) heides met vennen en landduinen, en de uitgestrekte bossen rondom. De vleermuishabitats passen hier integraal in. Ook het water, de slikken en de eraan gebonden soorten van het Markiezaat sluiten daar naadloos op aan en geven de overgang van de hoge zandgronden naar de brede Scheldedelta vorm.

De zeer recente Natuurdoelanalyse Brabantse Wal (februari 2023) geeft voor de Nederlandse zijde aan dat de realisatie van de natuurdoelen voor habitats en soorten met de reeds vastgestelde maatregelen niet bereikt worden, en verslechtering niet valt uit te sluiten. Dat betekent dat er nog veel werk aan de winkel is, en bijkomende uitvoerings- en onderzoeksmaatregelen voor de realisatie van de natuurdoelen moeten worden ingezet. Die maatregelen moeten ook benoemd worden.

De realisatie van de natuurdoelen moet leiden tot een grotere robuustheid van het ecologische systeem. Daardoor ontstaan een betere veerkracht en buffering. Ook blijft de potentie om te functioneren als duurzaam brongebied van biodiversiteit in de omgeving behouden of wordt die hersteld. Dit is ook zeer relevant binnen de deelgebieden zelf. De recente calamiteiten die optraden ten gevolge van de grote branden van Kalmthout (2011) en het Groot Schietveld (2021) spreken hierbij boekdelen. De samenhang van de gebieden speelt hierin een essentiële rol (zie verder).

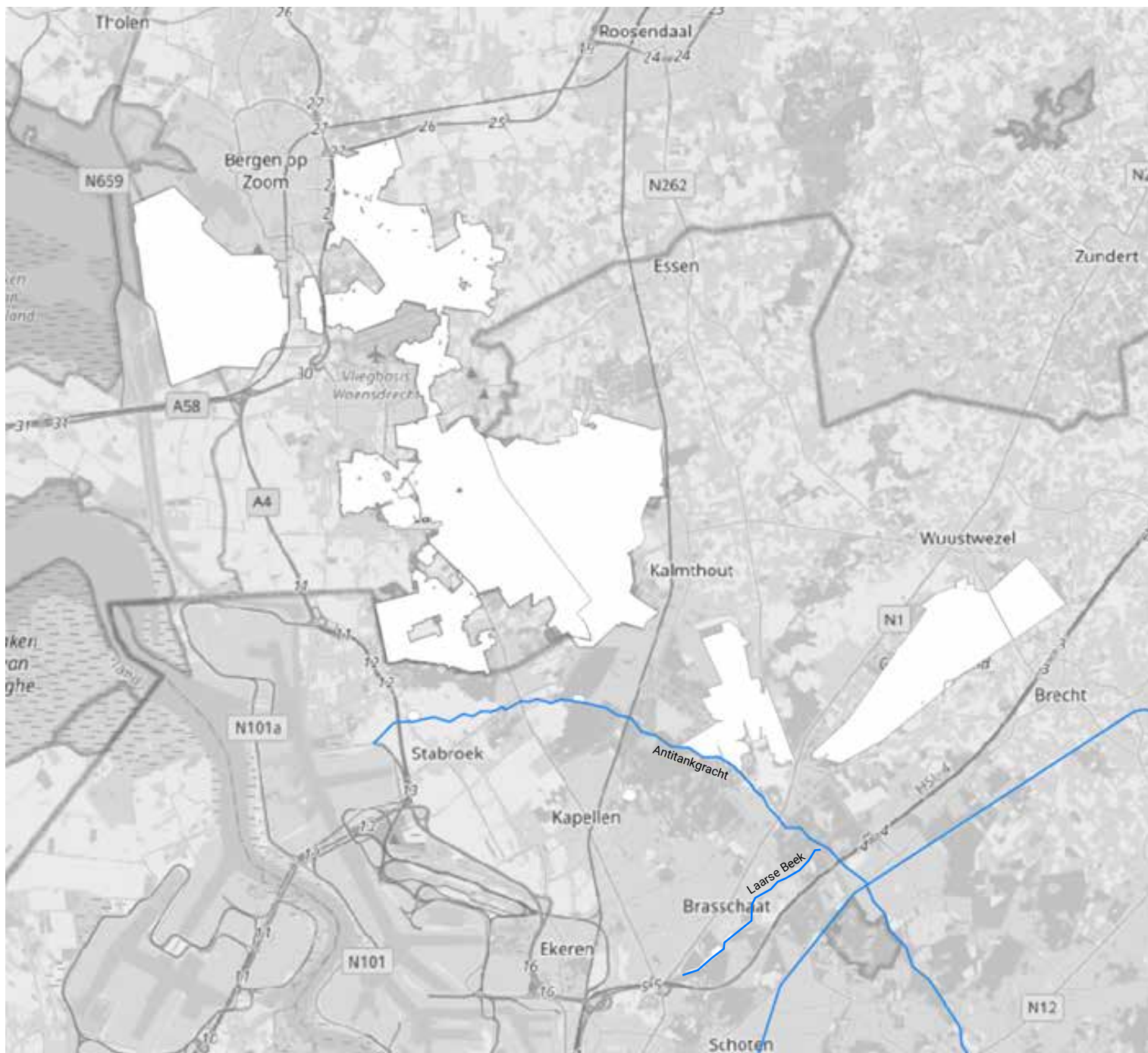
Een belangrijk aandachtspunt zijn de natuurdoelen voor vleermuizen. In het gebied zijn verschillende militaire (erfgoed)elementen aanwezig die een zeer belangrijke rol spelen voor de instandhouding van deze soortgroep. De historische fortengordel en andere verdedigingslijnen

rond Antwerpen en Bergen op Zoom (met o.a. de forten van Brasschaat, Ertbrand, Stabroek, Fort De Roovere, en kleinere structuren als de schans van Smoutakker en bunkers langs loopgraven en in de kampen, sluisbunkers enz.) en de kanalen die een landschappelijke open waterverbinding vormen (Antitankgracht, Linie, Kempens kanaal) zijn hun winter- en zomerverblijfplaatsen. Vele specifieke inrichtingen in functie van vleermuizen werden al uitgevoerd (aanpassingen aan bunkers enz.) of staan nog op de planning. De landschappelijke connecties tussen deze verblijfplaatsen naar de fourageergebieden dienen te voldoen aan kwalitatieve eisen. Daarom moeten ze een onderdeel zijn van een op te maken visie rond ecologische verbindingen op Nationaal Parkniveau (zie ook verder), die op zich kadert in de ruimere EU-regionale context van groene verbindingen, enerzijds richting de brede Scheldevallei en Scheldedelta, en anderzijds richting de (Vlaamse en Nederlandse) Kempen.

Natuurdoelen in waterlopen gelden voor de Antitankgracht (deels) en de Laarse Beek. Hier werden al specifieke inrichtingsmaatregelen uitgevoerd, en worden actualisaties voorzien (Provincie Antwerpen). De waterkwaliteit en -kwantiteit van de Laarse beek is een belangrijk aandachtspunt voor de tot doel gestelde vissoorten, en zijn ten dele afhankelijk van de toevoer uit andere nabijgelegen brongebieden (o.a. Fort van Schoten). Deze worden gevoed door grondwater dat infiltreerde in de natuurgebieden op de Kempense microcuesta.

Binnen de speciale beschermingszones (SBZ) zijn in beperkte mate enclaves aanwezig, m.n. aan de Nederlandse zijde. Veelal gaat het daarbij om kleinere oppervlaktes, waar bestaande bebouwing buiten de bescherming valt, met Plantage Centrum als grootste uitgesneden zone (aan Vlaamse zijde werden gelijkaardige bebouwde zones niet consequent uit de beschermingszones gehaald, bv. Oasis in de Kalmthoutse Heide). Grotere enclaves zijn de landbouwzone Koude Heide en de Koningin Wilhelminakazerne. In het ontwerp van gebiedsschets van de Verkenning GGA Brabantse Wal zijn deze zones ook mee beschouwd.

De landbouwzones binnen SBZ aan Vlaamse zijde (Steertse Heide, Nulsebaan, Marum) zijn opgenomen in de SD3, aangezien de visieontwikkeling daar nog (deels of geheel) voor moet gebeuren.

Figuur 32 Kaart met aanduiding van Natura 2000-gebieden

 Natura 2000-gebieden voor SD1 (witte inkleuring)

Waar: Natura 2000-gebieden cfr. vastgelegde natuurdoelen

- *Heidelandschap (heides, landduinen, vennen)*
- *Boslandschap*
- *Water (Markiezaat, deel Antitankgracht, Laarse Beek)*
- *Vleermuishabitats (forten)*

OPERATIONELE DOELSTELLINGEN

N OD1.1 STANDPLAATSVERBETERING: VERDROGING, INFILTRATIE, DRAINAGE / POMPEN, RETENTIE + MILIEUPROBLEMATIEKEN VERMESTING, VERZURING

De aanwezigheid van geschikte standplaatsfactoren is een vereiste om natuurdoelen inzake habitats te kunnen realiseren. Voor zover deze factoren afhankelijk zijn van intern beheer (door onderhoud of inrichting zoals maaien, plaggen, bosvorming, oppervlaktewaterbeheer, ...) ligt de verantwoordelijkheid in eerste instantie bij de terreinbeheerders.

Verdroging is een belangrijk aandachtspunt. Er zijn al heel wat initiatieven lopende en uitgevoerd rond het behoud van voldoende water en de verbetering van de waterkwaliteit. De problematiek maakt de directe relatie naar de klimaatproblematiek en klimaatadaptatie inzichtelijk. Specifieke onderzoeken naar ecohydrologische relaties zijn uitgevoerd of lopende, of worden gepland (Grenspark, Stappersven, Marum, Klein Schietveld ...). Ook dankzij de werking van het Grenspark werden op dit gebied al succesvolle maatregelen uitgevoerd (bv. grensoverschrijdende waterbevoorrading van de Grootte Meer).

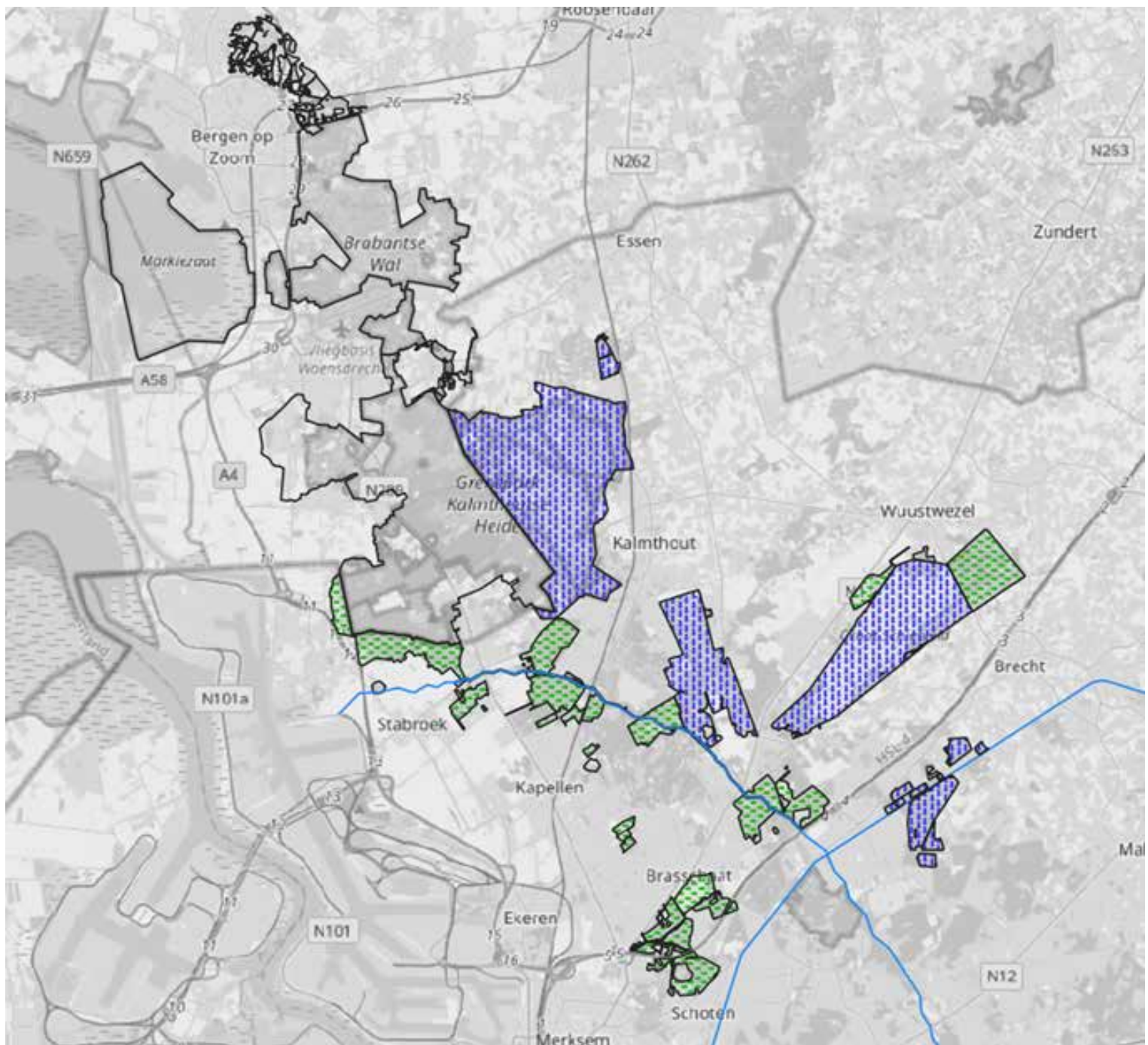
In de Gebiedsschets van de Verkenning GGA Brabantse Wal wordt voor de realisatie van een robuuster watersysteem (op zeer ruime schaal) onderscheid gemaakt tussen zones voor behoud van water door het verminderen van afvoer, of door het optimaliseren van infiltratie. In praktijk gaan beide vaak samen, maar het onderscheid maakt al duidelijk waar de infiltratiegronden en de uittredingsgronden liggen, en in welke richtingen gedacht kan worden voor oplossingen. Deze oefening kan worden uitgebreid voor het geheel van de deelgebieden van het Nationaal Park (eenvoudige aanzet in Figuur 33, een grondigere analyse voor Vlaanderen kan gebeuren aan de hand van de Watersystemenkaart). De Natuurdoelanalyse Brabantse Wal benoemt ook een aantal zeer specifieke maatregelen.

In het Addendum op het Convenant Brabantse Wal 2021-2027 hebben 13 partijen afspraken gemaakt over het uitvoeren van aanvullende maatregelen die bijdragen tot het verbeteren van de hydrologie en behoud en herstel van natuurwaarden ter plaatse van de Grootte Meer, het Kleine Meer en de aangrenzende vennen, inclusief de gebieden daaromheen met een grote (hydrologische) invloed op die vennen. Het project Water tussen Wal en Schelde speelt dan weer specifiek in op het beter benutten van af- en wegstromend water dat uit de Brabantse Wal afkomstig is, om de waterkwaliteit van het Markiezaat te kunnen verbeteren.

Facilitatie door een Nationaal Park van dergelijke projecten en van een grensoverschrijdende uitbreiding van het convenant, zodat ook aan Vlaamse zijde aansluitende afspraken gemaakt kunnen worden, kan een belangrijke doelstelling zijn. Uitbreiding van het convenant moet eerst ingebracht en besproken worden in het bestuurlijk overleg. De werking van de werkgroep Water in de context van het Grenspark is daartoe al een belangrijke aanzet.

Waar externe factoren een negatieve impact hebben op de standplaatsfactoren is uiteraard afstemming vereist met de wettelijke beleidskaders. De context van een Nationaal Park schept hierin geen verandering, maar het samenwerkingsverband van een Nationaal Park kan wel mogelijkheden bieden om gezamenlijk naar oplossingen te zoeken en andere programma's met gelijkaardige doelstellingen mee te faciliteren. Ook positieve coalities tussen bijvoorbeeld natuurbeheer en waterwegen zijn hierbij aan de orde.

Een specifiek aandachtspunt voor de regio betreft de brandpreventie, aangezien grootschalige ongecontroleerde natuurbranden een zware impact hebben op de natuur en de standplaats. Een verdere coördinatie van de brandpreventie en de samenwerking tussen de verschillende diensten, beheerders en eigenaars is daarvoor nodig.

Figuur 33 Schets met aanduiding van gebieden waar infiltratie en reductie van waterafvoer prioritair zijn binnen het Nationaal Park

- optimaliseren infiltratie
- reduceren waterafvoer

NOD1.2 VERSTERKEN SAMENHANG: VERBETEREN INTERNE ECOLOGISCH FUNCTIONELE VERBINDINGEN BINNEN AFBAKENING NATIONAAL PARK

De basis van de ecologische samenhang tussen de gebieden wordt gevormd door de specifieke landschappelijke en abiotische opbouw die de gebieden met elkaar delen, i.c. de ligging op de microcuesta van de Kempen die voortloopt in de Brabantse Wal. Hoewel de kerngebieden niet steeds rechtstreeks met elkaar verbonden zijn, is de ecologische samenhang en onderlinge afhankelijkheid wel een feit (zie daarvoor ook het hoofdstuk 6 van de Landschapsbiografie). De kerngebieden liggen ook niet op zichzelf, maar liggen o.a. ter hoogte van de Antitankgracht ingebed in een matrix van bos- en groengebieden, woonparkgebieden en open recreatiegebieden die het werkingsgebied mee vormgeven.

De samenhang met de deelgebieden op de flanken wordt verder versterkt door de toevoeging, met tijdshorizon 2048, van de domeinen in eigendom van Brasschaat en ANB die naast Schoten liggen (Peerdsbos, Park van Brasschaat, Bonte Hanek, Vordenstein). Bijkomende lopende initiatieven (bv. de gemeentelijke vraag tot herbestemming van het woonuitbreidingsgebied Het Leeg langs de Laarse Beek in Brasschaat tot watergevoelig openruimtegebied) scheppen bijkomende kansen voor versterking van de samenhang.

Via de waterlopen en groengebieden is er ook een feitelijke ruimtelijke connectie van de kleinere gebieden ten zuiden van de Antitankgracht in Kapellen en Brasschaat met de grotere kernen. De sterkere verweving van deze gebieden met een meer urbaan landschap geeft de kans om de natuurwaarden en doelstellingen van het Nationaal Park ook meer in het dagelijkse leven van de bewoners te introduceren en te integreren.

De context van het Nationaal Park vormt mee het kader om de samenhang tussen de gebieden d.m.v. ecologische verbindingen grens- en eigenaaroverschrijdend te verbeteren. De nadruk ligt daarbij op de interne verbindingen binnen de kerngebieden en binnen speciale beschermingszones Natura 2000 voor de doelvegetaties, en ook op het versterken van de samenhang in en tussen

de deelgebieden voor de migratie van doelsoorten. De uitgangspunten – zoals geformuleerd in punt 2.1 – vormen hierbij het kader.

De afstemming tussen beheerders (zie ook verder) is in dit opzicht zeer belangrijk. In de samenwerkingscontext van het Grenspark werd zo bv. al een grensoverschrijdende verbinding tussen de Steertse Heide en de Grootte Meer gerealiseerd. De verdere uitwerking van interne verbindingen is noodzakelijk om knelpunten op te lossen (bv. tussen Kleine en Grote Meer, kruisingen van Abdijlaan, Putseweg, Putsesteenweg, Kampweg, Verbindingsstraat, A4, verbinding Ertbrand-Kalmthoutse Heide, ...).

Herstel van verbindingen betreffen zowel de aanwezigheid van doelvegetaties, al dan niet als stapstenen, als het herstel van migratiecorridors voor soorten. Het herstel van open vegetaties en corridors in de heidesfeer is een belangrijk gegeven, gezien de actuele beperking van deze habitats tot de grote domeinen, en het nagenoeg ontbreken ervan in de zones tussenin.

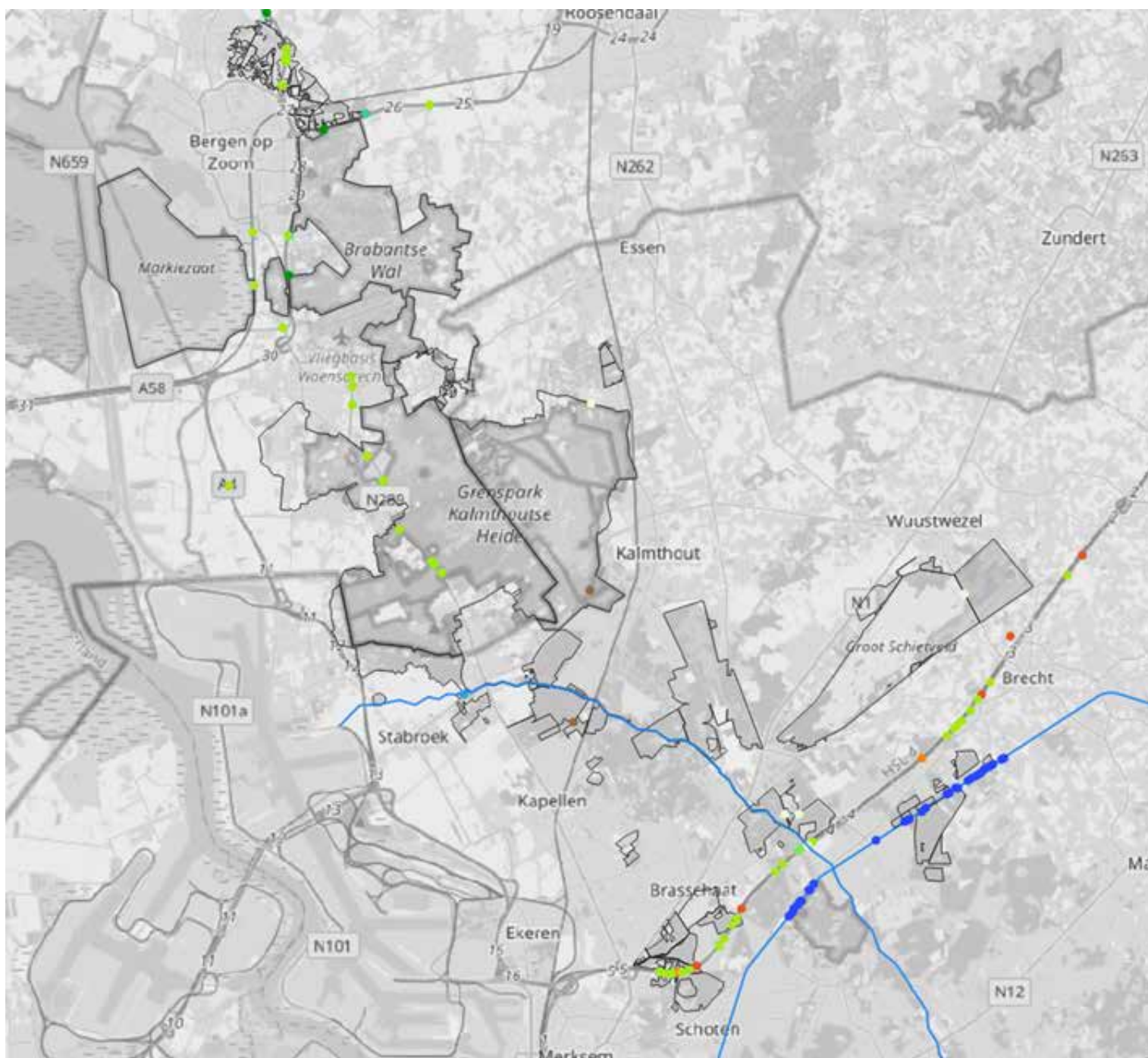
Gericht kappen en plaggen van bos(randen), uitbreiden van kleine heivlekjes als stapstenen, en het mogelijk maken van migratie is een overkoepelende doelstelling. In Nederland zijn hiervoor al maatregelen benoemd en gelokaliseerd (zie Maatregelenkaart Provincie Noord-Brabant), in Vlaanderen is hier nog geen gelijkaardig kader voor aanwezig.

Voor Natura 2000-soorten moet ook naar tussenliggende knelpunten gekeken worden (zoals bv. gebeurde in het Soortenbeschermingsplan Otter). Een globaal visie- en actieplan over ecologische verbindingen tussen de deelgebieden die reeds beschermd zijn, is een noodzaak.

Doelsoorten die gebruikt kunnen worden voor de vormgeving van de verbindingen, behoren tot de habitattypische soorten van de doelhabitats (heides, bossen, zuivere waterlopen) of zijn (als soort of als soortgroep) opgenomen in een soortenbeschermingsprogramma:

OPEN HEIDES	BOSSEN
Heideblauwtje (vlinder)	Boommarter
Levendbarende hagedis	Vleermuizen (groep)
Nachtzwaluw	Zwarte specht
Heivlinder	KLEINSCHALIG (CULTUUR)LANDSCHAP
WATERLOPEN EN VENNEN	Vleermuizen (groep)
Otter	Kamsalamander
Heikikker	Boomkikker
Rugstreeppad	Weidevogels
Watervleermuis	Grauwe Klauwier

Tabel 2 Doelsoorten die gebruikt kunnen worden voor de vormgeving van verbindingen.

Figuur 34 Kaart met aanduiding van aanwezige infrastructuur voor verbeterde faunapassage bij kruisingen

● bermbrug	● ecostrook	● verlichting
● boombrug	● onbekend	● viaduct
● ecoduct	● richel	● FUP
● ecoduiker	● tunnel	

Aan Nederlandse zijde werden in de Natuurnetwerken Nederland en Brabant verbindingen ingetekend. Aan Vlaamse zijde is een actualisatie van de provinciale natuurverbindingen nodig voor o.a. Natura 2000-soorten en Provinciaal Prioritaire Soorten. Lokaal zijn dergelijke verbindingen in projectmatige kaders voorzien (bv. projectplan Antitankgracht, uitwerking van verbindingen in het strategisch Project De Nieuwe Rand, verbindingen Groene 6, ...). Op lokaal niveau werden verbindingen deels voorzien in beheerplannen (bv. in het bomenbeheerplan Brasschaat, met verbindingen voor vleermuizen). Figuur 34 geeft aan waar er al gewerkt werd aan inrichtingen voor faunamigratieknelpunten in de vorm van faunatunnels, ecoduikers, boombruggen, groene viaducten, fauna-uitstapplaatsen enz.

De voorzieningen kennen een concentratie langs de E19 (Antwerpen - Breda) en het kanaal Dessel-Schoten (fauna-uitstapplaatsen). Monitoring van de werking van deze voorzieningen, en eventuele aanpassingen of herstel gebeuren niet standaard. Een totaalvisie en actieplan voor ecologische verbindingen en de opvolging ervan dient derhalve te worden uitgewerkt. Versnippering en versterking door verlichting is daarbij eveneens een cruciaal element, dat mee in de visie moet worden opgenomen. De Provincie Antwerpen neemt als bevoegde overheid het engagement om actief bij te dragen aan het verbeteren van de verbindingen tussen de natuurkernen.

Het Soortenbeschermingsplan Otter geeft een mooie en uitgewerkte aanzet voor dergelijk plan. Het lijst de knelpunten en verbeteringsmogelijkheden op, en geeft aan welke knelpunten prioritair moeten worden aangepakt. Hoewel de focus vooral op otter ligt, zijn de knelpunten ook voor tal van andere diersoorten relevant.

Tegelijkertijd kan daarbij naar de verbetering van de ecologische connectiviteit voor vleermuizen gekeken worden. Op andere locaties kunnen de interne verbindingen (zoals eerder aangegeven) worden aangepakt. Het opnemen van de meest prioritair knelpunten van het SBP Otter in het eerste actieplan van het Nationaal Park zou alvast een mooie start betekenen.

PLAATS	EIGENAAR	BEHEER	ERNST	MOEILIKHEID	PRIO 1	PRIO 2	MAATREGELEN
Oude Galgenstraat	Kapellen	Kapellen	3 - Ernstig	2 - Matig	4 - Gemiddeld	4	- Verlichting - Verkeersremmers - Houtwallen - Borden faunapassage
Kalmthoutse Steenweg	Vlaams Gewest	Vlaams Gewest	4 - Zeer ernstig	2 - Matig	2 - Hoog	3	- Ecotunnel - Geleidingsrasters
Bredabaan	Vlaams Gewest	Vlaams Gewest	4 - Zeer ernstig	2 - Matig	2 - Hoog	3	- Ecotunnel - Geleidingsrasters
Miksebaan	Brasschaat	Brasschaat	3 - Ernstig	1 - Makkelijk	2 - Hoog	4	- Ecotunnel - Geleidingsrasters - Haag/ Houtkant - Afsluiten pad langs noordkant ATG
Putsesteenweg	Kalmthout	Kalmthout	3 - Ernstig	2 - Matig	2 - Hoog	3	- Ecotunnel - Geleidingsrasters - Haag/ Houtkant
Brechtsebaan	Vlaams Gewest	Vlaams Gewest	4 - Zeer ernstig	2 - Matig	2 - Hoog	3	- Ecotunnel - Geleidingsrasters
Gedempte Antitankgracht (Kanaal Dessel-Schoten > Zandstraat)	VMM	VMM	4 - Zeer ernstig	2 - Matig	2 - Hoog	5	- Openmaken gracht - Voorzien waterafvoer - Houtwallen/hagen
Kanaal Dessel-Schoten	Vlaams Gewest	Vlaams Gewest	3 - Ernstig	1 - Makkelijk	2 - Hoog		Faunatrappen aan beide oevers bij de sluisjes

Figuur 35 Prioritaire ernstige en zeer ernstige knelpunten uit het SBP Otter (Natuurpunt Antwerpen Noord)

N OD1.3 AFGESTEMD NATUURBEHEER EN INRICHTING: NATUURORGANISATIES, GEÏNTERESSEERDE PRIVATE OF PUBLIEKE EIGENAARS OF ONDERNEMERS

Binnen de context van het Grenspark bestaat er al samenwerking tussen de verschillende terreinbeheerders, wat o.a. resulteerde in het opzetten en uitwerken van gezamenlijke LIFE-projecten. Ook bijvoorbeeld de samenwerking met brandweer en veiligheidsdiensten is in de regio goed uitgewerkt, wat te maken heeft met de grote brandgevoeligheid van de uitgestrekte en deels sterk vergraste heidegebieden. Brandpreventie gaat daarbij verder dan zaken die liggen binnen de invloedssfeer van een Nationaal Park. Wel kan het Nationaal Park zich richten op de afstemming van de terreingerichte preventie maatregelen.

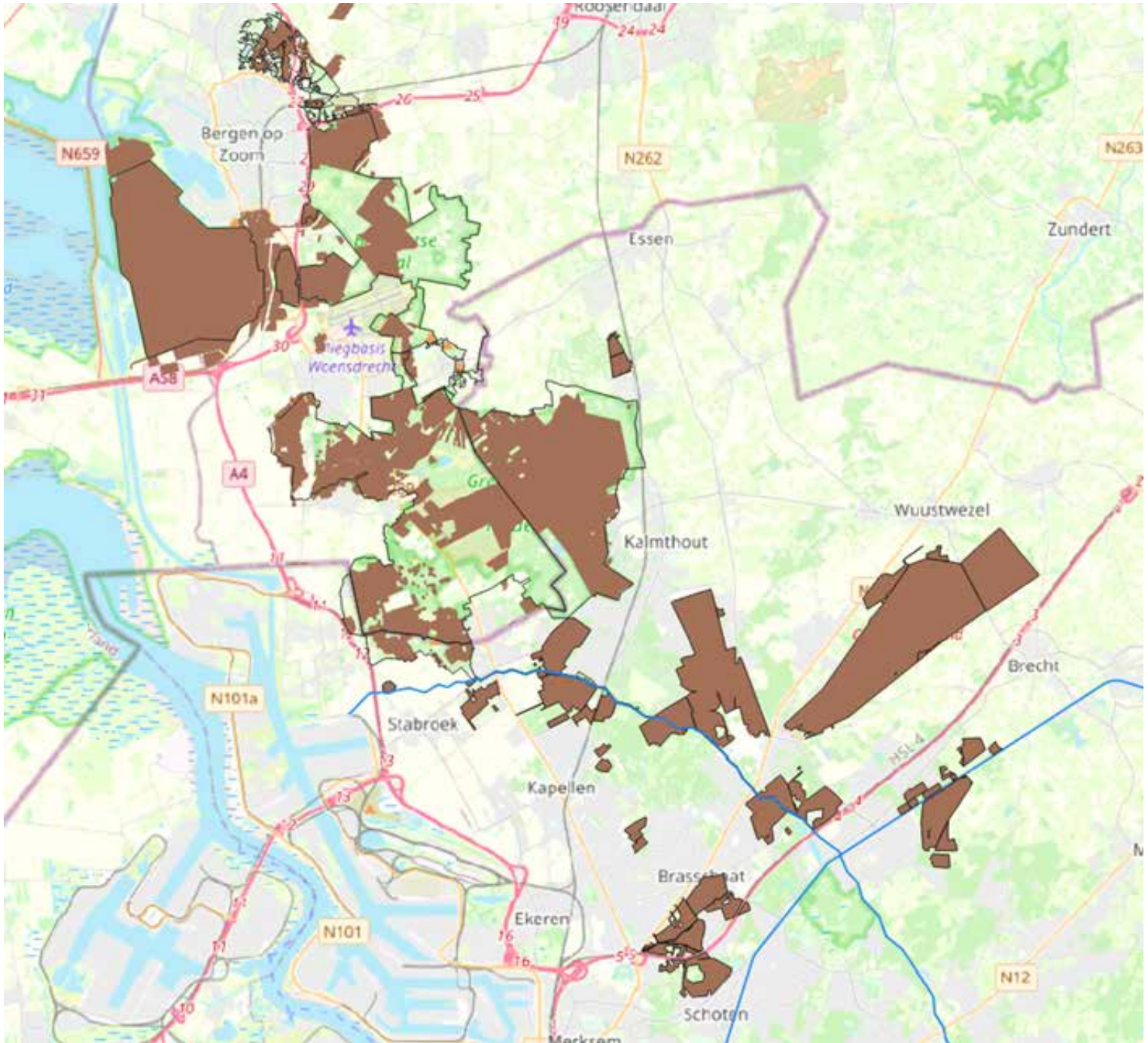
Uiteraard zijn de verschillende natuureigenaars daarbij zelf beschikkingsbevoegd over de te nemen maatregelen

De samenwerking in het kader van brandpreventie en noodplanning in het algemeen kan verder geoptimaliseerd en uitgebreid worden met de beheerders van de bijkomende gebieden aan Vlaamse en Nederlandse zijde. Het doel is niet zozeer om naar schaalvergroting te gaan door overal een gelijkaardig beheer te implementeren, de variatie in beheer levert immers ook ecologische meerwaarde, maar wel om door geregeld overleg tot verstandige afstemmingen van

het natuurbeheer, de natuurinrichting en andere elementen (waaronder veiligheid) te komen waaruit ecologische en ook economische meerwaarden (bv. in houtproductie of reststromen van beheer) behaald kunnen worden. Ook de mogelijkheden tot (internationale) financiering van projecten voor natuur- en landschapsherstel kunnen beter benut worden door coördinatie vanuit een gezamenlijk Parkbureau.

Waar de landsgrens hierbij een moeilijkheid vormt, kan hiervoor binnen het kader van een Nationaal Park naar een oplossing gezocht worden. Overleg gebeurt steeds op vrijwillige basis, waarbij de terreinbeheerders binnen de perimeter van het Nationaal Park betrokken worden.

Figuur 36 geeft een overzicht van de natuurkernen in eigendom en/of beheer van de terreinbeheerende organisaties.

Figuur 36 Kaart met overzicht van terreinen in eigendom en/of beheer van ANB, Natuurpunt, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Evides, Brabants Landschap en/of gemeenten

N OD1.4 OPMAAK BEHEERPLANNEN BINNEN NATURA 2000-GEBIEDEN (VLAANDEREN)

Het beheer van de eigendommen van Natuurpunt en het ANB wordt aan Vlaamse zijde opgenomen in Type 3 en Type 4 beheerplannen waarin het beheer voor behoud en ontwikkeling van de natuurdoelen bepaald wordt.

Voor de Bergeykse Bossen en het Beltens Bos werd een beheerplan Type 4 zeer recent goedgekeurd. Actueel (januari 2023) wordt mede daardoor reeds een percentage van 48,1% beheerplannen Type 4 gehaald, zodat aan het criterium om na 10 jaar te voldoen aan 50% van de oppervlakte Type 3 of 4 al nagenoeg voldaan wordt.

Omvorming van de beheerplannen van de openbare eigendommen zal al volledig kunnen voldoen aan de doelstelling op lange termijn (24 jaar) om naar 75% van de oppervlakte met beheerplan Type 3 of 4 te gaan.

Dat geeft ruimte om de verdere omvorming van beheerplannen naar (combinaties van) Type 3 of 4 van de gebieden binnen en buiten Natura 2000 weloverwogen in te kunnen plannen, zodat enkel de meest kansrijke delen op die wijze opgenomen worden. De verfijning van de oppervlaktes naar delen van gebieden die minder kansrijk zijn om naar een natuurstreefbeeld Type 3 of 4 te kunnen evolueren, of die uit de oppervlakte gehaald moeten worden omwille van aanwezigheid van onthaalinfrastructuur en dergelijke, kan dan beter onderbouwd worden.

Dat kan door omzetting naar Type 3 of 4 van de relevante deelgebieden van het uitgebreide bosbeheerplan KaBraS (Kapellen Brasschaat Schoten, waarin o.a. de gebieden De Inslag/De Mik, Peerdsbos, Mastenbos, Beersgat, Brusselse Bossen). Ook de beheerplannen voor het Elsenbos, het Ravenhof en de Ruige Heide kunnen worden omgevormd. Het beheerplan Type 4 voor het Marum (voormalig deel van het NBP van het Groot Schietveld) is in opmaak.

Verder zijn er ook eigendommen van openbare besturen met bosbeheerplan (al dan niet in beheer bij ANB) waar een omvorming van de beheerplannen ook bekeken moet worden, zoals eigendommen van het OCMW Antwerpen (De Mik, Kraaijenberg), en de gemeenten Essen (Wildertse duintjes), Kalmthout (Bosduin) en Brasschaat (Kattekesberg/Brusselse Bossen, Park van Brasschaat, Park De Mik) en Kempens Landschap (De Merel), alsook de bouseigendommen van Pidpa in de omgeving van de winningen.

Omvorming van de beheerplannen van de openbare eigendommen zal al in zeer belangrijke mate kunnen voldoen aan de doelstelling op lange termijn (20 jaar) om naar 75% van de oppervlakte met beheerplan Type 3 of 4 te gaan.

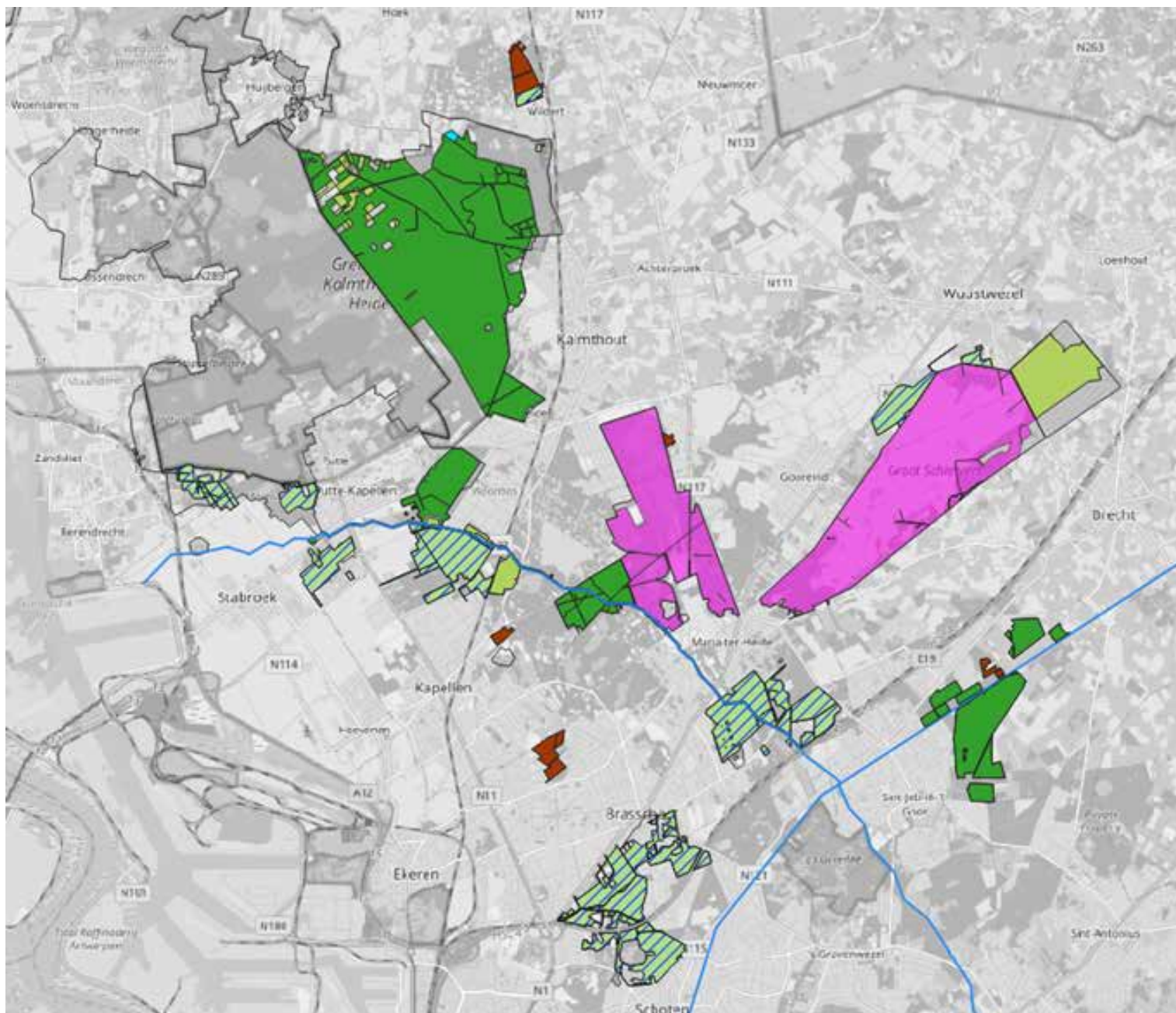
Uiteraard kunnen ook andere eigenaars of beheerders van terreinen in de kerngebieden op vrijwillige basis overgaan tot de opmaak van een natuurbeheerplan, voor een gedeelte of de volledigheid van hun terrein. De opmaak van een beheerplan Type 3 of Type 4 wordt financieel ondersteund en brengt geen verplichtingen mee tot openstelling van het betrokken terrein.

De combinatie met erfgoeddoelstellingen (via de opmaak van een geïntegreerd beheer(s)plan) is noodzakelijk voor gebieden met een erfgoedbescherming, o.a. het Mastenbos, het Peerdsbos, De Mik en het Ravenhof. Het beheersplan voor de Antitankgracht is opgemaakt volgens de structuur van een erfgoedbeheersplan en dient ook de vorm van een geïntegreerd beheer(s)plan te krijgen.

De natuurdoelen die in bestaande natuurbeheerplannen werden vastgelegd (= natuurstreefbeelden) zijn actueel slechts gedefinieerd voor de domeinen waarvoor een beheerplan volgens de nieuwe methodologie (Type 2, 3 of 4) werd goedgekeurd. Ook voor enkele tussenliggende private domeinen is dit het geval (bv. in de beheer(s)plannen Oude Gracht te Brasschaat en Hoge Heide te Brecht).

De geplande omzetting naar natuurbeheerplannen Type 3 en 4 voor de domeinen beheerd door ANB en Natuurpunt zal ook de afbakening van de natuurstreefbeelden verder in kaart brengen.

Figuur 37 geeft het overzicht weer van de actueel aanwezige beheerplannen Type 3 en 4, in combinatie met gebieden met intentie tot omvorming cfr. supra.

Figuur 37 Kaart met actuele beheerplannen type 3 en 4 en beheerplan militair domein, gebieden met intentie tot gehele of gedeeltelijke opmaak of omvorming naar type 3 of 4

- beheerplan militair domein
- te onderzoeken
- intentie tot beheerplan Type 3 of 4
- intentie tot beheerplan Type 4
- beheerplan Type 3
- beheerplan Type 4

N SD2 NATUURGEBIEDEN BUITEN SPECIALE BESCHERMINGSZONES IN SAMENHANG EN ONDERSTEUNING

Gebieden die niet onder de Natura 2000-bescherming vallen, zijn aan Nederlandse zijde beperkt tot de Noordpolder en enkele kleinere zones in de rand van de Natura 2000-gebieden. Aan Vlaamse zijde vertegenwoordigen ze een grotere oppervlakte, en zijn het alle gebieden in eigendom en/of (technisch) beheer van het ANB of Natuurpunt buiten de SBZ van de Kalmthoutse

Heide, de SBZ van de fortengordel en de SBZ van de militaire domeinen Groot en Klein Schietveld. Het zijn alle gebieden die al een groene bestemming en beheer hebben, en vaak ook bovenlokale uitstraling hebben. De operationele doelstellingen komen hier in grote mate overeen met de doelstellingen van SD1 (Figuur 38).

OPERATIONELE DOELSTELLINGEN

N OD2.1 STANDPLAATSVERBETERING: VERDROGING, INFILTRATIE, DRAINAGE / POMPEN, RETENTIE + MILIEUPROBLEMATIEKEN VERMESTING, VERZURING

De gebieden die zich niet in Natura 2000 bevinden, zijn uiteraard deels onderhevig aan dezelfde standplaatsproblematieken als de Natura 2000-gebieden uit SD1 (verdroging, versnippering, vermessing, verzuring, verstoring). Verbetering van karakteristieken

zal leiden tot een ondersteuning voor het herstel van de standplaatskarakteristieken in Natura 2000. In de kerngebieden buiten Natura 2000 zijn de ecologische doelstellingen evenwel minder dwingend.

N OD2.2 VERSTERKEN SAMENHANG: VERBETEREN INTERNE ECOLOGISCH FUNCTIONELE VERBINDINGEN

Ook de gebieden buiten Natura 2000 zijn op Europees niveau van belang, omdat ze de noodzakelijke ondersteuning geven aan de Natura 2000-gebieden, in de vorm van leefgebied en verbinding voor habitats en soorten. Sprekende voorbeelden zijn het grote belang van de gebieden voor de migratie van vleermuizen

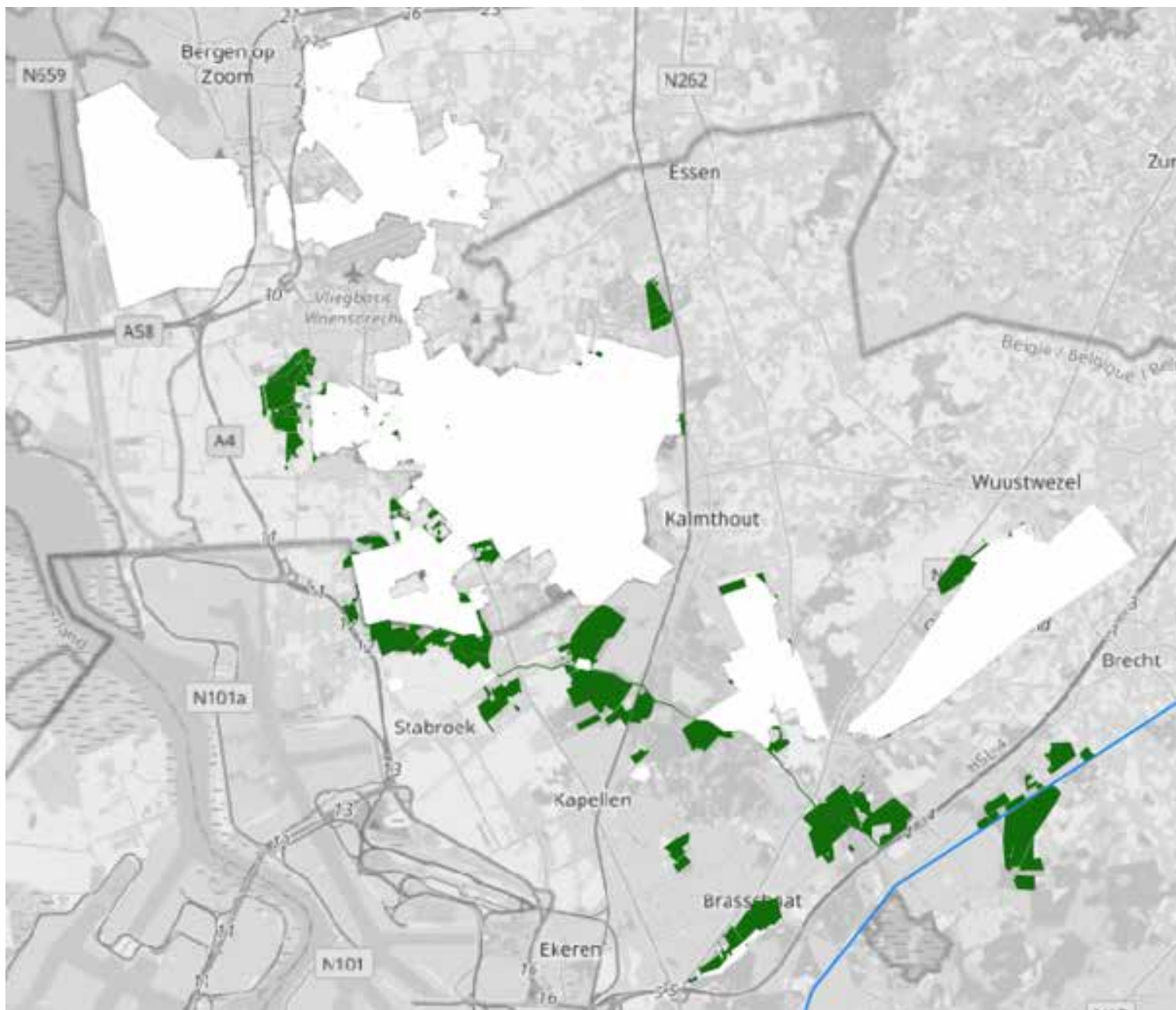
tussen de overwinteringsplaatsen (forten en bunkers) en de natuurgebieden, de stapsteenverbindingen voor heidehabitats en soorten (bv. droge heide en nachtzwaluw) en de recente snelle verspreiding van soorten als boommarter.

N OD2.3 AFGESTEMD NATUURBEHEER EN INRICHTING: NATUURORGANISATIES, GEÏNTERESSEERDE PRIVATE OF PUBLIEKE EIGENDOMMEN OF ONDERNEMINGEN

Buiten Natura 2000-gebieden wordt eveneens gezocht naar samenwerking met de verschillende partners om te komen tot een goed natuurbeheer.

N OD2.4 OPMAAK BEHEERPLANNEN IN KERNGEBIEDEN BUITEN NATURA 2000-GEBIEDEN

Zoals eerder gesteld, moet het Nationaal Park binnen de 24 jaar voor meer dan 75% onder een Type 3 of een Type 4 beheerplan vallen. Om dit te bereiken moet ook worden gekeken naar de groengebieden buiten Natura 2000. Veel van de gebieden die eerder werden vernoemd bij OD1.4 behoren hiertoe.

Figuur 38 Kaart met Natura 2000-gebieden en andere kerngebieden

- Natura 2000
- Groengebieden zijnde toekomstige kerngebieden buiten Natura 2000

Waar:

- NL: vnl. Noordpolder

- VL: gebieden op cuesta van de Kempen of flank, deels gegroepeerd rond Antitankgracht (ATG)

N SD3 INTEGRATIE VAN GROENGEBIEDEN MET LANDBOUWGEBRUIK IN NATUURGEBIEDEN MET KLEINSCHALIGHEID EN AGRO- ECOLOGISCH BEHEER

De zones die (deels) in actief landbouwgebruik zijn en gelegen zijn in Natura 2000 of in het Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN) vragen een aangepast beheer conform deze natuurdoelstellingen (Figuur 39). Voor deze zones wordt verwacht dat de wetgeving rond stikstof van toepassing zal worden, waardoor ze vanaf 2028 zullen terugvallen op nulbemesting.

In de SBZ van de Kalmthoutse Heide gaat het om de Steerste Heide en om landbouwgronden in de omgeving van het kruispunt Nelsebaan - Huybergsebaan. In de SBZ van het Groot Schietveld gaat het om de weilanden van de landbouwconcessie Brecht (Marum). Voor deze zones is het de bedoeling om te bepalen welke vormen van agrarisch gebruik mogelijk zijn in combinatie met de realisatie van de natuurdoelen, zodat voor beide sectoren een toekomstperspectief duidelijk gemaakt kan worden.

Los van de grotere behoud- en ontwikkelingsdoelen in het kader van Natura 2000 is er binnen en buiten het Nationaal Park aanvullende natuur- en biodiversiteitsversterking mogelijk.

Dit kan inhouden:

- maatregelen die een natuurgericht beheer van bossen voorstaan (via gericht exotenbeheer, omvormingsbeheer, laten liggen van dood hout, ...)
- maatregelen die lokaal zorgen voor het verbeteren van de biodiversiteit op gronden die thans niet in natuurbeheer zijn, bijvoorbeeld in parken of tuinen die deel uitmaken of grenzen aan de kerngebieden van het Nationaal Park (in enclaves, in verkavelingen of weekendzones, industrieterreinen, ...). Hiertoe zijn op ruimere schaal campagnes lopend die mee kunnen worden ondersteund (Green Deal Natuurlijke tuinen, Green Deal Bedrijven, Tuinrangers, ...)
- maatregelen die gericht zijn op (lokale) versterking van biodiversiteit, vooral maar niet uitsluitend gebaseerd op de aangewezen en prioritaire soorten vanuit het beleid
- verwerving door het Agentschap Natuur en Bos.

Deze strategische doelstelling wordt opgepakt in samenspraak met de betrokken landbouwers.

Waar:

- *Steertse heide*
- *Nelsebaan - Huybergsebaan*
- *Marum*

Figuur 39 Kaart met Natura2000-gebieden en zones in landbouwgebruik

- Natura 2000
- Groengebieden met actueel landbouwgebruik

OPERATIONELE DOELSTELLINGEN

N OD3.1 VISIES OPMAKEN MET ONDERZOEKSMOGELIJKHEDEN LOKAAL LANDBOUWGEBRUIK IN EEN KLEINSCHALIG AGRARISCH LANDSCHAP

In de Steertse Heide werd reeds een gedetailleerde visie uitgewerkt door ANB (Figuur 40). De doelstelling van ANB is het gebied volledig te verwerven met als resultaat een uitdoving van landbouwactiviteiten die niet stroken met de Europese natuurdoelen en te komen tot een veeleer kleinschalig landschap met natuurbeheer gericht op hooilanden, extensieve landbouwinvulling zoals fauna-akkers, kleinschalige landschapselementen en beboste percelen in het noordelijke deelgebied, en een overwegend open landschap met vooral een mozaïek van vochtige soortenrijke graslanden, heischrale graslanden en vochtige heidevegetaties in het zuidelijke deelgebied.

Er kunnen rollen zijn weggelegd voor lokale landbouwers incl. begrazing in het concrete beheer van het gebied. Uitmijnen d.m.v. klaver i.s.m. lokale landbouwers is te onderzoeken.

Het herstel van de hydrologie, de uitbreiding van de KLE in de vorm van poelen, houtkanten, akkerranden, kleine bosjes, ... tot een goed functionerend netwerk in het noordelijke deelgebied, en de realisatie van een veeleer open landschap voor weidevogels in het zuidelijke deelgebied is nodig. Specifiek kan er verder aandacht worden besteed aan een verbeterde verbinding richting Groote Meer, waar de meest nabije populatie kamsalamander voorkomt (Meijer, 2018) (Natuurmonumenten, 2019). Het gaat hierbij om verbindingen voor o.a. kamsalamander, poelkikker en gladde slang. Ook de mogelijkheden tot recreatieve ontsluiting werden in de visie opgenomen.

In de zone Nelsebaan en in het Marum is uitdoving van landbouw niet de insteek. In de zone Nelsebaan betreft het private landbouwpercelen in SBZ (vogel- en/of habitatrichtlijngebied) en/of VEN. Het zijn cfr. de landbouwgebruikspercelen 2021 in hoofdzaak

graslanden, en deels silomaïs die in komgronden van het voormalige veengebied De Nol gelegen zijn. De drainage die voor deze graslanden gebeurt, heeft daardoor impact op de waterhuishouding en de standplaatsfactoren van het ernaast gelegen veengebied De Nol (Figuur 41). De uit te werken ecohydrologische studie van het Grenspark en omgeving kan uitsluitel bieden over de wijze waarop best met de waterhuishouding van deze gronden wordt omgegaan om ze in overeenstemming te brengen met de natuurdoelen. Het agrarische gebruik kan er dan, binnen de beperkingen van de wetgeving, op worden afgestemd.

De landbouwgronden van het Marum zijn de gronden die behoorden (en ten dele nog steeds behoren) tot het militaire domein Groot Schietveld, en in concessie gegeven werden aan de gemeente Brecht. De gronden ten noorden van de Kampweg werden verkocht aan ANB en Pidpa, ten zuiden de baan zijn ze in eigendom van Defensie. Op deze gronden zijn vanouds beperkingen naar landbouwgebruik ingesteld omwille van het natuurbelang. De gronden liggen in de vallei van de Weerij, en er zijn natuurdoelen voor vastgesteld in functie van weidevogels en kamsalamander.

Voor het Marum loopt een ecohydrologisch onderzoek dat eveneens duidelijk moet maken hoe de hydrologische situatie hersteld en verbeterd moet worden voor het bereiken van de natuurdoelen. Dit zal mee bepalend zijn voor het mogelijke agrarische gebruik. Verder moet een duidelijke visie ontwikkeld worden voor de landschappelijke inrichting (KLE) en de interne ecologische verbindingen.

Het inzetten van een grondenbank voor het bereiken van de natuurdoelen kan voor al deze gebieden een belangrijk instrument zijn, wat door een Nationaal Park mee gefaciliteerd kan worden.

N OD3.2 VERSTERKEN SAMENHANG

Het versterken van de ecologische samenhang binnen de kleinschalige landschappen van deze reeds beschermde gebieden is een belangrijk element dat naar analogie met

De Steertse Heide ook voor de andere gebieden moet worden opgenomen.

N OD3.3 OPMAAK BEHEERPLAN MET AFGESTEMD BEHEER EN INRICHTING

Na de opmaak van de visies moeten de afgestemde doelen worden vastgelegd in beheer- en inrichtingsplannen. Dat zal duidelijk maken welke rol de gebieden van het kleinschalig agrarisch landschap kunnen of moeten krijgen in functie van het beheer van de rest van de gebieden. Een voorbeeld

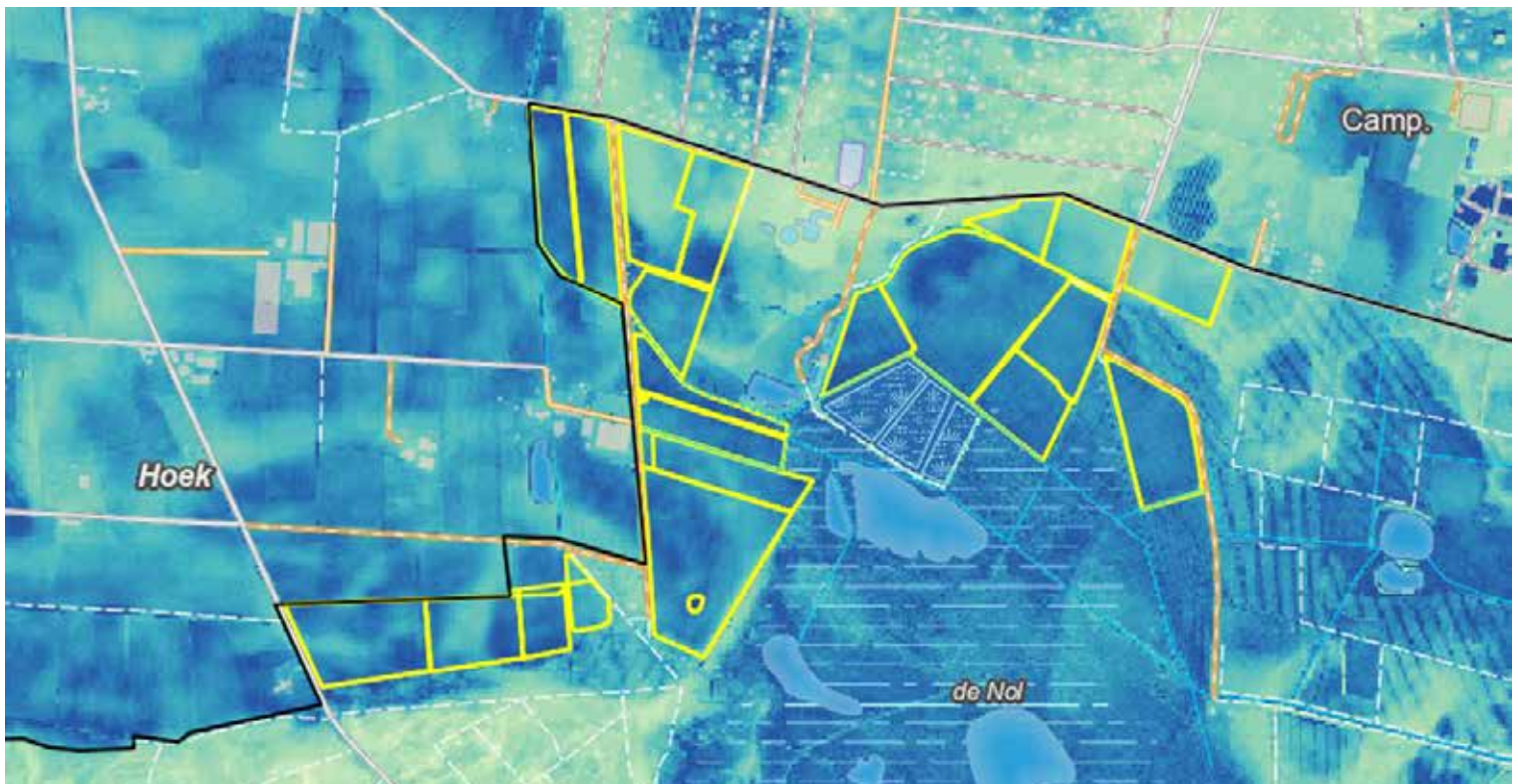
hiervan is de rol die de weilanden van de Steertse Heide spelen in de heidebegrazing van de Kalmthoutse Heide, wat voor weilanden in het Marum misschien ook een mogelijkheid kan bieden.

N OD3.4 VERSTERKEN VAN SAMENWERKING EN DRAAGVLAK

Behoud van een agrarische functie kan niet zonder actieve medewerking van de lokale landbouwers. Een goede samenwerking en het opbouwen van vertrouwen zijn daarvoor noodzakelijke werkpunten.

Figuur 40 Synthesekaart visie vegetatiedoeltypen met bestandsindeling voor de Steertse Heide. © ANB

Figuur 41 Kaart met landbouwpercelen in SBZ of VEN aan de Nulsebaan (gele perimeters) op de kaart van de gemiddeld hoogste grondwaterstand, waardoor duidelijk wordt dat ze mee in de kom van de Nol gelegen zijn

N SD4 NATUURDOELSTELLINGEN MONITOREN

Afgestemde natuur- en beheermonitoring is een vereiste om de evolutie van de natuurdoelen op te volgen, en de impact van beheer en andere factoren gedegen in te kunnen schatten.

In het gebied lopen al verschillende monitoringprojecten, waaronder de georganiseerde monitoring in het Grenspark, de SNL-monitoring door TBO's, monitoring door Meetnetten (Natuurpunt Studie en INBO), het netwerk ecologische monitoring (NEM), de werking van verschillende thematische natuurstudiewerkgroepen in het Groot en Klein Schietveld, de vogelwerkgroep Bergen op Zoom, de vereniging voor veldbiologie (KNNV Roosendaal), de zoogdierwerkgroepen en Ravon. Al deze monitoringsopdrachten leiden soms tot verhelderende inzichten zoals bv. het gebruik van amfibieëntunnels door de boomarter te Brasschaat. Afstemming en opschaling van de monitoring op het niveau van een Nationaal Park kan ook voor geheel dit gebied een grote meerwaarde betekenen. Los van de uiteindelijke verantwoordelijken voor die monitoring op gebiedsniveau (veelal het INBO, de provincie of de natuurbeherende instantie) is het wenselijk dat de organisatie gebeurt vanuit een Nationaal Park-context, en de gegevens ook op dat niveau inzichtelijk zijn.

De huidige organisatie door het Grenspark, waar monitoring een belangrijk deel is van het werkingsgebied (zie o.a. de uitgewerkte monitoringsplannen en -resultaten) biedt een sterke vertrekbasis. Gegevens worden verzameld via verschillende kanalen zoals waarnemingen.be/nl, sovon, slangen- en boomarterportaal, en er worden gerichte onderzoeken uitgevoerd. Een vijftigtal vrijwilligers werkt hieraan mee. Alle data worden in QGIS samengebracht. Daarbuiten worden monitoringsgegevens beschikbaar gesteld door de TBO's.

In een Nationaal Park-context dienen nog aanvullende monitoringdata uit de bijkomende gebieden gebundeld en overzichtelijk gemaakt te worden. Naast de data die hierboven al werden aangegeven betreft het ook de data van de Meetnetten (Natuurpunt en INBO), de SNL-monitoringgegevens (Nederlandse terreinbeheerders) en de data van de Nationale Databank Fauna en Flora Nederland uit de omliggende gebieden.

Vanuit de Natura 2000-doelen (Vogelrichtlijn SBZ-V en Habitatrichtlijn SBZ-H) worden er eisen gesteld aan de monitoring (specifieke instandhoudingsdoelstellingen S-IHD), maar er zijn daarnaast nog vele andere soorten die in sterke mate indicatief kunnen zijn voor de kwaliteit van de (toekomstige) leefomgeving. Voor het Nationaal Park zijn dat vooral tal van soorten gebonden aan zandige en schrale terreintypen, soorten gebonden aan een bosrijke omgeving en soorten gebonden aan de water- en oeverbiotopen van het Markiezaat. Een selectie van soorten die ook op termijn goede inzichten bieden in ontwikkeling en diversiteit van de terreintypen is daarbij essentieel. Denk aan de soorten waarvoor een soortbeschermingsprogramma (SBP) in België en soortbeschermingsplannen in Nederland bestaan. Het monitoren om het monitoren heeft weinig nut. Gerichte opvolging van de ontwikkelingen in de Zones voor Natuurontwikkeling (SD3 natuur) bij uitvoering van gebiedsvisies is uiteraard ook essentieel. Naast de monitoring van fauna en flora is ook de monitoring van waterpeilen en -kwaliteit van groot belang. Een thematische werkgroep water kan hiermee aan de slag. Al deze gegevens vormen een wetenschappelijke basis voor het educatieve aanbod in het Nationaal Park (zie pijler 4).

Figuur 42 Adder tussen de purperen heide © Marc Sloodmaekers

Figuur 43 Heidedeblauwtje op dopheide © Mark Mertens

OPERATIONELE DOELSTELLINGEN

E OD3.1 OPMAAK VAN EEN MONITORINGSPLAN

Het is gewenst dat het Nationaal Park een belangrijke rol blijft spelen in het totaaloverzicht van (flora-, fauna-, vegetatie-, hydrologische) gegevens net zoals het Grenspark nu al grensoverschrijdend doet. Om die reden is het nodig dat er een apart monitoringsplan op niveau van het Nationaal Park wordt opgemaakt. Dat geeft inzicht in welke gegevens worden bijgehouden, welke bronnen daarvoor beschikbaar zijn en welke metingen, tellingen, ... hiertoe kunnen gebeuren. Om hiaten in de monitoring te voorkomen en de eenduidigheid van gegevens te borgen

is het van belang dat monitoring plaatsvindt conform vooraf vastgestelde monitoringsprotocollen.

De monitoringsgegevens zullen een rol spelen in zowel de wetenschappelijke opvolging, als in het potentiële bijsturen van zonerings- en inrichtingsmaatregelen, en ook in de publiciteit rondom de mate waarin het park bijdraagt aan het bereiken van de gewenste natuurwaarden op regionaal, landelijk en Europees niveau.

E OD3.2 DISSEMINATIE VAN KENNIS

Daarnaast kan het Nationaal Park mogelijk een rol spelen in (coördinatie en uitzetten van) wetenschappelijke monitoringsonderzoeken, in overleg en met respect voor de terreinbeheerders en bestaande monitoringsprogramma's. Denk hier bijvoorbeeld aan een stage, bachelorproef, masterthesis of doctoraatsonderzoek. De resultaten worden periodiek gebundeld en op verschillende manieren via diverse kanalen gedeeld, ook met de educatieve partners.

Naast wetenschappelijke publicaties worden niet-technische artikelen geschreven en gepubliceerd, kunnen studiemomenten georganiseerd worden, enz. Voorbeelden zijn testen met drones voor monitoring vennen en vegetatie en nieuwe technieken zoals eDNA, tags, cameravallen, sensoren, AI en big data en remote sensing. Ook burgerwetenschap kan een meerwaarde opleveren voor de natuur.

E OD3.3 DRAAGKRACHT VAN NATUUR BEWAKEN

De aanwezige natuurwaarden zijn veelal gevoelig tot zeer gevoelig voor verstoring die optreedt bij het gebruik en de beleving van de natuurgebieden. Een daarop afgestemde recreatieve zonerings- en functievrije van de draagkracht van de tot doel gestelde natuurwaarden (soorten en vegetaties) is essentieel voor een duurzame instandhouding. Een draagkrachtonderzoek op schaal van het Nationaal Park dient bijgevolg een belangrijk sturend element te zijn bij de uit te werken zonerings- en functievrije. Het gebruik dient daarbij steeds inpasbaar te zijn aan de tot doel gestelde natuurwaarden.

Monitoring van de evoluties van de natuurwaarden dient daaraan gekoppeld te worden, om *en cours de route* en waar nodig goed onderbouwd bij te kunnen sturen.

Figuur 44 Monitoring van een wulpje door vrijwilligers © Grenspark archief

Figuur 45 Monitoring van amfibieën met fuiken © Grenspark archief

Figuur 46 De Antitankgracht in Stabroek © Regionaal Landschap de Voorkepen

3.3 NAAR EEN KLIMAATADAPTIEF LANDSCHAP

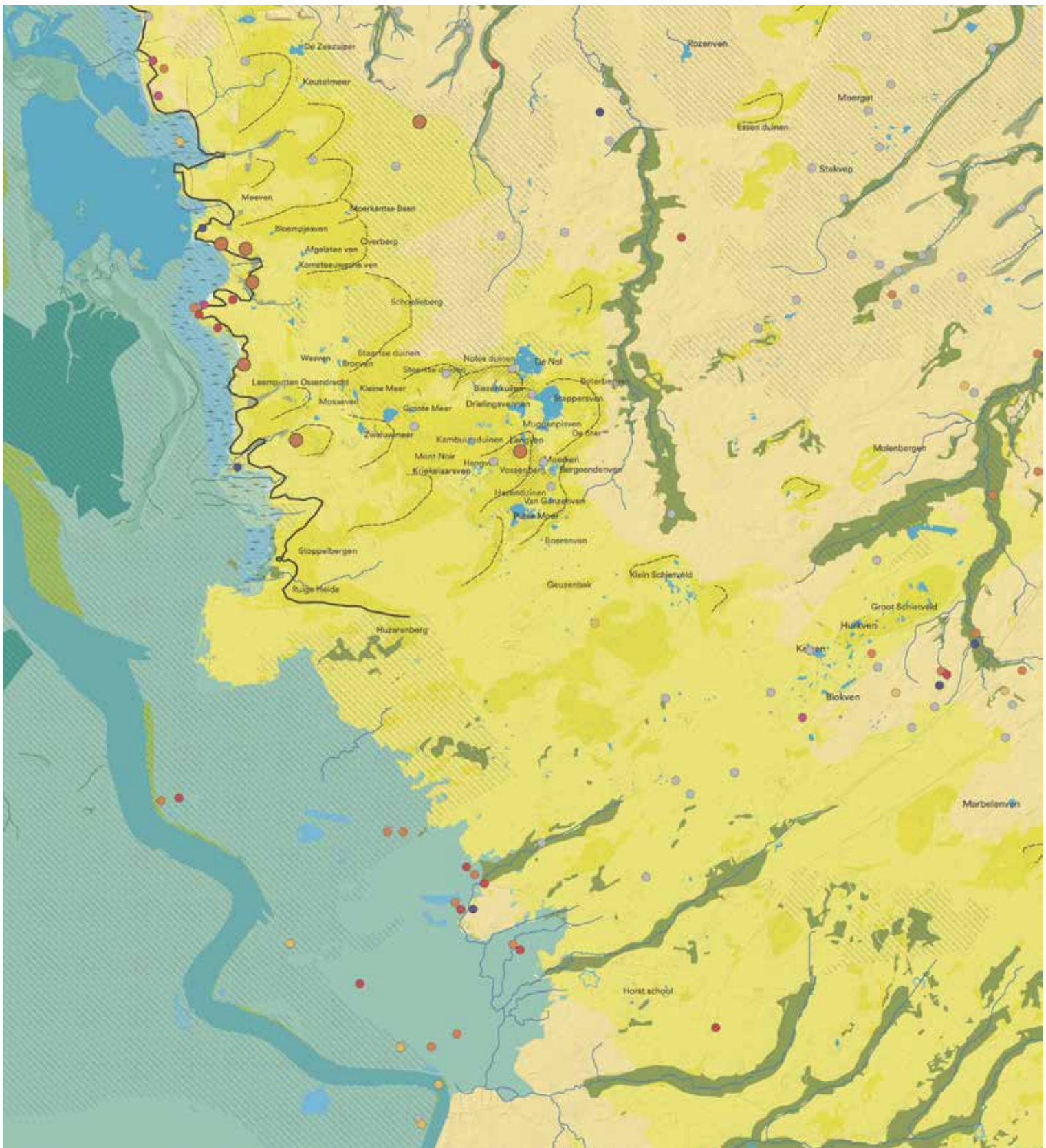
L SD1 HET UNIEKE WATERSYSTEEM STUURT HET LANDSCHAP

Het buitengewone watersysteem van de Kalmthoutse Heide vormt de basis voor de bijzondere landschappen. Op de hoge zandrug, die tevens de waterscheiding tussen Schelde- en Maasbekken vormt, infiltreert regenwater in de bodem naar het dieper gelegen grondwater. Op deze droge, hoge zandruggen vinden we de heidegebieden en de duingebieden. Van hieruit loopt het water ondergronds naar lager gelegen kwelzones, waar het weer bovengronds komt. Aan de kant van het Scheldebekken gebeurt dit vrij snel en extreem, omdat het water botst op een kleilaag en op het grote reliëfverschil nabij de Brabantse Wal. De sterke kwelzones aan deze kant van de waterscheiding voeden het Markiezaatsmeer. Water dat aan de andere kant van de waterscheiding valt, heeft een langere weg af te leggen door de zandbodem, waar het reliëf minder sterk is. Hier verzamelt het water zich in beken die het landschap structureren.

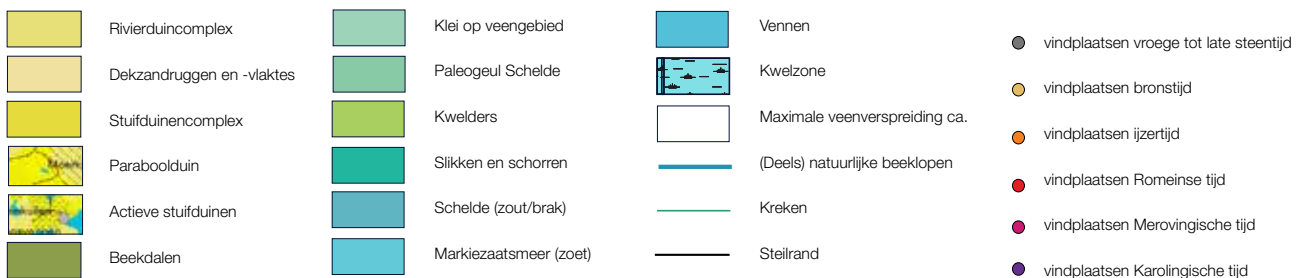
In dit unieke watersysteem neemt water heel wat diverse vormen aan. Van het schaarse grondwater op de hogere gronden tot het kwelgebied langs de steilrand van de Brabantse Wal. Van de kleinschalige vennen op de zandgronden tot het grote Markiezaatsmeer in de Scheldevallei. Van de natuurlijke beekjes die aflopen richting Maas of Schelde tot de uitgegraven turfvaarten en de Antitankgracht. Elk waterlichaam heeft zijn eigen karakter en zijn eigen plaats binnen het grotere watersysteem van het Nationaal Park en zijn omgeving.

Op sommige plaatsen werd dat grotere watersysteem decennialang genegeerd. Op andere plaatsen werd het systeem zodanig aangepast dat het niet optimaal meer functioneert voor natuurdoelen. Zo hebben toenemende verharding en drainage op de zandrug ertoe geleid dat minder water kan infiltreren. Dit maakt de bodem enerzijds droger, maar zorgt er ook voor dat hevige regenval sneller tot overstromingen leidt. Ook de vele beken in het gebied werden ingericht voor andere dan natuurdoelen. De waterkwaliteit ging er achteruit, de meanders verdwenen en de structurerende functie voor het landschap ging verloren. Het natuurlijke watersysteem dat zichtbaar is op Figuur 47, is daarom soms nog moeilijk te herkennen in het hedendaagse landschap en vraagt om herstel.

De gebiedscoalitie van het Nationaal Park grijpt met dit Masterplan de kans om het hele watersysteem op een systematische manier aan te pakken, zodanig dat het watersysteem – tezamen met de bodem – het landschap hier opnieuw stuurt. Dit leidt in de eerste plaats tot een klimaatrobuustere streek. Tegelijk kan het Masterplan hiermee bijdragen aan de Vlaamse Blue Deal en het Nederlandse Nationaal Water Programma (2022-2027), door waterschaarste in Vlaanderen en Nederland aan te pakken. Tot slot maakt deze strategische doelstelling de leesbaarheid en de belevingswaarde van het landschap groter. De gebiedscoalitie van het Nationaal Park kan ze bereiken door middel van drie operationele doelstellingen: beekvalleien vormen verbindende groenblauwe corridors van hoge kwaliteit, hoge zandgronden laten meer infiltratie toe en waterrijke gebieden (kwelgebieden, vennen, putten) met natuurwaarde vormen rustpunten in het landschap.

Figuur 47 Kaart van het natuurlijk watersysteem voor ingrijpen van de mens. (uit: STROOTMAN LANDSCHAPSARCHITECTEN (2022). Kalmthoutse Heide en omstreken, landschapsbiografie/relictenkaart natuurlijk landschap en vroege bewoning, p. 56)

OPERATIONELE DOELSTELLINGEN

L OD1.1 BEEKVALLEIEN EN ANTROPOGENE WATERLOPEN VORMEN VERBINDENDE GROENBLAUWE CORRIDORS VAN HOGE KWALITEIT

Als het Nationaal Park zijn watersysteem weer sturend wil maken voor het landschap, moet het de beekvalleien weer leven inblazen. De beekvalleien hebben hiervoor meer ruimte nodig. Dit betekent concreet dat er groene en meer natuurlijke bufferzones moeten komen naast de oevers van de beken. In die bufferzones komt begroeiing die zowel een ecologische als landschappelijke meerwaarde biedt. Hoe we die multifunctionele meerwaarde precies creëren, moet case per case worden bekeken. De bufferzones kunnen ook worden gebruikt om de beekjes opnieuw op een natuurlijke manier te laten meanderen. Daarnaast biedt de zone naast de beek ook kansen om kleinschalige wandelpaden aan te leggen. Acht beken op Vlaams en Nederlands grondgebied hebben potentieel als groenblauwe corridor naar het Nationaal

Park; sommige ervan vervullen vandaag al die functie. Zo kreeg de kleine Aa in Essen onlangs een herinrichting als blauwe corridor en ook langs de Laarse beek werden vistrappen geplaatst en meanders toegevoegd. Verder kunnen enkele antropogene waterlopen, zoals De Zoom en de Antitankgracht, ook als groenblauwe corridor functioneren. Hier ligt het ecologische potentieel soms iets lager, waardoor de gebiedscoalitie deze corridors dan weer meer kan uitspelen als recreatieve corridors. Ook de Laarse beek en de Kaartse beek bieden potenties ter bescherming van watergevoelige gebieden en voor meer biodiversiteit. Figuur 48 geeft deze potentiële corridors weer op kaart. Voor de Kaartse Beek werd reeds een masterplan opgemaakt.

L OD1.2 HOGE ZANDGRONDEN LATEN MEER INFILTRATIE TOE

Om de verdroging van de bodem tegen te gaan en overstromingen bij felle regenval te vermijden, moet de gebiedscoalitie de hoger gelegen zandgronden opnieuw ten volle inschakelen voor infiltratie. Dit betekent enerzijds dat ze verdere verharding in deze gebieden sterk moet ontmoedigen en tegelijkertijd ontharding moet stimuleren. Ter plaatse van vennen zoals de Groote Meer en het Klein Meer willen we juist niet dat water infiltreert. Die vennen opnieuw watervoerend maken is hier een zeer specifiek doel. In het publiek domein kunnen overbodige verhardingen plaats maken voor kleine infiltratiebekkens. In de private tuinen, recreatiegebieden en landgoederen kan vrijwillige ontharding plaatsvinden met steun van de gebiedscoalitie van het Nationaal Park. Ook de landbouw kan zijn steentje bijdragen door zoveel mogelijk water op te houden in grachten, zodat het daar kan infiltreren. Dit kan bijvoorbeeld door stuwen te installeren in de grachten. In een klimaatbestendig landschap heeft aandacht voor bodembescherming en het infiltratievermogen van

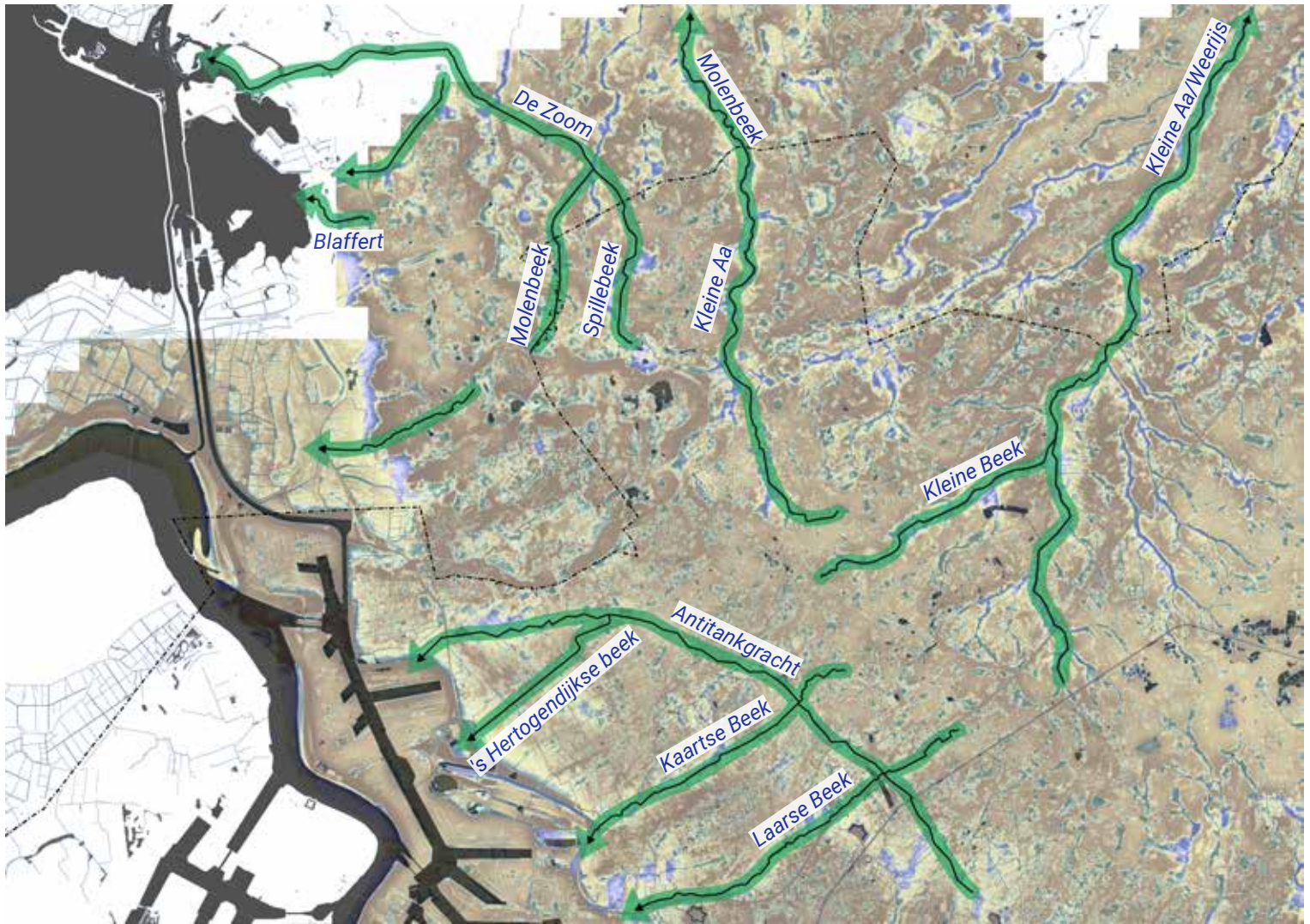
bodems in de bossen een belangrijk verkoelend effect. Gelaagde bossen worden als meer natuurlijk ervaren en herbergen meer biodiversiteit.

Deze operationele doelstelling biedt ook voordelen voor het natuurluik van dit Masterplan, aangezien verdroging een van de belangrijkste standplaatsproblematieken is voor de natuur in het Nationaal Park. In de gebieden waar bijkomende infiltratie een positieve invloed heeft op de verdroging van nabijgelegen natuurgebieden, is het verhogen van infiltratie dan ook een prioriteit. Provincie Noord-Brabant duidde de gebieden voor infiltratie al aan in haar groenblauwe gebiedsanalyse (GGA) van de Brabantse Wal. Voor de verdere afstelling van de infiltratiegebieden aan Vlaamse kant, verwijzen we naar de natuurdoelstellingen van dit Masterplan, waar de water gerelateerde eisen voor natuur uitgebreider aan bod komen.

L OD1.3 WATERRIJKE GEBIEDEN (KWELGEBIEDEN, VENNEN, PUTTEN) MET NATUURWAARDE ALS BUFFERS EN WETLANDS

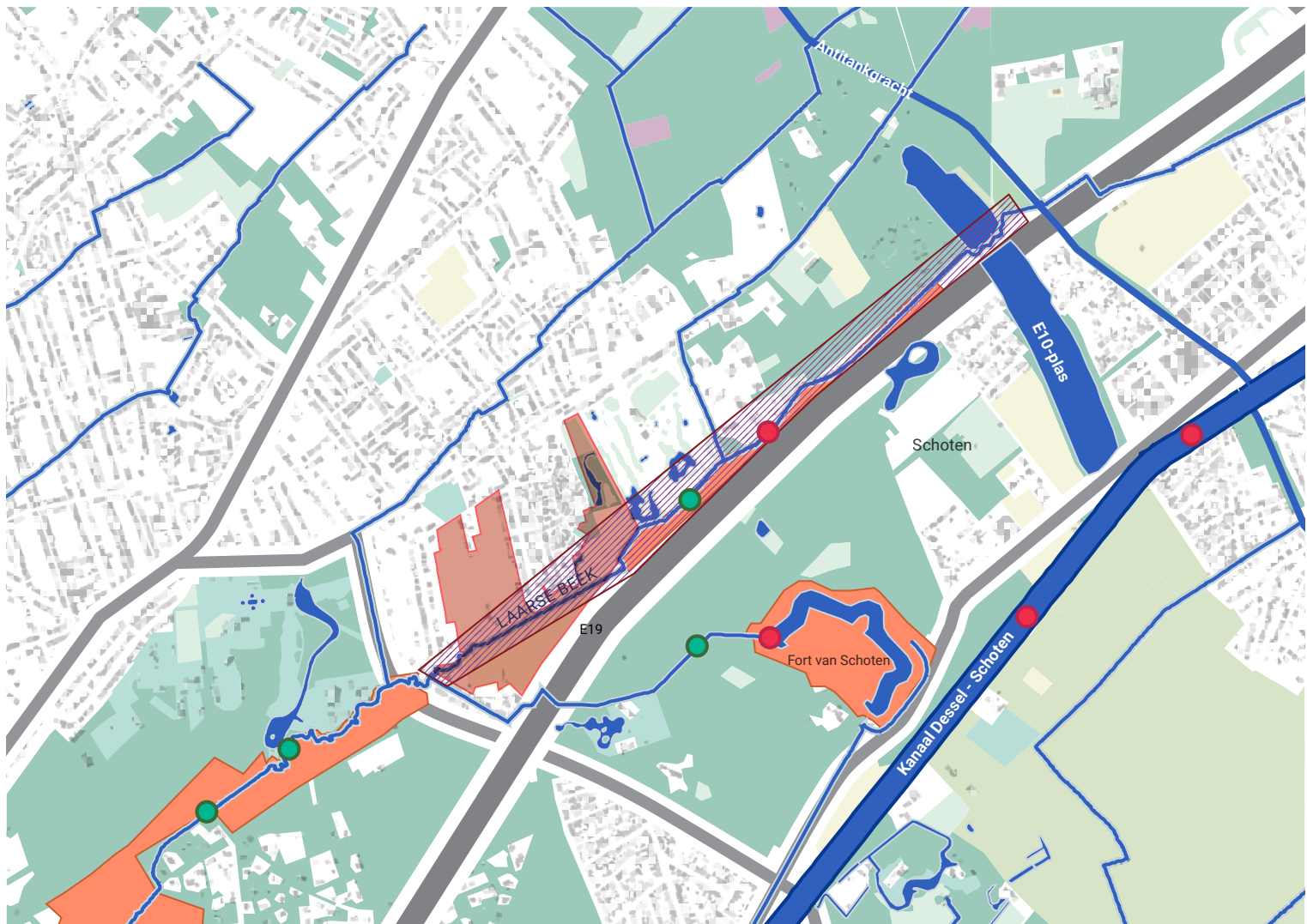
Naast de droge zandgronden zijn ook de natte, waterrijke gebieden van grote waarde voor het Nationaal Park. De kaart geeft deze gebieden weer in het blauw. Enerzijds zijn er de vennen en andere waterplassen. Deze hebben vaak een grote ecologische waarde als natte natuur. Ze lenen zich perfect als rustgebieden waar de natuur zich ongestoord kan ontwikkelen en waar bewoners of een beperkte hoeveelheid bezoekers kunnen meegenieten van de rust. Om de rust in deze gebieden te bewaren, moeten ze op een juiste manier worden ingebed in het landschap.

Dit betekent dat recreatieve hoofdroutes hier niet langs passeren, maar ook dat sporen van beschaving hier zoveel mogelijk buiten worden gehouden, zonder dat daarmee het open landschap rond de plassen verloren gaat. Naast de waterplassen zijn er ook de kwelgebieden. Hier moet water vooral ruimte krijgen. Door deze gebieden waterrijk te houden creëren we niet alleen interessante hoogwaardige natuur, maar bufferen we ook water.

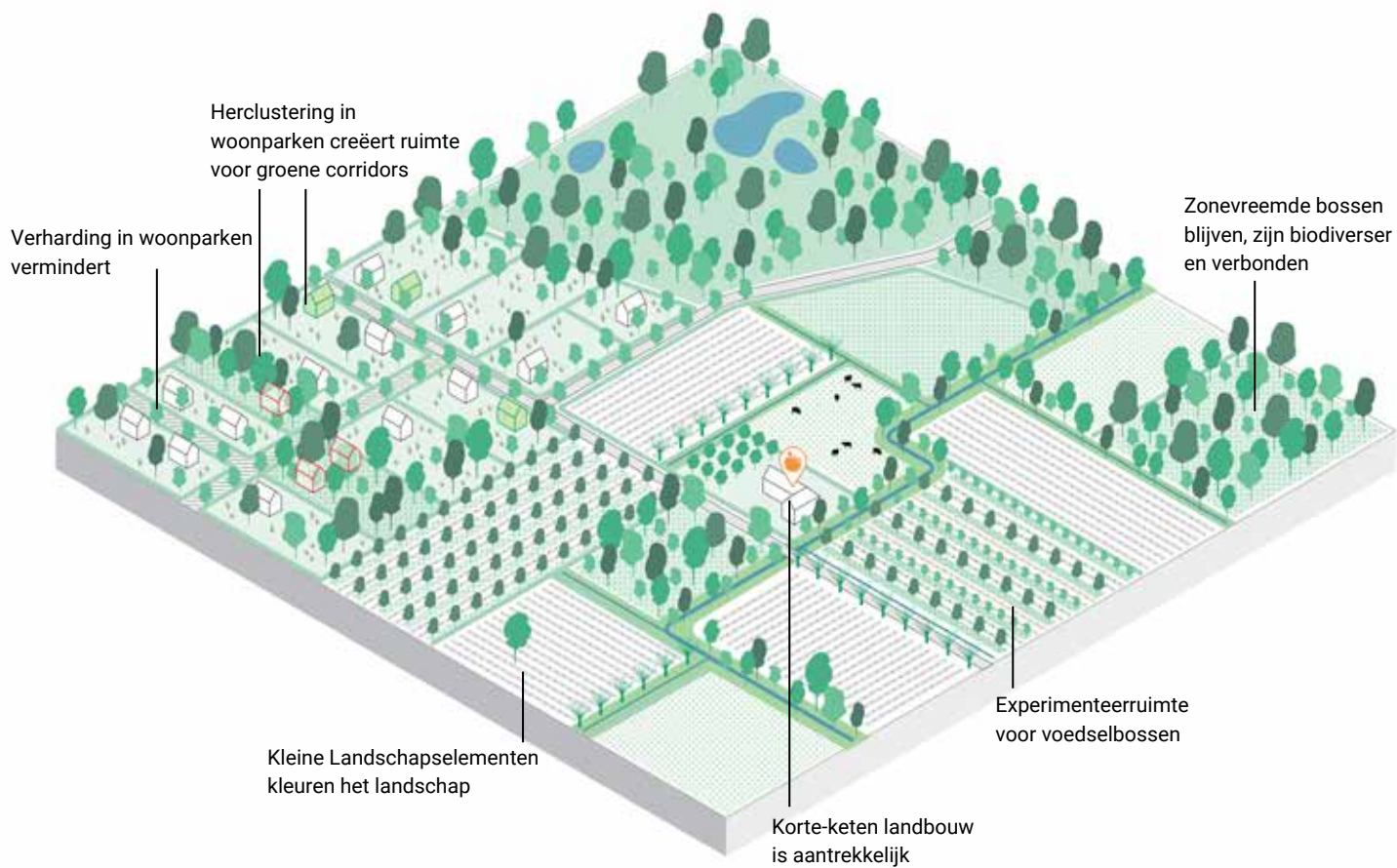
Figuur 48 Kaart met watersysteem en potentiële groenblauwe corridors. Ondergrond op basis van Watersysteemkaart UAntwerpen voor de provincie Antwerpen

Figuur 49 Kaart van de Laarse Beek in Schoten als ruggengraat voor projecten: verschillende deelprojecten verzameld in een geïntegreerd project rond de Laarse Beek

	projectzone Provincie Antwerpen		vismigratieknelpunt: opgelost
	signaalgebied: bouwrijpe opgave		vismigratieknelpunt: op te lossen
	habitatrichtlijngebied		
	water		

Figuur 50 Conceptueel voorbeeld van hoe het verweven landschap rond de Kalmthoutse Heide eruit kan zien

L SD2 KWALITEITSVOL EN ECOLOGISCH ROBUUST LANDSCHAP DOOR MAATWERK, INRICHTING EN BEHEER

In het Nationaal Park zelf is natuur de hoofdbestemming. Rond het Nationaal Park delen ook heel wat andere gebruikers de ruimte. De nabijheid van de steden Antwerpen en Bergen op Zoom zorgt voor een boeiend spanningsveld tussen het landelijke leven en de stedelijke dynamiek. Het landschap rondom het Nationaal Park is dan ook zeer divers qua beeldkwaliteit en identiteit. Hoe dichterbij de stad, hoe sterker de woonfunctie. Hoe verder van de stad, hoe meer die landelijke functie het landschapsbeeld bepaalt.

De woonfunctie nabij stedelijk gebied neemt heel wat ruimte in rond het Nationaal Park. Ze is gegroeid doorheen de eeuwen en bepaalt mee het uitzicht van het werkingsgebied. Niet alleen de woongebieden in de dorpskernen maar ook de vele groene woonparken en kasteeldomeinen gekenmerkt door een bosrijk karakter drukken hun stempel op het gebied. Daarnaast werden andere delen van het werkingsgebied gevormd door de landbouw. Van oudsher maakt het landbouwsysteem met de historische potstalcultuur deel uit van de dynamieken binnen de Voorkempen en de polders. De bodem werd doorheen de eeuwen productief gemaakt en vormt de basis van onze voedselketen. Landbouw vormt dan ook een essentieel onderdeel van het landschap als voedsellandschap rond het Nationaal Park.

Het werkingsgebied is onlosmakelijk verbonden met het Nationaal Park en ondersteunt de topnatuur in het Nationaal Park vanuit zijn eigen dynamieken. Het Nationaal Park en het werkingsgebied hebben elkaar nodig. Hoe kwaliteitsvoller en ecologisch robuuster de inrichting van het werkingsgebied, hoe meer we kunnen genieten van de ecosysteemdiensten die ze levert. Denk maar aan verkoeling, bestuiving, bodemverbetering of koolstofopslag.

De ruimtebehoefte van de gebruikers van een landschap voor onder andere landbouw, wonen en natuur hoeft niet gepaard te gaan met conflict, maar kan opgelost worden door te zoeken naar synergie tussen deze ruimtegebruikers. Er moet steeds gezocht worden naar win-winsituaties en de acties moeten voortkomen uit vrijwillige samenwerking, opportuniteiten en kansen.

De uitdaging is de bestaande landschapskwaliteit te behouden en te versterken en tegelijk de waarde van het landschap te verhogen. Dit kan door inrichting en beheer van waardevolle landschapselementen, maar ook via maatregelen met betrekking tot bodem, afgestemd op de noden van de gebruikers en de identiteit van het landschap. Denk maar aan natuurlijke plaagbestrijding en bestuiving, en verhogen biodiversiteit. Tegelijk kan het groene karakter van de talrijke woonparken versterkt worden en aangenamer worden gemaakt. Dit resulteert in een hogere biodiversiteit en klimaatrobustheid.

Door de synergie tussen het Nationaal Park en het werkingsgebied op te zoeken, kan het Nationaal Park ook bijdragen aan de doelstellingen en verordeningen van de Europese Green Deal, zonder dat deze daarvoor verplichtingen moet opleggen van bovenaf, maar wel op basis van breedgedragen acties. Zodraagt deze doelstelling bij aan de Land Use, Land Use Change and Forestry (LULUCF)-verordening. Tegelijk draagt deze doelstelling uiteraard bij aan de Europese landschapsconventie, door kwaliteitsdoelstellingen voor landschappen te omschrijven en door grensoverschrijdende samenwerking rond landschappen te bevorderen. Ook het Vlaams klimaatadaptatieplan en het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) zijn kaderstellend. Met de groenblauwe gebiedsgerichte aanpak (GGA) zoekt men aan Nederlandse zijde in en bij natuurgebieden naar slimme combinaties van oplossingen voor sterkere natuur, voldoende water met een betere kwaliteit, een goede bodem en de toekomst van de landbouw. We kunnen de strategische doelstelling bereiken op vijf verschillende manieren, die meteen ook de operationele doelstellingen vormen voor dit onderdeel.

OD's 2.1 en 2.2 passen perfect in de huidige werking van het Regionaal Landschap De Voorkempen, alwaar landbouw en landschap bottom-up samenwerken.

Figuur 51 Kleine aanpassingen in de inrichting van percelen, zoals deze biodiverse bloemenrand, kunnen een grote meerwaarde hebben voor het ecologisch robuust landschap rond het Nationaal Park

OPERATIONELE DOELSTELLINGEN

L OD2.1 PERCEELSRANDEN INZETTEN ALS GROENE OF BLAUWE CORRIDORS

De randen van landbouwpercelen en woonpercelen zijn bij uitstek de plek voor natuur. Natuuringrepen in deze smalle stroken hebben immers een minimale impact voor het landgebruik op de rest van het perceel. Bovendien zijn de perceelsranden vaak al begroeid omwille van praktische of juridische redenen. Ze bieden fauna nestgelegenheid en voedsel, maar kunnen ook de schade van erosie beperken en voorkomen dat mest en pesticiden afstromen naar beken of natuurgebieden. Er bestaan al heel wat initiatieven om natuurlijke perceelsranden te stimuleren. Zo kunnen Vlaamse landbouwers vrijwillig een beheersovereenkomst afsluiten met de VLM waarbij ze natuurlijke perceelsranden aanleggen in ruil voor

een vergoeding. Gelijkaardige initiatieven bestaan aan Nederlandse kant via de Stimuleringsregeling Landschap (STILA). Het Nationaal Park kan verder bouwen op deze initiatieven. De taak van het Nationaal Park is daarom driedelig. Enerzijds kan ze landbouwers die nog geen perceelsranden hebben informeren en overtuigen om deel te nemen aan bestaande initiatieven. Daarnaast kan het Nationaal Park inzetten op kwaliteitsverhoging van bestaande perceelsranden. Ten slotte kan het park ook inzetten op de connectiviteit van de bestaande perceelsranden, waardoor ze ook een functie krijgen in het grootschaligere natuurnetwerk en deelgebieden van het park met elkaar kunnen verbinden.

L OD2.2 NATUURINCLUSIEVE LANDBOUW ONDERSTEUNEN

Vandaag worden landbouwers rond het Nationaal Park bijna uitsluitend vergoed voor de commerciële landbouwproducten die ze maken. Nochtans kunnen landbouwers ook meerwaarde creëren voor hun omgeving in de vorm van ecosysteemdiensten. Deze worden echter niet vergoed door onze vrije markt, waardoor we er te weinig hebben in het landschap rond het Nationaal Park. Er bestaan vandaag al initiatieven om meer ecosysteemdiensten in de landbouw te stimuleren, onder andere vanuit Regionaal Landschap De Voorkempen (RLDV). Als het Nationaal Park nog extra ondersteuning biedt aan landbouwers die ecosysteemdiensten op vrijwillige basis willen leveren, kan het aantal ecosysteemdiensten nog stijgen. Ondersteuning kan gebeuren in de vorm van kennis en begeleiding, maar het kan ook gaan om het zoeken naar mogelijke projectsubsidies. Er zijn heel wat voorbeelden van natuurinclusieve landbouw die ecosysteemdiensten leveren en de biodiversiteit kunnen verhogen rond het Nationaal Park. Ten eerste zijn er voedselbossen. De Green Deal beschrijft dit als

vitale ecosystemen, door mensen ontworpen naar het voorbeeld van een natuurlijk bos en met het doel om voedsel te produceren. Ook meer traditionele vormen van biologische landbouw bieden meerwaarde. Denk aan landbouwers die geen pesticiden of kunstmest gebruiken. Korteketenlandbouw biedt eveneens voordelen, ook voor de toeristische beleving. Verder is ook kleinschalige landbouw in de directe omgeving van het Nationaal Park waardevol, omdat de dichtheid aan perceelsranden en de variatie aan gewassen hier relatief groot is. Ten slotte kan ook extra ondersteuning gaan naar landbouwers die inzetten op CO₂-captatie of bodemverbetering, twee ecosysteemdiensten die bijdragen aan de productiviteit van landbouwpercelen en tegelijk de klimaatrobuustheid versterken. Pioniers van natuurinclusieve landbouw in het gebied kunnen andere landbouwers inspireren. Voorbeelden zijn Kempengoud, een biologische groenten- en fruitboerderij met veldverkoop in Essen, en Het Kruisbos, een zelfplukboerderij in Kalmthout.

L OD2.3 BESCHERMEN EN STIMULEREN VAN KLEINE LANDSCHAPSELEMENTEN DIE BIJDAGEN AAN DE KWALITEIT VAN HET LANDSCHAP

In het gebied rond het Nationaal Park vinden we heel wat kleine landschapselementen (KLE's) die het landschap kleuren. Ze vormen kleine focuspunten voor bewoners, bezoekers en passanten en stimuleren vaak biodiversiteit. Denk aan knotwilgen, kleine poelen (zoals de vele vennetjes), alleenstaande bomen, microreliëf of dreven (typisch voor het gebied). Voor sommige gebieden rond

het Nationaal Park bestaan al visies en beheerplannen rond KLE's (bv. rond de Kleine Aa). Hier kan de gebiedscoalitie extra ondersteuning geven bij de uitvoering. Op andere plaatsen is die visie er niet. Dan moet de gebiedscoalitie een visie en beheerplan voortbrengen, gedragen door lokale beleidsmakers en landbouwers, om KLE's te beschermen en stimuleren.

L OD2.4 KLIMAATADAPTIEVE NATUURINGREPEN IN BEBOUWDE GEBIEDEN FACILITEREN

In alle bebouwde gebieden, waaronder ook woongebieden en meer specifiek in woonparken en woonbossen moeten de biodiversiteit en de klimaatrobuustheid naar omhoog. In de woonparken ligt de woondensiteit vrij laag. Een bouwshift is hier dan ook onvermijdelijk. Verschillende Vlaamse gemeenten maken hier al werk van via de Toolkit Woonparken. De gebiedscoalitie van het Nationaal Park

kan bijdragen tot meer biodiverse en klimaatadaptieve woonparken, waar het aangenaam wonen is. De lage densiteit resulteert immers in heel wat potentiële ruimte voor kwaliteitsvolle natuur. Zo liggen er heel wat opportuniteiten voor biodiversiteit in de grote tuinen van de woonparken. Hier kan samenwerking tussen bewoners en het Nationaal Park leiden tot meer inheemse planten

of schuilplaatsen voor fauna. Anderzijds kan het park inzetten op een hogere connectiviteit doorheen de tuinen. Dit kan door versnipperd groen te bundelen en barrières te doorbreken. Ook publieke groene doorsteken dragen bij aan de connectiviteit als ze goed zijn ingericht. Als de gebiedscoalitie een hoge connectiviteit kan bereiken, kunnen de woonparken zelfs een rol spelen in het ecologisch netwerk dat de deelgebieden van het Nationaal Park aaneenrijgt en in het EU-regionale netwerk.

Om tot klimaatrobuuste woonparken te komen zijn niet alleen ingrepen nodig in de bestaande groene ruimte. Er is ook extra groene open ruimte nodig. Dit kunnen we bereiken door efficiënter om te gaan met de woonruimte in de woonparken. Dit kan op verschillende manieren. Een eerste mogelijkheid bestaat erin om bestaande woningen ruimtelijk te clusteren, waardoor meer open ruimte ontstaat in de omgeving. Een ander voorbeeld van efficiënt ruimtegebruik is cohousing, maar ook compacter wonen

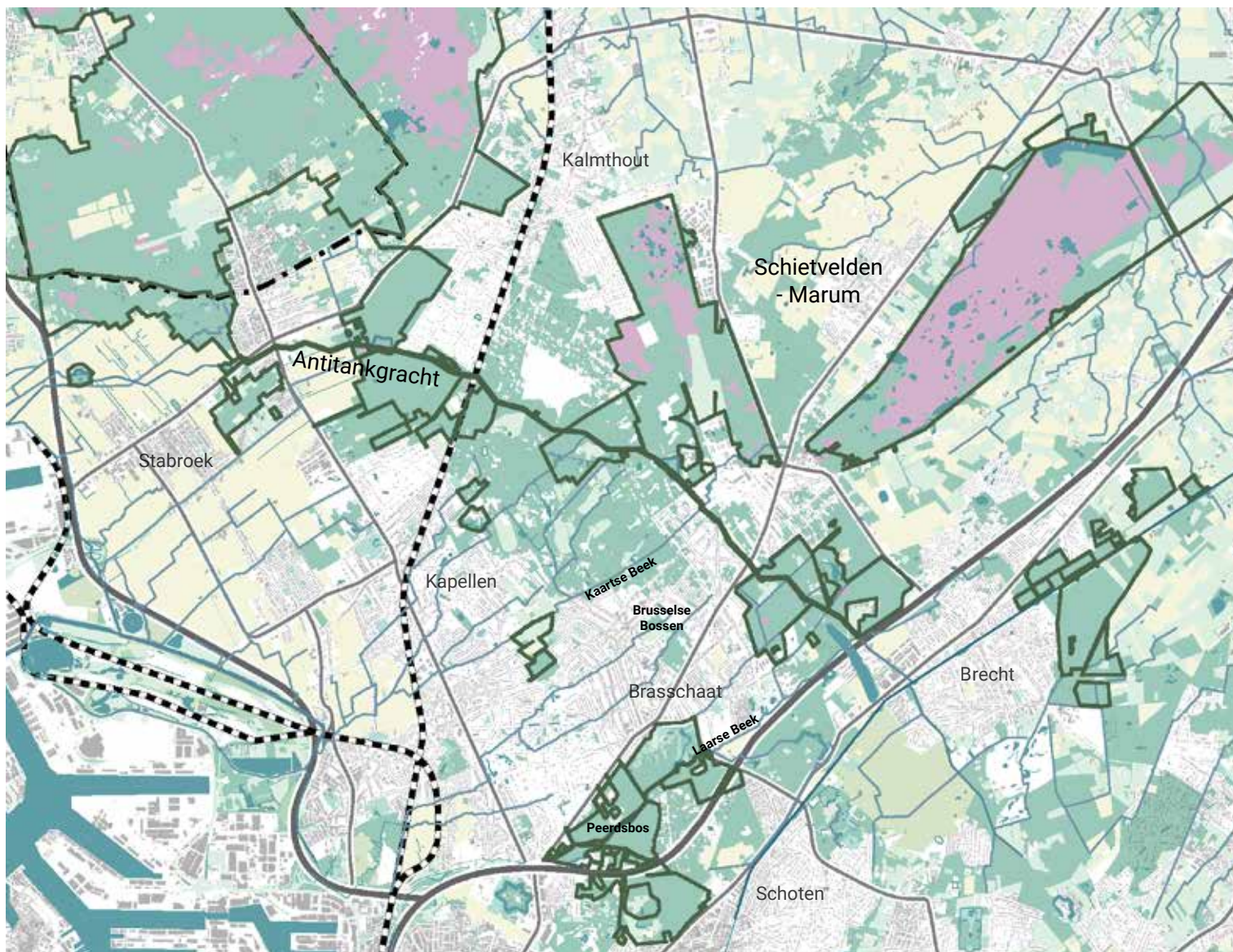
kan extra open ruimte creëren. Verder komt ook groene ruimte vrij door verharding te beperken en door soms de overmaatse straten gedeeltelijk te ontharden. Ten slotte is het essentieel dat er zeker geen bijkomende groene ruimte wordt ingenomen in de woonparken. Bijkomende bebouwing is hier dan ook niet gewenst en moet vermeden worden. Dit is ook de visie van de bouwshift.

Er bestaan al heel wat instrumenten waarmee lokale overheden de woonparken biodiverser en klimaatrobuuster kunnen maken. Ze werden reeds gebundeld in de Toolkit Woonparken. Het Parkbureau kan de lokale overheden ondersteunen bij het gebruik van die instrumenten, maar kan tegelijk ook samenwerken met de bewoners om kleinschalige natuuringrepen uit te voeren op hun percelen. Bestaande voorbeelden zijn het RUP Woonbos te Kalmthout en het in opmaak zijnde RUP Woonparken in Brasschaat.

L OD2.5 BOSSEN DIE BUITEN NATUURGEBIED LIGGEN BESCHERMEN EN ACTIVEREN

Rond het Nationaal Park liggen heel wat zonevreemde bossen. Deze bossen liggen op een grond die een andere juridische bestemming heeft dan natuur of bos. Het gaat bijvoorbeeld om bossen in landbouwgebied, woongebied of industriegebied. Ze staan vaak onder druk, want in theorie kunnen ze gekapt worden om plaats te maken voor de werkelijke juridische bestemming. Dit is natuurlijk niet gewenst. De bossen vormen immers eilanden van biodiversiteit en koolstofopslag.

Bovendien heeft Vlaanderen de doelstelling om 10.000 ha extra bos te voorzien binnen het Vlaamse Gewest tegen 2030, wat natuurlijk niet zal lukken als we bossen gaan kappen. Het Parkbureau moet dit soort bossen daarom in eerste instantie mee helpen beschermen. In tweede instantie moet het de natuurwaarde van de bossen ook verhogen. Dit kan het bereiken door de inrichting van de bossen te verbeteren en door ze te connecteren met het natuurnetwerk rond het Nationaal Park.

Figuur 52 Kaart met potentieel om de perimeter ter hoogte van de zuidrand (Antitankgracht) robuuster te maken via bestaande bosgebieden

Robuuster maken van perimeter ter hoogte van de zuidrand van het Nationaal Park

Doordat binnen de grenzen van het Nationaal Park uitsluitend eigendommen van overheden en terreinbeherende organisaties zijn opgenomen, ontstaat de indruk van versnippering. Rondom de Antitankgracht bestaan echter vele private bossen en woonparken die nu reeds zorgen voor ecologische en landschappelijke samenhang.

Daarnaast verbindt de Kaartse beek de Brusselse Bossen met de Antitankgracht, reeds uitgewerkt in een masterplan, en de Laarse beek (deels SBZ-gebied) het Peerdsbos en omgeving Brasschaat/Schoten met de Antitankgracht. Rond deze structurele verbinding zijn verschillende acties opgenomen in het Operationaal Plan.

L SD3 DE WEIDSHEID EN DYNAMIEK VAN HET STREEKEIGEN LANDSCHAP VERSTERKEN

Sinds de Tweede Wereldoorlog verandert ons landschap in een razend snel tempo door de invloed van moderne evoluties zoals globalisatie, urbanisatie, industrialisatie en versnippering. Dit maakt dat de unieke, streekeigen landschappen op veel plaatsen in de lage landen onder druk staan, ook rond de Kalmthoutse Heide en de Brabantse Wal. Toch vinden we hier op veel plaatsen landschappen die hun streekeigen karakter nog niet verloren hebben. De vele grenzen en contrasten spelen een belangrijke rol in die streekeigen landschappen en maken elk deellandschap uniek. Toch bezitten veel van deze landschappen een gemeenschappelijke troef: de weidsheid die ze uitstralen. Die weidsheid staat in schril contrast met de geslotenheid van het stedelijk gebied rond het Nationaal Park en net daarom is ze zo waardevol. We hebben haar te danken aan het open karakter van veel landschapstypes die hier voorkomen. Bovendien zijn die landschapstypes groot genoeg om echte vergezichten toe te laten. In een open landschapstype is uiteraard wel plaats voor kleine focuspunten die het vergezicht doorbreken. Kleine landschapselementen (KLE's) kunnen deze rol op zich nemen.

Het meest karakteristieke, weidse landschapstype is uiteraard de heide (Figuur 53). Het zicht reikt er kilometers ver over schrale vlaktes waar de heidevegetatie uitsluitend wordt onderbroken door een eenzame boom of een vennetje. Dit landschap is overheersend in de deelgebieden Kalmthoutse Heide en Schietvelden - Marum. Ook gebieden rond het Nationaal Park bezitten nog een zeldzame weidsheid. Het open landschap is er vaak van een heel andere vorm dan in de heide. Zo is ook het deelgebied Markiezaatsmeer een mooi voorbeeld van een weids landschap. Hier wordt de kale heide ingeruild voor een waterrijke vlakte. Ten slotte is er de steilrand van de Brabantse Wal, die prachtige uitzichten biedt over de weidse landschappen van het Markiezaatsmeer en de polders. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de Nederlandse staat dit volledige gebied categoriseerde als 'belvédèregebied'. Toch vinden we hier niet alleen weidse landschappen. De zure bossen die voorkomen rond de Kalmthoutse Heide en doorlopen naar de deelgebieden Brabantse Wal en Antitankgracht vormen zeer gesloten landschappen, die een aangenaam contrast creëren met de weidse landschappen er rond. Ook in het Peerdsbos, Vordenstein, De Mik en de Bergeyckse bossen overheerst de gesloten sfeer. Hier bepalen wandelpaden, historische dreven en landgoederen de zichtlijnen.

Als de gebiedscoalitie van het Nationaal Park die kwetsbare streekeigen landschappen wil beschermen, staat ze voor een grote uitdaging. Ze moet een antwoord bieden op vragen als: Hoe beschermen we de weidsheid van de landschappen? Hoe accentueren we de zichtlijnen in en naar deze weidse landschappen? Hoe voorkomen we dat verrommeling die zichtlijnen vertroebeld? Hoe ontsnipperen we het landschap? Hoe voorkomen we homogenisering van de landschappen rond het Nationaal Park? Hoe kunnen we de beleefbaarheid van dat weidse landschap verhogen? En hoe gaan we om met het contrast tussen de open en gesloten landschappen in het gebied?

Er is geen uniform antwoord op deze vragen voor alle landschapstypes in het gebied. Elk landschapstype heeft een eigen aanpak nodig, die rekening houdt met de eigenheid van het landschap. Daarom bevat dit hoofdstuk één operationele doelstelling per landschapstype. De focus ligt hierbij op de landschappen die binnen de contour van het Nationaal Park zelf liggen en op de aansluitende landschappen die het Nationaal Park nauw omgeven. Op die manier verliezen we de zichtrelaties tussen natuurgebieden en werkingsgebied niet uit het oog.

Figuur 53 Heidelandschap met zandverstuiving op de achtergrond. Een gesloten boslandschap omsluit het heidegebied

Figuur 54 In het natuurgebiedje Kortenhoeff worden bossen afgewisseld met heide. © Grenspark Kalmthoutse Heide

OPERATIONELE DOELSTELLINGEN

LOD3.1 HISTORISCHE EN LANDSCHAPPELIJKE ELEMENTEN MEENEMEN BIJ HEIDE-ONTWIKKELING

Een groot deel van het open heidelandschap in de Kalmthoutse Heide en de Schietvelden is aangeduid als ankerplaats. Ze vormen een gevarieerd en dynamisch landschap waar ook relicten van cultuurhistorische patronen en elementen te vinden zijn. Het beheer van de heide wordt in de eerste plaats bepaald door de natuurdoelstellingen. Aangezien die erop gericht zijn om meer en betere heidehabitats te creëren, zullen ze normaliter ook bijdragen aan de weidsheid van het landschap. Waar men betere heidehabitats creëert, gaat men spontane begroeiing tegen. Hier zal de paarse heide het landschap alleen nog maar meer kleuren, terwijl bomen of struiken die niet thuishoren in het heidelandschap geen belemmering vormen voor het zicht. Een aandachtspunt bij het verbeteren van heidehabitats is dat waardevolle kleine landschapselementen en cultuurhistorische relicten

overeind blijven, ook wanneer die geen grote meerwaarde vormen voor de natuurdoelstellingen.

Waar heidehabitats worden uitgebreid, bijvoorbeeld op landbouwgronden die zich in transitie bevinden, ligt ruimte voor landschapsarchitectuur. In dat geval kunnen kleine landschapselementen mee opgenomen worden in het open landschap. Waar iets hogere begroeiing gewenst is voor natuurontwikkeling wordt rekening gehouden met zichtlijnen vanuit de nabijgelegen routes, zodat toch een open gevoel behouden blijft. Ook de historische percelering kan meegenomen worden bij de nieuwe inrichting, om de historische identiteit van het landschap te behouden. Een goed voorbeeld van een uitbreiding waar rekening werd gehouden met landschapsbeleving is de Steertse Heide.

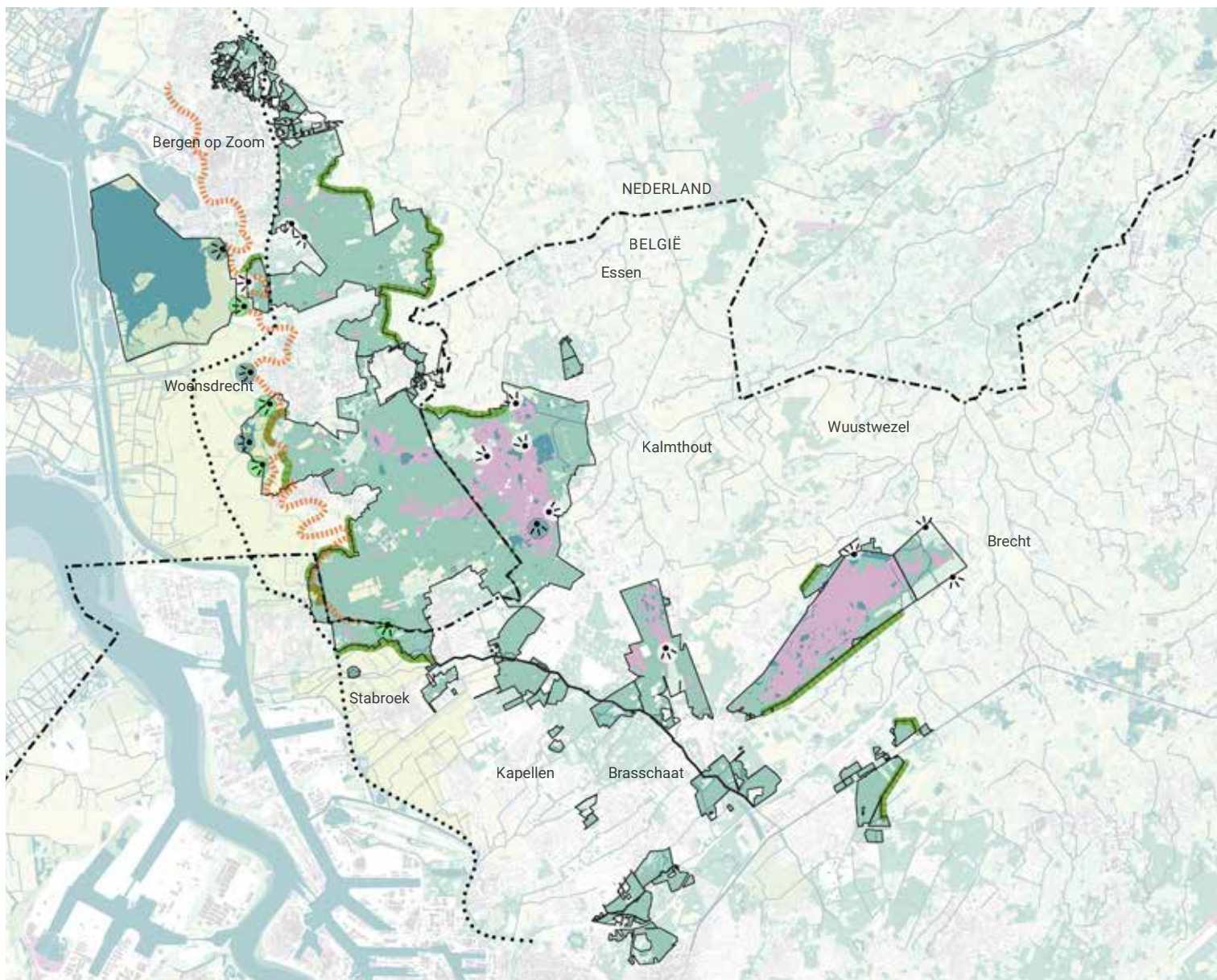
LOD3.2 OPEN LANDSCHAP IN EN NABIJ HET NATIONAAL PARK BEHOUDEN EN VERSTERKEN

In de open landschappen rond het Nationaal Park is het doel om de openheid en sereniteit te bewaren. Deze openheid is bijvoorbeeld terug te vinden in polderlandschappen en openwaterlandschappen. De openheid en sereniteit van deze landschappen staan onder druk, een proces dat wordt veroorzaakt door bijkomende bebouwing, maar ook door inplanting van storende landschapselementen. Het kan gaan om kleinere elementen zoals hekwerken of elektriciteitskasten, maar ook grotere elementen zoals serres of windmolens. Een bijzonder aandachtspunt is de verpaarding. Daarbij tasten paardenstallen, hekwerken en allerhande opzichtige afsluitingen het landschap aan, terwijl tegelijkertijd ook de productiviteit van het voedsellandschap daalt.

Daarbij heeft ook versnippering een negatief effect op het open landschap. Die versnippering wordt meestal veroorzaakt door drukke wegen, zoals de A12/A4. De impact van deze weg op het open landschap moet zoveel mogelijk getemperd worden. Dit kan enerzijds door ontsnipperingsmaatregelen te nemen, maar ook door het visueel afschermen van de snelweg. Ook een visie op de kleine landschapselementen (KLE's) kan niet ontbreken voor dit soort landschappen. De lage dichtheid aan KLE's is bijvoorbeeld een typisch kenmerk van het polderlandschap. Daarom stelt de gebiedscoalitie best de doelstelling om die schaarsheid aan KLE's te bewaren, maar hun natuurwaarde te verhogen. Ook groene perceelsranden kunnen hier afdoen aan het openpolderlandschap als ze te hoog of prominent aanwezig zijn en zichtlijnen doorbreken. Perceelsranden met waardevolle lage vegetatie of semi-transparante groenranden zijn daarom gewenst. Open landschappen creëren dan ook belangrijke randvoorwaarden bij het ontwikkelen van visies over KLE's en perceelsranden (zie L SD2). Landbouwers, natuureigenaars en ook wegbeheerders moeten hierbij betrokken worden.

Ook het open landschap in het deelgebied Markiezaatsmeer is van een bijzondere kwaliteit. Dat bewijzen de vergezichten over de steeds veranderende slikken en schorren aan de oevers. Minstens even mooi is het spel van licht en water in het ondiepe meer. Deze kwaliteiten willen we uiteraard behouden en daarvoor is een aangepast beheer nodig. Het bestaande beheerplan wordt in de eerste plaats bepaald door de Natura 2000-doelstellingen. Dat plan richt zich voornamelijk op het behoud en de uitbreiding van twee habitats: 'niet of nauwelijks begroeide en onregelmatig overstroomde habitats' en 'voedselrijke, regelmatig overstroomde zandbanken en slikken'. Om deze habitats te behouden moet men verdere begroeiing tegengaan. Dit betekent dat de natuurdoelstellingen hier, net als in de heide, hand in hand gaan met het bewaren van het open en dynamisch landschap. Verdere krekenvorming kan het landschap nog diverser en dynamischer maken.

De dijken rond het Markiezaat vormen een visuele barrière tussen het open landschap van het wetland en de omliggende landschappen. Vandaag zijn de dijken op veel plaatsen nog ontoegankelijk, wat overzichten over de landschappen van het Markiezaat en de omliggende landschappen zo goed als onmogelijk maakt. Dit probleem is het grootst aan de zuidelijke dijk die van Ossendrecht naar de Schelde-Rijnverbinding loopt. Hij vormt een barrière tussen de laaggelegen polders en het Markiezaat, die daardoor geen visuele relatie hebben met elkaar. Het enige toegankelijke punt op de dijk is de Scheldevanger, een restant uit de Tweede Wereldoorlog. Door de dijk volledig toegankelijk te maken, ontstaat een route waar beide landschappen zichtbaar zijn. In andere wetlands, zoals het Verdrongen Land van Saeftinghe en het Zwin zet men ook in op toegankelijke dijken.

Figuur 55 Kaart met aanduiding van de operationele doelstellingen voor het bewaren van weidse streekeigen landschappen

gesloten landschap	bestaand uitzichtpunt	steilrand
open heidelandschap	te ontwikkelen uitzichtpunt	contrastlijnen open-gesloten landschap
open polderlandschap	te versterken visuele relatie	landsgrens
		te ontsnipperen snelweg

L OD3.3 INZETTEN OP CONTRASTLIJNEN TUSSEN GESLOTEN EN OPEN LANDSCHAPPEN

De gesloten landschappen rond de heide en polders hebben ook waarde. Op de plek waar open en gesloten landschappen elkaar ontmoeten ontstaat een landschapscontrast. Hier worden mensen geconfronteerd met een heel ander uitzicht. De gebiedscoalitie kan de lijnen tussen open en gesloten landschappen extra in de verf zetten door routes langs deze contrastlijnen te leggen en door er rust- en uitzichtpunten te plaatsen.

Anderzijds kunnen de gesloten landschappen de visuele connectie tussen open landschapstypes verhinderen. Vanuit de heide zijn de polders of het Markiezaat bijvoorbeeld bijna nooit zichtbaar. Door zichtlijnen te trekken door het tussenliggende gesloten landschap, kan het Nationaal Park die visuele relatie toch creëren. Dreven hebben heel wat potentieel om die zichtlijnen mogelijk te maken, maar in ecologisch minder waardevolle bossen in de deelgebieden Schietvelden-Marum, Antitankgracht, Kalmthoutse Heide en Brabantse Wal kunnen de zichtlijnen ook gecreëerd worden door stroken open landschap te voorzien, zoals heide of ecologisch grasland.

Een bijzondere contrastlijn vinden we nabij de Brabantse Wal, die het gelijknamige deelgebied zijn eigenheid geeft en prachtige uitzichten biedt op de open landschappen van het Markiezaatsmeer en de polders. Vandaag wordt dat uitzicht op veel plaatsen verhinderd door bebouwing of begroeiing. Deze belemmeringen moeten vermeden worden. Op locaties waar wel uitzichten bestaan, streeft de gebiedscoalitie naar behoud en verfraaiing van de uitzichten. Tegelijk kan ze bewoners, passanten en bezoekers nog meer attent maken op de schoonheid van het landschap nabij de uitzichtpunten. Dit kan door gepaste, minimalistische toeristische infrastructuur aan te bieden op deze locaties. We vinden vandaag al ingerichte panoramapunten aan de Kraaijenberg, in Woensdrecht, in de Noordpolder ter hoogte van het gehucht Calfvén, aan Kooldries, de Antitankgracht in Stabroek, in het Marum, enz. Er zijn nog heel wat punten waar gelijkaardige initiatieven genomen kunnen worden. Verder is de steilrand bij uitstek de plaats om te zoeken naar contrastlijnen tussen open en gesloten landschappen.

L SD4 HET TALRIJKE ERFGOED ALS MEERWAARDE VOOR HET LANDSCHAP

De streek van de Kalmthoutse Heide onderscheidt zich niet alleen door haar bijzondere natuur en magnifieke landschappen, maar ook door haar verscheiden bouwkundig erfgoed. Binnen een straal van 15 km rond de Kalmthoutse Heide vinden bezoekers zowel militaire verdedigingswerken (Figuur 18), kastelen (Figuur 19) als landbouwerfgoed. Elk stukje erfgoed heeft zijn eigen plaats in het landschap en vertelt zijn eigen verhaal. Vaak past dat verhaal binnen de grotere historische evoluties die plaatsvonden in de Kempen en hun omgeving, zoals de turfwinning of de opkomst van de plaggenbemesting, een landbouwsysteem waarbij landbouwers de bodem afgroeven en vermengden met dierlijke mest. Alhoewel er ook waardevol erfgoed ligt in de dorpskernen rond het Nationaal Park, focust deze doelstelling op het erfgoed dat verspreid ligt in de open ruimte.

De doelstelling voor dat erfgoed in de open ruimte valt samen te vatten in vier korte zinnen: behoud het erfgoed, verfraai het erfgoed, versterk het verhaal rond het erfgoed en, vooral, verhoog de meerwaarde voor het landschap. Aangezien het landschap natuurinclusief en klimaatrobuust moet zijn, gaat die laatste sub-doelstelling ook gepaard met het streven naar ecologische inrichting en beheer. Lijnvormig erfgoed zoals de Antitankgracht kan bijvoorbeeld ingezet worden als groene of blauwe corridor en krijgt op die manier ook ecologische en recreatieve waarde. Erfgoedgebieden die grote oppervlaktes beslaan, zoals kasteeldomeinen en landgoederen, krijgen een natuurinclusieve inrichting en dragen bij aan de andere drie strategische doelstellingen voor landschap.

Om het verhaal te versterken, zijn dan weer compleet andere acties nodig. Zo kan erfgoed, in publiek of privaat bezit, een functie krijgen met respect voor de historische achtergrond van het erfgoed en tevens een maatschappelijke en/of ecologische meerwaarde creëren voor het Nationaal Park. Om behoud van het erfgoed te bewerkstelligen, ligt de sleutel bij een aangepaste functie, een goede herbestemming, een degelijk en volgehouden onderhoud en soms ook restauratie.

Voor elke vorm van erfgoed is een aparte aanpak nodig, wat zich vertaalt in de drie operationele doelstellingen: één voor natuur- en militair erfgoed, één voor kastelen en landgoederen en één voor landbouwerfgoed. Uiteraard moet de gebiedscoalitie van het Nationaal Park bij de uitwerking van deze doelstellingen rekening houden met de status van het erfgoed. Monumentenwacht provincie Antwerpen kan zeker een bijdrage leveren m.b.t. good practices inzake onderhoud.

Figuur 56 Fort De Roovere ten noorden van Bergen op Zoom is maar één van de vele belangrijke verdedigingswerken die zich in en rond het Nationaal Park bevinden. © Niall O'Donovan

Figuur 57 Het Ravenhof in Putte waakt over de ingang van het Grenspark Kalmthoutse Heide. In de streek liggen veel gelijkaardige monumenten. © Torsade de Pointes

OPERATIONELE DOELSTELLINGEN

L OD4.1 NATUUR EN MILITAIR ERFGOED MET ELKAAR VERBINDEN, MET DE ANTITANKGRACHT (ATG) EN DE WEST-BRABANTSE WATERLINIE (WBW) ALS STRUCTURERENDE ELEMENTEN

Het uitgebreide militair erfgoed rond de Kalmthoutse Heide heeft als grote troef dat het perfect verzoenbaar is met natuurontwikkeling. Zo vormen de Antitankgracht in het zuiden en de West-Brabantse Waterlinie in het noorden de ideale basis voor groenblauwe corridors. Rond de Antitankgracht bestaat al een sterke visie met bijhorende projecten, die geleid worden door het Regionaal Landschap De Voorkempen (RLDV). De gebiedscoalitie van het Nationaal Park kan deze projecten verder ondersteunen en verder zoeken naar manieren om de Antitankgracht in te zetten als ecologisch waardevolle corridor, maar ook als functionele en recreatieve route voor zachte weggebruikers.

De West-Brabantse Waterlinie heeft diezelfde lijnvormige, structurerende werking als de Antitankgracht. Ook voor dit prachtige stuk erfgoed bestaat reeds een uitgebreide visie met bijhorend uitvoeringsprogramma, opgemaakt door de Alliantie Zuiderwaterlinie. Hun programma focust

in de eerste plaats op de cultuurhistorische waarde van de linie, waardoor men heel wat kansen voor natuur over het hoofd kan zien. In het natuurnetwerk Brabant werden wel strategische locaties geselecteerd, waar bijkomende natuur de connecterende waarde van de Waterlinie zal verhogen. De realisatie van deze stukken natuur is van groot belang om het Nationaal Park te verbinden in een grootschalig natuurnetwerk en verdient daarom ondersteuning van de gebiedscoalitie. Daarnaast is ook de verbinding tussen de noordelijke delen van het Nationaal Park en de Waterlinie nog zeer versnipperd. Dat is niet in de laatste plaats te wijten aan de A4 en A58. Hier vormt ontsnippering dan ook een belangrijke doelstelling.

Tot slot hebben de militaire monumenten in het gebied vaak ook natuurwaarde. Forten functioneren bijvoorbeeld als rust- of overwinteringsplaats voor vleermuizen. Het Nationaal Park zal verder inzetten op deze synergie tussen erfgoed en natuur.

L OD4.2 LANDGOEDEREN EN KASTELEN ALS CULTURELE LANDMARKS

Een paar kastelen rond de Kalmthoutse Heide hebben een grote bekendheid. Denk maar aan het Ravenhof, het Kasteel van Brasschaat of Mattemburgh. Er liggen ook heel wat minder bekende kastelen en landgoederen verborgen tussen het natuurgroen. Weinig bewoners en bezoekers weten van het bestaan van deze mooie monumenten, terwijl ze vaak een uniek en historisch karakter hebben.

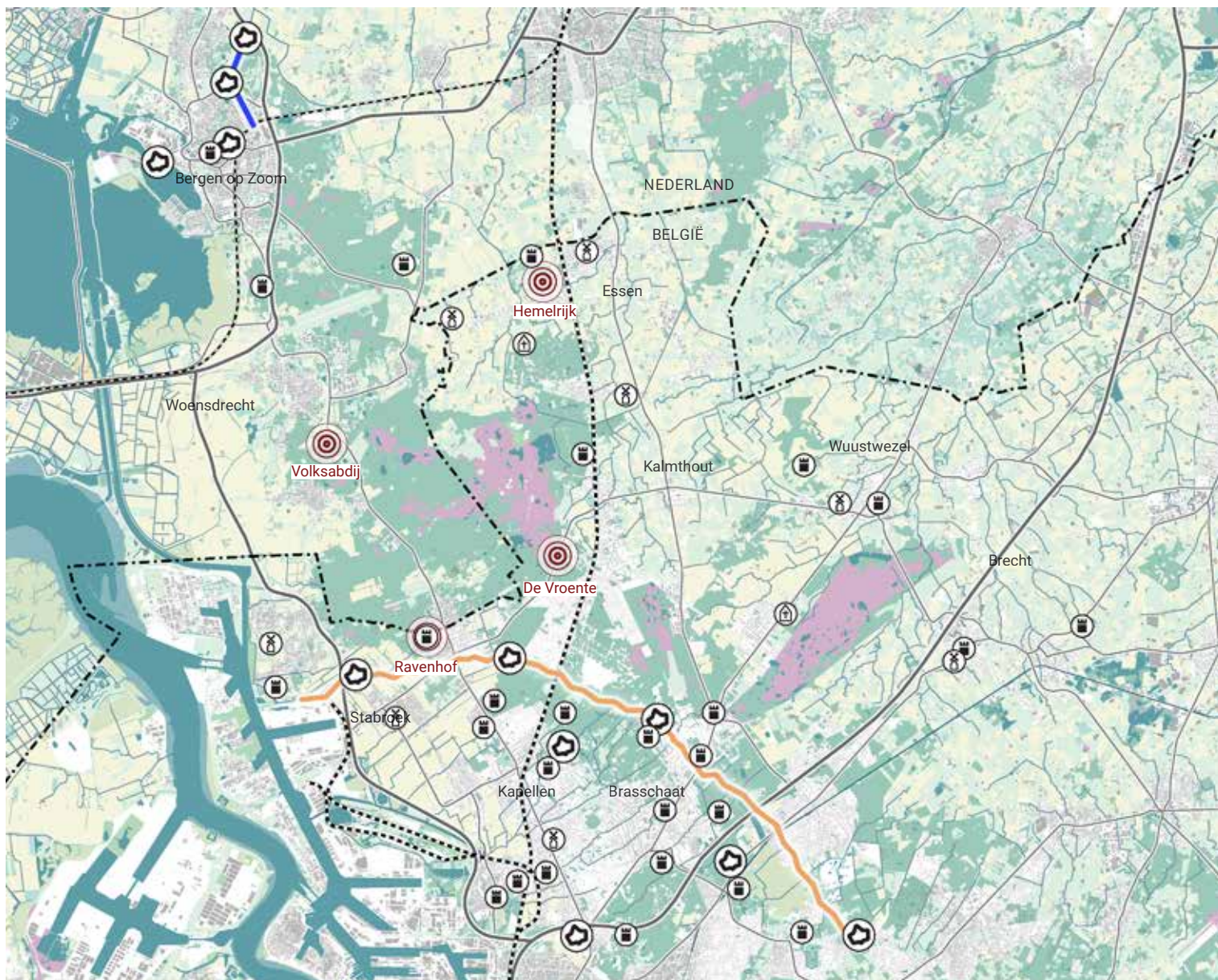
Zowel dat unieke, historische karakter als het verhaal achter het erfgoed hebben bescherming nodig. Het Nationaal Park kan een ondersteunende en faciliterende rol spelen in inventarisatie, ontsluiting, beheer, communicatie, herbestemming, enz. Daarnaast is het een doelstelling om deze prachtige monumenten waar mogelijk ook uit te spelen als landmarks van het park, door de zichtbaarheid ervan te verbeteren. Verder zijn de kastelen vaak gelegen

op grote domeinen, die een enorme meerwaarde kunnen bieden als ze natuurvriendelijk worden ingericht. Het Nationaal Park kan hiervoor zoeken naar samenwerking met geïnteresseerde eigenaren die hun domein biodiverser en klimaatrobuuster willen maken. Wanneer de kastelen in handen zijn van een overheidsinstantie, kan het Parkbureau in gesprek gaan met die overheid om – waar nodig – te zoeken naar een gepaste functie. Die functie moet een zekere statigheid uitstralen en biedt bij uitstek een ecologische of maatschappelijke meerwaarde. Bovendien verdient dit overheidsvastgoed een goede ontsluiting. De invulling van het Ravenhof als cultureel centrum en onthaalpoort naar het Nationaal Park Kalmthoutse Heide kan een inspirerend voorbeeld worden.

L OD4.3 LANDBOUWERFGOED GEEFT HET LANDBOUWLANDSCHAP MEER IDENTITEIT

Rond het Nationaal Park vinden we waardevol landbouwerfgoed in de vorm van (langgevel)hoeves, dijken, molens en landbouwwoningen. Ze getuigen van de lange landbouwtraditie in dit gebied. Enerzijds is er de Kempische traditie met de pluggenlandbouw op arme zandgrond, die hand in hand ging met de vorming van heide en stuifzanden. Daarnaast heeft een heel andere vorm van landbouw het typische polder- landschap vormgegeven. Landbouwtradities zijn ook nog herkenbaar in plaatsnamen zoals Essen, wat zoveel betekent als 'hooggelegen akkergronden'. Meer zelfs, deze tradities hebben de structuur van de dorpen en hun omgevende open ruimte bepaald. Al dit landbouwerfgoed is onlosmakelijk verbonden met de geschiedenis van de Kempen en bepaalt mee de identiteit van dit grote landschapssysteem. Het is dan ook vanzelfsprekend dat het Nationaal Park bijdraagt

tot het behoud, beheer en de ontsluiting van deze stukjes erfgoed, zodat ze hun verhaal kunnen blijven vertellen. Hun bekendheid kan vergroot worden door ze op te nemen in wandel- en fietsroutes. Hun prominentie kan versterkt worden door het landschap rond het erfgoed gepast in te richten. Hun verhaal kan nog beter verteld worden door het erfgoed een functie te geven die zijn historische achtergrond eer aandoet, maar toch meerwaarde biedt in het hedendaagse landschap. Zo kunnen historische hoeves de perfecte locaties zijn om natuurinclusieve landbouw te promoten naar het brede publiek. Ook landbouwprojecten die historische tradities in ere houden, bieden een mooie invulling voor dit soort erfgoed. Een interessante referentie hiervoor is de historische moestuin bij de abdij van Enname (bij Oudenaarde). In Nederland wordt in het GGA-proces samen met landbouwers gezocht

Figuur 58 Kaart met erfgoed in en rond het Nationaal Park

naar wat de toekomst van de landbouw juist inhoudt, hoe die eruitziet. Dit proces kunnen we in de werking van het Nationaal Park ook bekijken. Tenslotte moet in het kader van het Nationaal Park steeds gezocht worden naar ecologische meerwaarde bij deze monumenten. Figuur 58 geeft een overzicht van bestaande erfgoedelementen in en rond het Nationaal Park.

Figuur 59 De Abdijbossen © Rene Koster

3.4 DUURZAAM TOERISME EN DUURZAME RECREATIE MET UNIEKE, KWALITEITSVOLLE BELEVINGEN EN STERKE VERHALEN IN STILLE, GRENZELOZE TOPNATUUR

DUURZAME BELEVINGEN EN STERKE VERHALEN IN TOPNATUUR VAN 2048

In 2048 verleidt het Nationaal Park Kalmthoutse Heide met veel troeven: de stille kernnatuur met de weidse heide, vennen en bossen in twee landen, maar ook het aantrekkelijke landschap van het werkingsgebied, de agrarische gebieden, de groene woonwijken en levendige dorpjes. Ook daar vinden bezoekers nostalgie, kwaliteitsvol erfgoed en unieke belevingen.

Als faciliterend orgaan speelt het Nationaal Park op het vlak van toerisme en recreatie een beleidsadviserende rol en zorgt het voor de promotie van het gebied, met een economische impuls als gevolg. Het Nationaal Park zet zich in voor een zowel ecologisch, economisch als sociaal duurzame ontwikkeling van toerisme en recreatie. Een belangrijk werkpunt is de zoektocht naar een verdienmodel, waarbij de inkomsten uit toerisme (met de natuur als decor) in de eerste plaats ten goede komen aan meewerkende eigenaars die de natuur onderhouden. Daartoe wordt onder meer aangesloten bij het lopende academisch onderzoek zoals het project Innofins (Implementation of innovative financing for nature-based solutions in Flemish cities) van de Universiteit Antwerpen (www.uantwerpen.be/en/projects/innofins).

De bezoekers van dichtbij en verder weg worden er warm onthaald met zo weinig mogelijk drempels. Er wordt ingezet op het sociale aspect van toerisme, zoals gastvrijheid, samenwerking met actoren uit de buurt en toegankelijkheid voor mensen met beperkingen (fysiek, mentaal, financieel, socio-cultureel, leeftijd, ...).

Daarbij hecht het Nationaal Park veel belang aan de juiste balans tussen natuur en recreatie, die de natuurwaarden niet of nauwelijks schaadt of zelfs versterkt voor toekomstige generaties. Het Nationaal Park ijvert niet zozeer naar méér toerisme/recreatie, maar naar béter toerisme/recreatie. De recreatiedruk neemt niet onevenredig toe. Bovendien zal het Grenspark (6.000 ha) meer dan verdubbelen in oppervlakte als Nationaal Park. Daardoor komen natuurlijk heel wat nieuwe plekken en opportuniteiten in beeld.

Nieuwe recreatieve ontwikkelingen mogen geen negatieve invloed hebben op de natuurwaarden.

Toerisme en recreatie in het Nationaal Park vormen een economische motor. De inkomsten vloeien terug naar de lokale economie en het natuurbeheer. De toegevoegde waarde heeft macro-economische effecten (tewerkstelling, ...). De micro-economische duurzaamheid laat ondernemers toe een standvastig businessmodel op te bouwen, met een toekomst op lange termijn.

Het Nationaal Park stemt de verschillende toeristische beleidsplannen, grensoverschrijdende en gemeentelijke werkingen op elkaar af zodat ze uitgroeien tot één sterk overkoepelend beleidsplan.

Een stevig onderbouwd communicatie- en marketingplan communiceert met krachtige boodschappen naar diverse doelgroepen.

Zo groeit het Nationaal Park uit tot een sterk merk, met internationale allure, een Nationaal Park waar bewoners en lokale ondernemers graag deel van uitmaken, waarvan ze met trots zeggen: 'Dit is óns park'.

Figuur 60 Wandelaars op een uitkijkplatform in Wuustwezel met zicht over het Marum. © Regionaal Landschap De Voorkampen

T SD1 BEZOEKERS OP EEN DUURZAME MANIER ONTVANGEN EN BEGELEIDEN

Bezoekers van het Nationaal Park worden drempelloos onthaald bij aantrekkelijke onthaalpoorten op zes locaties aan de rand van het park. Ze zorgen meteen voor een verspreiding van de bezoekers in ruimte. De poorten zijn gemakkelijk te bereiken met het openbaar vervoer of auto (via natuurhaltes/heidehaltes), en dienen als hub naar tragere verkeersmodi: fietsen, stappen, ... Ze zijn ook onderling verbonden, onder andere door 'trage' paden.

Veel minipoorten bieden als lokale instapplaatsen of 'zijdeurtjes' een beperkt aantal faciliteiten: sommige

hebben geen parking nodig omdat ze vooral gericht zijn op buurtbewoners, fietsers en wandelaars. Andere hebben wel een beperkte en landschappelijke goed geïntegreerde parking en enkele faciliteiten (picknickbanken, ...) nodig.

Een activiteitenagenda, met jaarrond grotere en kleinere events, zorgt voor verspreiding van de bezoekers in tijd: in alle seizoenen, op alle dagen van de week, 's morgens, 's middags en 's avonds.

OPERATIONELE DOELSTELLINGEN

T OD1.1 ONTHAALPOORTENSTRATEGIE: 6 ONTHAALPOORTEN MET ELK HUN EIGEN KARAKTER

De huidige vier onthaalpoorten (Figuur 65) groeien kwaliteitsvol uit tot de uithangborden en ingangen van het Nationaal Park. Hun ontwikkeling steunt op een goed onderbouwde onthaalpoortenstrategie, gebaseerd op onder andere onderzoek naar de draagkracht van de zones en monitoring van de huidige bezoekers.

Twee nieuwe onthaalpoorten worden wellicht ontwikkeld op langere termijn. Ze bevinden zich in zones ten noorden en ten zuiden van het Grenspark. Op basis van concrete bezoekersanalyses en het zoneringsplan van het Nationaal Park wordt de locatie van de twee nieuwe onthaalpoorten bepaald. Dit kan gaan om een bestaand bezoekerscentrum (Natuurpodium in Bergen op Zoom?), of de uitbreiding van een huidig kleiner startpunt, of een nieuw te ontwikkelen onthaalpoort (bv. geïntegreerd in het project Gunfire te Brasschaat?).

Bezoekers worden door de onthaalpoorten aangetrokken via een duidelijke communicatie en herkenbaar logo, en er op een prettige manier verwelkomd. Ze kunnen hier hun bezoek starten, vinden er informatie over het Nationaal Park, over de kwaliteitsvolle belevingen die hen te wachten staan en over de beschikbare voorzieningen. Ze leren er meer over de natuur, het landschap, erfgoed en landbouw en weten op die manier het gebied te waarderen. (Zie hoofdstuk educatie).

Onderzocht moet worden hoe de onthaalpoorten samenwerken met de lokale toeristische diensten. Het Nationaal Park kan voor gemeenten een rode draad zijn doorheen het toeristische aanbod en verdere ontwikkelingen. De gemeenten hoeven dan niet elk zelf op zoek te gaan naar een eigenheid/identiteit.

De zones rondom de onthaalpoorten zijn een beleving an sich, maar geven ook toegang tot de natuur en heide. Maar juist omdat de bezoekers al een eerste beleving van het Nationaal Park vinden in de zone rondom de onthaalpoort, zullen ze vaak daar in de buurt blijven. Elke onthaalpoort vormt zo tegelijk ook een buffer voor het natuurgebied.

Omdat de onthaalpoorten elk een eigen karakter vertonen, trekken ze elk een ander type bezoeker met verschillende behoeftes aan. Dat is één van de manieren om de bezoekersstromen te sturen in het gebied. Ze onthalen bezoekers met zo weinig mogelijk drempels. De onthaalpoorten zijn ook op een aantrekkelijke manier verbonden met de omliggende dorpen (horeca, trekpleisters, ...) en de natuurhaltes (instappunten zoals stations en parkings).

De onthaalpoortenstrategie ontwikkelt op basis van onderzoek de 'karakters' van elke poort, bepaalt de topbelevingen en versterkt/ontwikkelt belevingen die passen in de drie USP-verhaallijnen: 'genieten van natuur en stilte', 'ontdekken van sporen in het landschap' en 'vervagen van grenzen'.

Figuur 61 Onthaalpoort Hemelrijk © Grenspark Kalmthoutse Heide

HEMELRIJK = TREKKERSPOORT

(in huidig Beleidsplan thema 'mens')

Per fiets of paard over de heide (Essen)

Deelgebieden Kalmthoutse Heide en De Zoom

Genieten van natuur en stilte: start hier een fiets- of ruitertocht langs de uitgestrekte weides en velden.

Ontdek sporen in het landschap: bezoek het Karrenmuseum en leer meer over de oude ambachten.

Verleggen en vervagen van grenzen: kom ravotten in het speelbos nabij het College.

Figuur 62 Onthaalpoort Ravenhof © Torsade de Pointes

RAVENHOF = VERHALENPOORT

(in huidig Beleidsplan thema 'erfgoed')

erfgoed op de heide (Putte)

Deelgebieden Kalmthoutse Heide en Antitankgracht

Ontdek sporen in het landschap: wandel door de kasteeltuin van het Ravenhof, leer meer over de militaire geschiedenis onder andere bij de Antitankgracht, Fort Ertbrand en het Loopgravenpad in het Mastbos.

Genieten van natuur en stilte: parkbos met cultuurhistorische elementen, mooie dreven met oude bomen, rododendrons, uitgestrekte weides en velden.

Vervagen van grenzen: grenzeloos wandelplezier, ook in West-Brabant (NI).

Figuur 63 Onthaalpoort De Vroente © Grenspark Kalmthoutse Heide

DE VROENTE = ONTDEKPOORT

(in huidig Beleidsplan thema 'natuur')

spelenderwijs leren op de heide (Kalmthout)

Deelgebieden Kalmthoutse Heide en Antitankgracht

Ontdek sporen in het landschap: leer in het educatief centrum meer over hoe de mens het heidegebied heeft gevormd.

Genieten van natuur en stilte: beklim de brandtoren voor een weids uitzicht, en wandel door de stilte in het hart van de heide.

Vervagen van grenzen: bewandel het Vlinderpad dat volledig is ingericht voor mensen met een visuele handicap. Ervaar hoe ook zonder zicht natuurschoon uitstekend te ervaren is.

Figuur 64 Onthaalpoort De Volksabdij © G. Lanting

DE VOLKSABDIJ - NATUUR- AVONTURENPOORT

(in huidig Beleidsplan thema 'aarde')

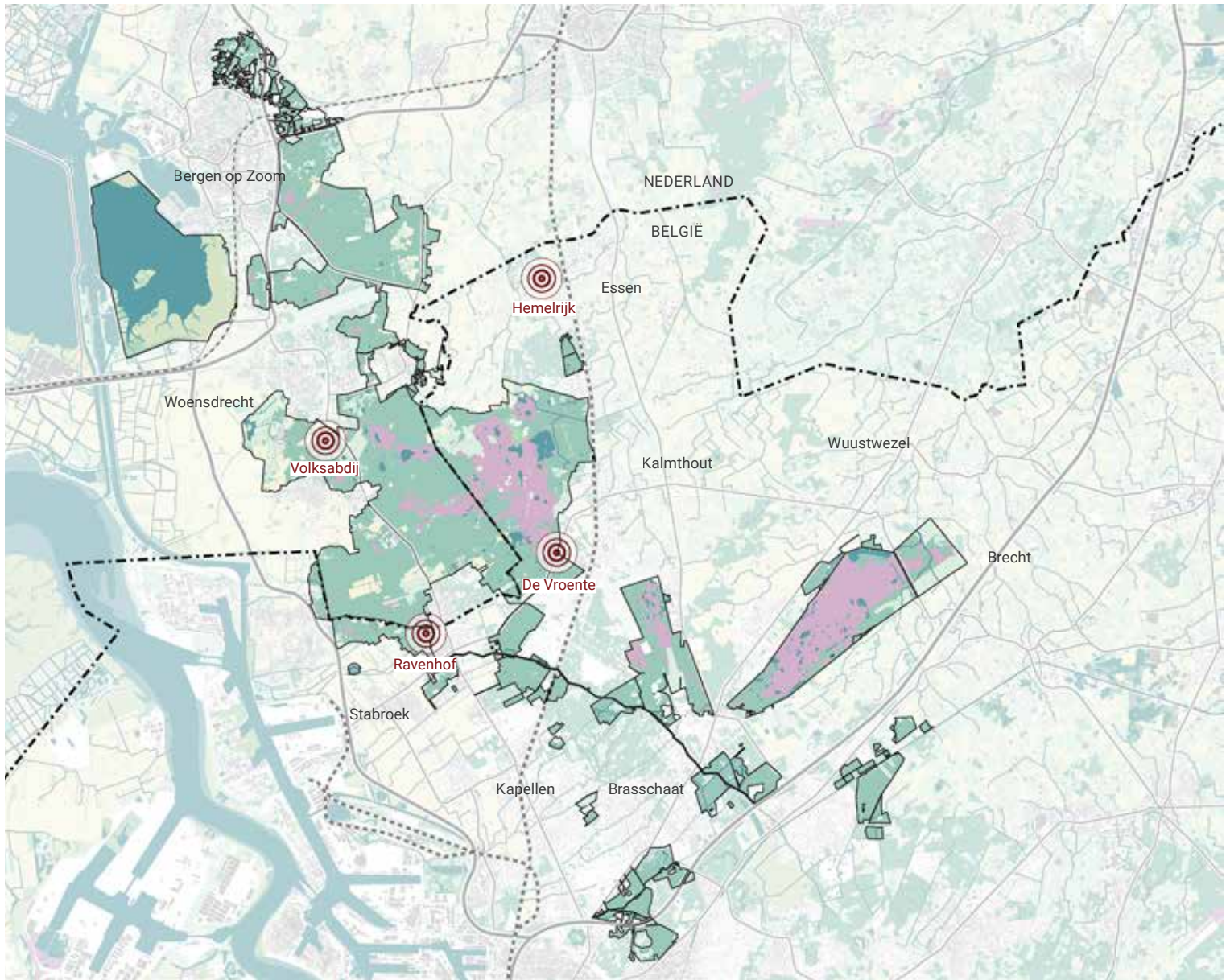
wandelen en spelen in het toegankelijk deel van bos, heuvels en hei (Ossendrecht): verdere ontwikkeling van de poort, rekening houdend met de ecologische draagkracht van het gebied

Deelgebieden Kalmthoutse Heide en De Zoom

Vervagen van grenzen: kom dollen in het speelbos, mountainbiken op de routes in de Abdijbossen en de Staartse Heide.

Genieten van natuur en stilte: struin op hoge zandgronden van De Zoom langs kleine vennen, heideveldjes, weilanden en bossen. Ondervind het belang van de waardevolle leefgebieden, waar recreatie op de achtergrond treedt.

Ontdek sporen in het landschap: bezoek streekmuseum Den Aanwas, groeve Boudewijn en het oorlogsmuseum Ossendrecht.

Figuur 65 Onhaalpoorten rond het Nationaal Park

- onhaalpoort
- landsgrens

T OD1.2 OPMAKEN VAN MARKETING- EN COMMUNICATIEPLAN

Samen met de ontwikkeling van de onthaalpoortenstrategie, hierboven beschreven, wordt een marketingstrategie opgesteld voor het Nationaal Park om de juiste doelgroepen te bereiken en de duurzame doelstellingen te verwezenlijken.

Monitoring op diverse manieren (zowel kwantitatief als kwalitatief onderzoek in samenwerking met o.a. Kenniscentrum Toerisme Vlaanderen) levert concrete gegevens over de bezoekers, de aantallen, piekmomenten, hun ervaringen, de verwachtingen, ... Het marketingplan brengt de customer journey in kaart, detecteert de pijnpunten en suggereert verbeteringen, altijd rekening houdend met de draagkracht van een (deel)gebied.

Op basis van een stevig onderbouwd communicatieplan stuurt het Nationaal Park krachtige, heldere boodschappen naar diverse doelgroepen en actoren, zowel lokaal als nationaal en internationaal.

Het Nationaal Park communiceert op diverse manieren, maar altijd in een mooie, herkenbare huisstijl. Een digitale onthaalpoort krijgt belangrijke functies: eerste kennismaking met de bezoekers, trefpunt voor alle informatie, niet alleen voor bezoekers maar ook voor omwonenden, partners, eigenaars en andere actoren.

Het communicatieplan werkt een goede strategie uit om te informeren én te overleggen met de omwonenden, partners, eigenaars en andere actoren. Een centraal aanspreekpunt blijkt daarbij erg belangrijk. Handig om bijvoorbeeld

bewoners te informeren over beheersactiviteiten. En nuttig om het draagvlak voor het Nationaal Park bij de bewoners te vergroten.

Ook de communicatie met internationale toeristen verdient aandacht, want een Nationaal Park heeft bij die doelgroep een grote aantrekkingskracht. De onthaalpoorten zijn ingericht om ook die buitenlandse toeristen te verwelkomen, met meertalige medewerkers, bezoekerskaarten, folders, infobordjes, websites enzovoort. Internationale toeristen verblijven in het buitengebied (toeristen uit buurlanden) of in de steden (toeristen van verder weg) om van daaruit natuuruitstapjes te maken. Een goede samenwerking met de belangrijkste steden wordt op poten gezet om zowel steden als natuur op de kaart te zetten in het buitenland. Volgens onderzoek van Toerisme Vlaanderen vormen Nederland en Duitsland de belangrijkste markten voor wandeltoerisme. Ook Franse toeristen wandelen graag.

Het Nationaal Park houdt de vinger aan de pols van de digitale wereld, en ontwikkelt ook digitale tools zoals online bezoekerskaarten, apps voor bezoekers en belevingen in virtual reality. Sociale media versterken de banden met alle actoren (bezoekers, vrijwilligers, omwonenden, partners ...).

In samenwerking met partnerorganisaties wordt een contentstrategie uitgewerkt.

T OD1.3 STUREN VAN BEZOEKERS IN TIJD EN RUIMTE

De onthaalpoorten hebben een nauw samenwerkingsverband en verwijzen naar elkaar door, wat de sturing van de bezoekers ten goede komt.

Met zowel duidelijke communicatie, als een goede, uniforme bewegwijzering worden nieuwe routes en alle poorten gepromoot, om de recreatiedruk op de bekendste poorten te verminderen en recreatiestromen te leiden.

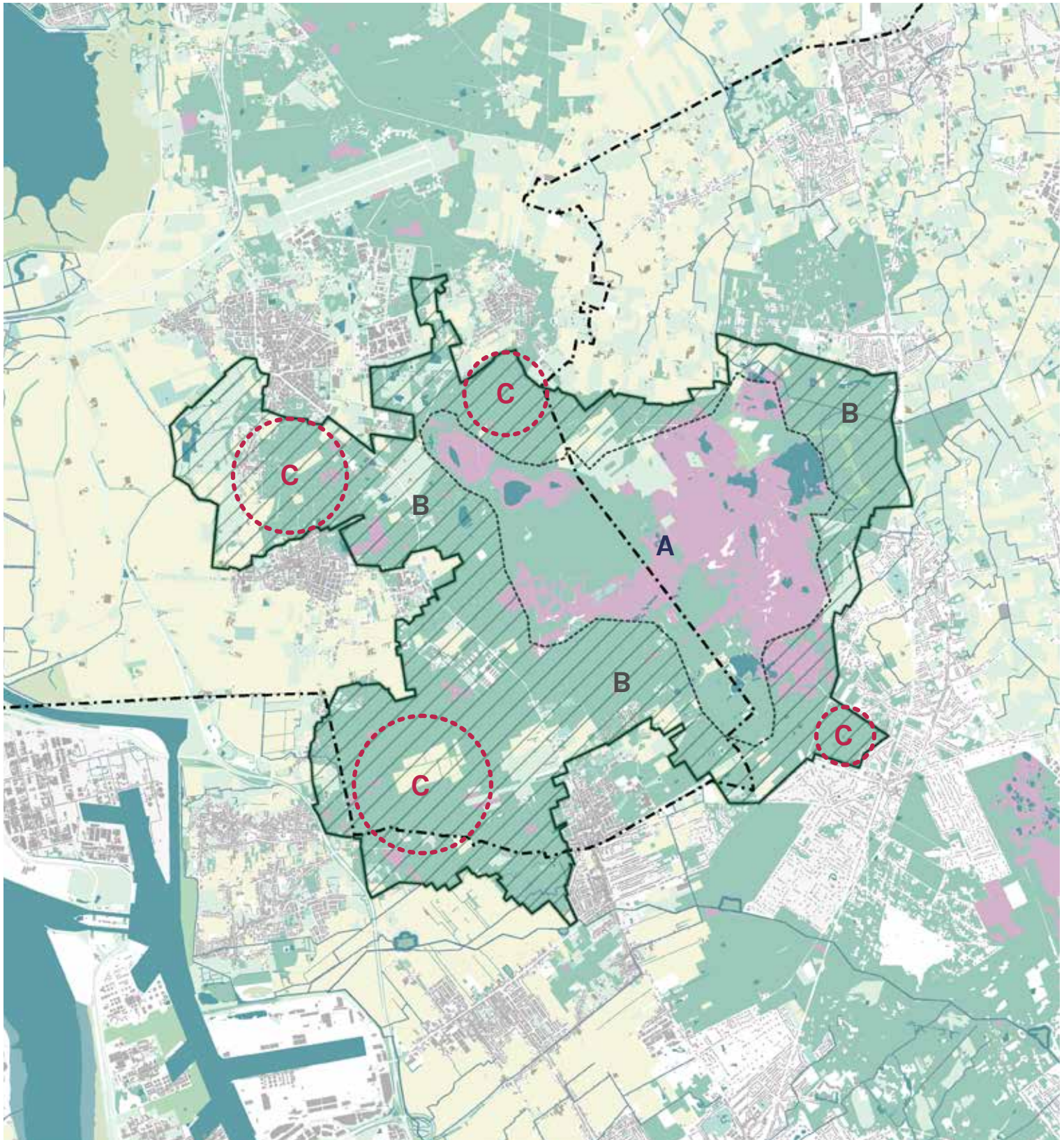
Monitoring van onder andere de onthaalpoorten, de parkeerplaatsen, de drukte op de toevoerwegen kan overlast door te veel bezoekers voorkomen en helpen bij het sturen van de bezoekersstromen (gegevens in de Druktebarometer). Het voorkomt dat de draagkracht van bepaalde zones op de proef wordt gesteld, omwonenden overlast ervaren en de natuur schade ondervindt.

Een goede zonering (Figuur 66 Zoneringsplan Grenspark Kalmthoutse Heide), de verdeling van het gebied in verschillende zones die meer of minder opengesteld worden voor recreatie, zal automatisch ook de bezoekers leiden. Een eenvormige communicatie en bewegwijzering zorgen voor een betere herkenbaarheid van het Nationaal Park en het merk Nationaal Park. Het zoneringsplan is volledig wanneer er naast de aanduiding van verschillende zones ook beleid en regelgeving aan deze zones gekoppeld wordt. Een goede handhaving met gepaste maatregelen geeft uitvoering aan de zonering van het Nationaal Park

die waakt over de draagkracht.

Daarnaast liggen er veel startpunten en infopunten aan de rand van het Nationaal Park, voor bijvoorbeeld fietsers en wandelaars uit de buurt (zonder parking voor auto's), of met een kleine parking met zeer beperkte faciliteiten. Ook hierdoor wordt de recreatiedruk verspreid over het gebied. Naast de bestaande start- en infopunten van het Grenspark komen in het uitgestrekte Nationaal Park andere punten in aanmerking, onder andere het Peerdsbos (Melkerij) en De Mik in Brasschaat, Vordenstein in Schoten, Mastenbos/ Fort Ertbrand in Kapellen langs de Antitankgracht, Landgoed Mattenburgh (Hoogerheide) en Fort De Roovere (Halsteren)

Ook allerlei evenementen en gebeurtenissen in de poorten sturen de bezoekers naar verschillende zones in en rond het Nationaal Park. Een overkoepelende jaarkalender geeft een overzicht van de activiteiten, klein- en grootschalig, in alle onthaalpoorten. Zo worden de bezoekers ook verspreid in de tijd: in alle seizoenen, op alle dagen van de week, op alle momenten van de dag. Een belangrijk aandachtspunt is de handhaving, die uiteraard niet ligt bij het Parkbureau maar wel bij de autonome politionele diensten. Het Parkbureau kan hieromtrent wel een samenwerking opzetten om te komen tot een doelgerichte en efficiëntere handhaving.

Figuur 66 Zoneringsplan Grenspark Kalmthoutse Heide 2011

- landsgrens
- contour Grenspark Kalmthoutse Heide
- zone A: enkel toegankelijk voor wandelaars op alle wegen/paden (tenzij tijdelijk of permanent afgesloten)

- zone B: als A en daarnaast toegankelijk voor fietsers, ruiters, ... op de specifiek voor hen aangeduide paden
- zone C: als B en bovendien zoekzone voor ruimere recreatieve gebruiksmogelijkheden (reeds gerealiseerd)

Figuur 67 Recreanten in Wuustwezel. ©Regionaal Landschap De Voorkepen

T OD1.4 TOEGANKELIJKE, SOCIAAL INCLUSIEVE RECREATIE

De onthaalpoorten (minstens één, liefst allemaal) zijn toegankelijk voor iedereen, met zo weinig mogelijk drempels, ook voor mensen met een of andere vorm van beperking (fysiek, mentaal, financieel, ...). Er valt voor iedereen iets te beleven.

De onthaalpoorten worden gecheckt op basis van de 9B's van toegankelijkheid: vlot bereikbaar, beschikbaar, betaalbaar voor iedereen, bruikbaar voor de doelgroep, begrijpbaar, betrouwbaar, bekend bij de doelgroep, begripvol en betreedbaar voor alle deelnemers. Zo worden de bestaande faciliteiten, onder andere rolstoelpaden en wandelpaden voor mensen met een visuele beperking, uitgebreid.

Het huidige aanbod van rolstoelen (wombats en elektrische cadweazle) wordt sterk verruimd met andere faciliteiten voor bezoekers met een beperking. De vele mogelijkheden van drempelvrije recreatie van Nationaal Park weerspiegelen zich ook in het aanbod van partners (horeca, ...).

Het Nationaal Park biedt inspiratie voor 'toegankelijk' toerisme, ook voor bezoekers met een beperkt budget. Het stimuleert partners om deel te nemen aan het impulsprogramma 'Iedereen verdient vakantie'. Een handige, toegankelijke brochure geeft een duidelijk overzicht van gratis, betaalbare uitstappen. Zie 'mee op stap', project van TPA, met een overzicht van de provinciale domeinen.

Figuur 68 Struikhei op de Kalmthoutse Heide

T SD2 DUURZAME REIZEN NAAR EN DOOR HET NATIONAAL PARK

Het Grenspark is doorkruist met een routenetwerk voor wandelaars, fietsers, mountainbikers en ruiters. Het Nationaal Park zal dat uitbreiden via een sterk uitgewerkt, grensoverschrijdend routebeleid, opgesteld in samenwerking met o.a. Toerisme Provincie Antwerpen. Bezoekers van het Nationaal Park weten dan exact welke

routes ze kunnen volgen voor mooie tochten te voet, per fiets/MTB of te paard, zonder daarbij de kwetsbare natuur te verstoren.

Ze bereiken het Nationaal Park op duurzame wijze via de natuurhaltes/heidehaltes, per trein, bus, fiets of auto.

OPERATIONELE DOELSTELLINGEN

T OD2.1 UNIFORM ROUTENETWERK IN EN RONDON HET NATIONAAL PARK

Het Grenspark vandaag heeft al een uitgebreid routenetwerk, met onder andere 28 wandelpaden, 4 MTB-routes, ruiterroutes en poortfietslussen.

In het meer uitgestrekte Nationaal Park wordt dat aanbod uitgebreid en vinden bezoekers korte en langere paden. Zo trekken ze rond in het Nationaal Park en de omgeving voor enkele uren tot zelfs enkele dagen. Een of meerdere langeafstandspaden, telkens voor één bepaalde doelgroep (rust-, avontuur-, inzicht-, decorzoekers en onder andere wandelaars, fietsers, ruiters, ...) zijn uitgewerkt langs logeermogelijkheden zodat de trekkers meerdere dagen van het Nationaal Park kunnen genieten.

Belangrijk hierbij is een duidelijke, uniforme bewegwijzering, zowel in het Nationaal Park als in de rand ervan. Die eenvormigheid nodigt uit tot rondtrekken; te veel soorten bewegwijzering zorgen voor verwarring, waardoor de trekkers op eigen houtje door de natuur trekken en verdwalen, en daardoor misschien wel de meest kwetsbare natuur verstoren, in de meest delicate gebieden. Het grensoverschrijdend knooppuntennetwerk in samenwerking met Toerisme Provincie Antwerpen kan een mooie oplossing zijn.

Het Nationaal Park ziet toe op het naleven van de eenvormige toegankelijkheidsregels voor recreatieve activiteiten. Elk type recreatie vindt plaats in de daarvoor voorziene zone, maar is ook verbonden met routes in de omliggende gebieden. Het routeplan zorgt meteen ook voor een goede verdeling van de bezoekersdruk.

Zo biedt iedere poort een rondgaande fietsroute, om de bezoekersstromen te leiden. Het is een van de manieren om de stilte, een van de speerpunten van het Nationaal Park, te bewaren.

Het aanleggen of herstellen van trage wegen ontsluit het landschap in en rondom het Nationaal Park voor wandelaars en fietsers. De vaak eeuwenoude padenvormen een landschappelijk erfgoed. In verschillende gemeenten (o.a. in het Regionaal Landschap de Voorkempen) wordt hier al aan gewerkt. Bewoners en bezoekers gebruiken de trage wegen niet alleen voor dagelijkse verplaatsingen maar ook om zich te ontspannen in de natuur, stilte op te zoeken, veilig onderweg te zijn, ...

Buurtbewoners en frequente bezoekers die graag en veel wandelen worden ook betrokken als peters en meters van de wandelpaden. Deze vrijwilligers controleren de infrastructuur van de wandelpaden en verwijderen zwerfvuil waar nodig. Ze zijn meteen ook ambassadeurs van 'hun' paden en het hele Nationaal Park.

De nieuwe ecologische verbindingen tussen de verschillende natuurgebieden bieden mogelijkheden, niet alleen voor fauna en flora, maar ook voor trage weggebruikers en andere recreanten. Aan Nederlandse zijde werden in de Natuurnetwerken Nederland en Brabant verbindingen ingetekend. Aan Vlaamse zijde is een actualisatie van de provinciale natuurverbindingen nodig voor onder andere Natura 2000-soorten en Provinciaal Prioritaire Soorten. (Zie ook SD Topnatuur Versterken).

T OD2.2 DUURZAME MOBILITEIT EN SPREIDING MET BIJDRAGE AAN DE MODAL SHIFT

Het bestaande zoneringsplan van het Grenspark zorgt al voor een verdeling van de bezoekersstromen. Dat plan wordt uitgebreid naar het volledige Nationaal Park, en eventueel naar de omliggende gemeenten, zodat de recreatiedruk verspreid wordt over het hele Nationaal Park en nergens té groot wordt. Ook de onthaalpoorten liggen verspreid over het Nationaal Park, wat meteen zorgt voor een sturing van de recreanten en toeristen.

Bovendien verbinden aantrekkelijke fiets- en wandelpaden, door natuur, landbouwgebied of dorpen, de onthaalpoorten met elkaar. Ze liggen immers op korte wandel- of fietsafstand van elkaar (Ravenhof – De Vroente = 5,5 km; Ravenhof – De Volksabdij= 8,3 km; De Vroente – Hemelrijk= 12 km; Hemelrijk – De Volksabdij= 12 km).

De onthaalpoorten zijn via mooie paden verbonden met de omliggende dorpen en met de belangrijke natuurhaltes/heidehaltes. Deze natuurhaltes zijn onder andere stations, bestaande en nieuwe bushaltes, autoparkings en fietsparkings langs bestaande en nieuwe fietssnelwegen die bezoekers gebruiken als instappunten bij hun bezoek aan het Nationaal Park. Ze vormen, samen met de onthaalpoorten ideale overstappunten van het snelle verkeer naar een trage mobiliteit en bieden mogelijkheden om verder het Nationaal Park in te trekken of andere poorten te bezoeken (hop-on-hop-off-bus, fietsverhuur, deelfietsen, pendeldienst, huifkarpendedel, ...). Dankzij een strak mobiliteitsplan en structurele verbindingen verloopt de overstap vlot en moeiteloos.

De onthaalpoorten en natuurhaltes worden aangevuld met startpunten en infopunten aan de rand van het Nationaal Park, voor bijvoorbeeld fietsers en wandelaars uit de buurt, zonder parking voor auto's of met een kleine parking en zeer beperkte faciliteiten.

Vandaag zijn twee onthaalpoorten goed bereikbaar met de trein: De Vroente (op 1,2 km van Station Kijkuit, op 1,8 km van station Heide en 2,3 km van station Kalmthout) en Hemelrijk (op 900 m van station Essen).

Ook het vervoersnetwerk van De Lijn leidt naar het Nationaal Park. Deze vervoerswijze naar het Nationaal Park kan nog beter in de verf gezet worden om de bekendheid te vergroten. Onderzocht moet worden, in overleg met De Lijn, of het netwerk en de bushaltes aangepast of verlegd kunnen worden (bv. in Essen, dichterbij onthaalpoort Hemelrijk, en in Kalmthout dichterbij onthaalpoort De Vroente).

Extra aandacht verdient vandaag de parkeerdruk van auto's, mobilhomes én touringcars op alle startpunten. Hoe moet er omgegaan worden met ongewenst parkeergedrag? Hoe kunnen de parkings op piekmomenten ontlast worden, zonder méér parking aan te leggen? Hoe kunnen bezoekers op parkings geteld worden? Ook ijveren voor een modal shift vormt een belangrijk onderdeel om de parkeerdruk te verminderen.

Figuur 69 Fietsers in Wuustwezel. © Regionaal Landschap De Voorkepen

T SD3 STERKE VERHALEN ALS BOUWSTENEN VOOR UNIEKE BELEVINGEN

Interessante, vaak onbekende verhalen vallen er te rapen in het Nationaal Park: over materieel en immaterieel erfgoed, militaire monumenten, natuurgeschiedenis,

landschapselementen, geologie, kunstenaars ... Ze vormen de inspiratie voor unieke belevingen.

OPERATIONELE DOELSTELLINGEN

T OD3.1 VERHALEN TASTBAARDER MAKEN

Om de beleving sterker te maken, en bezoekers nog meer onder te dompelen in de verhalen van het Nationaal Park, kunnen diverse technieken worden toegepast.

Het begint al bij de onthaalpoorten, waar verhalen worden verteld die passen bij het karakter van elke poort.

Een belangrijke rode draad vormt natuurlijk het ontstaan van de heide en de topnatuur van het Nationaal Park, door toedoen van de mens. Dat staat uitgebreid beschreven in de landschapsbiografie van het Nationaal Park. Vele kleine stukken uit het grote natuur- en heideverhaal worden verteld voor jong en oud in de onthaalpoorten, maar worden ook uitgedragen door de vele partners van het Nationaal Park.

Infoborden en andere elementen voor landschapsinrichting verwijzen naar de verhalen, zowel rondom het park, als in het Nationaal Park zelf. Ze maken de beleving nog sterker. Een of meerdere verhalen vormen een rode draad in themaroutes om te wandelen of fietsen, al dan niet met gids of podcast. Denk aan een bezoek van de forten en de Antitankgracht.

Het volledige militaire erfgoed verdient trouwens een upgrade. Veel landschapskenmerken hebben een militaire link (Schietvelden, Antitankgracht met onder andere Fort van Ertbrand, Fort van Stabroek en het Fort van Kapellen, de forten in Nederland, ...) en zijn goed bewaard gebleven. De vele militaire histories die verspreid liggen in het hele gebied, van de Antitankgracht tot het Fort De Roovere, worden gebundeld tot één sterk, boeiend geschiedenisverhaal. Sommige histories kunnen tot leven komen met behulp van locatiegebonden augmented reality. Denk bijvoorbeeld aan de levensechte beleving van de geschiedenis van de slagvelden op de heide.

De gelaagde geschiedenis van dorpen, landgoederen, kastelen en boerderijen leest vaak als een meeslepende roman. Alle verhalen samen bieden inspiratie voor recreatieve belevingen in samenwerking met partners.

Het agrarische landschap (landbouw en open ruimte) in en rondom de kernnatuur bekoort bewoners en bezoekers. De vele kleine landschapselementen zoals hagen, grachten, knotwilgen en heggen geven het landschap een authentiek, rustiek karakter. Achter elke hoek en iedere bocht schuilt een verrassing, een ander uitzicht. De verhalen over landbouw en open ruimte borrelen als vanzelf op.

Vele landbouwverhalen zijn letterlijk te zien, proeven en voelen op boerenmarkten en in lokale winkels, horecazaken en de onthaalpoorten waar streekproducten worden aangeboden. Alle producten met een Nationaal Park-label/keurmerk worden gezamenlijk gepromoot. Het uitgebreide aanbod staat in een overzichtelijke lijst, en kan eventueel via een website verkocht worden. Alle partners in het Nationaal Park bieden elkaars Nationaal Park-producten aan.

Toerisme kan een meerwaarde creëren door bij te dragen aan de sensibilisatie van mensen, zodat het respect voor de lokale landbouwers groeit.

Niet te vergeten zijn ook specifieke landschapselementen zoals de turfgroeve, militaire elementen, stuifduinen in Kapellen, waterrijke gebieden ... Diverse actoren (zoals het Regionaal Landschap) zijn al volop actief op dat terrein. Een samenwerking maakt het verhaal alleen nog maar krachtiger.

De belangrijke troef van de stilte kan op een bijzondere manier beleefd worden. De beleving van rust en stilte inspireert vertellers, poëten en kunstenaars, zowel in als rond het Nationaal Park. Kunst kan ingezet worden om de verhalen tastbaarder te maken.

Figuur 70 Stappersven in de Kalmthoutse Heide

T OD3.2 VERHALEN BEWAREN VOOR DE TOEKOMST

De kennis van elk thema wordt gebundeld (militair, kunst, geologie, landschap, ...) en daaruit kunnen verhalen worden gedestilleerd.

Het Grenspark lanceerde een oproep voor verhalen van 'heide en verre', die later worden verfilmd. Een mooi initiatief om oude herinneringen en anekdotes te bewaren voor later.

De boeiendste verhalen verdienen het om gedeeld te worden, bijvoorbeeld via digitale media of op print. Er bestaan trouwens al heel wat boeken over de Kalmthoutse Heide. Een inventaris van deze literatuur kan opgesteld worden en eventueel centraal op de website staan. De boeken kunnen te koop aangeboden (webshop, onthaalpoorten, handelaars, partners, ...) of verzameld

worden in een Nationaal Park-bib voor de omwonenden/ Nationaal Park-ambassadeurs en bezoekers.

De vele herinneringen over historische feesten, gewoontes en ander immaterieel erfgoed worden verzameld en gedigitaliseerd voor de toekomst zodat ze niet verloren gaan. Misschien kunnen sommige tradities en ambachten in ere hersteld worden, zoals imkers, matten- en koordenmakers en ganzenrijders. Een overkoepelend onderzoek moet aangeven wat er al bestaat aan materieel en immaterieel erfgoed en welke partnerships mogelijk zijn. Aan Vlaamse zijde is Erfgoed Voorkempen, in de schoot van het regionaal Landschap De Voorkempen, actief betrokken bij dit thema.

T OD3.3 SAMENWERKEN MET PARTNERS DIE VERHALEND WERKEN

In de nabijheid van het Nationaal Park liggen verschillende heemkundige musea (Karrenmuseum in Essen, Het Molenijzer in Putte, het Bijenteeltmuseum in Kalmthout ...). Hun gebundelde kennis en een goede samenwerking kan hun verhaal versterken. Ook de militaire geschiedenis valt op verschillende locaties te ontdekken (Museum Gunfire Brasschaat, Oorlogsmuseum Ossendrecht, Loopgravenpad, ...). Een mogelijk partnership tussen de actoren zou dat verhaal kunnen versterken.

Verschillende landgoederen liggen verspreid in de omgeving van en in het Nationaal Park, onder andere Ravenhof (B), Landgoed Mattenburgh (NL), Wouwse Plantage (NL), Putse Moer (B en NL), Bieduinen (NL), Groote Meer (NL) en Kasteel Boterberg (B). Onderzocht moet worden hoe de geschiedenis van de landgoederen kan verteld worden en extra onder de aandacht kan komen, en welke samenwerkingen mogelijk zijn (met onder andere Herita/Openmonumentendagen).

Het natuurgebied inspireert al eeuwenlang kunstenaars, die mede aan de basis lagen van de bescherming van de Kalmthoutse Heide. Het kleurenpalet van de weidse heide is al vaak vereeuwigd op doek, foto, in poëzie, in stripverhalen, ... In navolging van de Kalmthoutse School zet het Nationaal Park verder in op deze unieke band met kunstenaars die het behoud en de identiteit van dit gebied uitdragen. Het versterken van de band tussen kunst en natuur door het uitnodigen van kunstenaars die een ode brengen aan dit landschap, activeert een nieuwe vorm van toerisme die in de dorpen, het werkingsgebied en in de kernnatuur voelbaar wordt. Een samenwerking met kunstenaars, kunstacademies, musea (Middelheim), Herita (openmonumentendagen), poëzie, cultuurverenigingen, ... kan dit thema nog versterken.

Het verhalenproject van het Nationaal Park vormt misschien een interessant onderwerp voor een samenwerking met scholen. Dat kan verder onderzocht worden.

Over de geologie van het landschap valt veel te vertellen. Geen wonder dat de Scheldedelta, waar zowel de Kalmthoutse Heide als de Brabantse Wal deel van uitmaken, kandidaat is voor de titel UNESCO Geopark.

De Scheldedelta heeft een uniek internationaal geologisch belang. Lokaal management zorgt voor behoud en beheer, draagt bij tot duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's), maar verbindt eveneens het geologische erfgoed met alle andere aspecten van het culturele, natuurlijke en immateriële erfgoed. De geologische geschiedenis is goed leesbaar; de vorm van de Schelde, de Brabantse Wal en stuifzandduinen maken deel uit van het gebied en zijn interessepunten voor (internationale) toeristen.

Calmpthout,

Iets schilderachtig in de Heide.

Figuur 71 Schilders in de heide anno 1901. © AJ Heymans

Figuur 72 Het Yorkshire Sculpture Park, wandelen in het grootste beeldenpark van Europa. Een mooi voorbeeld van een combinatie van kunst en natuur. © Yorkshire Post

T SD4 MEERWAARDE CREËREN VOOR GEMEENTEN, OMWONENDEN EN LOKALE ONDERNEMERS

Met zijn overkoepelende aanpak, het stroomlijnen van heel wat processen en het veelvuldige overleg met alle actoren, wil het Nationaal Park een meerwaarde creëren, niet alleen voor de natuur, het landschap en de culturele waarden

(erfgoed), maar ook voor de gemeenten, omwonenden en de lokale ondernemers. Het Nationaal Park draagt bij aan een duurzame, economische ontwikkeling van de bewonersgemeenschap in het gebied.

T OD4.1 ECONOMIE IN HET WERKINGSGBIED VAN HET NATIONAAL PARK ONDERSTEUNEN

De onthaalpoorten vormen 'economische' triggers/katalysatoren voor horeca, events, belevingen, ... Op basis van een goed uitgewerkt marketingplan wordt onderzocht wat al wordt aangeboden (o.a. in de vakantieregio Kempen) en wordt inspiratie geboden voor mogelijke nieuwe initiatieven voor ondernemers, al dan niet in nauwe samenwerking met het Nationaal Park.

In de omliggende dorpen en regio vinden de bezoekers extra beleving die vele vormen kan aannemen: denk aan trekpleisters zoals musea, erfgoed, galerijen en attracties maar ook boetiekjes, cafés, restaurants en hotels. Verschillende commerciële stakeholders zien het kwaliteitsvolle Nationaal Park als een opportuniteit voor initiatieven, al dan niet met Nationaal Park-keurmerk.

Het zakelijk toerisme heeft interesse in het organiseren van vergaderingen of teambuildings in het groene kader van het Nationaal Park.

Het marketingplan onderzoekt onder andere welke capaciteit mogelijk is, binnen welke normen, waar en wanneer nodig voor wie. Zo kan het Nationaal Park bijvoorbeeld een kader bieden voor ondernemers rond niet-intensieve activiteiten (natuurvriendelijke accommodaties, ...) en de Belgische en Nederlandse regelgeving voor overnachtingen op elkaar afstemmen.

Natuureigenaars kunnen (op vrijwillige basis!) betrokken worden bij het Nationaal Park. Het Nationaal Park kan hen ondersteunen bij het beheer van hun landgoed en bij het bereiken van hun doelstellingen. Samen kunnen ze zoeken naar interessante toeristische, recreatieve bestemmingen (B&B, kunst, ...).

Een idee ter ondersteuning van de lokale economie kan bijvoorbeeld een cadeaubon/waardebon zijn, goed voor een vakantie in het Nationaal Park of voor de aankoop van lokale producten, een gezinsarrangement, enz. Of bijvoorbeeld een langeafstandswandelroute van Bergen op

Zoom naar Brasschaat (of vice versa) met bagageservice en overnachtingen in of nabij het Nationaal Park.

Het Nationaal Park creëert op die manier meerwaarde voor lokale ondernemers, maar ook voor gemeenten en omwonenden, en daardoor ook voor de natuur. Dat heeft zowel macro-economische effecten (tewerkstelling, ...) als micro-economische duurzaamheid die toelaat om ondernemers er een standvastig businessmodel mee op te bouwen.

Vandaag telt het Grenspark al 32 Gastheren en -vrouwen, lokale partners die nauw samenwerken met het Grenspark. In de toekomst triggert het Nationaal Park nog meer partners in toerisme en recreatie om het Nationaal Park-keurmerk met trots te dragen, als ware ambassadeurs, en op een kwaliteitsvolle manier te werken bij het ontwikkelen van hun toeristische of recreatieve business, met de speerpunten van het Nationaal Park als rode draad.

Denk daarbij aan hoevetoerisme, alternatieve logeermogelijkheden, prikkelarme verblijven in stiltegebied, verblijf op landgoederen, fietscafés, evenementen, natuurverblijven, educatieve workshops, musea en natuurbelevingen. Onderzocht moet worden welke initiatieven ontwikkeld kunnen worden, op een natuurvriendelijke, duurzame wijze.

Drie belangrijke aandachtspunten verdienen verder onderzoek: de mogelijkheden voor campers, het logeeraanbod voor groepen jongeren (scholen, scouts, ...) en het afstemmen van kampeermogelijkheden op de troeven van het Nationaal Park. Het huidige aanbod moet onderzocht worden, zodat op basis daarvan een toekomstvisie uitgewerkt kan worden. Natuurkampeerplaatsen specifiek voor de stilte- en rustzoeker vormen een meerwaarde die aan Nederlandse zijde al bestaat.

T OD4.2 KENNIS EN DUURZAAM HANDELEN STIMULEREN BIJ ONDERNEMERS EN OMWONENDEN

Een logische meerwaarde van het Nationaal Park voor omwonenden is het feit dat ze meegenieten van de kwaliteitsvolle infrastructuur, dus de goede wandelroutes, de verbindingen naar stations en bushaltes, de aansluiting op trage wegen in het landelijk gebied, ... Door een goede communicatie met veel info over het Nationaal Park groeien ze snel uit tot echte ambassadeurs van het Nationaal Park. Het Nationaal Park kan ook vorming organiseren voor iedereen (ondernemers, vrijwilligers, ...) die bewust/onbewust mee zorgt voor het onthalen van bezoekers.

De Gastheren en -vrouwen van het Nationaal Park krijgen informatie aangeboden, niet alleen over het natuurgebied, de cultuurhistorie en de recreatiemogelijkheden in de omgeving, maar ook over manieren om duurzaam te werken. Het Nationaal Park kan hen bijvoorbeeld inspireren om het label Green Key te behalen, een duurzaam plan voor afvalverwerking uit te werken, of mogelijke drempels (fysiek, financieel, ...) weg te werken.

Het opstellen van bijvoorbeeld een subsidiewijzer of een agenda van groepsaankopen voor duurzame ondernemers kan de lokale ondernemers stimuleren om duurzaam te handelen.

Belangrijk hierbij is het opzetten van een netwerk van lokale ondernemers, over de grens heen. Als ondernemers op deze manier samenwerken, stimuleren ze elkaar om betrokken te blijven bij het Nationaal Park, kunnen ze ideeën uitwisselen binnen hun netwerk en ondervinden ze al snel de (economische) meerwaarde van het duurzaam handelen nabij het Nationaal Park.

Figuur 73 Spelende kinderen aan de Antitankgracht. © Regionaal Landschap de Voorkampen

T SD5 BEZOEKERSMONITORING

In het Grenspark Kalmthoutse Heide is er sinds 2004 een langlopend natuurmonitoringsprogramma, wat voor een groot natuurgebied aanbevolen is. Meer en meer wordt er ingezet op recreatie maar over de impact hiervan op de natuur is nauwelijks iets geweten. Bezoekersmonitoring kan hierbij een hulpmiddel zijn. Bovendien kunnen uit deze data nog veel meer gegevens gehaald worden voor andere doeleinden. Het is belangrijk om de juiste doelstelling te formuleren om van daaruit de juiste methode te kiezen.

WAT IS BEZOEKERSMONITORING?

Bezoekersmonitoring is het herhaald tellen van het aantal bezoekers in een bepaald gebied gedurende een bepaalde tijd. Vooral het herhaald tellen is voor monitoring een noodzaak zodat er trends bepaald kunnen worden.

WAAROM BEZOEKERSMONITORING?

Beheerders en partners willen vooral weten hoeveel en welke mensen van de natuur gebruikmaken, wat ze besteden en wat de trends hiervan zijn. Het is ook interessant om te bepalen welke delen van het natuurgebied populair zijn. Om hiervan een goed idee te krijgen, moet er op systematische wijze gemonitord worden. In het Grenspark is hier tot nu toe nog maar weinig aandacht aan gegeven. Nu wordt er gekeken naar sporadische en verouderde tellingen, waardoor bijvoorbeeld de sterke toename van het aantal fietsers en wandelaars de laatste tijd niet gekwantificeerd kan worden.

WAAR WILLEN WE BEZOEKERS MONITOREN IN HET NATIONAAL PARK KALMTHOUTSE HEIDE?

Het Nationaal Park Kalmthoutse Heide is een uitgestrekt gebied. Het is algemeen bekend dat het op een zonnige zondag aan de onthaalpoort De Vroente druk kan zijn. Sinds enige tijd staat er op de Duitse weg al een bezoekersteller van ANB die dit bevestigt. Maar in andere delen van het Grenspark en van het Nationaal Park is het gissen naar het aantal bezoekers. Niet alleen het aantal is belangrijk, maar ook de verspreiding. Daarom is het aangewezen tellers te plaatsen bij de andere poorten en sommige startpunten. De tellers worden vooral geplaatst langs de wandelroutes en telkens op een MTB-route. Aan de nieuwe toren De Stapper van Natuurpunt en de nieuwe brandweertoren in Kalmthout staan reeds tellers.

NUT VOOR BEHEERDERS, GEMEENTEN EN ANDERE PARTNERS

Beheerders kunnen de bezoekersgegevens gebruiken voor het behoud en beheer van het gebied, voor promotie, voor hun beleid over natuur en recreatie en voor hun overleg met burgers, overheden, partners, bedrijven, enz. Belangrijk is het zoeken naar een goede balans tussen natuur en toerisme/recreatie. Om deze balans te kunnen vinden is het een must om inzicht te krijgen in hoe bezoekers gebruikmaken van beschermde natuurgebieden en wat de ecologische, economische en sociale effecten zijn. Enkel het tellen van bezoekers is soms niet voldoende, soms is ook het verzamelen van extra informatie noodzakelijk: Wanneer komen bezoekers? Is het niet te druk (bijvoorbeeld druktemeter)? Waarom dit natuurgebied? ...

Goede metingen maken het mogelijk het fenomeen recreatie/natuur beter te analyseren. Dit laat toe te sturen naar duurzame ontwikkeling van recreatie, en naar het afstemmen van de recreatie op de toeristische sector en op de besluitvorming op verschillende niveaus. Goede metingen laten toe om conflicten tussen verschillende soorten recreatief gebruik beter te begrijpen of het spanningsveld tussen recreatie en andere soorten grondgebruiken in kaart te brengen. Met goede metingen kan het gedrag van bezoekers in kaart gebracht worden, gekoppeld aan invloeden zoals weersomstandigheden, seizoenen en evenementen.

METHODEN

Er zijn veel methoden om bezoeken in natuurgebieden te tellen, elk met haar voor- en nadelen. De methode hangt af van wat je wil bereiken. Je kan gaan voor bezoekersaantallen waarbij onderzocht wordt hoeveel mensen een gebied bezoeken in een bepaalde periode. Je kan ook het aantal bezoeken tellen waarbij je kijkt hoeveel keer een individu terugkeert.

TRADITIONELE METHODEN

Onder traditionele methoden verstaan we observaties, camera's, mechanisch tellen, modellen en onlinemethoden.

Observaties

Deze eenvoudige methode is het manueel tellen van bezoekers door een beheerder (of anderen) bij de meest populaire toegang op een drukke dag. In het Grenspark is dat De Vroente op een zondag. Deze observatie moet jaarlijks herhaald worden op dezelfde zondagen om een trend te kunnen zien. Maar bezoekersaantallen worden sterk beïnvloed door weersomstandigheden en het is ook moeilijk te bepalen wat een gemiddelde zondag is. Hierdoor is deze methode niet zo betrouwbaar. Voordeel van deze telling is de relatief kleine inspanning en bijkomende gegevens zoals activiteit, groepsgrootte, geslacht, enz.

Camera's

Een tweede methode is het hangen van camera's aan relevante ingangen van een natuurgebied. Hierbij worden foto's genomen van passerende bezoekers die achteraf geanalyseerd worden. Ook hier kan je aanvullende gegevens verzamelen. Aan deze methode zijn wel wat nadelen verbonden. Ten eerste moet rekening gehouden worden met de privacy van bezoekers. Ten tweede zijn camera's redelijk duur en vandaal-gevoelig. Ten derde moet je ook de batterijduur in het oog houden en is het analyseren van de foto's tijdrovend.

Mechanisch tellen

Voor wie uitsluitend het aantal bezoekers wil tellen, zijn er diverse mechanische tellers op de markt. Dit zijn bv. telslangen voor fietsers of voetgangersmatten voor wandelaars. Een telpaal met sensor is voor het tellen van verschillende soorten recreanten interessant. De sensor is in de paal ingewerkt zodat die weinig opvalt. Nadeel is dat zowel dier als mens wordt geteld en als er bv. twee mensen naast elkaar lopen worden die als één persoon geteld. Voordeel is wel dat data rechtstreeks gebruikt kunnen worden voor data-analyse met bijhorende software en dat data eventueel op afstand gedownload kunnen worden of real-time bekeken kunnen worden afhankelijk van het systeem. Een voorbeeld is een veelbelovende methode waarbij een sensing systeem gebruik maakt van het LoRaWANprotocol (Long Range Wide Area Network). Het Long Range (LoRa) telecommunicatienetwerk is een relatief nieuwe technologie die kan worden gebruikt voor het verzenden van gegevens van sensoren over een lange afstand. LoRa is één van de toonaangevende technologieën die wordt gebruikt voor het bouwen van het

wereldwijde netwerk van Internet of Things (IoT).

Modellen

Via indicatoren zoals aantal buurtbewoners, vervoerkeuze, gemiddelde afstand en kwaliteit gebied, kan er een modelmatige schatting gemaakt worden. Dit zijn rekenmodellen. Ze geven geen feitelijke bezoekaantallen.

Onlinemethoden

Hierbij worden mensen thuis of online ondervraagd over welke gebieden ze bezochten in een bepaalde periode met eventueel aanvullende vragen. Ook deze methode geeft geen exacte bezoekaantallen.

NIEUWE METHODEN

Er zijn verschillende nieuwe technieken om aantal en verspreiding van bezoekers te bekomen: de analyse van mastverkeer van mobiele telefoons, individuele GPS-tracks op smartphones, op websites geüploade foto's, locatiegegevens van sociale-mediaberichten, interactieve gidsen en wifi-signalen.

Het gebruik van mobiele telefoons door bezoekers kan gemonitord worden door zo'n nieuwe techniek. Hier moeten we wel onderscheid maken of de bezoeker al dan niet moet inloggen. Inloggen ligt vrij gevoelig aangezien je de privacy van de bezoeker niet mag schenden. Telefoonproviders zijn niet snel geneigd deze data ter beschikking te stellen.

Zonder in te loggen is het wel mogelijk een locatie te verkrijgen. De smartphone zendt signalen uit naar dichtstbijzijnde masten met een unieke code die het toestel identificeert. Hierbij is weer medewerking van de providers nodig.

Een andere methode is het tellen van bezoekers aan de hand van wifi-signalen. Hiervoor is een sensor nodig die het MAC-adres uit het wifi-signaal haalt. Dit adres wordt omgezet naar een andere code i.v.m. privacy. Aan de hand van het aantal codes kan je de bezoekersaantallen te weten komen. Een groot nadeel is dat niet iedere bezoeker een mobiele telefoon bij zich heeft waarvan de wifi aanstaat.

CONCLUSIE METHODEN

Voor het Nationaal Park Kalmthoutse Heide lijkt het aangewezen om met de traditionele methode van telpaal met sensor te werken. Daarnaast kan worden gekeken of data via een (LoRa) netwerk verzonden kan worden. Het Nationaal Park kan hiervoor een beroep doen op het Kenniscentrum Toerisme Vlaanderen.

Magische Momenten: waar je van houdt, daar wil je voor zorgen. Educatie zorgt voor een unieke ervaring op het gebied van natuur, cultuur en landschap door leren, beleven en het creëren van nieuwe inzichten.

Figuur 74 Spelende kinderen aan de Antitankgracht. © Regionaal Landschap de Voorkepen

3.5 GEBIEDSEDUCTIE

EDUCATIE IN HET NATIONAAL PARK

Het Nationaal Park Kalmthoutse Heide beschikt over alle ingrediënten om bezoekers in hoofd, hart en handen te raken met de kracht van het landschap. Het Nationaal Park biedt bij uitstek de kans om bewoners, de mensen die er werken én bezoekers bijzondere belevingen te bieden. In het park kunnen zij de unieke waarden van het landschap ervaren, kennismaken met de mooiste natuur, en zich bewust worden van de maatschappelijke vraagstukken en transitie die effect hebben op ons landschap.

Om dit goed voor het voetlicht te brengen onderneemt het Nationaal Park activiteiten op het gebied van educatie en communicatie waarbij informatie over het Nationaal Park en de unieke waarden wordt verteld. Dit wordt vastgelegd in een educatie- en communicatieplan.

In Vlaanderen is dit ook niet verplicht voor het Masterplan. In Nederland is het wel een verplicht onderdeel in de nieuwe leidraad voor de Nationale Parken. Wij zijn van mening dat educatie essentieel is voor de doelstelling van een Nationaal Park: om mensen en kinderen te betrekken, het verhaal van het gebied te leren kennen en onderdeel te laten voelen, want waar je van houdt, daar wil je voor zorgen. Daarom is educatie wel opgenomen in het Masterplan en worden de lessen die geleerd worden en mooie samenwerkvoorbeelden die naar voren komen

WAAROM IS DIT BELANGRIJK?

Waar je van houdt, daar wil je voor zorgen. Wanneer mensen vaak in aanraking komen met natuur, erfgoed en landschap en daarbij ontdekken dat ze er zelf deel van uitmaken, dan is de verwachting dat ze er met zorg en respect mee zullen omgaan. Hiertoe biedt het Nationaal

bij het opzetten en uitwerken van deze educatiestrategie gedeeld met de andere parken in Vlaanderen.

Grenspark Kalmthoutse Heide kan leunen op een jarenlange traditie van hoogwaardige educatie. In het Nationaal Park willen we dit verstevigen en verder uitbouwen met alle educatieve partners in en om het gebied. Het verhaal van het gebied, zowel natuur, cultuur en landschap willen we daarbij meenemen en vertellen.

Educatie is het organiseren van activiteiten met als doel het vergroten van kennis, inzicht en ervaringen, waardoor meningen en opinies verbeterd worden. Beleven is daarbij een belangrijk onderdeel: beleving is verbonden met de zintuigen, het ervaren en waarderen. Natuur-, milieu- en landschapseducatie maakt mensen bewust en laat mensen nadenken over hun eigen en gezamenlijke handelen en de effecten daarvan op bijvoorbeeld de natuur, omgeving en het klimaat. Ook het bieden van een handelingsperspectief is hierbij van belang. Educatie zorgt ervoor dat alle bezoekers en bewoners van het Nationaal Park Kalmthoutse Heide een bijzondere ervaring kunnen meemaken op het gebied van natuur, erfgoed, cultuur en landschap die ze niet elders vinden. Ze kunnen de unieke waarden van het Nationaal Park beleven en erover leren.

Park de ultieme beleving aan bezoekers. Zij ervaren de bijzondere natuurlijke, culturele en maatschappelijke waarden van het park en worden vervolgens gestimuleerd om meer te beleven in en te leren van de natuur.

VISIE OP EDUCATIE IN HET NATIONAAL PARK KALMTHOUTSE HEIDE

Alle bezoekers aan het Nationaal Park maken een bijzondere natuurbeleving mee, een ervaring die uniek is voor dit park en leidt tot een gevoel van verbondenheid met de bijzondere waarden van de natuur en cultuur van het park. Deze visie uit zich in drie ambities:

- De liefde voor de natuur wordt van jongs af aan aangewakkerd. Daarom willen we dat ieder kind voor zijn of haar twaalfde jaar de weg weet te vinden op het gebied van natuur en, in het verlengde hiervan, kennismaken met de unieke waarden van het Nationaal Park, ongeacht iemands achtergrond, opleidingsniveau of sociaal-economische status.
- Educatie zorgt ervoor dat alle bezoekers van het

Nationaal Park een bijzondere ervaring kunnen meemaken op het gebied van natuur, erfgoed, cultuur en landschap die ze niet elders vinden. Ze kunnen de unieke waarden van het Nationaal Park beleven en erover leren.

- Mensen die wonen of werken in het Nationaal Park zijn zich bewust van de unieke waarden van de natuur, het landschap en de cultuurhistorie van het Nationaal Park en onderschrijven het belang van het beschermen en behouden van deze waarden voor huidige en toekomstige generaties.

Acht richtlijnen om de ambities te bereiken

1. MAGISCHE MOMENTEN

Educatie in de Nationale Parken biedt ruimte voor het ervaren van magische momenten. Hieronder verstaan we positieve piekervaringen of momenten van verwondering. Dergelijke topbelevingen dragen sterk bij aan het ontstaan en het versterken van natuurbetrokkenheid. Momenten van verwondering ontstaan dikwijls tijdens het vrije of ongestructureerde buiten spelen of buiten zijn. Daarnaast ontstaat ook verwondering door anders te leren kijken naar het Nationaal Park. De educatieve activiteiten bieden daarom ruimte voor een aantal belangrijke elementen, essentieel voor het opdoen van een bijzondere ervaring.

Deze elementen zijn: verwonderen, vrij zijn, verrijken en verbinden (de 4 V's).

Verwonderen

Verwondering kan leiden tot nieuwsgierigheid en 'willen begrijpen'. Dit is bij uitstek het vertrekpunt om vol enthousiasme te leren en te ervaren. Een unieke ervaring blijft een leven lang bij. Verwondering wekken is de start van het leerproces, daarna moet het gevoel vastgehouden en gericht worden. Je wilt immers op de opgewekte en gerichte verwondering voortbouwen. Wanneer iemand gegrepen is, moet hij/zij de kans krijgen zich te verdiepen en verbreden, bij voorkeur door zelf op onderzoek uit te gaan.

Vrij zijn

Een gevoel van vrij zijn speelt een belangrijke rol bij het beleven van de natuur. Tijd is hierin een belangrijke factor. In de natuur mag en kan je je vervelen, mocht je dat willen. Om dat te kunnen doen, moet je je ook veilig voelen. Dan pas kun je jezelf onderdompelen in de kleuren, geuren en geluiden om je heen. En vind je rust en ontspanning.

Verrijken

Elk Nationaal Park is uniek en heeft een eigen verhaal. Een Nationaal Park bestaat uit bijzondere natuur en bijzonder landschap en erfgoed. Dat gaan bezoekers niet zelf raden, maar daarmee worden ze actief in aanraking gebracht door middel van educatie. De ervaringen van de bezoekers worden verrijkt door toevallige en georganiseerde ontmoetingen. Ontmoetingen met natuur, met erfgoed en met mensen. Een bijzondere verrijking is het ontmoeten van en in gesprek raken met mensen, zoals een boswachter, een inwoner of een vrijwilliger. Gedeeld enthousiasme is dubbel enthousiasme.

Verbinden

Bij vertrek uit het Nationaal Park heeft iedere bezoeker iets bijzonders meegemaakt en staat de bezoeker idealiter open voor meer van zulke ervaringen. Daarom staat een bezoek aan het Nationaal Park niet op zichzelf. Het is verbindend. Iedere bezoeker krijgt de mogelijkheid om een volgende stap te zetten in het verdiepen van het opgedane gevoel van in verbinding zijn met natuur. Zo kunnen (jonge) mensen bijvoorbeeld daadwerkelijk een passie ontwikkelen/ verdiepen die de basis kan vormen voor hun verdere leven.

Door educatieve ervaringen aan te bieden met ruimte voor één of meer van deze elementen maken we het mogelijk dat bezoekers aan het Nationaal Park unieke ervaringen (magische momenten) kunnen meemaken. En dat ze vervolgens uit eigen motivatie willen leren, betrokken willen blijven en actie willen ondernemen, ook als ze het Nationaal Park weer verlaten.

2. HOOFD, HART EN HANDEN

Alle educatieve programma's en activiteiten sluiten daarnaast aan bij het 'principe' hoofd, hart en handen. Dit houdt in dat er aandacht wordt besteed aan de overdracht van kennis (hoofd), aan werkvormen die verwondering en beleving stimuleren (hart) en aan opdrachten waarbij de opgedane kennis en ervaring worden toegepast in de praktijk (handen).

Het begint bij beleving en verwondering. Vervolgens krijgen ervaringen meer kwaliteit als je er meer van weet en namen kan geven. Met de educatieve programma's stimuleren we daarom het opdoen van (basis)kennis over de natuur, over het landschap en over ons culturele erfgoed, door kinderen en andere doelgroepen zelf te laten ontdekken, ervaren en onderzoeken. We reiken daarbij vaardigheden aan om in de natuur te verblijven en voor de natuur te zorgen.

3. IDENTITEIT ALS KOMPAS

Nationale Parken vertellen samen een bijzonder en coherent verhaal. Op het gebied van natuur, maar ook op cultuurhistorisch en landschappelijk gebied. Elk Nationaal Park is uniek en heeft een eigen onderscheidend verhaal. Dit betekent dat educatieve activiteiten altijd verbijzonderd worden vanuit de identiteit en het eigen verhaal van het betreffende Nationaal Park. Voor het Nationaal Park Kalmthoutse Heide is de USP 'waar grenzen vervagen en weidse stilte heerst' uitgewerkt in volgende drie verhaallijnen:

- Genieten van natuur en stilte (natuur en recreatie)
- Ontdekken van sporen in het landschap (erfgoed en landschap)
- Vervagen van grenzen (gezondheid, natuur, sport en wetenschap).

4. MAATSCHAPPELIJKE OPGAVEN

De educatie in het Nationaal Park beperkt zich niet tot natuur-, erfgoed en landschapseducatie, maar raakt ook aan maatschappelijke thema's zoals klimaatadaptatie, natuurinclusieve landbouw, waterwinning, biodiversiteitsherstel en gezonde kwaliteitsvolle leefomgeving.

5. EIGENTIJDSE AANPAK

Er wordt nu en in de toekomst meer ingezet op een eigentijdse aanpak, waarbij de deelnemers worden gestimuleerd tot participatie en voor hen de omstandigheden worden gecreëerd voor verwondering en het opdoen van (top) belevingen.

6. COMPLEMENTAIRE SAMENHANG

Er is een complementaire samenhang in het educatieve aanbod van lokale, regionale en nationale partijen die werkzaam zijn in het Nationaal Park. Aangezien het Nationaal Park grensoverschrijdend is, is er ook die complementaire samenhang in het educatieve aanbod aan de Vlaamse en Nederlandse zijde van het gebied.

7. KWALITEITSVOL AANBOD

Er wordt gestreefd naar een kwaliteitsvol aanbod waarbij rekening gehouden wordt met de draagkracht van het gebied. We streven niet naar nog méér bezoekers, maar wel naar beter geïnformeerde, meer betrokken bezoekers die met respect omgaan met het Nationaal Park en er hun eigen steentje toe willen bijdragen.

Het educatief aanbod en de begeleiding door gidsen en experts in het Nationaal Park Kalmthoutse Heide is van hoge kwaliteit.

8. TOEGANKELIJK EDUCATIEF AANBOD

Rekening houden met de 9B's van toegankelijkheid bij de ontwikkeling van educatief aanbod. Zo zorgen we ervoor dat iedereen kan genieten én leren van de natuur van het Nationaal Park. We streven naar een drempelvrij en inclusief aanbod, waarbij ook wordt ingezet op het verwelkomen van de internationale toerist.

Vier doelgroepen voor educatie

De gekozen doelgroepen voor de educatie in het Nationaal Park Kalmthoutse Heide zijn:

- Kinderen/jongeren buitenschool
- Onderwijs
- Omwonenden
- Groene bezoeker / inzichtzoeker- de bezoeker die meer wil weten

Voor het in kaart brengen van het bestaande educatieve aanbod voor bovenstaande doelgroepen en het vaststellen waar hiaten, kansen en mogelijkheden liggen wordt o.a. gebruik gemaakt van belevingspiramides. In een belevingspiramide wordt het aanbod van educatieve activiteiten ingedeeld op drie niveaus: Basis, Plus en Top educatieve activiteiten. We streven naar het vullen van deze drie niveaus, waarbij er in de praktijk meer basis educatieve activiteiten zijn dan top educatieve activiteiten.

Pas na het uitvoeren van bovenstaande inventarisatie en toetsing aan de richtlijnen wordt zichtbaar of het wenselijk is dat er nieuwe educatieve programma's of activiteiten worden ontwikkeld.

Op basis van de strategische en operationele doelstellingen om de ambities rond educatie in het Nationaal Park te verwezenlijken houden we rekening met acht richtlijnen en vier doelgroepen.

Figuur 75 Zonsopgang op de heide. © Luc Van Avermaet

E SD1 CONSTRUCTIEVE SAMENWERKING VERSTERKEN TUSSEN ALLE ACTOREN DIE BETROKKEN ZIJN BIJ DE UITVOERING VAN EDUCATIE

Met het Nationaal Park willen we alle educatieve partners samenbrengen om te bouwen aan een gedragen en gedeelde visie rond communicatie en educatie.

Alle organisaties die betrokken zijn bij de uitvoering van educatie, werken op een constructieve en structurele

manier samen met als doel samenhang te brengen in het educatieve aanbod en in de werkwijze. Samenhang vergroot de kwaliteit, versterkt de identiteit en geeft houvast.

OPERATIONELE DOELSTELLINGEN

E OD1.1 NETWERK VAN EDUCATIEVE PARTNERS OPZETTEN OM MEER UITWISSELING EN SAMENWERKING TE BEVORDEREN

Enkele voorbeelden van acties die mogelijk zijn onder deze operationele doelstelling:

- Actie: inzetten op ambassadeurs voor het Nationaal Park (vrijwilligers, omwonenden, kinderen/jongeren,

gastheren/gastvrouwen).

- Actie: sessies plannen met de educatieve partners.
- Actie: meer afstemmen en samenhang creëren tussen landschapseducatie en natuureducatie.

E OD1.2 CENTRAAL AANSPREEKPUNT EN COÖRDINATIE VAN EDUCATIE IN HET NATIONAAL PARK OPZETTEN

Enkele voorbeelden van acties die mogelijk zijn onder deze operationele doelstelling:

- Actie: coördinatie opzetten van alle gidsen die actief zijn in het Nationaal Park.
- Actie: lerend netwerk oprichten voor alle gidsen.

- Actie: beter overzicht ontwikkelen van alle educatieve activiteiten in het Nationaal Park, zodat elke doelgroep het aanbod gemakkelijker terugvindt.
- Actie: centraal punt creëren waar educatieve partners informatie vinden over de toegankelijkheidsregels in het gebied en waar ze toestemming moeten vragen indien ze daarvan afwijken. Ook nagaan of er geen vereenvoudigde procedure kan uitgewerkt worden.

E SD2 HET ONTWIKKELEN EN VERSTERKEN VAN HET EDUCATIEF AANBOD DOOR OPZETTEN VAN EEN EDUCATIESTRATEGIE IN SAMENWERKING MET BETROKKENEN

Het educatief aanbod dient aan te sluiten bij de unieke eigenschappen en verhaallijnen van het gebied, afgestemd op de wensen van de doelgroep en rekening houdend met de draagkracht van het gebied.

Alle bezoekers aan het Nationaal Park maken een bijzondere beleving mee, een ervaring die uniek is voor het betreffende park en leidt tot een gevoel van verbondenheid met de bijzondere waarden van de natuur en cultuur van

het park. Ze onderschrijven het belang van het beschermen van deze waarden voor huidige en toekomstige generaties.

De educatieve programma's en activiteiten vertalen de identiteit en unieke eigenschappen van het Nationaal Park naar verhalen en de praktijk, zijn afgestemd op de wensen van de doelgroepen en werken met de vier elementen (verwonderen, vrij zijn, verrijken en verbinden).

OPERATIONELE DOELSTELLINGEN

E OD2.1 SAMEN MET DE PARTNERS DE BELEVINGSPIRAMIDES VERDER UITWERKEN EN OP BASIS DAARVAN EEN CONCREET PLAN VAN AANPAK MAKEN OM HET EDUCATIEF AANBOD TE VERSTERKEN

Enkele voorbeelden van acties die mogelijk zijn onder deze operationele doelstelling:

- Actie: sessie organiseren met partners om belevingspiramides verder in te vullen (met ook erfgoed, landschap, landbouw, cultuur, militair verleden enz.) en met de doelgroepen zelf.
- Actie: aanbod toetsen aan doelstellingen Nationaal Park, verhaallijnen, USP's enz. Daarna hiaten en kansen in het aanbod in kaart brengen.
- Actie: educatief aanbod verbreden op maat van de

doelgroep (bv. meer Top-belevissen).

- Actie: keuzes maken en afstemmen wie welke actie gaat opnemen.
- Actie: inzetten op innovatie en digitalisering van het educatief aanbod.
- Actie: meer ruimte ontwikkelen voor 'vrije natuurbeleving' voor kinderen en jongeren (bv. klimmen in boom, met water en zand spelen, avontuurlijke activiteiten, ...).

E OD2.2 TOEGANKELIJKE, SOCIAAL INCLUSIEVE EDUCATIE

E SD3 MONITORING LEVERT WETENSCHAPPELIJKE BOUWSTENEN VOOR EDUCATIE

E OD3.1 BEWAKEN VAN DE KWALITEIT VAN HET EDUCATIEF AANBOD EN DE BEGELEIDING ERVAN

Enkele voorbeelden van acties die mogelijk zijn onder deze operationele doelstelling:

- Actie: het opstellen van kwaliteitscriteria voor het educatief aanbod en de begeleiders.
- Actie: het opzetten van een monitoring- en evaluatiesysteem voor educatie.

E OD3.2 MONITORING LEVERT WETENSCHAPPELIJKE BOUWSTENEN VOOR EDUCATIE

De resultaten van N SD4 Natuurdoelstellingen monitoren en van T SD5 Monitoring bezoekers worden gebruikt als wetenschappelijke onderbouwing van educatie-initiatieven.

Figuur 76 Heidekartelblad, een zeldzaam plantje dat voorkomt op natte heide. © Guy Heutz, Hesselteer

4. GOVERNANCE

8.1 PARTNERS

Traditie in grensoverschrijdend samenwerken

Grenspark Kalmthoutse Heide kent een lange traditie in grensoverschrijdend samenwerken. Het samenwerkingsverband is sinds 2001 geformaliseerd op basis van de Benelux Overeenkomst Natuurbehoud en Landschapsbescherming (14 mei 1981) en sindsdien wordt er in internationaal verband gewerkt aan het vervagen van de landsgrens in het gebied.

De structurele partners (vertegenwoordigd in de Bijzondere Commissie van het Grenspark) zijn:

- Agentschap voor Natuur en Bos
- Vlaamse Milieumaatschappij – afdeling Water
- Waterschap Brabantse Delta
- Staatsbosbeheer
- Vereniging Natuurmonumenten
- Natuurpunt
- Ministerie van Defensie (NL) vertegenwoordigd via Rijksvastgoedbedrijf
- Particuliere natuureigenaren
- Gemeente Kalmthout
- Gemeente Essen
- Gemeente Stabroek
- Gemeente Woensdrecht
- Stad Antwerpen: district Berendrecht - Zandvliet - Lillo
- Evides
- Ministerie Vlaamse Gemeenschap Onroerend Erfgoed
- Bosgroep Zuid Nederland
- Het secretariaat generaal van de Benelux Unie (adviserend)

De samenwerking wordt tot op vandaag gestructureerd via regelmatige overlegmomenten met een adviserende Stuurgroep en een beslissende Bijzondere Commissie, waar in overleg met burgemeesters, terreineigenaars en andere belanghebbenden de werkzaamheden worden opgevolgd.

Grenspark Kalmthoutse Heide werkte tot op heden onder de vlag van de Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking (BGTS BENEGO). Vanuit het Masterplanproces en de bijhorende gesprekken met belanghebbenden enerzijds, en de criteria vanuit de Vlaamse Overheid anderzijds, is de nood gegroeid om deze structuur te herdenken. Een nieuwe structuur met eigen rechtspersoonlijkheid dringt zich op.

Nieuwe partners

De oproep van de Vlaamse Overheid, gecombineerd met het beleid in ontwikkeling rond de Nederlandse Nationale Parken, heeft het partnerschap gestimuleerd om de blik naar buiten te richten en nieuwe gesprekken op te starten. Deze gesprekken hebben duidelijk gemaakt dat er een grote verrijking mogelijk is van de bestaande werking. Bij erkenning door de Vlaamse Overheid als Nationaal Park en ook door ons te aligneren op het Nederlandse beleid, kunnen we meer betekenen voor de natuur en voor bewoners, bezoekers en ondernemers in de regio.

Een brede coalitie kan mee uitwerking geven aan de doelstellingen, zoals beschreven in dit Masterplan. Deze coalitie bestaat uit lokale besturen, (natuur) terreineigenaars, terreinbeherende natuurorganisaties en de landbouwsector. Potentiële partners zijn:

- Bergen op Zoom
- Brasschaat
- Kapellen
- Wuustwezel
- Schoten
- Roosendaal
- Provincie Noord-Brabant
- Provincie Antwerpen
- Landbouworganisaties
- Toeristische sector
- Brabants Landschap
- Defensie België
- Regionaal Landschap De Voorkempen
- Private eigenaars
- Nederlandse Rijksoverheid
- Geopark Schelde Delta
- Haven van Antwerpen
- De Vroente, duurzaam Educatiepunt
- Erfgoed Voorkempen

8.2 PRAKTISCHE ORGANISATIE

Samenwerken in gelijkwaardigheid

Grenspark Kalmthoutse Heide heeft als gebiedscoalitie reeds mooie realisaties om op terug te blikken. Natuurinrichting werd grensoverschrijdend aangepakt, met zowel overheden als private natuureigenaars. Recreatieve structuren werden eerst conceptueel uitgetekend en vervolgens op het terrein gerealiseerd.

De realisaties op het terrein zijn het resultaat van een volgehouden inspanning om in gelijkwaardigheid met elkaar op te trekken en van elkaar te leren. Door te luisteren, ideeën en belangen uit te wisselen en vervolgens kansen te zien in gezamenlijke uitdagingen geraakte ieder lid van het partnerschap vooruit en werd getimmerd aan een sterkere natuur.

Deze samenwerking is gebaseerd op een sterk engagement van elke partner om de eigen doelstellingen te koppelen aan het grotere geheel. In die zin blijft de samenwerking vrijwillig, maar niet vrijblijvend.

Oprichting Internationale Vereniging Zonder Winstoogmerk

Naar aanleiding van de kandidatuur als Nationaal Park Vlaanderen, zijn belangrijke vragen gesteld in verband met de structuur en de rechtsvorm van het Grenspark Kalmthoutse Heide. Momenteel opereert het Grenspark onder BENEGO BGTS. Het huidige governance-model wordt beschreven in de 'Interne reglementering Grenspark'. Deze is wederom gekoppeld aan een beschikking van de Benelux Unie (M (2011) 4).

In samenwerking met de Benelux Unie en het onderzoeksinstituut ITEM van de Universiteit Maastricht, is gezocht naar een passende rechtsvorm voor de grensoverschrijdende samenwerking. Daaruit is gebleken dat een internationale vzw (ivzw) volgens Belgisch recht de meest geschikte optie is om de samenwerking toekomstgericht en in overeenstemming met de criteria van de Vlaamse Overheid uit te bouwen. Hoewel ook de Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking als rechtsvorm in aanmerking zou kunnen komen, wordt deze minder geschikt beoordeeld als toekomstige rechtsvorm voor het Grenspark vanwege het veeleer publiekrechtelijke karakter daarvan en het ontbreken van mogelijkheden om private partners op te nemen als rechtstreekse partner.

De ivzw is qua inrichting relatief flexibel en kent een internationale uitstraling. De statuten bepalen de vorm, de samenstelling, de werkwijze en de bevoegdheden van het bestuursorgaan. Gelet op het feit dat het een Belgische rechtsvorm betreft, is Belgisch recht van toepassing.

Daadkracht en transparantie

De werking van de internationale vzw zal gestructureerd worden aan de hand van een aantal formele overlegorganen. Deze garanderen een transparante en daadkrachtige besluitvorming voor aansturing en opvolging van de organisatie. In het ontwerp Landschapsdecreet is sprake van een Parkbureau, zijnde de organisatie die de werking van het Nationaal Park aanstuurt.

Rol en samenstelling van elk orgaan

De rol en samenstelling van de organen moeten verder uitgewerkt worden. Een voorlopige opsomming bestaat uit:

ALGEMENE VERGADERING

De algemene vergadering is het hoogste bestuursorgaan van de organisatie. De algemene vergadering heeft onder meer volgende verantwoordelijkheden:

- Goedkeuring van jaarrekening en begroting
- Wijziging van statuten
- De benoeming van bestuurders

De algemene vergadering wordt voorgezeten door een aan te stellen voorzitter.

RAAD VAN BESTUUR

De raad van bestuur is verantwoordelijk voor alle beslissingen die nodig zijn voor het functioneren van de internationale vzw.

De raad van bestuur wordt in functie van efficiënte bespreking beperkt tot maximum 15 leden, waarbinnen vertegenwoordiging van alle belangrijke stakeholders wordt voorzien.

In lijn met de criteria van de Vlaamse Overheid wordt 50% van het bestuur uitgemaakt door lokale besturen. Binnen het partnerschap worden alle partijen gelijkwaardig behandeld en wordt gezocht naar consensus.

De voorzitter van de algemene vergadering zit ook de raad van bestuur voor.

WERKGROEPEN

In een uitgebreid partnerschap zoals het kandidaat Nationaal Park is de uitdaging om partners goed te betrekken op de relevante onderwerpen en projecten. Om te vermijden dat iedereen bij alles betrokken moet zijn en

tegelijk te zorgen voor een transparante structuur wordt gewerkt met werkgroepen. Deze werkgroepen hebben de taak om beslissingen in de raad van bestuur voor te bereiden of uit te voeren.

De werkgroepen zijn in te richten volgens de noden van de samenwerking en kunnen wijzigen op basis van specifieke projecten of evoluties binnen het partnerschap.

Na erkenning wordt gestart met een structuur waarbij enerzijds gebiedsgerichte werkgroepen (cfr. deelgebieden) zijn en anderzijds een aantal overkoepelende thematische werkgroepen.

De gebiedsgerichte werkgroepen richten zich op het uitwerken van de lokale acties en afstemming die daarvoor nodig is. Voor deelgebieden waar reeds een werkgroep of structuur aanwezig is, wordt samenwerking gezocht met de bestaande structuren. Zo wordt de Grenspark – Stuurgroep omgevormd tot een deelgebiedwerkgroep. Voor het deelgebied Antitankgracht wordt samenwerking uitgebouwd met de stuurgroep voor het gebied zoals die door Regionaal Landschap De Voorkempen is ingericht.

De thematische werkgroepen behandelen thema's die het volledige samenwerkingsverband aangaan.

Deelgebiedwerkgroepen:

- Grenspark Kalmthoutse Heide (Kalmthout, Essen, Stabroek, Woensdrecht, Berendrecht-Zandvliet-Lillo + relevante natuureigenaars en partners)
- De Zoom & Markiezaat (Woensdrecht, Bergen op Zoom, Roosendaal + relevante eigenaars en partners)
- Antitankgracht (stuurgroep zoals ingericht door Regionaal Landschap De Voorkempen)
- Schietvelden en Marum (Brasschaat, Wuustwezel, Kalmthout + relevante partners)

Thematische werkgroepen:

- Water
- Toerisme/communicatie/marketing
- Monitoring & natuur
- Educatie

Het Grensparkteam en de raad van bestuur bewaken de wisselwerking tussen de verschillende werkgroepen. De interne nieuwsbrief zorgt mee voor informatiedoorstroming.

GRENSPARKTEAM

Het Grensparkteam faciliteert de samenwerking met en tussen de partners. Het team zorgt voor de wisselwerking, de nodige voorbereiding en uitwerking van gezamenlijke projecten. Het Grensparkteam staat in voor een stabiele basis in de werking. Afhankelijk van definitie en financiering van projecten kan de samenstelling van het team aangevuld worden.

Samen met de partners geeft het team uitwerking aan het

Masterplan en de operationele plannen. Daarvoor besteedt het team aandacht aan netwerking, projectdefinitie, betrokkenheid partners en de zoektocht naar interne of externe financiering.

Voor de basiswerking van het team wordt uitgegaan van een samenstelling op basis van 7 VTE. In een klein team zal een zekere inhoudelijke specialisatie nodig zijn, naast een brede interesse en affiniteit voor de verschillende thema's en gebieden binnen het partnerschap. Afhankelijk van de definitie en financiering van projecten kan de samenstelling van het team aangevuld worden.

Het team geeft samen invulling aan volgende rollen:

- Algemene coördinatie (1 VTE)
- Marketing en communicatie (1VTE)
- Financiën, hr en administratie (3/5 VTE)
- Natuur en water (1 VTE)
- Landschap, ruimte en omgeving (1 VTE)
- Gebiedseducatie (1 VTE)
- Toerisme en managen bezoekersstromen (1 VTE)
- Monitoring (2/5 VTE)

Voelsprietten in de omgeving

Naast de formele organisatie, hecht het partnerschap groot belang aan het onderhouden van goede contacten met belanghebbenden. Door regelmatige informele contacten houden we onszelf scherp en detecteren we nieuwe ideeën of de nood aan bijsturing in bestaande processen.

Bilaterale contacten

Elke partner heeft zijn eigenheid. Om goed de vinger aan de pols te houden is het belangrijk om per partner tijd te maken om ideeën en behoeftes ten opzichte van het samenwerkingsverband te detecteren. Minstens één keer per jaar maakt Grenspark ruimte om het gesprek met elke partner aan te gaan.

Gastheren en -vrouwen van het Grenspark

De Gastheren en -vrouwen van het Grenspark zijn ware ambassadeurs van het gebied. Zij zijn voor veel bezoekers en omwonenden het eerste, en misschien wel het enige contact met het gebied. Door dit netwerk goed te voeden met nieuwe ontwikkelingen wordt de bezoeker warm gemaakt voor de vele verhalen in het gebied en de bijzondere waarde van natuur en erfgoed.

Door deze groep als netwerk bij elkaar te brengen wordt kruisbestuiving en samenwerking in de toeristische sector gestimuleerd.

Vrijwilligerswerking

Grenspark Kalmthoutse Heide kan rekenen op een uitgebreide groep van meer dan 150 vrijwilligers. Zij bezitten een schat aan kennis met betrekking tot het gebied, zijn zeer waardevolle extra ogen in het terrein en vervullen een rol als ambassadeurs.

- Monitoring
- Peters en meters
- Grenspark Trail Builders (Stichting van vrijwilligers voor onderhoud MTB-routes)
- Gidsen en onthaalvrijwilligers
- Brandtorenwachters
- Begeleiden van de Junior Rangerwerking.

Financiering

Uiteraard heeft de werking van het Nationaal Park een financiering nodig. Volgende middelen kunnen hierbij helpen:

- Bijdrage Vlaamse Overheid
- Bijdrage Nederlandse Rijksoverheid (op basis van nieuw beleid Nationale Parken)
- Bijdrage gemeenten (huidige gemeenten dragen al bij, nieuwe bij toetreding)
- Bijdrage andere partners.

Figuur 77 Recreanten in Wuustwezel, © Regionaal Landschap De Voorkepen

5. VERKLARENDE WOORDENLIJST

Afkorting/woord	Verklaring
AI	Artificiële Intelligentie
ANB	Agentschap voor Natuur en Bos, Vlaamse overheidsorganisatie die bossen en andere natuurgebieden bezitten en beheren
Antitankgracht	Verdedigingslinie uit de 20ste eeuw die Antwerpen in het noordoosten omsluit. Vandaag is het een waterloop met hoge ecologische en recreatieve waarde.
ATG	Deelgebied Antitankgracht
Augmented Reality	Technologie die een beeld van de realiteit vermengd met fictieve beelden
AWV	Agentschap Wegen en Verkeer, Vlaamse overheidsorganisatie die zo een 7000 km gewest- en autosnelwegen en ruim 7700 km fietspaden beheert
Belevingspiramide	Aanbod van educatieve activiteiten ingedeeld op drie niveaus: Basis, Plus en Top educatieve activiteiten
Belvédère-gebieden	Gebieden in Nederland met bijzondere cultuurhistorische waarden
Biotoop	Gebied met uniform landschapstype waarin een bepaalde levensgemeenschap met organismen kan gedijen
Boombrug	Eenvoudige constructie die een oversteek biedt over barrières voor soorten die in bomen leven, zoals eekhoorns
Bottom-upprincipe	Principe waarin beleid en acties zoveel mogelijk voortkomen en gestuurd worden door bewoners, burgerbewegingen, organisaties, ...
Cadweazle rolstoel	Een elektrisch aangedreven rolstoel die zeer stabiel is en niet sneller dan 6 km/uur kan rijden
Coalitieteam	Bestuurlijk team achter het Nationaal Park (burgemeesters en schepenen van de gemeenten in het werkingsgebied, terreinbeherende organisaties, eigenaars, ...)
Decreet Vlaamse Parken	De Vlaamse wet die het regelgevend kader vormt voor Nationale Parken en Landschapsparken. Dit decreet legt onder andere oppervlakte- en beheercriteria vast. Er is momenteel een officieel ontwerp-decreet (https://beslissingenvlaamseregering.vlaanderen.be/document-view/6352BBFC1EA6B745D23CC3E7). Het finale decreet zou binnenkort worden afgeklopt.
Doelsoorten	Soorten die typisch zijn voor de habitats in het Nationaal Park
dOMG	Departement Omgeving Vlaamse Overheid
DVV	De Vlaamse Waterweg, overheidsorganisatie die de bevaarbare waterlopen in Vlaanderen beheert
DZ	Deelgebied De Zoom
E	Pijler Gebiedseducatie
Ecoduiker	Tunnel waar een waterloop onder een weg gaat, voorzien van een droge strook voor landdieren
Ecohydrologie	Onderzoek naar de relatie tussen ecologische en hydrologische systemen. Met andere woorden de relatie tussen organismen en het watersystemen
Ecologische corridor	Lijnvormige verbindingszone tussen twee of meerdere natuurgebieden
Economische katalysator	Project dat de economie in de omgeving doet aanzwellen
Ecosysteemdiensten	Diensten die een ecosysteem levert voor de mens. Het gaat om heel wat diensten, gaande van houtproductie tot verkoeling en intrinsieke waarde

Afkorting/woord	Verklaring
eDNA	Een nieuwe methode om soorten in een biotoop te identificeren op basis van het DNA dat ze achterlaten in water
Erfgoedbeheersplan	Gebiedsgerichte visie die rekening houdt met alle aanwezige erfgoedvormen, die men zowel kan aanvragen voor beschermd onroerend erfgoed als voor een erfgoedlandschap
Europese landschapsconventie	Verdrag op Europees niveau met als doel het bevorderen van de bescherming, het beheer en de inrichting van landschappen en het organiseren van Europese samenwerking op dit gebied
Evides	Nederlandse drinkwatermaatschappij
Exoten	Soorten die van nature niet in onze streken voorkomen en bedreigend zijn voor het lokale ecosysteem
Fauna-akkers	Akkers en akkerranden die bezaaid zijn met bijvriendelijke of akkervogelvriendelijke kruiden, bloemen, grassen en/of oude landbouwgewassen
Fauna-uitstapplaatsen	Constructie langs een waterloop waar fauna uit het water kan klimmen
Fouragegebied	Gebied waar fauna voedsel komt zoeken
Gansrijden	Traditie waarbij ruiters op boerenpaarden proberen om al galloperend de kop van een dode gans te trekken
Gemeenschappelijk LandbouwBeleid (GLB)	Vijfjarig Europees beleidsplan voor landbouw
GGA	Gebiedsgerichte aanpak
Good practices	Succesvolle aanpak van praktijkproblemen, met focus op bedachte oplossingen en mogelijke verbeteringen. Meestal komen good practices voort uit voorbeeldprojecten
Green Deal	Plan met acties van de Europese Commissie om de Europese Unie tegen 2050 klimaatneutraal te maken
Green Key label	Internationaal kwaliteitslabel voor duurzaam toerisme en duurzame recreatie
Groenblauwe corridor	Lijnvormige verbindingzone langs een waterloop tussen twee of meerdere natuurgebieden
Groengebieden	Gebied met een bestaande groene bestemming die werd vastgelegd in een Ruimtelijk uitvoeringsplan, een Bijzonder plan van aanleg of gewestplan. Aan deze bestemming zijn voorschriften verbonden. Zo is het algemeen verboden te bouwen of te telen in deze gebieden. Er bestaat onderscheid tussen natuurgebieden; natuurgebieden met wetenschappelijke waarde of natuureservaten; parkgebieden; bufferzones.
Habitatrichtlijngebied	SBZ-gebieden/Natura 2000-gebieden, aangeduid op basis van de habitatrichtlijn, met habitats die op Europees niveau beschermd werden
Habitats	Plaatsen waar een bepaald organisme kan voorkomen, door de juiste biotische en abiotische factoren
Heischrale graslanden	De heischrale graslanden zijn nauw verwant aan de heides, maar verschillen daarvan omdat de dominante soorten geen dwergstruiken zijn, wel grassen en andere kruiden
HSL	Hogesnelheidslijn
INBO	Instituut voor natuur- en bosonderzoek
Infiltratiebekkens	Depressies in het landschap waar water opgehouden wordt en langzaam kan infiltreren in de bodem

Afkorting/woord	Verklaring
Infiltratiegronden	Gronden die geschikt zijn om water te laten insijpelen en de onderliggende grondwatertafel aan te vullen
Interreg	EU-Projectfinanciering voor samenwerking over de grenzen heen
IOED	intergemeentelijke onroerendergoeddienst
IVN	Instituut voor natuureducatie
IVZW	internationale vereniging zonder winstoogmerk, een rechtsvorm voor internationale organisaties
KH	Deelgebied Kalmthoutse Heide
KLE	Kleine landschapselementen (knotwilgen, alleenstaande bomen, houtkanten, grachten, taluds)
Kleinschalige landschappen	Landschappen, vaak gesloten van aard, waarin landschapselementen kleine oppervlaktes beslaan. De percelen zijn er klein, er zijn kleine landschapselementen aanwezig, bebouwing is kleinschalig, ...
Klimaatadaptief	Aangepast aan de gevolgen van de klimaatverandering
Klimaatrobuust	Aangepast aan de gevolgen van de klimaatverandering en/of vermijden van bijkomende klimaatverandering
Koolstofopslag	Opslag van organische koolstof in de bodem, in planten, ander organisch materiaal, ... die leidt tot minder CO ₂ in de atmosfeer
Korteketenlandbouw	Voedselketen waarbij zo weinig mogelijk tussenschakels aanwezig zijn tussen de landbouwer en de consument
KT	Korte termijn
Kwelgebied	Nat gebied waar grondwater aan de oppervlakte komt
L	Pijler Klimaatadaptief landschap
Land Use, Land Use Change and Forestry (LULUCF)-verordening	Verordening van de EU die lidstaten verplicht om rekening te houden met de netto CO ₂ -uitstoot van landgebruik en bosbeheer
Landbouwconcessie	Tijdelijk huurrecht op een gedeelte van het openbaar of privédoorniein van de overheid, in dit geval gegeven aan landbouwers
Landbouwerfgoed	Erfgoed dat gelinkt is met het landbouwverleden van de streek, gaande van windmolens over dijken tot hoeves
Landmarks	Opvallende natuurlijke of antropogene objecten die het een oriëntatie- en herkenningspunt vormen in het landschap
Landschapsecologie	Studie van het functioneren van ecosystemen op landschappelijk schaalniveau, waarbij systeendenken centraal staat
LIFE-project	Projecten onder Europees subsidieprogramma voor milieu, energie en klimaatactie
LT	Lange termijn
Microcuesta Kempen	Kleine, steile rand, ontstaan langs/als gevolg van twee verschillende bodemtypes, in dit geval klei en zand. Deze cuesta ligt in het verlengde van de steilrand van de Brabantse Wal
Migratiecorridors	Ecologische corridor specifiek voor migratie van organismen naar nieuwe leefgebieden
Modal shift	Transitie in het gebruik van transportmiddelen waarbij gestreefd wordt naar minder autogebruik en meer gebruik van duurzame transportmiddelen

Afkorting/woord	Verklaring
MT	Middellange termijn
MTB	Mountainbike
MZ	Deelgebied Markiezaat
N	Pijler Topnatuur versterken
NNN	Natuurnetwerk Nederland, het Nederlands netwerk van bestaande en nieuwe natuurgebieden. Het netwerk verbindt natuurgebieden beter met elkaar en met het omringende agrarisch gebied.
Nationaal Park Nederland	Volgens oude stijl: grote kerngebieden binnen de Ecologische hoofdstructuur, onder de verantwoordelijkheid van de Nederlandse Rijkstaat. Volgens nieuwe stijl: grote natuurgebieden (in wisselwerking met hun omgeving), die afgebakend worden volgens nieuwe criteria (https://www.nationaleparkenbureau.nl/standaard+en+leidraad/default.aspx#folder=1818436). De provincie is bevoegd voor de financiering en werking. De Nederlandse Rijksoverheid blijft echter verantwoordelijk voor de aanduiding en het eventueel schrappen van de status van Nationale Parken.
Natura 2000	Europees netwerk van beschermde (top)natuurgebieden, met doelstellingen die gerealiseerd moeten worden tegen 2050
Natuurdoelanalyse Brabantse Wal	Voor ieder Nederlands Natura 2000-gebied dat is opgenomen in het programma 'Stikstofreductie en Natuurverbetering' (programma SN), wordt een natuurdoelanalyse opgesteld. Het doel van deze natuurdoelanalyses is om te beoordelen of de in het programma SN opgenomen maatregelen in samenhang met andere maatregelen leiden tot het realiseren van (de condities voor) instandhoudingsdoelen voor stikstofgevoelige habitattypen en soorten voor het betreffende Natura 2000-gebied
Natuureigenaren	Eigenaren die grond bezitten in de natuurkern van het Nationaal Park
Natuurhaltes/Heidehaltes	Stations, bestaande en nieuwe bushaltes, autoparkings en fietsparkings langs bestaande en nieuwe fietssnelwegen die bezoekers gebruiken als instappunten bij hun bezoek aan het Nationaal Park
Natuurkern	Volgens het ontwerpdecreet van de Vlaamse Regering is dit het belangrijkste gebied van het Nationaal Park. Het bestaat uit een gebied met één of meerdere van de volgende bestemmingen of beschermingen: 1°de ruimtelijk kwetsbare gebieden, vermeld in artikel 1.1.2 10° VCRO; 2°bestemming waterweg of een gelijkwaardige bestemming aangewezen op de plannen van aanleg of de goedgekeurde ruimtelijke uitvoeringsplannen van kracht in de ruimtelijke ordening; 3°speciale beschermingszones zoals gedefinieerd in artikel 2, 43°, van het Natuurdecreet; 4°militaire domeinen; 5°gebieden met een maritieme component, afgebakend volgens of in uitvoering van internationale overeenkomsten of verdragen betreffende het natuurbehoud of van akten betreffende het natuurbehoud, met inbegrip van Europese richtlijnen, vastgesteld op grond van internationale verdragen.
Natuurnetwerk Brabant	Netwerk, uitgetekend door provincie Noord-Brabant, met deels bestaande en deels nieuwe natuurgebieden die door ecologische verbindingzones met elkaar verbonden zijn.
Nederlandse Nationaal Water Programma	Een vijfjarig programma dat de hoofdlijnen van het nationale waterbeleid en het beheer van waterwegen beschrijft
NEM	Netwerk ecologische monitoring, een samenwerkingsverband van Nederlandse overheden ten behoeve van inwinning van natuurgegevens voor beleid
NP	Nationaal Park
NPKH	Nationaal Park Kalmthoutse Heide
OD	Operationele doelstelling

Afkorting/woord	Verklaring
Onthaalpoorten	Locaties met een minimale toeristische aantrekkelijkheid en belevingswaarde, die gemakkelijk te bereiken zijn met het openbaar vervoer en tevens ontsloten zijn door trage wegen en vanwaaruit toeristen het Nationaal Park kunnen gaan ontdekken.
Openruimtegebied	Gebied dat niet is ingenomen door bebouwing of infrastructuur. Het gaat voornamelijk over gebieden met landbouw en natuur
Parkbureau	Het orgaan dat instaat voor het coördineren, afstemmen en initiëren van initiatieven binnen het Nationaal Park
Pidpa	Provinciale Intercommunale Drinkwatermaatschappij van de Provincie Antwerpen
Plaggen	Afgraven van de bovenste, humusrijke bodemlaag
Poolwoestijn	Vegetatie-arm landschap in koud, polaire klimaat. Dit soort landschap kwam in de ijstijden voor in onze streken
Potstalcultuur	Historisch landbouwsysteem waarbij plaggen uit de bovenlaag van de bodem in de stal werden gelegd om vervolgens vermengd met dierenmest op de akkers te gebruiken
Protocolgebied	Militair gebied waarin het belang van de natuur erkend wordt en waar ANB instaat voor natuurbeheer. Dit werd vastgelegd in het protocol van 1999 tussen ANB en defensie
Prov Antw	Provincie Antwerpen
Prov N-Br	Provincie Noord-Brabant
Provinciaal Prioritaire soorten	Soorten fauna en flora die belangrijk zijn voor het provinciale natuurbehoud en -beheer
Relict	Historisch overblijfsel in het landschap
RLDV	Regionaal Landschap De Voorkempen, overheidsorganisatie die lokale partners samenbrengt voor het behouden en versterken van natuur, erfgoed, streekidentiteit, klimaat, draagvlak en beleving in de Voorkempen
SBP	Soortenbeschermingsprogramma
SBZ	Speciale Beschermingszones, de officiële benaming voor Natura 2000-gebieden
Schorren	Oevergebied met schaarse, zoutminnende vegetatie (typisch zilte graslanden), die enkel bij extreem hoogwater onder water staan
SD	Strategische doelstelling
Slikken	Modderig oevergebied dat bij hoogwater onder water staat
SNL-monitoring	Monitoring die plaatsvindt in Nederlandse natuurterreinen die subsidies ontvangen van het Subsiestelsel Natuur en Landschap (SNL)
Stapsteen	Onderdeel van een ecologische verbinding waar een iets groter leefgebied bestaat dan langs de rest van de corridor
Steilrand	De opvallende helling op de overgang van de Scheldevallei naar het plateau van de Kalmthoutse Heide
Stuifduin	Duinen, ontstaan door een beperkte of afwezige vegetatie op zandgronden als gevolg van menselijk ingrijpen (zoals overbegrazing), waardoor zand door de wind kan opvliegen
SV	Deelgebied Schietvelden - Marum
T	Pijler Duurzaam Toerisme en duurzame recreatie met unieke kwaliteitsvolle belevingen en sterke verhalen in stille grenzeloze topnatuur
Tai chi	Chinees vechtkunst, die nu veelal beoefend wordt als neijia, innerlijke bewegingskunst

Afkorting/woord	Verklaring
TBO	Terrein beherende organisatie
TPA	Toerisme Provincie Antwerpen
TR	Toegankelijkheidsregeling
Turfvaart	Kanaal dat gebruikt werd om turf, een brandstof uit veengrond, te transporteren
Type 3 beheerplan	Hoogste natuurkwaliteit: de beheerder stelt over de volledige oppervlakte van het terrein het realiseren van één of meerdere natuurstreefbeelden tot doel. Met motivatie kan hiervan afgeweken worden voor ten hoogste 10% van de oppervlakte van het terrein. Voor het volledige terrein gelden de criteria voor geïntegreerd natuurbeheer
Type 4 beheerplan	Natuurreservaat: aanvullend op de voorwaarden voor type 3 moet het terrein voldoen aan het toetsingskader voor de Vlaamse natuurreservaten (zie bijlage 2 van het ontwerp-BVR Natuurbeheerplannen)
Uittredingsgronden	Gronden waar water van nature wegstroomt
Unesco Geopark Schelde Delta	Gebied en partnernetwerk rond de Vlaams-Nederlandse Schelde Delta, dat erkenning aspireert door de Unesco vanwege het uniek internationaal geologisch belang. Het omvat ook een groot deel van het Nationaal Park
USP's	Unique Selling Points, de eigenschappen die het Nationaal Park Kalmthoutse Heide uniek maken tegenover andere parken
VAPEO	Vlaams Actieprogramma Ecologische Ontsnippering
Ven	Een klein, natuurlijk, meestal ondiep meer dat voorkomt op pleistocene zandgronden
VEN	Vlaams Ecologisch Netwerk, een selectie van de waardevolste en gevoeligste natuurgebieden in Vlaanderen. Gebieden met deze categorisatie zijn gebonden aan speciale regelgeving
Verrommeling	Afname van de visuele landschapskwaliteit door storende, vaak ongeordende landschapselementen
Visit Brabant	Toeristische organisatie van de provincie Noord-Brabant
Vistrap	Constructie in een waterloop, die vissen toelaat om een barrière zoals een sluis te overbruggen.
Vlaamse Blue Deal	Programma van de Vlaamse Regering dat via verschillende acties de strijd tegen waterschaarste en droogte op het terrein aangaat
VLM	Vlaamse Landmaatschappij
VMM	Vlaamse Milieumaatschappij
Voedselbos	Vitale ecosystemen, door mensen ontworpen naar het voorbeeld van een natuurlijk bos en met het doel om voedsel te produceren
Voedsellandschap	Een openruimtegebied waar lokale samenwerkingen verschillende openruimte-uitdagingen aanpakken: lokale voedselproductie- en verkoop, een mooier landschap, meer biodiversiteit, klimaatmaatregelen, toegankelijkheid van het platteland en bijhorende beleving, productie van hernieuwbare energie, goed bodem- en waterbeheer, ... De rol van landbouwers staat daarbij centraal. Een voedsellandschap start vanuit een samenwerking tussen landbouwers onderling en tussen landbouwers, het lokaal beleid, lokale maatschappelijke actoren en/of lokale ondernemers
Vogelrichtlijngebied	SBZ-gebieden/Natura 2000-gebieden specifiek voor vogels, aangeduid op basis van de vogelrichtlijn
VTE	Voltijdse equivalenten

Afkorting/woord	Verklaring
VVV Brabantse Wal	Toeristische organisatie van de Brabantse Wal
Waterconnectiviteit	Verbondenheid van het watersysteem
Watergevoelig openruimtegebied (WORG)	Overstromingsgevoelig gebied dat werd aangeduid door de Vlaamse Regering om bebouwing te voorkomen. Er gelden specifieke stedenbouwkundige voorschriften (artikel 5.6.8, §3 VCRO) en de voordien geldende bestemming wordt opgeheven
Waterschap	Waterbeherende instantie op Nederlands grondgebied
Watersystemenkaart	Kaart, opgemaakt door de Universiteit Antwerpen, die weergeeft welke gebieden geschikt zijn voor infiltratie en welke gebieden van nature nat zijn
WBW	West-Brabantse Waterlinie
Werkbank	Participatiemoment waarbij een breed publiek van stakeholders werd geraadpleegd en input kon geven op het Masterplan en de acties voor het Nationaal Park
Werkingsgebied	Het gebied rond de afgebakende natuurkernen van het Nationaal Park, zijnde een ruimte begrensd door de gemeentegrenzen van alle participerende gemeentes. In dit gebied kunnen eigenaren en gebruikers <u>op vrijwillige basis</u> samenwerken met het Parkbureau aan acties die een meerwaarde bieden voor het Nationaal Park op het vlak van landschap, landbouw, natuur, erfgoed, toerisme en recreatie en educatie
West-Brabantse Waterlinie	Verdedigingslinie uit de 17de eeuw die Bergen op Zoom omsluit. Vandaag is het een waterloop met hoge ecologische en recreatieve waarde.
Wetland	Ecosysteem dat deels of volledig onder water staat of waar de bodem gesatureerd is met water. Ook gebieden die seizoenaal onder water staan zijn wetlands
WHI	War Heritage Institute
Wombat rolstoel	Rolstoel met dikke banden die op elk terrein kan rijden
Woonpark	Gebieden waarin de gemiddelde woningdichtheid gering is en de groene ruimten een verhoudingsgewijs grote oppervlakte beslaan. Het is een officiële bestemming op het gewestplan die veel voorkomt in de noordoostelijke rand van Antwerpen
Zelfplukboerderij	Boerderij waar klanten hun voedsel zelf mogen komen plukken op het veld
Zone-vreemde bossen	Bossen die niet in een groene bestemming liggen.

6. LITERATUUR- LIJST

- Agentschap Natuur en Bos (ANB). (2021a, april 15). *Nationale Parken Vlaanderen*. Agentschap voor Natuur en Bos. <https://www.natuurenbos.be/nationaleparkenvlaanderen>
- Agentschap Natuur en Bos (ANB). (2021b, april 15). *Vlaamse Parken*. Agentschap voor Natuur en Bos. <https://www.natuurenbos.be/vlaamseparken>
- Agentschap Natuur en Bos. (2021). Criteria voor Nationale Parken Vlaanderen. In *Natuur en Bos*. Geraadpleegd op 10 november 2022, van https://www.natuurenbos.be/sites/default/files/inserted-files/criteria_np.pdf
- Anteagroup. (2023). *Natuurdoelanalyse Brabantse Wal* (128). Rapport i.o.v. Provincie Noord-Brabant
- Bobbink, R., Hornung, M., & Roelofs, J. G. M. (1998). The effects of air-borne nitrogen pollutants on species diversity in natural and semi-natural European vegetation. *Journal of Ecology*, 86(5), 717–738. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2745.1998.8650717.x>
- Buissink, F. (2004). *ANWB Nationale Parken Nederland*. Koninklijke Nederlandse Toeristenbond (ANWB).
- Buissink, F. (2004). *ANWB Nationale Parken Nederland*. Koninklijke Nederlandse Toeristenbond (ANWB).
- Cardinale, B. J., Duffy, J. E., Gonzalez, A., Hooper, D. U., Perrings, C., Venail, P., Narwani, A., Mace, G. M., Tilman, D., Wardle, D. A., Kinzig, A. P., Daily, G. C., Loreau, M., Grace, J. B., Larigauderie, A., Srivastava, D. S., & Naeem, S. (2012). Biodiversity loss and its impact on humanity. *Nature*, 486(7401), Art. 7401. <https://doi.org/10.1038/nature11148>
- Cardinale, B. J., Duffy, J. E., Gonzalez, A., Hooper, D. U., Perrings, C., Venail, P., Narwani, A., Mace, G. M., Tilman, D., Wardle, D. A., Kinzig, A. P., Daily, G. C., Loreau, M., Grace, J. B., Larigauderie, A., Srivastava, D. S., & Naeem, S. (2012). Biodiversity loss and its impact on humanity. *Nature*, 486(7401), Art. 7401. <https://doi.org/10.1038/nature11148>
- Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid. (n.d.). Over Blue Deal. Geraadpleegd via: <https://bluedeal.integraalwaterbeleid.be/over-blue-deal>
- De Blust G. & Slotmaekers M. (1997). *De Kalmthoutse Heide*. Davidsfonds, Leuven.
- De Blust G. (2018). *PAS-gebiedsanalyse in het kader van herstelmaatregelen voor BE2100015. Kalmthout*. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2018 (23). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.
- de Boer, I. C., & Van den Brink, A. (2005). Vogel-en Habitatrichtlijn: de stap van regels naar praktijk. In *EU-beleid voor landbouw, voedsel en groen. Van politiek naar praktijk* (pp. 285-307). Wageningen Academic Publishers.
- Dijkshoorn-Dekker, M. W. C., Polman, N. B. P., Dawson, A. W., Ferwerda-van Zonneveld, R. T., Michels, R., Schrijver, R. A. M., & Smits, M. J. W. (2021). *Gebiedsgericht samenwerken aan natuurinclusieve landbouw*. Wageningen University & Research.
- Dudley, N., & Alexander, S. (2017). Agriculture and biodiversity: A review. *Biodiversity*, 18(2–3), 45–49. <https://doi.org/10.1080/14888386.2017.1351892>
- Dudley, N., & Alexander, S. (2017). Agriculture and biodiversity: A review. *Biodiversity*, 18(2–3), 45–49. <https://doi.org/10.1080/14888386.2017.1351892>
- Economisch Wereldforum [WOF]. (2020). *Global Risks Report* (Insight Rapport Nr. 15; p. 102).
- Europese commissie [EC]. (2020). *EU-biodiversiteitsstrategie voor 2030*.
- Getzner, M., Vik, M. L., Brendehaug, E., & Lane, B. (2014). Governance and management strategies in national parks: Implications for sustainable regional development. *International Journal of Sustainable Society*, 6(1-2), 82-101.
- Geyhle, W. & Bourgeois, I. (2013). *Vergeten linies : Antwerpse bunkers en loopgraven door de lens van Leutnant Zimmermann (1918)*. Provincie Antwerpen Dienst erfgoed.
- Governance toolkit voor de ontwikkeling van nationale parken*. (2021, 29 juni). Stenden ETFI. Geraadpleegd op 10 november 2022, van <https://www.etfi.nl/projecten/governance-toolkit-voor-de-ontwikkeling-van-nationale-parken/>
- Grenspark De Zoom - Kalmthoutse Heide. (2014). Beleidsplan Beheer en Inrichting 2014-2029 Grenspark De Zoom – Kalmthoutse Heide. https://grensparkkalmthoutseheide.com/wp-content/uploads/2020/05/BBI-Grenspark-2014-2029_0.pdf
- Hendriksen, J., Loesink, A., Leppink, M. & Valkman, R. (2022, 7 maart). *Evaluatie Nationale Parken deel 2: Programma, governance, bijdragen en subsidies*. Open Overheid. Geraadpleegd op 10 november 2022, van <https://open.overheid.nl/repository/ronl-038fb13946de5ea584918038cde3a94cf5964487/1/pdf/evaluatie-nationale-parken-rapportage-deel-2-programma-governance-bijdragen-en-subsidies-en-aanbevelingen-nieuw-beleidskader-7-03-2022.pdf>
- Herwaarderen van de Kaartse Beek in Brasschaat en Kapellen. (2020). Provincie Antwerpen. <https://www.provincieantwerpen.be/aanbod/dlm/dienst-integraal-waterbeleid/projecten/lopende-projecten/kaartse-beek-in-brasschaat-kapellen.html>
- Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services [IPBES]. (2019). *Global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services* (Versie 1). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/>

ZENODO.5657041

- Jury Nationale Parken Vlaanderen. (2021). *Juryverslag Nationale Parken Vlaanderen*.
- Kasse, C. (2009). De Brabantse Wal. Op de grens van hoog en laag, oud en jong. In *Grondboor en Hamer* NR 6.
- Lauriks, H. & Sloommaekers, M. (2004). Grenspark De Zoom – Kalmthoutse Heide. *Grenspark De Zoom – Kalmthoutse Heide*, Essen.
- Lauriks, H. & Sloommaekers, M. (2012). *De Kalmthoutse Heide. Groots en grenzeloos*. Davidsfonds, Leuven.
- Leenders, K.A.H.W. (2013). *Verdwenen venen. Een onderzoek naar de ligging en exploitatie van thans verdwenen venen in het gebied tussen Antwerpen, Turnhout, Geertruidenberg en Willemstad 1250-1750*. Pictures Publishers, Woudrichem.
- Maes, D., De Knijf, G., Devos, K., Gouwy, J., Gyselings, R., Packet, J., Speybroeck, J., Swinnen, K.R.R., Thomaes, A., Van Den Berge, K., Van Landuyt, W., Van Thuyne, G. & Vermeersch, G. (2021). *Provinciaal Prioritaire Soorten in de provincie Antwerpen. Versie 2021*. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2021 (51). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.
- Mlg. (2022). *Verkenning gebiedsgerichte aanpak (GGA) Brabantse Wal. Concept-Koersdocument, versie 01-09-2022*
- Nationale Parken Bureau Nederland. (2020). *Nationale Parken Nieuwe stijl in het Programma Natuur*. <https://www.nationaleparkenbureau.nl/standaard+en+leidraad/default.aspx#folder=1818437>
- Nationale Parken Bureau Nederland. (2021). *Leidraad Nationale Parken*. <https://www.nationaleparkenbureau.nl/standaard+en+leidraad/default.aspx#folder=1818437>
- Np_juryverslag_def.pdf. (z.d.). Geraadpleegd 9 januari 2023, van https://www.natuurenbos.be/sites/default/files/inserted-files/np_juryverslag_def.pdf
- Opdam, P. F. M., Broekmeyer, M. E. A., & Kistenkas, F. H. (2009). Identifying uncertainties in judging the significance of human impacts on Natura 2000 sites. *Environmental Science & Policy*, 12(7), 912-921.
- Pleijte, M., During, R., & Michels, R. (2016). *Nationale parken in transitie: governance-implicaties van een veranderend beleidskader* (No. 87). Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu.
- Provincie Antwerpen. (2019). *Masterplan Kaartse Beek*. <https://www.provincieantwerpen.be/aanbod/dlm/dienst-integraal-waterbeleid/projecten/lopende-projecten/kaartse-beek-in-brasschaat-kapellen.html>
- Provincie Noord-Brabant. (2017). *Gebiedsanalyse Brabantse Wal (128) Programma Aanpak Stikstof (PAS) Versie 15-12-2017*.
- Regionaal landschap de Voorkepen. (2020). *Toekomstnota 2020-2030*. https://www.rldv.be/assets/afbeeldingen/rl-voorkempen/Publicaties/Toekomstnota_RLDV_20-30_digitaal.pdf
- Rijksoverheid. (2022, 18 maart). *Nederlands Waterprogramma 2022-2027*. Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- SARO & MINA-raad. (2022). *Advies over het Ontwerpdecreet houdende de Vlaamse Parken en Algemene Landschapszorg*.
- Staatsbosbeheer (2008), Landschapsecologische kaart van Nederland - Op basis van abiotische kenmerken.
- Strootman Landschapsarchitecten (2022). Kalmthoutse Heide en omstreken, *Landschapsbiografie/ landschapsecologische systeemanalyse*. Grenspark Kalmthoutse Heide, Kalmthout.
- Vlaamse regering. (2021). *Projectoproep Vlaamse Parken*.
- Vlaamse Regering. (2022c, december 23). *Ontwerp van decreet houdende de Vlaamse Parken en algemene landschapszorg*. Beslissingen van de Vlaamse Regering. <https://beslissingenvlaamseregering.vlaanderen.be/document-view/63A4779FDBF1CAE8110228E4>
- VERORDENING (EU) 2018/841 (2018, 31 mei) Geraadpleegd van: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018R0841>
- Voorstel voor een VERORDENING VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD betreffende natuurherstel, Europese commissie (2022) (testimony of Europees parlement). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX:52022PC0304>
- Waterschap Brabantse Delta. (2019). *Watersysteemanalyse Vennen – Groote Meer*.
- Weert, W. (2015). *Ontdek de Brabantse Wal*. Stichting de Brabantse Wal, Ossendrecht.
- Zisenis, M. (2017). Is the Natura 2000 network of the European Union the key land use policy tool for preserving Europe's biodiversity heritage? *Land Use Policy*, 69, 408–416. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2017.09.045>

Figuur 78 Spelen in Kapellen, © Regionaal Landschap De Voorkepen

7. BIJLAGEN

7.1 MANAGEMENTSAMENVATTING

Het Grenspark Kalmthoutse Heide heeft zich kandidaat gesteld voor het Vlaamse label 'Nationaal Park'. Wie dit label wil dragen moet uiteraard beschikken over een sterk onderbouwde toekomstvisie voor het park. Het masterplan Nationaal Park Kalmthoutse Heide, dat het voorbije jaar op een participatieve wijze tot stand kwam, beschrijft een ambitieuze toekomstvisie met planhorizon 2048. Daarin staat te lezen wat de gebiedscoalitie de komende 24 jaar samen wil bereiken. Hoe ze dat wil waarmaken, met wie en voor wie krijgt vorm in het operationeel plan, dat wordt opgemaakt voor de eerste 6 jaar vanaf de erkenning (2024 – 2030). Hierin worden alle prioritaire en concrete

acties samengebracht. Wetenschappelijke monitoring en evaluatie zullen aan de basis liggen voor de opmaak van de daarop volgende drie operationele plannen (2030 – 2036, 2036 – 2042 en 2042 – 2048).

De ambitieuze toekomstvisie voor het Nationaal Park wordt opgebouwd rond verschillende bouwstenen. Deze kwamen in dialoog met een ruime groep stakeholders tot stand tijdens 3 werkbanken, vele bilaterale gesprekken en in nauwe samenwerking met een ambtelijk kernteam en een bestuurlijk coalitieteam.

AANWEZIGE KWALITEIT ERKENNEN EN VERSTERKEN

Het Nationaal Park Kalmthoutse Heide, aan Nederlandse zijde reeds erkend als Nationaal Park, vertrekt vanuit de grensoverschrijdende natuurkern van het Grenspark Kalmthoutse Heide, ca. 6.000 ha groot. Tegen 2048 kan het Nationaal Park ruim 14.000 ha groot worden, van Bergen op Zoom in het noorden tot Brasschaat in het zuiden, binnen bestaande reeds beschermde natuur- en groengebieden die meer samenhang vertonen. Aan deze toekomstvisie wenst het coalitieteam de komende 24 jaar te werken.

Vijf deelgebieden zijn gedefinieerd, waarbinnen telkens eigen karakteristieken en kwaliteiten verbonden worden met het grotere geheel:

- Kalmthoutse Heide: Land van heide, duinen en vennen
- De Zoom: Land van uitzichten en contrasten
- Markiezaat: Waterrijk land
- Schietvelden en Marum: Land van verborgen parels
- Antitankgracht: Land van natuur en erfgoed.

Zowel qua omvang als qua kwalitatief natuurbeheer voldoet de afbakening 2048 ruimschoots aan de criteria uit het Vlaams ontwerp-Landschapsdecreet en speelt ze ook in op het nieuwe beleidsprogramma Nationale Parken Nederland. De focus in alle aspecten van dit Nationaal Park ligt echter niet zozeer op kwantiteit maar wel op kwaliteit. De kwaliteit van de aanwezige topnatuur die omhoog moet, het landschap dat klimaatrobuuster dient ingericht, de recreant en de toerist die weidsheid en stilte zoekt op een gepaste manier ontvangen, enz. Daar liggen de ambities die sturend zijn voor de USP 'waar grenzen vervagen en weidse stilte heerst'.

Het masterplan is opgebouwd rond vier pijlers: natuur, landschap, toerisme en recreatie, en gebiedseducatie, elk met een aantal strategische doelstellingen waarin wensen en ideaalbeelden worden geformuleerd.

NATUUR

Bij natuur ligt de focus op de standplaatsverbetering van Natura 2000-gebieden, het zoeken naar meer samenhang tussen de natuurkernen en de transformatie van gronden in landbouwgebruik waarop natuurdoelstellingen van

toepassing zijn. De verbetering van de biodiversiteit van de reeds aanwezige topnatuur in de Speciale Beschermings-Zones, Natura 2000-gebieden en het Natuurnetwerk Nederland krijgt daarbij hoge prioriteit.

LANDSCHAP

Bij het bouwen aan een klimaatrobuust landschap speelt het structurerende karakter van het unieke watersysteem de eerste viool. Ook in de open ruimte rondom het afgebakende Nationaal Park, is landschapsbescherming

en -herstel aan de orde door klimaatadaptieve natuuringrepen te faciliteren, door natuurinclusieve landbouw te ondersteunen, door de toekomst van landgoederen en erfgoed te garanderen.

Figuur 79 Blauwborst, © Ed Zijp

TOERISME EN RECREATIE

Toerisme en recreatie vragen om een fijngevoelige en duurzame aanpak, die tegelijkertijd ook innovatief moet zijn en kan leiden tot een socio-economische meerwaarde voor omwonenden en lokale ondernemers. De vier bestaande onthaalpoorten krijgen een kwaliteitsimpuls

en worden aangevuld met twee nieuwe nog verder te onderzoeken onthaalpoorten, eentje in het noorden en eentje in het zuiden. Bestaande startpunten krijgen een kwalitatieve impuls en worden opgenomen in diverse recreatieve routes.

GEBIEDSEUCATIE

Tenslotte wordt verder gebouwd op de reeds bestaande excellente educatieve samenwerking richting een nog kwalitatiever en breder educatief aanbod op het vlak van natuur, landschap, landbouw, toerisme, recreatie en erfgoed.

Kort samengevat, een grensoverschrijdend Nationaal Park dat een grote samenhangende en grensoverschrijdende natuurruimte doet ontstaan en tegelijk een instrument voor streekontwikkeling wordt. Per pijler geeft een

driedelige structuur met strategische doelstellingen, operationele doelstellingen en acties een helder inzicht in ambities, taken, prioriteiten en in de uitvoering betrokken stakeholders. Deze samenwerking gebeurt op basis van vrijwilligheid en engagement. De nagestreefde werkwijze is best vergelijkbaar met de werking van het Regionaal Landschap De Voorkempen.

LOKAAL SAMENWERKEN MET INTERNATIONALE UITSTRALING

De meerwaarde van het label Nationaal Park heeft in de eerste plaats te maken met het brede samenwerkingsverband dat bottom-up kan werken. Werken aan een betere bescherming van de topnatuur, aan meer biodiversiteit en de klimaatrobuustheid van het landschap, met aandacht voor een goed evenwicht tussen natuur en mens staan voorop. Het samenwerkingsverband zal ook in staat zijn in vele projectdossier en subsidie-

aanvragen de lat hoger te leggen en meer te bereiken dan elke gemeente/partner afzonderlijk.

Het Nationaal Park moet in de toekomst ook bestuurd worden. Grenspark Kalmthoutse Heide kent een lange traditie in grensoverschrijdend samenwerken. Het samenwerkingsverband is sinds 2001 geformaliseerd op basis van de Benelux Overeenkomst Natuurbehoud

Figuur 80 Venoever met witte snavelbies, dopheide en beenbreek. © Marc Sloodmaekers

en Landschapsbescherming (14 mei 1981) en sindsdien wordt er in internationaal verband gewerkt aan het vervagen van de landsgrens in het gebied. Grenspark Kalmthoutse Heide heeft als gebiedscoalitie reeds mooie realisaties om op terug te blikken. Natuurinrichting werd grensoverschrijdend aangepakt, met zowel overheden als private natuureigenaars. Recreatieve structuren werden eerst conceptueel uitgetekend en vervolgens op terrein gerealiseerd. De realisaties op het terrein zijn het resultaat van een volgehouden inspanning om in gelijkwaardigheid en op basis van vrijwilligheid met elkaar op te trekken en van elkaar te leren. Deze wijze van samenwerken krijgt bij

erkenning als Nationaal Park belangrijke waarborgen voor continuïteit.

Een brede coalitie kan mee uitwerking geven aan de doelstellingen, zoals beschreven in dit masterplan. Deze coalitie bestaat uit lokale besturen, natuureigenaars, terreinbeherende natuurorganisaties, verenigingen en de landbouwsector. Bij erkenning door de Vlaamse overheid als Nationaal Park en ook door ons te aligneren op het Nederlandse beleid, kunnen we meer betekenen voor de natuur en voor bewoners, bezoekers en ondernemers in de regio.

UITGANGSPUNTEN VAN HET COALTIETEAM

De samenwerking is gebaseerd op een sterk engagement van elke partner om de eigen doelstellingen te koppelen aan het grotere geheel. In die zin blijft de samenwerking vrijwillig, maar niet vrijblijvend.

Om de samenwerking ook in de toekomst goed te structureren is gekozen om een internationale VZW (ivzw) volgens Belgisch recht de meest op te richten. De ivzw is qua inrichting relatief flexibel en kent een internationale uitstraling. De statuten bepalen de vorm, de samenstelling, de werkwijze en de bevoegdheden van het bestuursorgaan.

Het masterplan, het operationeel plan en het governance-model zijn geschraagd op de bepalingen van het ontwerp-Landschapsdecreet zoals door de Vlaamse regering goedgekeurd op 23 december 2022. Aanvullend aan dit decreet zijn door de gebiedscoalitie belangrijke

uitgangspunten voor de samenwerking geformuleerd. Deze uitgangspunten zijn dat we werken op basis van vrijwilligheid met alle belanghebbenden in en rondom een Nationaal Park. In overeenstemming met het decreet heeft het label Nationaal Park geen impact op de bestaande regelgeving noch op de autonomie van de gemeenten.

Het Parkbureau, zijnde het toekomstige bestuursorgaan van het Nationaal Park, zal dus bij het vervullen van haar opdrachten rekening houden met het lokaal beleid, dat autonoom gevoerd wordt door de gemeenten op wiens grondgebied het park gelegen is. Door haar werking zal het Parkbureau kunnen aantonen dat met deze bottom-up aanpak ook een belangrijke bijdrage kan geleverd worden aan Vlaamse, Nederlandse en Europese doelstellingen.

Figuur 81 Een werksessie tijdens een van de werkbanken

Figuur 82 Plenaire toelichting tijdens een van de werkbanken

7.2 PARTICIPATIE

Het opmaken van een masterplan voor het Nationaal Park Kalmthoutse Heide was een complex traject met meer dan honderd verschillende stakeholders. Daarom werd gekozen voor het concept van 'werkbanken'. Werkbanken zijn werksessies waarbij alle verschillende professionele stakeholders op een gelijkwaardig niveau worden geplaatst en waarbij er thematisch en gebiedsgericht aan het masterplan wordt gewerkt. Hierbij richtten we ons op overheden, middenveldverenigingen, vrijwilligerswerkingen en natuureigenaars die in het verleden een engagement hebben getoond voor natuur en landbouwbehoud. Doorheen het traject werden drie werkbanken georganiseerd: (1) een eerste als introductie waarbij een gezamenlijke SWOT-analyse werd opgesteld

en waarbij mogelijke acties en samenwerkingen werden verkend; (2) een tweede waarbij we ons vooral richtten op het juist formuleren van de strategische en operationele doelstellingen en (3) een derde die zich richtte op het operationele plan met concrete acties. Het werken met werkbanken is een beproefde methode om in een krap traject toch veel actoren aan het woord te laten en feedback te krijgen voor het ontwerpteam. Toch kan niet iedereen altijd even gemakkelijk deelnemen. Daarom werd gekozen in de namiddag als 's avonds te werken en om ook aparte bilaterale gesprekken en korte werksessies met het kernteam te voorzien om bij te sturen en ontbrekende stemmen te capteren.

WERKBANK 1

De eerste werkbank had een drieledige doelstelling. In de eerste plaats probeerden we met een algemene presentatie om alle deelnemers zo snel mogelijk een volledig beeld te geven op de analyse van het ontwerpteam om zo algemene feedback te kunnen verzamelen op de uitdagingen die het Nationaal Park te wachten staan. Daarnaast probeerden we in drie werktafels om alle bezorgdheden en kansen in kaart te brengen en om bestaande vragen te capteren (om deze in de tweede werkbank te kunnen beantwoorden). Werktafel één ging in op ambities van de verschillende actoren voor de natuurkernen en zones voor natuurontwikkeling. Werktafel twee keek naar het gehele gebied (incl. Zone voor Omgevend Landschap) en besprak o.a. de input uit de landschapsbiografie. Werktafel drie keek ook naar het hele gebied en bekeek door een bril van toerisme en recreatie.

Conclusies Werkbank 1

Werkbank één leerde ons vooral dat er grote bezorgdheden bestaan over: de versnippering van natuur in het gehele gebied, de bestaande misinformatie over het instrument Nationaal Park, de ongeleide bezoekersstromen (vooral tijdens Corona). We hoorden dat er nood is aan juridische verankering en een beter beleid dat de kans geeft natuur en landbouw beter te integreren. Ook de onduidelijkheid rond het begrip 'Zone voor Omliggend Landschap' (ZOL), de rol en identiteiten van de onthaalpoorten, de impact op landgoederen en de rol landbouw werden zeer duidelijk. Toch was iedereen het erover eens dat er heel wat kansen voor het rapen liggen zoals de integratie van de Antitankgracht, het voortbouwen op het Grenspark Kalmthoutse Heide met een veelheid aan betrokken en geëngageerde vrijwilligers.

WERKBANK 2

Tijdens de tweede werkbank gingen we dieper in op de missie, visie en strategische doelstellingen per pijler: natuur, landschap, toerisme-recreatie én educatie. We bouwden verder aan een gemeenschappelijk gedragen visie voor het park en we gingen samen op zoek naar strategische en operationele doelstellingen. Het ontwerpteam deed hierbij een eerste voorstel. Het resultaat van deze dag was een eerste overzicht per pijler van strategische en operationele doelstellingen. Noodgedwongen werd ook ingegaan op het in ontwikkeling zijnde Landschapsdecreet, waarin nieuwe termen en begrippen de kop op staken en andere weer verdwenen. Het vergde dan ook een behoorlijke inspanning van de overwegend enthousiaste aanwezigen om mee te zijn in het zich ontwikkelende kader van de Vlaamse Parken. En ook aan Nederlandse zijde is een

nieuwe standaard voor Nationale Parken in opbouw.

Conclusies Werkbank 2

De werktafel rond landschap en erfgoed leerde ons om nog meer naar buiten te kijken en goede voorbeelden te omarmen, om de operationalisering van het Masterplan te versterken. Ook werd voorgesteld om een aantal strategische doelstellingen te herschikken zodat er meer verbondenheid getoond werd tussen de verschillende functies in het landschap. De werktafel natuur legde de nadruk op monitoring en opvolging van beheer, de ambities inzake biodiversiteit en het spanningsveld met recreatie en toerisme. De werktafel toerisme en recreatie deelde deze bezorgdheid en voegde hier de relatie met duurzame en innovatieve mobiliteit aan toe. Educatie, als vierde pijler

van het masterplan, werd voor de eerste keer besproken tijdens deze werkbank. Tijdens dit groeps gesprek vormde de bestaande educatieve kennis van zowel De Vroente al het Nederlandse Instituut voor Natuureducatie de

basis voor een boeiende toekomstverkenning. Punten zoals conflicterende zaken, kansen, opportuniteiten tot samenwerken en het verder afstemmen van bepaalde suggesties kwamen uitvoerig aan bod.

WERKBANK 3

Werkbank 3 werd door de landbouworganisaties aangegrepen om een betoging te organiseren. De werkbank startte met een toespraak van hun vertegenwoordiger die een aantal pijnpunten voor de landbouw kwam toelichten. Tijdens deze laatste werkbank met ruim 100 aanwezigen, gingen we op basis van de strategische doelstellingen verder in op het operationeel plan. Hiervoor leverde het ontwerpteam een lange lijst van mogelijke acties aan. In zeven verschillende werktafels werd deze lijst aangevuld, uitgepuurd en geprioriteerd. Omdat er nog heel wat specifieke bezorgdheden rond landbouw leefden werd een achtste, extra tafel, georganiseerd die hier specifiek op inging. Na afloop van het gesprek is bijkomende duiding schriftelijk uitgewerkt om tegemoet te komen aan de zorgen vanuit de landbouwsector. Ook is de vertegenwoordiging van de sector in de verschillende overlegorganen op punt gesteld.

Conclusies Werkbank 3

Deze laatste werkbank bracht nog enkele belangrijke aandachtspunten naar voren om mee te nemen in de afronding van het Masterplan en de opmaak van het Operationele plan. Algemeen wordt aangegeven dat de communicatie over dit traject naar eigenaars en geïnteresseerden in te toekomst nog laagdrempeliger gevoerd zal moeten worden. Hier en daar is verdere concretisering nodig in acties waardoor duidelijker moet worden wat er precies van (private) eigenaars en ondernemers verwacht zou kunnen worden. De tafels rond natuur wezen ons op het beter aanpakken (wegwerken) van barrières en het realiseren van interne verbindingen (meer samenhang) binnen de bestaande natuurgebieden, op klimaatrobuust beheer en op de samenwerking met andere bovenlokale plannen zoals De Nieuwe Rand en projecten in Nederland (o.a. GGA). Het wordt duidelijk dat de rol van het Nationaal Park erin zal bestaan om kansen te creëren, te coördineren en te faciliteren, en vooral ook het overzicht te bewaren in een grensoverschrijdende en dynamische context. Ook aan de andere tafels wordt deze rol bevestigd. Het Nationaal Park kan zijn meerwaarde het best uitspelen door werkingsmiddelen samen te brengen en te genereren, door overkoepelende visies aan te reiken en van daaruit bijv. toerisme en educatie te ondersteunen. Er komen hoe dan ook heel wat uitdagingen naar de Kalmthoutse Heide, een erkenning als Nationaal Park biedt ons de mogelijkheden om met middelen deze uitdagingen gezamenlijk aan te pakken.

Figuur 83 Een werksessie tijdens een van de werkbanken

Figuur 84 Een werksessie tijdens een van de werkbanken

Verslag Werkbank 1

Datum vergadering	29/06/2022
Locatie	Hotel Dennenhof, Bredabaan 940, Brasschaat
Verslag opgemaakt door	Endeavour
Aanwezigen	Zie deelnemerslijst

INLEIDING

Tijdens de eerste werkbank gingen we dieper in op de drie pijlers die het onderzoek voor het masterplan sturen: natuur, landschap-erfgoed en toerisme-recreatie. Samen met jou gingen we op zoek naar ideeën en bouwden we aan een gemeenschappelijk gedragen visie voor het Nationaal Park.

Disclaimer bij het verslag

Het verslag geeft een overzicht van de feedback die de deelnemers aan de verschillende werktafels hebben gegeven. Het zijn geen beslispunten. De feedback geeft input aan het ontwerpteam om het masterplan verder uit te werken en in ontwerpversie voor te leggen aan het coalitieteam.

INTRO PLENAIR: INTRODUCTIE WAT IS EEN NATIONAAL PARK? WERK MEE AAN HET NATIONAAL PARK!

Op donderdag 16 juni werden jullie verwelkomt door Martin Groffen, voorzitter van het Grenspark Kalmthoutse Heide. Aan de hand van enkele presentaties werd de avond plenair ingeleid. Jan Weverbergh, coördinator van het Grenspark lichtte het proces kandidaatstelling Nationaal Park toe. Daniel Josten, vertegenwoordiger van het Agentschap Natuur en Bos lichtte ons verder in over de procedure en wettelijke verankering van Nationaleparken en Landschapsparken in Vlaanderen. Adriaan Buitink, vertegenwoordiger van het Nationale Parken Bureau Nederland nam ons ter inspiratie mee naar de beleidsontwikkeling nationale parken in Nederland.

Guy Weverbergh, landschapsarchitect bij OMGEVING en vertegenwoordiger van het studieteam, lichtte de fases van het masterplan toe. De plenaire intro werd daarna afgerond en de deelnemers naar hun tafels begeleid per pijler van het masterplan: natuur, landschap en toerisme-recreatie.

WERKSESSIES: WAT BETEKENT EEN NATIONAAL PARK VOOR JOU?

Natuur

Een twintigtal deelnemers met interesse in het thema natuur van Nederland en België, namen deel aan de werksessie. Er kwamen enkele grote bezorgdheden naar voor zoals; de versnippering van de natuur in het gebied, de nood voor juridische verankering en beter beleid dat de kans geeft natuur en landbouw beter te integreren, de negatieve effecten van misinformatie, en de nood om de Antitankgracht en de grondenbank te implementeren en activeren. Er liggen heel wat kansen voor het rapen.

Hieronder sommen we de plus- en minpunten op, samen met de bedreigingen en kansen. Ook de voorstellen voor acties op korte, middellange en lange termijn werden besproken, samen met de mogelijke partners om mee samen te werken.

SWOT-analyse

Formele selectiecriteria Vlaanderen

- Sterkte: '**groot aandeel reeds in natuurbeheer**' / '**groot aandeel openbare eigendom/beheer**' en het daarmee samenhangende selectie criterium dat in Vlaanderen gehanteerd wordt inzake natuurbeheerplannen. Het selectie criterium stelt dat na 10 jaar 50% van de oppervlakte van het kerngebied van het NP onder Type 4 moet vallen, en na 20 jaar 75%. Rekening houdend met de gebieden waarvoor reeds een Type 4 beheerplan bestaat, en met de gebieden waarvoor een engagement bestaat voor intentie voor opmaak Type 4 (de domeinen van ANB en Natuurpunt binnen de kerngebieden) wordt een aandeel van 73% van de oppervlakte gehaald.
- Sterkte: er is een zeer goede uitgangspositie om aan het criterium te voldoen, zodat er op dat gebied naar alle waarschijnlijkheid geen grote inspanningen gevraagd zullen moeten worden van andere betrokkenen.

Statuut Nationaal Park

- Zwakte: landbouw mist **een goede motivatie** voor de oprichting van een Nationaal Park. Wat is de redenering achter de opstart hiervan?
 - Grenspark is jaren geleden voortgekomen uit studie als potentieel nationaal park. Er is tegenwoordig een wildgroei aan statuten, waarbij veel natuurgebieden zich uitroepen tot nationaal park, landschapspark, De Minister heeft besloten om op basis van criteria IUCN legitieme Nationale Parken en Landschapsparken op te richten.
- Sterkte: het Grenspark heeft al enkele decennia een **samenwerkingsverband** dat al mooie zaken gerealiseerd en/of gefaciliteerd heeft, o.a. inzake recreatieve paden, sterk opgezette natuurmonitoring, terreinontwikkelingen zoals de waterleiding naar de Grote Meer, grensoverschrijdende natuurverbinding, ... Dergelijke zaken worden in een Nationaal Park op een ruimere schaal nagestreefd.
- Zwakte: **onduidelijk** voor landbouw wat het verschil is tussen heden en toekomst
 - Op basis van de criteria van oppervlakte, kwaliteit, ... gaan er over heel Vlaanderen parken het statuut van Nationaal Park of Landschapspark krijgen. Dit gaat samen met de ambitie om natuur te onderhouden en verder te ontwikkelen. In dit geval is deze al grotendeels aanwezig.
- Wat verandert er dan als we nu al aan 73% van natuur beheer plan type 4 zitten?
 - Het is een verbeteroefening van de kwaliteit van natuur. En het afstemmen van de samenwerking op grotere schaal. Er verandert niets van wetgeving, maar het gaat de samenhang van het gebied wel versterken.

Coalitiepartners

- Zwakte/bedreiging: **onduidelijkheid** of al de gemeentes al dan niet betrokken zijn bij het proces
 - Zwakte: al de deelnemende gemeentes zijn uitgenodigd en zijn betrokken in bijv. kernteam, coalitieteam. Al dan niet deelname aan de gesprekken bepalen ze zelf.
 - Bedreiging: Wat als een van de essentiële gemeentes er niet mee instapt? -> Dit is ook een van de kernacties om op te focussen.
- Kans: op zoek naar samenwerking met de haven. Op welke manier kan de haven betrokken worden bij dit proces en hoe kunnen zij milderende maatregelen treffen?
 - Elk bedrijf, proces, ... met impact op Natura 2000 wordt bekeken en geëvolueerd. Dit is niet enkel gefocust op de landbouw.
 - Zwakte: **de industrie wordt minder streng beoordeeld.**

Interne Communicatie & Informatie

- Zwakte: er heerst een vicieuze cirkel van misinformatie die ertoe leidt dat de politiek gedemotiveerd wordt om buiten eigen blik/partijovertuigingen en lokale individuele belangen te kijken
- Zwakte: er is te weinig overleg tussen verschillende instanties en belanghebbenden met betrekking tot het beleidskader waarin de ontwikkeling van het Nationaal Park zich bevindt, de juiste doelgroepen krijgen niet de juiste informatie.
 - Kans: er is een **juridische verankering nodig** voor het Nationaal Park
- Zwakte: er is niet genoeg communicatie tussen landbouwers (de boer) en natuurbeheer (bv. boswachter). Voorbeeld "geen tijd" om bij elkaar op de koffie te gaan en naar elkaar te luisteren.
 - Kans: situaties van dag tot dag uit de praktijk aan elkaar overbrengen zorgt voor meer begrip en afstemming.
- Bedreiging: opgebouwde frustraties uit het verleden zorgen dat betrokkenen (landbouw) geen open houding hebben wat betreft de ontwikkeling van het Nationaal Park
- Zwakte/bedreiging: **onduidelijkheid/wantrouwen** omdat veel privé-gronden mee ingekleurd zijn in kandidaatdossier. Huidig plan met openbare domeinen of ook private eigendommen?

- o Kans: Je stapt enkel mee in de **gebiedscoalitie** als je volledig engageert om mee te werken aan het NP. Als je niet toetreedt tot de coalitie, dan wordt je er ook niet door gevat en zal je ook niet beïnvloed worden door recreatie,...
- o Kans: De essentie van een nieuw Nationaal Park is het **combineren van natuurkwaliteit**, de omvang, de USP, etc.
- Kans: er kan meer geïnvesteerd worden in communicatie, sensibilisering, informeren!
- Zwakte: in de intro gaat het veel over de Brabantse Wal: er wordt echter een andere definitie gehanteerd door het studiebureau dan door de Nederlandse partners. Dit moet op elkaar worden afgestemd.
 - o Is het Brabants Landschap als beheerder van de Noordelijke Brabantse Wal aanwezig en zijn zij verder betrokken bij dit proces?
 - Ze zijn wel degelijk uitgenodigd en betrokken bij het proces.

Afbakening gebied

- Zwakte: **onduidelijkheid** voor landbouw wat het kerngebied en wat het werkingsgebied is.
Als je in het 'Zone voor Natuur Ontwikkeling' ligt, lig je in het werkingsgebied. Maar het Marum is bijv. kerngebied, als deel van de speciale beschermingszone Natura 2000 (SBZ)
 - o . In het **kerngebied hangen de verplichtingen** (zoals nulbemesting, aantal GVE/ha, maaifrequentie, etc.) - zoals de bestaande wetgeving aangeeft - af van de natuurdoelen die hierop zijn gelegd. Goede samenwerking en afspraken zijn hier van groot belang.
- Bedreiging: De grote angst blijft echter dat er bijkomende **bependingen komen voor de landbouwers met gronden in de 'Zone voor Omgevend Landschap'**. Daniël bevestigt dat de huidige regelgeving onverminderd blijft gelden en er aan het statuut Nationaal Park geen nieuwe regelgeving verbonden is. Het koepeldecreet zal louter de financiën en de governance van de Nationale Parken regelen.
- **Ook kansen als landbouw dichtbij Nationaal Park gelegen is.** De programatische aanpak stikstof zal voor elk landbouwbedrijf gelden. Kalmthout: geen bijkomende reducties dus hier geldt enkel programatische aanpak stikstof (PAS) herstelbeheer vernatting. Dus het feit dat een landbouwbedrijf dicht bij een Nationaal Park gelegen is, kan juist voordeliger uitdraaien (qua nieuwe vormen van landbouw) i.v.m. bedrijven die niet in de buurt van een Nationaal Park gelegen zijn.
- Wat met het militair domein?
 - o Hier zal nog verdere verduidelijking over komen. De domeinen toch op te nemen zonder dat Defensie enige bijdrage moet leveren of inspanningen moet doen op vlak van bijv. recreatie. Sinds 90' is er het DANAH protocol dus deze domeinen zullen blijven beheerd worden volgens de bestaande beheerplannen. Deze zouden enkel worden opgenomen in het nationaal park voor de natuurwaarde en de omvang van het gebied te vergroten.
- De 25% die niet moet vervat zitten in natuurbeheerplan type 4
 - o In het toekomstig Nationaal Park zijn enkel de gebieden opgenomen met een hoofdfunctie natuur vandaag de dag of die gebieden die binnen de 20 jaar de hoofdfunctie natuur zullen hebben. Bepaalde landbouwenclaves binnen speciale beschermingszone Natura 2000 (SBZH) zullen bijv. met het krokusakkoord naar verwachting doorgroeien naar deel van de natuurkern (Steertse Heide, Marum).
- De Natura2000 gebieden blijven wat deze vandaag de dag zijn. Er is geen intentie om deze uit te breiden.

Versnippering

- Bedreiging: de versnippering van de natuur. Het is zeer dringend om in de natuurkernen de versnippering tegen te gaan en in te zetten op het terugdringen van de verbossing en vergrassing bij natuurbeheerders of andere eigenaars.
 - o Kans: het NP kan bijdragen aan een strategie om deze versnippering tegen te gaan, **ontsnippen**.
 - o Kans: NP zal ervoor zorgen dat de versnippering in het gebied op verschillende gebieden (natuur, recreatie, ...) afneemt doordat een **centraal orgaan** verschillende zaken faciliteert.
 - o Kans: het NP kan een kans bieden om na te denken waar er in deze gebieden kansen liggen voor het ontwikkelen van deze beschermde soorten.
- Kans: Ontsnippering en via co-financiering deze ontsnipperingsprojecten Europees aanbesteden. Coalities hebben hier meer kans op.
- De verschillende toegangen met verschillende identiteiten zullen gebruikt worden om van de verschillende kanten het Nationaal Park te kunnen betreden. Maar de Antitankgracht (ATG) wordt momenteel gebruikt als verbindende structuur.
 - o Dit gaat niet enkel over een groot ecologisch verbonden geheel maar ook over de inrichting van bijv. wegen om verbindingen te creëren.

- o Kans: Los van het NP, geldt er onverminderd het lokaal beleid om met AWW te kijken hoe de wegen ontsnipperd kunnen worden. Het NP kan dit ontsnipperen triggeren.
- o Bedreiging/kans: het huidige grenspark wil toerisme zoneren. Ze willen sturen waar de recreatie gecentraliseerd moet worden en hoe bepaalde zones kunnen worden ontlast. Deze strategie zal ook gebruikt worden in het NP.
- Bedreiging: het vergroten van het beschermd natuurgebied genereert angst rond het verlies van eigendom (landbouw, prive-eigenaars)
 - o Kans: op zoek gaan naar compensatie, bv. ruilgrond dit kan ook grond zijn in Nederland
 - o Kans: In het kader van het Natura 2000 beleid en de instandhoudingsdoelstellingen kan een **grondenbank** worden opgezet om **uitruilmogelijkheden** voor landbouwgronden te realiseren
 - o Kans: IAD grondenbank bestaat sinds 2021, hoog tijd om toe te passen binnen het Nationaal Park
- Kans: het feit dat oude generatie landbouwers stopt (op pensioen gaat) en vaak geen nieuwe ondernemers vindt om het bedrijf over te nemen zorgt dat er landbouwgrond bijkomt dat een rol zou kunnen spelen in het Nationaal Park
- Kans: Antitankgracht implementeren, beleid ligt klaar nu moet er actie worden ondernomen

Natuurbeheer

- Kans: Landelijk programma natuur (NL) en Bossenstrategie (NL) als voorbeelden voor financieringsbronnen
- Bedreiging: grote veebedrijven
 - o Kans: een ander economisch beleid zodat deze bedrijven uit de financiële tunnel kunnen komen dat hen meer flexibiliteit geeft
- Kans: natuurinclusie van land- en bosbouw
 - o Kans: er heerst tot nu toe een *of/of* beleid natuur of landbouw. Deze zouden meer geïntegreerd moeten worden denk hier aan hooien. Er is hier een flankerend beleid voor nodig.
 - o Kans: kijk ter inspiratie voor het NP naar het Grenspark Groot Saeftinge > 30 landbouwers werken mee aan en in dit gebied
- Zwakte: **onduidelijkheid** rond natuurdoelen van de landbouwgebieden
 - o Kans: we stellen de natuurdoelen scherp tijdens het vormgeven van het masterplan, dit is een belangrijk deel van de werkbanken en het masterplan.
 - o Kans: op zoek gaan naar hoe boeren die doelen kunnen behalen en wat hun toekomstperspectief is
 - o Kans: heel het gebied dat nu aangegeven is als Nationaal Park, is omgeven door landbouw, hier moet genoeg rekening mee gehouden worden. Het Nationaal Park moet als een kans gezien worden om **samenwerkingen** te starten.
 - o Kans/actie: Er is bijv. ook een markt voor andere rassen runderen dan de gebruikelijke vlees- of melkkoeien die vlees produceren maar een lagere energiebehoefte hebben. Deze dieren zouden ingezet kunnen worden voor het **begrazen van de weilanden met nieuwe natuurdoelen**
- Bedreiging: niet genoeg aandacht en respect natuurbelang van de gronden van de private eigenaren. Dat zijn nu belangrijke rustgebieden, waar bv wolf zich in kan terugtrekken.
- Bedreiging: klimaatverandering

Biodiversiteit en migratie

- Bedreiging: vergrassing en verbossing. Het aandeel gras is in dit gebied veel groter dan in andere natuurdomeinen in de heidesfeer. Dit vraagt een zeer intensief beheer. Qua emissie: met begrazing is er nog steeds een surplus aan stikstof waardoor de vergrassing toeneemt. Dit zorgt voor een degradatie van deze waardevolle habitats.
- Kans: het NP kan meer inzetten op flora & fauna migratie kijk hiervoor naar het Beschermingsplan Otter en Eco-duikers (NL)
- Vraag landbouwers: wat met afrastering Groot Schietveld? Antwoord Jop: tussen de overheden is beslist om op strategische plaatsen openingen te voorzien voor fauna. Het blijft een actief militair domein met stijgende inspanningen (lees oorlog Oekraïne). Defensie heeft gekozen voor verhogen van veiligheid maar er zijn gelukkig milderende maatregelen genomen.

Waterlopen en -beheer

- Kans: de aanwezigheid van de huidige waterlopen
- Zwakte: waterhuishouding met betrekking tot droogte en vervuiling
 - o Kans: het Nationaal Park zou hier een positieve invloed op kunnen hebben
- Bedreiging: illegale grondwaterboringen
- Kans: illegale grondwaterboringen in kaart brengen om deze tegen te gaan, de vraag is hoe?
- Bedreiging: wat met de bedreigingen zoals **waterwinnings** Pidpa in Marum?

- o Er is een eco-hydrologische studie lopende om voor het Marum de herstelmaatregelen in kaart te brengen die nodig zijn voor de vernatting van het gebied. Idem voor de Kalmthoutse Heide.
- o Marum: hier liggen doelen in weidevogelsfeer en doortrekkers die wel inpasbaar zijn in de bedrijfsvoering van enkel landbouwbedrijven in de omgeving van het Marum en waar een ander, extensiever landbouwgebruik mogelijk is.
- o **Wat is hierbij de toegevoegde waarde voor de landbouw?**
- Kans: Aanpassing van de bedrijfsvoering en de **vergroening van de landbouw** en de kansen die zich hierbij voordoen. Daarnaast ook de vernieuwing van het GLB: 30% vergroening. De toetreding tot het Nationaal Park of enkel de zone voor omgevend landschap (ZOL) kan dit faciliteren.
- Bedreiging: verdroging, grondwaterstanden blijven dalen en er worden verschillende studies,... gedaan maar er is geen zicht op het totale effect van bijv. alle waterwinningen. Dus het gebrek aan overzicht maakt het moeilijk om een zicht te krijgen op de impact hiervan op de verdroging. Invloed van de haven en buitenland moet ook in rekening gebracht worden.
- Kans: NP kan dit faciliteren om hiernaar te gaan kijken

Toerisme & Recreatie

- Zwakte: recreatie, er moet aandacht zijn voor kwaliteit boven kwantiteit
 - o Kans: initiatieven zoals de mountainbikelussen
- Bedreiging: **te veel recreatie**
- Kans: Nationaal Park biedt kansen om de recreatie te verspreiden en te organiseren op gebiedsniveau en daarnaast ook beter te ontsluiten. Je gaat nadenken over poorten die ook kunnen dienen om bijv. streekproducten te verkopen.

Emissies landbouw

- o Bedreiging: **reductie emissies 70%** rond GGA Brabantse Wal
 - Reductie emissies staat los van het Nationaal Park en moet ook als een **apart proces** gezien worden.
- o Kans: het NP kan zorgen voor het **samenbrengen van mensen** met gelijkaardige problemen om zo via samenwerking voor oplossingen te zoeken. Een NP kan een mogelijkheid zijn om samenwerkingsverbanden te creëren.
- o Kans: aan Nederlandse zijde is de enclave van de Koude Heide niet opgenomen in het speciale beschermingszone Natura 2000 (SBZ). Een **ontwikkelingsvisie** daarvoor zou echter ook nuttig zijn.
- o Kansen: landbouw kan **actief meewerken** aan het uitbouwen van het Nationaal Park. Je kan je als boer onderscheiden door de bijdrage die je levert, bijv. het gebruiken van een label Nationaal Park. Hoevetoerisme, korte keten winkel, mini campings bij boerderijen etc.
- o Zwakte: tegenargument vanuit landbouw over deze korte keten winkels: een van de twee landbouwers aan tafel heeft een melkveebedrijf waarvan 1% van de productie gebruikt wordt voor het produceren van hoeveijs. Dus het is **onmogelijk om al het product via korte keten te verkopen**.
- o Sterkte/kans: de twee landbouwers aan werktafel A zijn bijna volledig **zelfvoorzienend**. Zij vragen zich af of zij dan niet thuishoren in dit gebied? Want ze zijn **wel bereid om samen te werken met de natuur**.

Acties & Samenwerkingen

Acties op korte termijn

- eerlijke communicatie en transparantie hanteren
 - o Het Grenspark gaat uitbreiden in het kader van het NP, je gaat vergoed worden voor de grond die je afstaat aan het Nationaal Park.
- Anti-tankgracht beleidskader toepassen op gemeentelijk niveau concreet maken, uitvoeren.
- grondenbank activeren om ruil met landbouwgrond mogelijk te maken
- toepassen van wetgevend kader dat eigendomsrecht vrijwaart in de toekomst, zonder verplichte openstelling

Acties op middellange termijn

- verbinden van bestaande gebieden
- illegale waterboringen in kaart brengen
- het bouwen van eco-duikers.
- ruim blijven denken (het Grenspark maakt deel uit van een groter netwerk van natuur internationaal. Aandachtig blijven geen draak van administratieve regelgevingen en instanties genereren.

Samenwerking landbouw-natuur

- o Actie: Nadenken over **proeftuinen**, andere droogte resistente teelten, teeltdifferentiatie, carbon banking, etc.
- o Actie: Werken rond **identiteit**: De Kempen is een economische regio en vanuit deze insteek kan het NP als een algemeen belang gezien worden. Bijv. alle aangepaste praktijken die gerelateerd zijn aan het NP, zijn ook voor het algemeen belang. Bijv. meer extensieve landbouw voor de klimaatverandering of het inzetten op watercaptatie op de landbouwgronden.
- o Actie: Wat kan een landbouwer bijdragen aan het klimaat?
 - Korte omloop bossen?
 - Opmerking landbouwers: graslanden moeten om de 5 jaar gescheurd worden maar dit verstoort deze graslanden waardoor deze niet kunnen evolueren tot koolstof opslag plaatsen na 10-15 jaar.
 - Problematiek krachtvoeder aanpakken? Zo N uitstoot mee reduceren?

Samenwerking gemeentes

Samenwerking Haven

Water-gerelateerde samenwerkingen

- o De opzet van een brede grensoverschrijdende ecohydrologische studie die brede inzichten kan verschaffen en oplossingsrichtingen kan aanreiken.
- o De Kalmthoutse Heide is een infiltratiegebied: maar toch moeten we nadenken over blauwe diensten -> bijv. landbouwers vergoeden voor het vasthouden van water op hun gronden en hiervoor compensatie voorzien.
- o In Stabroek: water wordt zo snel mogelijk verwijderd waardoor een aanzuigeffect naar hoger gelegen Kapellen,... wordt gecreëerd. Dit heeft te maken met een verschil in gronden, nl. meer kleiige poldergronden in Stabroek tov de meer hoger gelegen zand gronden.
- o Een nationaal park kan een facilitator zijn om landbouwers hierover te informeren, samenwerkingen hierover te creëren en gezamenlijk deze problemen/kansen aan te pakken. Hierdoor kan de onwetendheid verminderen rond deze thema's en kunnen subsidies gebundeld worden. Dit is de kracht van een toekomstig NP. De administratieve last kan hierdoor gedeeld worden en mogelijk (deels) gedragen worden door een centraal orgaan.

Landschap

Een twintigtal deelnemers met interesse in het thema landschap van Nederland en België, namen deel aan de werksessie. Er kwamen enkele grote bezorgdheden naar voor zoals; de onduidelijkheid rond het begrip Zone voor Omliggend Landschap (ZOL), de onduidelijkheid wat betreft de rol van de landbouw en de nood aan het opbouwen van vertrouwen. Verder kwam ook de zoektocht naar een identiteit voor het gebied en de rol van de onthaalpoorten als discussiepunten naar voren. Er liggen heel wat kansen voor het rapen.

Hieronder sommen we de plus- en minpunten op, samen met de bedreigingen en kansen. Ook de voorstellen voor acties op korte, middellange en lange termijn werden besproken, samen met de mogelijke partners om mee samen te werken.

Opmerkingen van de landbouwvertegenwoordigers voorafgaand aan de start van de werktafel:

- o *Bij de landbouwers en hun organisaties leeft argwaan ten opzichte van het Nationaal Park*
- o *De landbouw wordt getroffen door diverse regelgevingen en heeft het daar duidelijk moeilijk mee. Dat straalt ook uit op dit project waarvan de landbouwers zich afvragen welke repercussies dit op korte én op lange termijn zal hebben op hun bedrijfsvoering. De landbouwers vragen duidelijkheid alvorens er sprake kan zijn van wederzijds respect en vertrouwen.*

SWOT-Analyse

Zone voor Omliggend Landschap

- o **Bedreiging:** zone voor omgevend landschap (ZOL) is een onbekend begrip en zorgt voor verwarring
 - ZOL ligt buiten het Nationaal Park en is momenteel niet begrensd. Het is het omgevende landschap met vooral landbouwgebieden, woonwijken en kleinschalige groengebieden. In de ZOL liggen geen natuurdoelen van het Nationaal Park.

- o Kansen: In dit gebied kunnen op vrijwillige basis projecten en acties opgezet worden ter ondersteuning van het Nationaal Park. Bij voorkeur gaat het om geïntegreerde acties waarin verschillende sectoren een 'win-win' trachten te bereiken, bijv. landbouw, cultuur, archeologie, landbouw, recreatie, enz. Versterking van de samenhang van het landschap staat voorop.
 - Vraag om in masterplan op te nemen dat het initiatief bij de ondernemers ligt om eraan mee te doen.
- o Sterkte: Het behoud van de Kalmthoutse heide en het omliggende landschap is superbelangrijk in het spanningsveld met de omliggende steden en de verdere verstedelijking. De gemeente Kalmthout heeft terzake een ruimtelijk uitvoeringsplan (RUP) Woonbos opgemaakt en maakt er momenteel een tweede op om de groenqualiteiten van deze woongebieden te beschermen. Ook in Brasschaat (Samen met Schilde, Schoten en Brecht) wordt een RUP opgemaakt voor de woonparkgebieden

Cijfers en Regelgeving

- o Bedreiging: Er moet snel duidelijkheid komen over de 'cijfers'. Hoe groot moet het Nationaal Park worden, hoe groot is het Grenspark nu, kunnen de militaire domeinen meegenomen worden, is nog landbouwgebied nodig om de oppervlakten nationaal park te halen, enz.
- o Bedreiging: Landbouwsector is bang voor extra opgelegde regels. Ook in het huidige grenspark is landbouw aanwezig. Deze landbouwers moesten ook aan verstrengde regels voldoen bij de erkenning als grenspark. Vrees dat dit opnieuw zo zal zijn.
- o Bedreiging: Onduidelijkheid op lange termijn hoe de Vlaamse regelgeving zal evolueren voor de omliggende landbouwgebieden

Identiteit van het gebied

- o Sterkte: De Heide is een verbindend landschap
- o Sterkte: Bij het woord 'heide' wordt meteen gedacht aan de Kalmthoutse Heide
- o Sterkte: Onderscheid gebied met 'andere' Kempen, heeft extra lagen.
 - o Nabijheid van de stad doorheen de eeuwen
 - o Militair erfgoed en de vele loopgraven
 - o Niet enkel natuur maar ook cultuur-historisch
 - Sterkte: hierrond is er ook veel te bezoeken buiten het kerngebied én buiten het landbouwgebied!
- o Sterkte: open landschap, ook door landbouw
- o Sterkte: de Boudewijn groeve in Woensdrecht (geologie), het Geopark Schelde delta (op zoek naar een Unesco-statuut)

Verbindingen

- o Sterkte: Antitankgracht maakt de verbinding tussen Kalmthoutse Heide en Schietvelden
- o Bedreiging: Landbouwsector is bang dat landbouwgronden beoogd worden om verbindingen te maken tussen natuurgebieden.
- o Knelpunt: Je hoeft niet alles met alles te verbinden. Selectiviteit in het zoeken naar meer samenhang. De landschapsbiografie geeft hieromtrent interessante inzichten.

Brechtse Heide

- o Onduidelijkheid of dit een sterkte of zwakte is in dit project
- o Vraag zal beantwoord moeten worden in dit proces en is sterk gerelateerd aan de natuurdoelen.

Groenblauw

- o Kansen: Groenblauwe verbindingen krijgen steeds meer aandacht in vele soorten beleidsplannen.
- o Sterkte: Bestaande groenblauwe verbindingen hebben meestal al een natuurlijke en landschappelijke waarde. In het natuurgebied kunnen deze zeker versterkt worden.
- o Kansen: In landbouwgebied moeten de mogelijkheden onderzocht worden in nauw overleg met de landbouwers. Er wordt dan eerder gedacht aan maatregelen in kader van niet productieve maatregelen, beheerovereenkomsten, waterconserveringskansen,... dit steeds op basis van vrijwilligheid.

Toerisme & Recreatie

- o Zwakte: Toeristisch is de Kalmthoutse heide nog niet helemaal uitgespeeld, er wordt nog niet echt aan toeristische uitbating gedaan in de regio.
 - Er zijn bijvoorbeeld enkele kasteeldomeinen. Daar kan je nog niet logeren.
- o Zwakte: Stillegebied nog niet bekend.
- o Uitdaging: Stillegebied gaan zoneren? Wat kan waar?

- o Sterkte: Stille is gebiedseigen. Dit kan meegenomen worden overheen de landbouwgebieden, hier is geen bijkomende actie nodig.
- o Zwakte: Grensoverschrijdende aspect nog niet bekend.
- o Kansen: Er kan plattelandstoerisme aan bod komen indien er interesse is vanuit de landbouwsector.
 - Bedreiging: Landbouwsector is kritisch t.o.v. inzetten op en vermarkten van lokale producten. Niet mogelijk dat iedereen hierop inzet. Ook bedenkingen of toeristen wel geïnteresseerd zijn in lokale producten.
 - Kansen: Het werven met een mooi geheel van wegaanwijzers en plakaten kan wel een meerwaarde bieden. Een huisstijl komt mooier over dan 'verrommeling'.
- o Kansen: meer thematische ingrepen. Zoals bijvoorbeeld een losloopweide voor honden.
- o Kansen: Turfwingebieden en Turfvaart. Route vertrekken in Rozendaal – Breda – Antwerpen.
- o Sterkte: Het arboretum van Kalmthout
- o Bedreiging: Opgepast met meer recreatie en meer toeristen, we moeten op zoek gaan naar de 'kwaliteitstoerist'.
- o Bedreiging: de impact van toerisme en recreatie op landbouw?
 - Bedoeling is netwerken en routes te creëren en/of te verbeteren in een grotere regio zodat er meer spreiding ontstaat, dat geldt voor wandelen, fietsen, mountainbiken en ruiters.

Onthaalpoorten

- o Bedreiging: Te veel druk op De Vroente als toegangspoort. Dit is er ook bezwarend voor de natuur.
 - Minder interessant maken om te parkeren aan De Vroente?
- o Sterkte: Kan de volksabdij in Woensdrecht een sterkere poortfunctie krijgen? En wat met het college in Essen? De Mastenhoeve in Kapellen?
- o Kansen: Het Franciscanessenklooster in Wuustwezel. Kan dit ook een onthaalpoort worden?
- o Sterkte: Withoef aan de heide (Kalmthout) is nu al een toegangspoort voor kleine wandelingen. Kan versterkt worden. Dit ligt niet ver van het station en heeft een parking.
- o Kansen: Ook het Moretusbos en de volksabdij worden als onthaalpoorten genoemd.
- o Kansen: Railbikes in Kapellen
- o Kansen: Promoten van deze onthaalpoorten maar ook een ontwerpogave HOE deze eruitzien. Inspiratie halen bij de 'natuursleutels' in Nederland?

Lopende projecten

- o Sterkte: Inzake troeven en kansen zijn er ook al heel wat projecten waar het Regionaal Landschap De Voorkepen al mee aan de slag is. Het masterplan moet hier zeker op inspelen.
 - Het gaat bijvoorbeeld om volgende projecten: stap voor stap naar een landschappelijke inpassing van jouw land- of tuinbouwbedrijf of landelijke woning, educatieve landschapstochten 'hoogverblindend landschap', waterconservering door agrarisch stuwpeilbeheer, vleermuizen, moderne stallen, de stripfietsroute, trage wegen, opwaardering van de vallei van de Kleine Beek in Wuustwezel, Polderproject landschap Stabroek – Kapellen, het Turfverleden, Bunker zoekt (een publieksproject rond militair erfgoed) en last but not least de Anti-tankgracht.

Landbouwsector

- o Bedreiging: Landbouwsector ziet voor zichzelf weinig kansen in de erkenning als nationaal park.
- o Bedreiging: verwarring over innemen van landbouwgrond voor project. Waar moet de huidige landbouw naartoe?
 - De opmerking werd gemaakt dat we het warm water niet moeten uitvinden. Kijken naar ruilgronden zoals ze dat in Hasselt en Roosendaal + BOP toepassen. Daar hebben de gemeentes wel meer financiële middelen.
 - Maar: innemen van landbouwgrond staat niet op de agenda!
- o Landbouwsector heeft schrik voor extra opgelegde regels. De landbouwsector wil graag in het masterplan benadrukt zien dat er geen verplichting is om mee te stappen in voorgestelde projecten en dat het initiatief om dit te doen steeds bij individuele ondernemers ligt.
- o Kansen: onderzoeken wat de kansen en aanpassingen voor boeren kunnen zijn.
- o Kansen: in Hasselt zie je dat er steeds meer landbouwers zich aansluiten bij het nationaal park.
- o Kansen: er is in het gebied een historische link tussen natuur en landbouw (verzanding & ontginning). Dit kan een startpunt zijn.
- o Kansen: subsidies voor KLE's (kleine landschapselementen). De KLE's maken deel uit van de natuur maar hun bestaan en uitzicht is vaak het resultaat van menselijk handelen. Onder de KLE's rekenen we de bermen, bomen, knotbomen, bomenrijen, bronnen, dijken, graften, houtkanten, hagen, holle wegen,

hoogstamboomgaarden, begroeiingen aan de rand van het perceel, sloten, struwelen, poelen, veedrinkputten en waterlopen.)

- o Uitdaging: Bij het focussen op lokale teelten zullen er ook tussen landbouwers onderling (en grensoverschrijdend) afspraken moeten komen. "Niet elke boer kan asperges telen of er komt een overaanbod".
- o Sterkte: Er zijn wel al wat lopende samenwerkingsprojecten. In het masterplan benadrukken dat we dit blijven doen.
 - Voorbeelden zijn:
 - Projecten Open ruimte (landbouw) in gemeente Kalmthout met link op het vlak van ruimtelijke ordening en landschap:
 - Leaderproject: Kwaliteitsimpuls 'van tuin tot erf naar landschap'
 - Samenwerking Ruilverkaveling Nieuwmoer Essen en Kalmthout (gele gebied op kaart) – kwalitatieve open ruimte.
 - o De gemeenten Essen en Kalmthout, willen de kleine landschapselementen in het ruilverkavelingsgebied goed beheren, en hebben hiervoor in samenwerking met Regionaal Landschap de Voorkempen, de bedrijfgilde Essen, de betrokken landbouwers, provincie Antwerpen dienst water en het agrobiocentrum Eco² een LEADER-project uitgevoerd (2019-2022). Het project heeft geleid tot een beheerplan van KLE en opwaarderen/heraanplantingen van KLE in de ruilverkavelingen. Er is met het beheerteam een overeenkomst afgesloten voor hoog of laag dynamisch onderhoud van de KLE's.
 - Agrarisch hergebruik van landbouwinfrastructuur (PDPO met Provincie Antwerpen)
 - Verkeersveiligheid op den buiten - samen onderweg (ook o.m. in Wuustwezel) (project 'T Pleckske)
 - WADISDA op 't veld?' (project 'T Pleckske – Plattelandsklasse)
 - Binnen bij boeren (project 'T Peckske – Plattelandsklasse): 5 de leerjaren LO
 - Waterconservering – agrarisch stuwpeilbeheer (via Regionaal Landschap)
- o Inzake knelpunten zijn er volgende aanvullingen.
 - Wat met landbouwpatrimonium dat zijn landbouwfunctie verliest? Hergebruik?
 - De zonevreemde vertuining is nefast voor de professionele landbouw.
 - In Woensdrecht wordt een zonnepark gepland, weliswaar in het agrarisch gebied maar aan de overzijde van de A12.

Mobiliteit

- o Sterkte: We beschikken over 5 treinstations die ingeschakeld kunnen worden en van waaruit verschillende routes kunnen vertrekken.
- o Zwakte: Het spoorwegennetwerk is nog niet uitgespeeld. Dit zou nochtans ook kansen voor de gemeentes zelf bieden. NMBS is een cruciale partner hierbij.
- o Kansen: Trage wegen uitbouwen als recreatieve netwerken.
- o Kansen: Wandelpaden een naam geven, zoals ze dat nu al in Nederland doen. Deze kunnen gekoppeld worden aan de stations.
- o Bedreiging: verkeersveiligheid in het landbouwgebied. Wanneer recreatieve routes samenlopen met wegen waarop veel tractoren en andere landbouwvoertuigen rijden is dat een aandachtspunt.

Naamsbekendheid

- o Zwakte: Is de benaming 'Kalmthoutse Heide' wel representatief voor heel het Nationaal Park?
 - o Het Grenspark en dus ook het Nationaal Park zijn grensoverschrijdend en het Nationaal Park zal groter zijn dan het Grenspark. Eerst willen we nu prioriteit geven aan het ontwerpen van een gedragen masterplan vanuit een bottom up verhaal in de hoop de kandidatuur van Nationaal Park binnen te halen. De discussie over naamgeving is een branding-verhaal dat later nog kan opgepakt worden.

Grensoverschrijdende aspect

- o Het masterplan zal op hoofdlijnen over de grens heen kijken maar in zijn uitwerking voor de kandidatuurstelling voor Vlaanderen meer in detail gaan op het Vlaamse grondgebied
- o Kansen: Grensoverschrijdend liggen er veel kansen inzake recreatie, oplossingen voor waterberging, bebossingsstrategie, faunapassages,...

- o Zwakte: vandaag is het grensoverschrijdende aspect onbekend
- o Bedreiging: Is er geen ander identiteitsgevoel tussen de Kalmthoutse heide en de Brabantse Wal?

Erfgoed

- o Sterktes: Militair erfgoed is een sterk grensoverschrijdende troef om uit te spelen (Mastenbos, fort de Roovere, Fort Lillo, Ertbrand, ...)
 - Kansen: Bij de troef 'landschappelijk erfgoed' moet zeker ook gekeken worden naar waardevolle boerderijen en schuren, naar cultuurlandschappen en relictten.

Natuur

- o Bedreiging: Wat met stikstofuitstoot in de haven versus deze van de landbouw?
- o Bedreiging: Er wordt momenteel een afsluiting gebouwd rond het Groot Schietveld. Wordt hierbij rekening gehouden met faunapassages?
- o Sterkte: De belangrijkste troef van de militaire schietvelden ligt bij de natuur
- o Bedreiging: Klimaatverandering. Hoe kan een Nationaal Park bijdragen tot een klimaatbewust beleid en acties?
- o Sterkte: Heidegebied zeer waardevol.
- o Kansen: Kan eventuele boscompensatie grensoverschrijdend?

Acties

- o Samenwerking landbouw en landschap
 - o Vanuit de bestaande initiatieven vertrekken
 - o Stap voor stap vertrouwen winnen en ook duidelijk maken waar een 'win' voor landbouw in het verhaal van het Nationaal Park kan zitten. Daarom moeten we breder kijken dan het Nationaal Park in strikte zin.
- o Waarom geen groep ambassadeurs creëren?
- o Een betere samenwerking is nodig met De Lijn en de NMBS. Kunnen zij betrokken worden?
- o Ook een interessante partner is het bisdom (met vele eigendommen)
- o Samenwerking landbouwers en toerisme; regelgeving staat soms in de weg. Doordat het project mee begeleid wordt vanuit Toerisme Vlaanderen dient zich hier zeker een kans aan.
- o Zorgt het grensoverschrijdende voor meer daadkracht en voor meer financiële middelen?
 - o Deze vragen maken deel uit van het lopende proces.
 - o Ook te bekijken in het kader van een nieuw 'governance'-model dat aan het Nationaal Park wordt gekoppeld (nog uit te werken naast de masterplanopdracht).

Toerisme

Een vijftiental deelnemers met interesse in de toeristische sector van Nederland en België, namen deel aan de werkbank. Er kwamen enkele grote bezorgdheden naar voor, zoals de versnippering van het toeristische beleid, de ongeleide bezoekersstromen die voor overlast (kunnen) zorgen en de onbekendheid van de uitgestrekte natuurgebieden en toeristische mogelijkheden rondom de Kalmthoutse Heide. Er liggen heel wat kansen voor het rapen.

Hieronder sommen we de plus- en minpunten op, samen met de bedreigingen en kansen. Ook de voorstellen voor acties op korte, middellange en lange termijn werden besproken, samen met de mogelijke partners om mee samen te werken.

SWOT-analyse

Grootse stilte

- Kansen: het speerpunt van het NP, de driesterren-stilte, kan op verschillende fronten uitgewerkt worden, denk aan stilte-logies, al dan niet gegidste stilte-wandelingen, workshops, gezondheidsprojecten enzovoort.
- Bedreiging: een overvloed aan toeristen bedreigt de stilte. Om onrust en ecologische schade te vermijden is coördinatie van logies & attracties nodig. Zo kunnen rust & natuur bewaard worden.

Weids landschap & unieke natuur

- Kansen: de herkenbare heidevlakte biedt eindeloze vergezichten. Het fotogenieke landschap is een inspiratiebron voor allerlei kunstenaars. Maar het Nationaal Park is méér dan alleen de Kalmthoutse heide. Met zijn omliggende bossen en wateroppervlaktes biedt het een mooie landschappelijke en biologische diversiteit. Het is een ideaal natuurgebied voor het ontwikkelen van duurzaam toerisme (wandelen, fietsen, tot rust komen, ...)
- Bedreiging: een focus op de Kalmthoutse Heide, die sowieso al heel bekend is, lokt veel bezoekers naar één gemeente. De naam werkt vrij beperkend.
- Tip: het label UNESCO Geopark is in aanvraag.

Bezoekersmanagement

- Zwakte: een sterk bezoekersmanagement ontbreekt. Bovendien is er bijna geen toeristische samenwerking tussen België & Nederland. Het aanbod en de toegangspoorten zijn weinig bekend. Wat ligt over de grens B/NL?
- Kansen: Het Nationaal Park is een uitgestrekt en grensoverschrijdend natuurgebied. Het strekt zich uit over twee landen en meerdere gemeenten. De toeristen komen dus potentieel van twee kanten. De onthaalpoorten kunnen worden ontwikkeld met elk een eigen karakter en aantrekking van een bepaalde doelgroep. Op die manier worden meteen ook de bezoekersstromen verspreid over het NP. Een must vóór het opstellen van een masterplan Toerisme is een doelgroepenbepaling.
- Opmerking: het huidige Grenspark-team heeft al veel verwezenlijkt maar is erg klein, om zoveel werk te verzetten.

Militair erfgoed

- Kansen: het waardevolle militair erfgoed aan weerszijden van de grens, o.a. de Zuidwaterlinie en Antitankgracht maar ook diverse musea, vertelt veel historische verhalen. Die kunnen verbonden worden tot één sterk verhaal, met een aantrekkelijke rode draad. Vandaag is dat militair erfgoed nog te versnipperd en te onbekend.
- Bedreiging: tegenstrijdige belangen en versnippering van de informatie kunnen een samenwerking in de weg staan.

Omliggende gemeenten en landschap (horeca & attracties)

- Kansen: in het Nationaal Park liggen nog veel 'onontdekte' dorpen & wijken, met veel horeca-mogelijkheden en attracties. Het beperkte landelijk aanbod zoals kastelen en boerderijen kan uitgebreid worden. Zo bestaan kampeerboerderijen in België nog niet, omdat de wet dit niet toelaat. Er zijn weinig logeermogelijkheden.

Recreatie & attracties in kaart brengen

- Kansen: diverse attracties en vormen van recreatie bestaan al, maar het aanbod is weinig bekend. Daarin liggen veel kansen. Het in kaart brengen van het aanbod is een must.
- Bedreiging: de recreatie moet in lijn liggen met de draagkracht van de natuur.

Logeermogelijkheden

- Zwaktes: de logeeradressen zijn weinig bekend. Ook de diverse toeristische diensten kennen elkaars logeermogelijkheden niet.
- Kansen: Een overzicht van alle logeeradressen is een eerste stap. De aanbieders kunnen hun aanbod beter afstemmen op de thema's van het Nationaal Park. Marketing als regio voor meerdaags toerisme.

Toeristische routes

- Zwaktes: er zijn ruime netwerken van wandel- en fietsroutes maar die sluiten niet op elkaar aan. In het Grenspark zijn routes bewegwijzerd met dierfiguren, in de omgeving met cijfers van knooppunten. Er is vraag naar extra MTB-routes/netwerk en veilige ruitersporen. De diverse natuurgebieden zijn nog te versnipperd en niet verbonden, of bezoekers kennen de verbindsporen niet.
- Kansen: routenetwerken leiden diverse types bezoekers in goede banen, over de natuurverbindingen naar diverse gebieden. Met een goede bewegwijzering vinden bezoekers de weg zodat ze van ene deel naar andere deel kunnen wandelen/fietsen/paardrijden. Langeafstandsroutes kunnen de natuurgebieden verbinden.

Steden en internationale uitstraling

- Kansen: steden zoals Antwerpen (550.000 inwoners), Breda (180.000 inwoners) en Bergen op Zoom (70.000 inwoners) liggen binnen 30 minuten afstand. De term 'Nationaal Park' is internationaal bekend. Met een juiste begeleiding vinden ook internationale toeristen de weg (combinatie stad + natuur) zonder overlast te bezorgen.

Communicatie van sterk merk

- Zwaktes: niet alle partners communiceren op dezelfde manier en met dezelfde inhoud. Ook tussen de Vlaamse gemeentes onderling is de toeristische info en de marketingcommunicatie erg versnipperd. Er is niet voldoende kennis van elkaars sterke punten. Bovendien is er weinig/geen communicatie naar de omwonenden toe.
- Kansen: met een sterke, gecoördineerde communicatie, onderdeel van een goed onderbouwd marketingplan, wordt een sterk merk in de markt gezet. Zo kan het Nationaal Park ook ondernemers aantrekken om het toeristisch-recreatief aanbod verder te ontwikkelen. Bepaalde thema's kunnen verbinden zoals de turfroute, thema erfgoed, thema landgoederen of thema water met bijvoorbeeld een vliegvisgebied en viskajak.

Wetgeving en beleid

- Zwaktes: de regelgeving is verschillend in B en NL. Zo is 'kamperen bij de boer' toegestaan in Nederland, maar niet in Vlaanderen. De verschillende besturen (van landen en gemeentes) missen inclusie, visie en doelstellingen in functie van het NP. Politici zien de voordelen niet op lange termijn. Houden de huidige meerjarenplannen en omgevingsanalyses voor volgende legislatuur al rekening met het NP? Welke gemeente heeft wel een focus op het NP?

Educatie en gidsenwerking

- Sterkte: De Vroente als onthaal- en educatief centrum + samenwerking partners op educatie BE /NL; Markiezenhof als educatief centrum voor erfgoed.
- Kansen: breder trekken op thema's natuur & erfgoed.

Nog enkele opmerkingen uit de werkbank:

- Het 'denken vanuit natuur als macht' ontbreekt bij ondernemers.
- Durven van 0 (nul) te beginnen.
- Vandaag is er veel 'hokjes denken'.
- Het probleem van stikstof.
- Parkeeroverlast.
- NP = bedreiging voor de landbouw.
- Bedreiging van de rust voor de omwonenden.

ACTIES

KORTE TERMIJN

Actie: gedragen marketingstrategie ontwikkelen + opstarten

- Ook communicatie coördineren (als onderdeel van het marketingplan).
- Communicatie naar de omwonenden over de situatie nu en in de toekomst.
- B2b-platform om elkaar op de hoogte te houden en te informeren over nieuwigheden of ervaringen uit te wisselen.
- Merknaam NP bedenken (want Kalmthoutse Heide lijkt geografisch EN landschappelijk te beperkt, hoewel de Kalmthoutse Heide wel een sterke basis is voor het NP).
- Successen delen van afgelopen jaren van Grenspark.

Actie: oplijsten volledig toeristisch-recreatief aanbod (model Toerisme Vlaanderen; zelfde definities)

- Inventarisatie vraag en aanbod logies; om rust & natuur te bewaren en massatoerisme te beperken/behapbaar te houden zal er afstemming en prioritering nodig zijn (zoning/levels luxe- extensiviteit)
- Inventarisatie natuurgebieden & mogelijkheden tot (zachte) recreatie (draagkracht)

- Inventarisatie attracties
- Inventarisatie van de huidige en geplande activiteiten.

Actie: opmaak onthaalplan

- Met een poortenplan om te zorgen voor bezoekersspreiding (oplossing voor het ontbrekende bezoekersmanagement) i.s.m. extern bureau.
- Digitaal onthaal doortrekken naar alle actoren – iedere partner doet mee aan de bestemmingspromotie en zet in op inspireren, informeren en verkopen (en ontzorgen/verwelkomen).

Actie: bestuur inspireren & informeren (field trip)

- Advies voor de verschillende omgevingsanalyses van **alle gemeenten** als basis voor de volgende legislatuur (moet NU gebeuren want de plannen voor na 2024 worden nu opgesteld); om inclusie te krijgen in NP-project (= tijd & middelen)
- Opstarten sterke lobby om dossier kracht bij te zetten; onder andere Scheldeland is al sterk aan het lobbyen bij Antwerpen en andere omliggende steden.
- Stad Antwerpen betrekken.

Actie: zelfde definities in B en NL

- Voor natuurkern, ZNO, ZOL en onthaalzones in beiden landen!

Actie: merk Kalmthoutse heide verkopen en trendy maken

- Kalmthoutse heide is een sterk merk, waaronder alle partners verenigd kunnen worden. Het merk meer visueel maken en de communicatie verbeteren naar partners en toeristen. Wie of wat is het NP?
- Maandelijks update NP voor alle betrokkenen
- Met steun en hulp van toerisme Vlaanderen ondernemers aantrekken die inspelen op trends en het aanbod verruimen.

MIDDELLANGE TERMIJN

Actie: communicatie

- Coördineren
- Kleinere lokale overleggroepen t.b.v. deelgebieden om een groot plan te maken en realiseren. Met andere woorden, sterkte-zwakke analyses laten maken in/door lokale groepen, om op basis daarvan een groot plan te ontwerpen; dan worden zeker alle stakeholders gehoord.
- Een giga-teambuilding organiseren ter bevordering van ambassadeurschap.

Actie: routenetwerken optimaliseren

- Inventarisatie & in kaart brengen (korte termijn) en aanvullen (middellange termijn) van wandelnetwerk/wandelknooppunten.
- Missende verbindingen inventariseren en aanleggen i.f.v. de draagkracht.
- Instapplaatsen in kaart brengen.
- OOK: verdubbeling sportinventarisatie (MTB, lopen, golf, ruiters, ...)
- GR = wandelknooppunten + fietsknooppunten maximaal door Nationaal Park leiden

Actie: eerst inventariseren, dan ontwikkelen

1. Eerst afstemmen van wat er al is op gebied van educatie en duurzame recreatie
2. Dan op basis van missie/visie doelstelling Grenspark/Nationaal Park keuzes maken in o.a. **doelgroepen**, aanbod, spreiding, ...
3. Dan pas nieuwe zaken ontwikkelen.

Actie: militair erfgoed

- Digitaliseren van verhalen en kennis oud-militairen (kamp van Brasschaat en omgeving).
- Samenwerkingen met de verschillende heemkundige kringen om een databank rond militair erfgoed aan te maken.

Actie: een meer coherent geheel vormen in uitstraling, look & feel

- Een coherente visuele uitstraling waarin poorten meer in het oog springen, er een herkenbaar en sterke visuele identiteit kan worden gevormd.
- Verduidelijken van merk Grenspark naar partners, ...

Actie: sportrecreatie & MTB

- Meer uitdagende MTB-routes + meer paden weer toegankelijk maken voor mountainbikers en fietsers. (Hoe staat ANB hier tegenover voor deel NP in België?)

Actie: ontwikkelen meerdaagse themavakanties

- Met bestaande logies arrangementen uitwerken.
- Meerdaagse wandelvakantie.
- Inzetten op ruitertoerisme, komen logeren met je paard.

LANGE TERMIJN

Actie: Structureel communicatieoverleg

- Vanuit communicatie/promotie → structureel overleg met Grenspark/Diensten voor Toerisme/Vereniging voor Vreemdelingenverkeer (VVV's)
- Eenduidige communicatie ontwikkelen arrangementen + verkoop + kennisdeling.

Actie: samenwerking toerisme en anderen in hetzelfde gebied Nationaal Park

- Betere uitstraling om de toerist het gehele gebied te laten verkennen.

Actie: wetgeving verblijfsrecreatie

- Onder andere boerderij-campings.

SAMENWERKINGEN

Overheden

Gemeentebesturen
Provincies
Vlaamse overheid
Rijksdienst
...
...

Eigenaars

Overheden (ANB, ...)
Verenigingen
Privé (boeren,...)
...
...

Rand

Horeca (eten + drinken + logeren)
Boeren
Musea
Attracties
...
...

Experten

ANB, Staatsbosbeheer, natuurmonumenten
De Vroente
Natuurpunt
Toeristische diensten
Sport Vlaanderen
Gemeentelijke adviesraden
Natuur- en toeristische gidsen
Stichting Grenspark Trail builders (mountainbike-vereniging)
MTB-federatie
Gastheren
De Markizaat (educatie)
...
...

Bezoekers

Wandelclubs
Wielersclubs
Fietzersbond
Ruitersfederatie
MTB-federatie
Recreanten
...

AFSLUITEN PLENAIR: CONCLUSIES & BLIK VOORUIT

Een Nationaal Park is een lokaal en regionaal (in dit geval ook grensoverschrijdend) samenwerkingsverband. We bepalen m.a.w. zelf ons ambitieniveau, uiteraard binnen de criteria die door de Vlaamse regering naar voor zijn geschoven. De eerste werkbank van de masterplanfase van Grenspark Kalmthoutse Heide naar een Nationaal Park kon op heel wat belangstelling rekenen. Er waren een 50-tal deelnemers aanwezig, uit verschillende sectoren en administraties en dit over de landsgrenzen heen. Het werd duidelijk dat er heel wat ambities zijn.

Zo biedt een masterplan voor het Nationaal Park ons de kans om de ruimtelijke visie over het groot geheel af te stemmen. Hiertoe trachten we begrip tussen sectoren te verbeteren en ondersteuning te bieden aan partners. Deze ruimtelijke visie stelt ons daarenboven ook in staat het klimaatbeleid op grotere schaal af te stemmen, draagt het bij aan de kwaliteit van de leefomgeving en levert het bezoekers een kwalitatief hoogwaardige en betekenisvolle beleving op, passend bij de identiteit van het gebied. Op deze manier ontstaat er een synergie tussen natuur, landbouw, recreatie en toerisme, waarbij de lokale gemeenschap en economie ondersteund worden. Het masterplan heeft een hefboomfunctie.

Er kwamen echter ook enkele grote bezorgdheden aan bod, voornamelijk gebaseerd op onduidelijkheid over de rol van de landbouw in het gebied. Dit is deels te wijten aan de foute of misleidende informatie die in de loop van het proces verspreid is en door het hanteren van onduidelijke begrippen zoals 'Zone voor Omliggend Landschap' (ZOL), maar ook door een gebrek aan juridische zekerheid en verankering. We zetten verder in op heldere en transparante communicatie rond het project. We hopen echter dat deze werkbank een eerste stap kon zijn in het ophelderen van enkele vragen en het opbouwen van vertrouwen. Het is belangrijk dat de landbouwsector achter dit verhaal staat. Dit kan pas gebeuren als zij ook de meerwaarde van dit project inzien. Tijdens de werksessies kwamen er heel wat verschillende voorbeelden voor deze meerwaardecreatie aan bod.

Meerwaarde zien we zeker en vast in het uitgestrekte en grensoverschrijdende natuurgebied. Van dit gebied zijn er reeds een groot aandeel domeinen in natuurbeheer en een groot deel in openbare eigendom. Dit landschap biedt een unieke kans om, dicht bij het stedelijke leven, te ontsnappen aan de drukte. Vandaag is het gebied al erkend als stiltegebied, dit heeft nog meer potentieel om hiermee aan de slag te gaan. Ook het militair erfgoed biedt kansen voor toerisme. Andere kansen die we zeker moeten grijpen zijn de Antitankgracht als verbindend element en het implementeren en activeren van de grondenbank. Deze twee laatste kansen bieden ook een antwoord op de vaakst benoemde zwakte, namelijk de versnippering van het gebied en de negatieve effecten op zowel natuur als toerisme die daaruit volgen.

Een belangrijk actiepunt dat verder bij de drie werktafels aan bod kwam, was de nood om verder te onderzoeken wat de identiteit van het gebied is en verder in te zetten op branding en informatiebundeling. Er liggen nog heel wat kansen om het gebied toeristisch steviger in de markt te zetten. Een duidelijke suggestie daarbij is het verder onderzoeken van de toegangspoorten en instapplaatsen. Deze kunnen de ongeleide bezoekersstromen die voor overlast (kunnen) zorgen mitigeren en de bekendheid vergroten van enkele onontdekte gebieden en toeristische mogelijkheden rondom de Kalmthoutse Heide. We willen echter steeds inzetten op kwaliteit boven kwantiteit.

Met al deze voorgenoemde bezorgdheden en kansen gaat het studie bureau de komende maanden aan de slag. Alle medewerkers van het Grenspark en voorzitter Martin Groffen bedanken jullie voor jullie bijdrage.

Wij kijken er naar uit om het masterplan tijdens de volgende werkbank verder met jullie vorm te geven, wij houden jullie op de hoogte.

Bedankt voor de boeiende samenwerking!

Verslag Werkbank 2

Datum vergadering	28/09/2022
Locatie	Hotel Dennenhof, Bredabaan 940, Brasschaat
Verslag opgemaakt door	Endeavour i.s.m. studieteam
Aanwezigen	Zie deelnemerslijst

INLEIDING

Welkom door Martin Groffen, voorzitter Grenspark Kalmthoutse Heide
Presentatie stand van zaken Landschapsdecreet door Daniël Josten, Vlaamse overheid ANB
Presentatie ontwerp visienota door Guy Vloebergh, ontwerper masterplan OMGEVING (op basis van een nota die vooraf aan de deelnemers werd bezorgd)
Uiteenzetting praktisch verloop van de werkbank door Toha De Brant, Endeavour

Disclaimer bij het verslag

Het verslag geeft een overzicht van de feedback die de deelnemers aan de verschillende werktafels hebben gegeven. Het zijn geen beslispunten. De feedback geeft input aan het ontwerpteam om het masterplan verder uit te werken en in ontwerpversie voor te leggen aan het coalitieteam.

VERSLAG WERKTAFELS LANDSCHAP EN ERFGOED

Strategische Doelstellingen

[SD 1: Verbinden van natuurkernen via impulsgebieden \(Zone voor Omgevend Landschap\) in functie van het verbeteren van de landschapsecologische samenhang](#)

De onduidelijkheid over de Zone voor Omgevend Landschap (ZOL), het koepeldecreet en de draagkracht van het gebied blijft groot. Om deze argwaan weg te nemen is er nood aan een duidelijke definitie en een heldere omschrijving. Er is ook bezorgdheid en verwarring over het begrip 'impulsgebied' waardoor het bedreigend overkomt voor sommige actoren. Wat landbouw betreft in deze gebieden, wordt er gezocht naar vrijwillige allianties, waarbij er gewerkt wordt rond verbinden en versterken en waar nodig de invulling wordt aangepast. Versterken van het landschap betekent hierbij vaak het in stand houden en/of behouden van wat er al is. Er wordt meer duidelijkheid gevraagd over de impact van voedselbossen voor de betrokken actoren binnen deze gebieden.

Inhoudelijk zijn er vragen over de haalbaarheid van de samenwerkingssuggesties zoals o.a landbouwverbreding. Het is belangrijk te onderzoeken voor welke actoren dit specifiek is weggelegd. Hierbij wordt gedacht aan hoefwinkels en nevenfuncties van landbouwbedrijven zoals plukweides, plukpercelen, zelfoogst-akkers, en voedselbossen.

Meer specifiek wordt er gevraagd te kijken naar de Bergeyckse Bossen binnen de perimeter van mogelijke impulsgebieden. De werkgroep gaf aan dat een impulsgebied hier minder gepast kan zijn. De E19 of het Kanaal Dessel Schoten vormen hier een barrière (en dus ook grens) van het Nationaal Park. Verder wordt er aangegeven dat de Klimaatgordel/De Nieuwe Rand (complex project) en de Gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen (GRUP Leidingstraat) zeker mee moeten bekeken worden bij de afbakening van dit project. Door deze verschillende stadsontwikkelingsplannen mee in de analyse te nemen, kan gezocht worden naar interactie via overleg.

Er wordt opgemerkt dat in de impulsgebieden ook heel wat meerwaarde zit, denk hierbij aan kleine landschapselementen of aan restgronden met ecologische waarde/potentieel. Er zou op deze kleinschaligheid meer gefocust kunnen worden. Deze kleine landschappelijke meerwaardes zouden landbouwers binnen het gebied kunnen inspireren om samen te kijken wat we kunnen valoriseren. Het voorbeeld van het gebied aan Kaartse Beek/ Kattekesberg in Brasschaat waar beweiding en bemesting wel kan blijven bestaan op gronden aangekocht door

ANB/gemeente en beheerovereenkomsten worden afgesloten wordt hierbij aangehaald. Een suggestie wordt gemaakt naar het Wolvenbos/Woonpark Kapellenbos ten noorden van de Antitankgracht als mogelijk impulsgebied. Zo wordt er ook verwezen naar de gemeente Schoten en meer specifiek het domein Vordenstein om op te nemen in het verhaal gelinkt aan Peerdsbos, Golf Brasschaat, Het Leeg – De Rietbeemden.

Volgens de groep mag nog meer geïnvesteerd worden in een goede uitwisseling met de betrokken actoren uit Nederland, zodat zij ook goed op de hoogte zijn van de behoeftes en plannen. Meer duidelijkheid over de afbakening van het toekomstige Nationaal Park is hier gewenst. Het studieteam geeft aan dat dit nog verder wordt geanalyseerd en besproken via bilateraal overleg. Er wordt hier een voorbeeld van samenwerking aangehaald met Regionaal Landschap De Voorkempen (RLDV) en de beheerscommissie Brechtse Heide.

SD 2: Meer verbondenheid zoeken tussen landbouw, natuur, water, erfgoed en bos via stapstenen en corridors

Volgens de aanwezigen is het belangrijk op zoek te gaan naar verbondenheid tussen de verschillende betrokken actoren en functies van het toekomstige Nationaal Park. Vrijwillig engagement moet hier centraal staan. Zo is waterrobuustheid iets dat voor iedereen een meerwaarde vormt en misschien ook via het thema landschap kan aangepakt worden. Ophouden van water in grachten (peilbeheer) kan zowel interessant zijn voor landbouw als voor natuur. Er wordt aangegeven dat de corridors niet altijd échte fysieke groene linten hoeven te zijn. Het zou hier ook kunnen gaan over subtielere verbindings-elementen en zelfs niet-fysieke linken.

Er wordt benadrukt dat immaterieel cultureel erfgoed ook heel waardevol is en eventueel een onderdeel zou kunnen uitmaken van de strategische doelstelling. Er wordt hier bijvoorbeeld gedacht aan ganzenrijgen, ambachten, matten en koordenmakers. Ook het agrarisch landschap is een deel van het erfgoedgegeven van de Noorderkempen. Kleine erfgoedaspecten kunnen zodoende ook meegenomen worden in het verhaal. Verder zijn ook landbouw en open ruimte erfgoed én bevatten deze heel wat kleine erfgoedelementen die een meerwaarde kunnen vormen voor het toekomstig Nationaal Park. Het is belangrijk om een goed zicht te krijgen op het bestaande immaterieel erfgoed en hoe dit verwerkt kan worden in de strategische doelstelling.

Wat betreft samenwerking gebeurt er al heel wat in/met het landschap door organisaties die er nu al mee bezig zijn. Het is positief dat we niet van nul moeten beginnen met het plan voor het Nationaal Park. Het is belangrijk dat het masterplan de bestaande samenwerkingen versterkt. Om dit te bereiken is het belangrijk om een goed zicht te krijgen op welke projecten er precies lopen bij de verschillende actoren die inspelen op landschap binnen de zone.

SD 3: Versterken van de landschappelijke kwaliteit door grotere verwevenheid tussen landbouw en natuur te realiseren (op vrijwillige basis)

Volgens de betrokkenen zit er overlap in strategische doelstelling 2 en 3. Er wordt voorgesteld om deze samen te voegen om zo de verbondenheid tussen de verschillende functies in het landschap te benadrukken. Zo kan bijvoorbeeld (duurzaam) beheer van het landschap een doelstelling zijn. Verder wordt aangegeven dat een doelstelling die minder generiek is en rekening houdt met de specifieke troeven van het gebied rond de Kalmthoutse Heide, een meerwaarde kan zijn. Denk aan turfgroeve, militaire elementen, stuifduinen in Kapellen, en waterrijke gebieden. In het algemeen lijkt het de deelnemers een goed idee om meer kleinschaligere voorbeelden vanuit landbouw aan te halen. Ook wordt de nadruk gelegd op de behoefte om vanuit landschap echt het verhaal te schrijven om zo de tegenstelling tussen natuur en landbouw te overbruggen.

SD 4: Ook nabijgelegen bebouwde omgevingen transformeren tot klimaatwijken

Het is belangrijk om hier verder te onderzoeken hoe dit in de praktijk moet gebeuren. Er wordt aangegeven dat woongebieden klimaatrobuust maken complex is, men moet vrijwillig kunnen deelnemen om dit te realiseren. Deze

wijken liggen niet in het Nationaal Park, maar kunnen wel onderdeel uitmaken van de Zone voor Omgevend Landschap waar er op zoek wordt gegaan naar duurzame samenwerkingsverbanden. Het is belangrijk bewoners van de nabijgelegen wijken te inspireren tot klimaatrobust wonen aan de hand van het toekomstige Nationaal Park.

Het is in dit kader essentieel dat de betrokken partijen goed begrijpen dat het masterplan géén vergunningsplan is: bij herbestemming van gronden zal nog steeds een ruimtelijke uitvoeringsplan of RUP (of ander planningsproces) moeten worden opgemaakt.

VERSLAG WERKTAFELS NATUUR

Strategische Doelstellingen

[SD1: Grensoverschrijdende topnatuur met roze toekomst](#)

Er wordt aangegeven dat het begrip topnatuur nog meer afbakening nodig heeft of meer specifiek moet worden omschreven. Op dit moment is het voor veel betrokkenen eerder een vaag begrip. Wel wordt er verwezen naar de Natura 2000 beleidsvisie in het gedeelte over Strategische Instandhoudingsdoelstellingen en Soortenbeschermingsprogramma's door het studieteam. Biodiversiteit zou nog meer benadrukt kunnen worden binnen deze definitie volgens enkele deelnemers. Er wordt gesuggereerd om meer koppelingen te maken tussen al de verschillende studies en projecten die nu volgens de betrokkenen apart lijken te lopen.

Volgens sommigen hebben we nog een lange weg te gaan om deze natuurwaarden te behalen. Er zou meer druk gelegd moeten worden op het halen van de habitatdoelstellingen. Door het studieteam wordt aangevuld dat de beheerplannen type 4 in vele bestaande gebieden nog in de maak zijn. Dit is het gevolg van de omzetting van de vroegere bosbeheerplannen en beheerplannen van natuurreservaten en bosreservaten naar een natuurbeheerplan.

Verder wordt er ingegaan op het Marum als belangrijk drinkwatergebied. Voor dit gebied zouden zeker ook doelen met behoud van de waterwinning moeten worden vooropgesteld. De impact van de grondwaterwinningen van Evides wordt in vraag gesteld door enkelen. Het studieteam laat weten dat hiervoor een ecohydrologische studie wordt opgestart die dit in kaart zal brengen. Er wordt aangehaald dat het belangrijk is om verdroging tegen te gaan. Indien dit niet gebeurt, dreigt topnatuur vanzelf te verdwijnen.

Ook bij het thema natuur wordt verwezen naar het belang van uitwisseling tussen land- en bosbouw. Er wordt aangehaald dat de samenwerking rond het Marum vandaag de dag complex is. Dit zou moeten worden onderzocht in het kader van het toekomstige Nationaal Park. Momenteel wordt er een initiatief georganiseerd door twee landbouwers rond het Marum om een rondleiding op hun bedrijf te voorzien (in kleine kring met ANB, RLDV en Natuurpunt). Het zou goed zijn moesten dergelijke initiatieven voor het uitwisselen van kennis tussen landbouwers en organisaties zoals ANB, Natuurpunt, ... gebiedsdekkend georganiseerd worden. Op die manier kunnen we van elkaar bijleren en de bedrijven leren kennen.

Wat Natura 2000 betreft wordt aangegeven dat dit anders is in Nederland dan België. In Nederland gebeurt dit door de provincie, in België door grondeigenaars. Het is belangrijk om dit verschil in beheer op elkaar af te stemmen.

Verder is het belangrijk om te kijken hoe we deze doelstelling haalbaar maken en wat ervoor nodig is om dit te bereiken. Monitoring en opvolging van beheer worden hier als essentieel aangehaald.

[SD2: Natuurgebied met karakter in samenhang en ondersteuning](#)

De omschrijving van deze doelstelling zou nog concreter moeten worden volgens de deelnemers. Er is onduidelijkheid over wat er wordt bedoeld met bijvoorbeeld het woord 'karakter'. Een mogelijkheid zou zijn dit aan te geven op een kaart.

Verder zijn er nog vragen wat betreft de militaire gebieden en de invloed van het gebruik ervan op de natuur (verstoring door lawaai). Vanuit het studieteam wordt aangegeven dat er op dit moment nog vergunningen lopen voor het gebruik van deze gebieden voor militaire oefeningen wat wordt meegenomen in het onderzoek voor het masterplan. Er wordt gewerkt aan een natuurbeheerplan waar er afspraken gemaakt worden over hoe dit in afstemming is/moet zijn met de aanwezige natuur.

Wat de Antitankgracht betreft wordt aangegeven dat meer robuustheid goed zou zijn voor de otter. Met betrekking tot samenhang wordt opgemerkt dat ontspinnering migratie met zich meebrengt van bijvoorbeeld everzwijnen. Er moet dus zeker een goed fauna- en schadebeheer worden toegepast. Knelpunten zoals barrières zo goed mogelijk wegwerken door bijvoorbeeld verlichting en een faunatunnel worden voorgesteld. De bosgordel van de Antitankgracht wordt als troef naar voren geschoven. De potentie van zonevreemde bossen zou meer aandacht kunnen krijgen volgens de deelnemers. Eerlijke compensatie voor grond blijft wel een uitdaging en daar moet zeker naar gestreefd worden.

Er wordt aangegeven dat het positief zou zijn als de samenwerking tussen de grootgrondeigenaren zich verder kan ontwikkelen in het kader van het toekomstige Nationaal Park. Vanuit het studieteam wordt er benadrukt dat dit uiteraard een vrije keuze blijft maar dat er wordt gehoopt dat zij hun schouders mee onder het verhaal van een Nationaal Park willen zetten.

De vraag wordt gesteld of er op dit moment ideeën worden uitgewisseld met andere Nationale Parken. Er wordt gerefereerd naar Grenspark Groot Saeftinghe waar ze werken rond natuurvriendelijke landbouw. Ook wordt er verwezen naar Nationaal Park Van Gogh in Nederland waar men de boeren motiveert om na te denken over andere teelten of samenwerkingen om naar andere verdelingsmodellen om te schakelen door coöperatieven te vormen. Volgens enkelen kan Natuurpunt voor dit toekomstig Nationaal Park een partner zijn; zij hebben hier al ervaring mee op Linkeroever.

[SD3: Integratie van Zones voor Natuurontwikkeling, mogelijk medegebruik binnen context natuurdoel](#)

Er is heel wat bezorgdheid over hoe recreatie druk kan zetten op de natuur binnen het gebied. Zo wordt er aangegeven dat het belangrijk is om de recreatie goed te organiseren rondom de natuur zodat de rust en kwaliteit ervan niet verdwijnt. Er wordt gedacht aan spreiding door bepaalde plekken juist wel en niet aantrekkelijk/toegankelijk te maken. Toekomstgericht denken wordt als essentieel naar voren gedragen. Hierbij wordt benadrukt dat de leefkwaliteit van zowel de natuur als de bevolking moet worden gerespecteerd. Zonering en maximaal aantal bezoekers aangeven en nagaan hoe dit niet overtroffen kan worden kan door goed beheer en bestuur.

Bij het inzetten op recreatie wordt aangegeven dat het misschien goed is eerst te kijken naar de doelstellingen voor natuur en dan na te gaan wat de doelsoorten zijn. Vervolgens kan dan nagegaan worden welke verstoring deze aankunnen. Een idee zou zijn dat bepaalde gebieden worden afgesloten om opvanggebieden te voorzien voor dieren om dan op andere plekken nieuwe recreatieve mogelijkheden te voorzien. Er moet goed bekeken worden hoeveel ruimte er effectief nog is voor bijkomende recreatie op basis van het gewenste aantal paden, soorten recreatie, en parkeerplaatsen.

Via het plaatsen van onthaalpoorten op strategische locaties wordt de druk op de natuurkernen geoptimaliseerd volgens sommigen. Er wordt aangegeven dat mensen elementen zoeken om te recreëren wat ook voorzien zou moeten worden op plaatsen die minder dicht bij de natuurkernen liggen. Hetzelfde geldt voor parking; beter niet in de buurt van de natuurkernen. Parking Zuid en Parking Noord in het Grenspark zouden eigenlijk best verplaatst worden naar buiten de natuurkernen volgens enkelen. Er wordt gesuggereerd dat plekken waar de recreatiedruk te groot is door tentoonstellingen, het bezoekerscentrum, parkeerplekken,... ergens anders zouden kunnen worden voorzien dan aan de Vroente. Op deze manier zou de recreatiedruk op de Vroente meer weggenomen kunnen worden. Er wordt benadrukt dat dit nodig is aangezien deze zo dicht bij zeer waardevolle natuur gelegen is.

Volgens de deelnemers is er op de Kalmthoutse Heide en het Klein Schietveld nu al te veel recreatie. Welke gebieden kunnen deze druk wegnemen? Er wordt gerefereerd naar Bergen op Zoom als voorbeeld van een zeer aantrekkelijke stad waar eventueel een poort gecreëerd kan worden. Ook in de stad zelf zou er meer kunnen worden ingezet op natuur. Begrenzing mag robuuster in Nederland. Er zijn nog andere gebieden bestemd voor natuur dan Natura2000 (Natuur netwerk Nederland). Deze natuurgebieden kunnen niet gelijkgeschakeld worden met Natura 2000, maar kunnen wel in het masterplan opgenomen worden.

Er wordt gesuggereerd om een aparte doelstelling te maken over de bescherming van de draagkracht van de natuur i.v.m. recreatie. Nu werken we enkel rond bestaande doelstellingen. Maar werken we niet beter aan andere doelstellingen naast deze bestaande/voor de hand liggende doelstellingen vragen sommigen zich af? Er wordt aangegeven dat het studieteam nu werkt met deze doelstellingen aan een visie voor het volledige gebied. Momenteel worden deze apart behandeld voor al deze gebieden. Dus hierdoor wordt de samenhang in het volledige gebied gecreëerd waardoor alle actoren rond eenzelfde visie werken.

Operationele Doelstellingen

OD 1: Klimaat en verdroging

Een operationele doelstelling die door de gesprekken naar boven kwam: inzetten op het capteren en het behouden van het water in het gebied. Er wordt aangegeven dat we dit kunnen doen door hemelwater- en droogteplannen van gemeenten op elkaar af te stemmen. Volgens anderen zou er een klimaatplan natuur moeten komen dat gemeente-overkoepelend werkt waardoor de gemeenten samen kunnen werken. Dit zou niet apart per gemeente opgemaakt mogen worden zodat elke gemeente apart te werk gaat zonder afstemming met de andere gemeentes. Wat verdroging betreft gaat het over het hydrologisch herstel van het systeem. Eenmaal dat dit hersteld is kunnen we gaan kijken naar wat er nodig is voor het klimaat om de schok verder op te vangen. Volgens enkele deelnemers is dit een bijzonder gebied waar hydrologisch herstel een prioriteit is.

OD 2: Gezamenlijk beheer

Beheer aan Belgische en Nederlandse kant: momenteel is er nog veel verschil tussen de beheersvormen aan beide kanten van de grens wat juist voor diversiteit zorgt en een verrijking kan zijn. Meer biodiversiteit bij meer verschillende beheersvormen is nodig. Bij samenwerking kunnen de grenzen van de beheereenheden wel afgestemd worden op het type natuur en niet op de landsgrenzen zoals nu het geval is.

Ook klinken er een aantal bezorgdheden vanuit de landbouw over het waterniveau en de omliggende gebieden rond de Antitankgracht. Dit moet verder worden onderzocht.

VERSLAG WERKTAFELS TOERISME & RECREATIE

Strategische Doelstellingen

SD 1 Recreatie en toerisme duurzamer maken

Zoals tijdens de werktafels van natuur kwam ook de bezorgdheid rond overrecreatie aan de werktafels toerisme en recreatie aan bod. Vragen betreffende beheer 'Hoe geleiden we de toeristen?' en 'Hoe vermijden we massatoerisme?' werden uitvoerig besproken. Breder inzetten op toerisme zou de duurzaamheid kunnen tegenwerken. Volgens de betrokkenen is het belangrijk bezoekers aan te trekken die de natuur respecteren met voeling voor de omgeving. Centraal in de gesprekken staat vooral het spreiden van toerisme- en recreatiedruk.

Betrokkenen geven aan dat de hoofdpoot De Vroente dé plek blijft naar de Kalmthoutse Heide en dat deze vandaag zwaar belast is. Dit is historisch zo gegroeid. Volgens de betrokkenen bestaat 3/4e van de recreanten uit mensen uit de omgeving. Er moet meer ingezet worden op spreiding zodat het bezoek verdeeld wordt. Communicatie tussen en naar andere poorten kan hierbij helpen. Er waren enkele bedenkingen bij de voorgestelde poorten. Zo is er twijfel over het aanleggen van 2 extra poorten aangezien de drukte en het huidige concurrerende karakter. Kunnen we de druk spreiden door betere faciliteiten aan te bieden aan alle verschillende toegangspoorten? Er is daarbij volgens sommigen nood aan een inventarisering van de attracties die al bestaan. Er wordt benadrukt dat een toegangspoort een budget en investering nodig heeft wat verder onderzoek vraagt. Toch wordt het voordeel van meerdere poorten ook ingezien in verband met spreiding door de groep. Verder worden de karakters van de poorten in vraag gesteld door de deelnemers. Er wordt opgemerkt dat de Vroente is opgenomen als stiltepoort, maar vanuit de Vroente is stilte maar een klein facet van wat er allemaal aan de Vroente gebeurt. Daarnaast is er ook de drukke steenweg die de

stille verstoord. Het voelt volgens sommigen meer aan als een 'belevingspoort'. Het gebied typeert het landschap, niet per se de stilte. Er wordt gedacht aan bijvoorbeeld 'Zandpoort' met een ankerpunt in het landschapsverhaal.

Er wordt aangegeven dat er goed moet nagedacht worden over zachte en harde recreatie. De groep is het erover eens dat er geen harde recreatie gewenst is om te voorkomen dat er te veel gewicht op het gebied wordt gelegd. Duidelijk onderscheidt maken tussen het type activiteiten van zachte recreatie is ook gewenst. Denk aan fietsen, paardrijden, wandelen, ... Het belang van zonering op basis van unieke eigenschappen in het landschap is hier essentieel.

Wat de keuze van de locatie van bepaalde poorten betreft, wordt toegankelijkheid vaak als beslissend element aangehaald. Zo wordt er benadrukt dat duurzaamheid ook gaat over toegankelijkheid voor bepaalde groepen die op dit moment drempels ondervinden. Het aanbieden van rolstoelen wordt door veel mensen gewaardeerd. Dit idee zou ook breder bekend gemaakt kunnen worden. Als Nationaal Park zou het bij alle poorten aangeboden moeten kunnen worden wat een grote meerwaarde geeft aan het gebied. Deze bezoekers komen ook terug. Ook in hotels zou dit aangeboden kunnen worden. Dit komt ook neer op inclusiviteit: op elke plek iets kunnen beleven voor iedereen zonder dat elke plek voor iedereen moet zijn. Zo wordt er gerefereerd naar Perron Noord (Brasschaat) als inspiratiebron. Verder wordt er aangegeven dat het gebied toegankelijk maken als zwemgebied ook een wens is van onderuit. 'Het park is een instrument, het gaat verder dan 'verbieden' en 'beschermen'', wordt er gezegd.

Een termijn van 20 jaar biedt mogelijkheden om via een andere strategie de verschillende poorten in de verf te zetten. De poorten moeten iets extra te bieden hebben om spreiding te kunnen waarmaken. Er worden suggesties gedaan om van de andere poorten ook echte belevingsplekken te maken: zoals Ravenhof voor cultuurhistorie, de Vroente voor heide (topnatuur) en Hemelrijk rond het karrenmuseum/ ambachten. Er wordt door sommige betrokkenen dieper ingegaan op de specifieke eigenheid van het gebied die verwerkt kan worden in de poorten zoals de 'Heidepoort'. Ravenhof zou bijvoorbeeld de 'Kasteelpoort' kunnen zijn. In het algemeen is de groep het erover eens dat de nieuwe poorten veel meer kunnen inzetten op 'beleving'. Enkele ideeën die hier nog uit voortvloeien: ondernemers en bedrijven betrekken, inzetten op events, meerdaagse fietslussen aanbieden, ... er wordt ook gerefereerd naar 'sleutels' zoals in Nederland (Volksabdij, Natuurpoort, ...) De link met de Nederlandse poorten mag hier niet vergeten worden.

Duurzaamheid wordt vooral aan de spreiding van de bezoekers gelinkt. Dit moet volgens de betrokkenen gebeuren via mobiliteitsverbindingen waaronder een verbeterd openbaar vervoer. Ook (duurzame) horeca kan helpen bij het spreiden van toerisme (meer lokaalgericht, aandacht voor streekproducten). Er zijn in de Kalmthoutse Heide ook al veel zaken aanwezig die aantrekkelijk zijn voor bezoekers. Bijvoorbeeld de talrijke Kleine Landschapselementen (vaak gelinkt met landbouw) in het open landschap: dit zorgt al voor veel beleving en is al een reden voor mensen om de plaats te bezoeken. Samenwerkingen met horeca en ondernemingen kunnen ervoor zorgen dat basistoeristen gewoon een leuke middag rond een poort kunnen beleven zonder dat ze echt de natuur bezoeken en belasten, geeft iemand aan. Het is ook belangrijk te kijken hoe het Nationaal Park beleefd kan worden zonder dat je er middenin moet staan. Digitale trends met QR codes kunnen hier een oplossing toe bieden maar kunnen ook haaks staan op de thema's stilte, retraite, ...

Het militair erfgoed biedt kansen voor toerisme volgens enkele deelnemers. De meeste landschapskenmerken hebben een militaire link waardoor er veel bewaard zijn. Dit zou een plek kunnen krijgen in het verhaal van het toekomstige Nationaal Park. Er kunnen op basis van militair erfgoed ook linken gelegd worden met de Nederlandse zijde. Er worden suggesties gedaan tot intensievere samenwerkingen, met o.a. de Noordertuin en de Brabantse Wal. Niet alleen de aanwezige militaire geschiedenis wordt aangehaald als springplank maar ook de geologische geschiedenis zoals het internationaal gebied Geopark Unesco. Denk hierbij aan de vorm van de Schelde, de Brabantse Wal, en stuifzandduinen.

[SD 2 Meerwaarde creëren voor gemeentes, omwonenden en lokale ondernemers](#)

Toerisme wordt in eerste instantie niet als een meerwaarde bekeken maar als een bedreiging voor lokale bewoners: veel omwonenden beschouwen het park als iets 'van hen'. Een teveel aan toeristen kan ervoor zorgen dat mensen zich niet meer thuis voelen in hun eigen leefomgeving. Ze zijn bang om dit te verliezen met het project van het Nationaal Park. Er heerst bezorgdheid over de bezoekerspieken en er wordt daarom gesuggereerd om te zorgen dat de dalen drukker worden zodat er meer spreiding ontstaat. Zo zijn er ook suggesties om accommodatie aangepast te maken aan het laagseizoen en minder populaire momenten.

Toerisme kan wel een meerwaarde betekenen voor de landbouw door bij te dragen aan de sensibilisatie van mensen, zodat het respect voor de lokale landbouwers kan groeien. Er wordt gerefereerd aan streekproducten, iets dat in

Nederland heel levend is maar in Vlaanderen nog een boost mag krijgen. Er wordt wel aangegeven dat je als landbouwer maar een bepaald bedrag uit een bijverdienste mag halen; dit moet verder worden onderzocht.

Er heerst onduidelijkheid over de gewenste bezoekers: willen we meer mensen, of willen we doordachte bezoekers? We willen 'iedereen' aantrekken, maar niet iedereen overal, geven sommigen aan. Er wordt opgemerkt dat er momenteel doelgroepen zijn waarvoor er niet de juiste accommodatie is. Voor mensen met kinderen, honden en paarden zijn er bijvoorbeeld te weinig verblijfmogelijkheden. Ook hierop moet ingezet worden als we deze groepen willen aantrekken, geven deelnemers aan.

Wat betreft recreieroutes is het aanbod van wandel- en fietsroute al groot volgens enkele deelnemers. Dit wordt als positief beschouwd. Er wordt aangegeven dat de wandelroutes ervoor zorgen dat de recreatie geconcentreerd is. Er zijn wel enkele knelpunten (o.a. op landbouwwegen) op dit moment. Zo komt de tractor wel eens in de heide: de politie belet dit en maakt regels. Het is voor de landbouw een uitdaging om op welbepaalde plaatsen samen te bestaan met de toeristische ontwikkelingen. Daarnaast zijn er ook specifieke routes (MTB, ruiters, ...) langs wegen die vaak gebruikt worden door meerdere gebruikers. Volgens sommigen is het toch beter om ze onderling te scheiden zonder een overaanbod van paden te creëren. Volgens enkelen is er onvrede over het aanbod voor ruiters. Er zou best onderzocht worden of er voldoende ruiterroutes in het gebied rond de Kalmthoutse Heide zijn en of die in kaart gebracht kunnen worden. Er wordt gedacht aan een ruitervignet.

Voor lokale ondernemers wordt gesuggereerd dat er een shift gemaakt kan worden naar dagrecreatie en er ingezet kan worden op verblijfstoerisme. Volgens enkele deelnemers kan een Nationaal Park de kans bieden om op meerdaagse uitstap te gaan waarbij verschillende gemeenten worden bezocht. Er liggen kansen in het aanbieden van alternatieve logies zoals mini campings. Er wordt benadrukt dat het niet enkel gaat over toeristische ondernemers, maar ook over andere ondernemers die al in de buurt gevestigd zijn en baat kunnen hebben bij het park. De bakker opent bijvoorbeeld tijdens het hoogseizoen omdat er veel jeugdbewegingen in de buurt dan op kamp zijn, geeft iemand aan.

We moeten ook denken aan internationale toeristen en een manier vinden om hen te overtuigen tot verblijfstoerisme. Vanuit de Duitse markt is er op dit moment wel interesse in het Grenspark, wordt aangegeven. In Frankrijk is micro-toerisme populair: klimmen in bomen, beleven, ... Voor tijdelijke overnachtingen worden druppeltenten in Wuustwezel als voorbeeld aangehaald. Bestaande initiatieven zouden verbreed kunnen worden zoals de Bielebale vzw die overnachting voor mensen met een beperking organiseren. Om het aanbod te verbreden is het belangrijk om een goed zicht te krijgen op wat er al bestaat. Groepsverblijven voor jeugdgroepen zijn bijvoorbeeld ook belangrijk, vinden enkele deelnemers. De link met steden versterken en meer grensoverschrijdende samenwerkingen bewerkstelligen wordt benadrukt. Voorbeelden voor mogelijke samenwerkingen vanuit dit perspectief zijn: Hoogerheide is Kalmthout dichterbij dan Breda en zo profileert Woensdrecht zich ook als dorp in de buurt van Antwerpen. Verder wordt aangegeven dat we de toeristische link met steden nog kunnen versterken en de bestaande logies meer en beter in de kijker kunnen zetten.

Wat samenwerking betreft, geven enkele deelnemers aan dat het belangrijk is dat mensen voeling hebben met het park en het als van hen te beschouwen. Samenwerking met lokale bewoners, ondernemers, landbouw, horeca kan dit alleen maar ten goede komen, wordt er benadrukt. Een landbouwer kan ook een gastheer zijn, geeft iemand aan. Een probleem zou hier echter zijn dat je oude boerderijen geen andere invullingen mag geven. Dit kan worden onderzocht. Het is volgens sommigen belangrijk om dit gastheerschap verder uit te werken en de mogelijkheden/hiaten te onderzoeken. Er wordt aangegeven dat het Nederlandse systeem veel flexibeler is wat betreft het combineren van verschillende types inkomens (dit kan worden onderzocht voor België).

De deelnemers geven aan dat we op zoek moeten gaan naar de intrinsieke belangen van de bezoekers om beter in te zetten op marketing. Meerdere toeristische attracties kunnen ook gepromoot worden in het Nationaal Park; denk hier aan het Arboretum, Ravenhof, ... en ook deze over de grens. Er wordt opgemerkt dat aanwezigheid wijst op gedragenheid, we moeten niet van nul beginnen. Wat betreft de formulering van de doelstelling, wordt nog meegegeven dat de meerwaarde ook gecreëerd moet worden voor de natuur zelf, dat mogen we echt niet vergeten.

[SD 3 Duurzaam toerisme linken aan mobiliteit](#)

Volgens de deelnemers moet het woord duurzaamheid meer gedefinieerd worden. Wat willen we bereiken? Meer mensen uit de buurt? De 'duurzame toerist'? De internationale toerist? Op welke manier? Er zou meer met ondernemers, horeca en gemeenten kunnen worden samengewerkt opdat bezoekers zich op een duurzame manier kunnen verplaatsen. Er wordt aangegeven dat mensen met kinderen en honden vaak met de auto komen. Er is op dit moment volgens sommigen al overbelasting op parkings aan de poorten, voornamelijk aan de Vroente. De poorten

zijn niet allemaal toegankelijk met het openbaar vervoer, wat een werkpunt is. Het succes van De Vroente zou ook toegeschreven kunnen worden aan de gratis parkeerfaciliteit.

Er wordt benadrukt door de groep dat we op zoek moeten gaan naar alternatieve vervoersmodi. Er kan meer worden ingezet op duurzame mobiliteit, zoals deelfietsen en openbaar vervoer. Een *hop on hop off* bus wordt gesuggereerd als optie om mensen die de verschillende poorten willen bezoeken van de ene naar de andere poort te brengen. Volgens enkelen kan dit één van de oplossingen zijn voor het parkeerprobleem en kan het ook werken bij de lokale bevolking. Er zou ook nog meer kunnen worden ingezet op treinverbindingen; een gouden troef die niet genoeg wordt uitgespeeld volgens sommigen. Als we meer op de stations gaan focussen wordt de echte recreatiedruk verlegd, geven enkelen aan. Het traject van het station tot aan de heide kan ook een beleving zijn. Er zouden alternatieve manieren kunnen worden bedacht vanaf de treinstations tot aan de toegangspoorten. Mensen die met het openbaar vervoer komen, zouden kunnen worden beloond vanaf het moment dat ze uitstappen.

Er wordt aangegeven dat wat mobiliteit betreft, het aanbod van fiets-, wandel-, en ruitersporen herbekeken zou moeten worden. Er liggen nog veel kansen bij het fietstoerisme. Fietspaden promoten en aan elkaar verbinden zou daarom een goede piste zijn, geeft iemand aan. Verder kunnen we ook denken aan een meerdaagse fietslus of paardenroute, gekoppeld aan logies en stallen.

VERSLAG WERKTAFELS EDUCATIE

Educatie, als thema van het masterplan, werd voor de eerste keer besproken tijdens deze werkbank. Op basis van een aantal startvragen volgde een kort groeps gesprek. Punten zoals conflicterende zaken, kansen, opportuniteiten tot samenwerken en het verder afstemmen van bepaalde suggesties kwamen aan bod. Het belang van samen te werken met een verscheidenheid aan partners kwam meermaals terug. Wat het uitbreiden van wetenschappelijk onderzoek betreft is de huidige situatie volgens de meeste deelnemers al goed. Er werd dan ook gekozen hier niet dieper op in te gaan. Hieronder is een weergave te vinden van de ideeën die per vraag werden verzameld.

1. Wat zijn de belangrijkste doelgroepen voor educatie in het grenspark?

In het algemeen worden de volgende doelgroepen als belangrijkste aangegeven door de groep: bewoners, omwonenden, bezoekers/toeristen, en recreanten. Er wordt aangegeven dat er nog meer onderzoek moet gebeuren betreffende de waarde van het gebied per doelgroep. De algemene kenmerken van het doelpubliek worden door de deelnemers omschreven als mensen van alle leeftijden, uit binnen- en buitenland, en bezoekers uit stedelijke gebieden. De Kalmthoutse Heide als 'de tuin van 't stad' werd benadrukt in het kader van het zoeken naar de juiste doelgroepen. Nieuwe verbindingen met specifieke doelgroepen zoals mensen uit de zorg. Denk hier aan patiënten, en mensen die revalideren van ziekte. Verder zijn er ook mogelijkheden tot samenwerking met kansengroepen uit stedelijke omgevingen zoals bijvoorbeeld met nieuwkomers.

Verenigingen, ondernemers en jeugdbewegingen uit de omgeving worden aangehaald als doelgroepen die betrokken zouden kunnen worden bij het beheer van het gebied. Verder werd er nagedacht over de samenwerking met landbouwers waardoor bruggen zouden kunnen worden gebouwd met de natuur door o.a. lokale voeding en ruimte te maken voor het verhaal van natuur én boer.

Voor de doelgroep kinderen en jeugd wordt het toekomstige Nationaal Park als een belangrijke plek om te spelen en ruimte te ervaren aangegeven door de deelnemers. Er wordt benadrukt dat het hier gaat om de toekomst van de jeugd. Het is volgens de groep belangrijk hen inzicht te geven in wat er gebeurt in hun omgeving. Verder zouden via verbindingen met scholen ook de ouders bewust gemaakt kunnen worden van het belang van het gebied als Nationaal Park. Wat het betrekken van scholen betreft wordt er aan specifieke kennis-instituten gedacht zoals bijvoorbeeld landbouwscholen en universiteiten.

De mogelijkheid van specifiek geïnteresseerde bezoekers in educatie werd omschreven als een doelgroep die geïnteresseerd zou kunnen zijn in de kernwaarden van het gebied. Denk hier aan de redenen waarom het gebied van internationaal belang is (open landschap, natura2000 (VRL, HRL), Ramsar, open ruimte, ...). Deze geïnteresseerden kunnen zeer divers zijn volgens de groep. Denk hier aan: jongeren, volwassenen, mensen met een beperking, ouderen die moeilijk te been zijn, en mensen op educatief vlak iets willen ontdekken.

Er wordt benadrukt dat het belangrijk is om niemand uit te sluiten, mits er ook genoeg rekening wordt gehouden met mensen die gewoon van het gebied willen genieten zonder dat ze zich educatief willen engageren.

2. Wat vindt u dat mensen moeten kunnen beleven op het gebied van educatie in het Grenspark?

Volgens de deelnemers is stilte een van de elementen die bezoekers moeten kunnen beleven. Er wordt ook voorgesteld dat mensen zouden kunnen worden betrokken bij de monitoring en het beheer van het Nationaal Park. Educatie door land- en bosbouwers in de Zone voor Omgevend Landschap is een goede piste volgens sommigen, aangezien scholen momenteel al boeren en bossen bezoeken. De verweving van landbouw en natuur en de (cultuur)historie in het landschap zijn andere belevingsmogelijkheden die worden voorgesteld.

Speciale activiteiten (voor kinderen) rondom paddenhoven en beheerwerken worden ook als manieren van beleven op het vlak van educatie voorgesteld. Er wordt aangehaald dat zowel het cultuurlandschap als het beheer belangrijk zijn. Het ecosysteem waaronder fauna- en flora(beheer) wordt hier gebruikt als voorbeeld. Het schadeverhaal van de natuur toelichten zou een piste kunnen zijn om educatief te werk te gaan volgens sommigen. Zo kunnen mensen kennis opdoen om deze stukken natuur te herstellen. Verder worden de beleving die draait rond gebiedssituering, de lokale geschiedenis, en de thema's van de poorten, ... als mogelijkheden tot een lokale beleving aangehaald.

Het lijkt enkele deelnemers een goed idee om info rond het gebied meer bekend of beschikbaar te maken zodat mensen zelf op zoek kunnen gaan ter voorbereiding van een belevingsuitstap. Dit zou kunnen via een gids over het gebied, poorteninformatie, en genre websites die diepgaandere info bevatten zoals bijvoorbeeld Wikipedia en Ecopedia. Het is belangrijk de nieuwsgierigheid te prikkelen in plaats van alles op een bord uit te leggen volgens sommigen. Ter plaatse een ervaring beleven kan tenslotte triggeren naar meer.

Er wordt gesuggereerd dat een unieke topnatuurbeleving een goede basis kan zijn voor educatie. Tijdens een 'natuur/stilte/duisternis- educatie-beleving' is het belang van de natuur, stilte, duisternis en/of afwezigheid ervan belangrijk. Er kan gedacht worden aan (achtergrond)geluid/verstoring en hoe dit kan bijdragen aan de omgevingskwaliteit. Er wordt benadrukt dat er kan ingezet worden op bewust beleven, ervaren en waarnemen. Dit kan zowel op een actieve als een passieve manier.

3. Wat vindt u dat mensen mee naar huis moeten nemen na een bezoek?

Er worden een groot aantal suggesties gedaan betreffende deze vraag. Enkele voorbeelden in dit kader zijn: toevallige waarnemingen, de kans geven om van alles te beleven, en het belang van een divers aanbod. Meer respect voor de natuur wordt ook aangegeven als belangrijk element. Hier wordt op verder gebouwd met het idee dat een educatief bezoek meer draagvlak kan creëren voor alle facetten met betrekking tot de natuur. Denk hier aan beheer, ecologie, landbouw, cultuurhistorie, de ontstaansgeschiedenis van de Kalmthoutse Heide, ...).

Gedragsverandering op lange termijn en bewustwording op korte termijn zouden resultaten zijn die kunnen worden behaald aan de hand van een educatief aanbod. Zo kunnen mensen leren dat ze zelf kunnen bijdragen aan de toekomst van het gebied. Een actie die zou kunnen plaatsvinden binnen dit kader is een "handen uit te mouwen event" rond afval rapen.

Er wordt voorgesteld in te zetten op specifieke ervaringen en belevingen van het gebied om mensen te motiveren terug tekomen en meer te ontdekken. Om dit te doen is volgens sommigen een overzicht nodig van waar in het gebied bijzondere dingen te beleven of observeren zijn. Thematische wandelingen zoals wandelingen waar men specifieke soorten kan ontdekken worden hier bij aangehaald.

Het is volgens enkele deelnemers belangrijk om inzicht te geven in het 'waarom' van de bijzonderheid van het toekomstige Nationaal Park. Denk hier bijvoorbeeld aan specifieke gebieden binnen het landschap, de geologie, ... Landschapslezen en locatiegebonden kennis vergaren over het gebied zoals bijvoorbeeld rond morfologie, hydrologie, en biodiversiteit zijn ook educatieve luiken die kunnen worden ontwikkeld. De evolutie van het gebied doorheen de tijd en de invloed van de mens hierop wordt aangewezen als een interessant educatief verhaal. Essentieel volgens sommigen is dat top-natuurbeleving hoofd, handen, en hart in beweging zet.

Afsluitend wordt aangehaald dat het belangrijk is mensen aan te wakkeren zichzelf verder te verdiepen in de materie zodat ze zin krijgen om meer te ontdekken en gemotiveerd worden voor een vervolfbezoek.

4. Manieren van aanbieden educatie

Volgens de deelnemers kan educatie op verschillende manieren worden aangeboden waaronder digitaal (online) als wel fysiek aan de hand van borden of aanduidingen. Het voorbeeld van innovatieve educatie aan de hand van 3 stappen: 1 natuurbeleving, 2 natuurbetrokkenheid, 3 actie, zou een mogelijke piste zijn volgens enkele deelnemers.

Verder kan educatie aangeboden worden via uitstappen met experts. Er wordt aangegeven dat het belangrijk is om te zorgen voor een toegankelijke uitleg over wetenschappelijk onderzoek. Dit kan bijvoorbeeld visueel en eenvoudig verteld worden zodat deze kennis voor een divers publiek toegankelijk wordt. Dit kan ook interactief gebeuren d.m.v. rondleidingen en gidsen. Een gebiedsquiz/weetjes/vragen/spel kunnen ook worden gebruikt als manieren om educatie spelenderwijs aan te bieden. Dit kan ook via kunst met een eventuele thematiek rond biodiversiteit. Het aanbieden van (natuur)stages waarbij studenten uit het middelbaar en hoger onderwijs stage mogen lopen kan voor hen materiaal opleveren voor spreekbeurten en thesisonderwerpen.

Er wordt ook gedacht aan een oriëntatietafel in de uitkijktoren, landduinen, turfvaart als manieren om educatie aan te bieden. Ook jaarthema's rond dieren en planten zijn mogelijke pistes volgens enkele betrokkenen. Er zou een film gemaakt kunnen worden in vogelvlucht van het gehele gebied dat dan kan gebruikt worden als educatief materiaal, geeft iemand aan. Verder zouden 'interessante plekje's' zoals bijvoorbeeld; het donkerste plekje, het hoogste punt, het uitzichtpunt, ..., kunnen worden gepromoot. Er wordt benadrukt dat het belangrijk is overstijgende thema's als kapstok te gebruiken in het educatieve verhaal.

Het idee van een Michelin ster als symbool of een rodedraad-onderwerp door het hele gebied worden aangebracht als ideeën om iets educatief uit te drukken. Dit kan volgens sommigen aan de hand van bijvoorbeeld een symbool dat subtiel overal herkenbaar is. Er wordt benadrukt dat het belangrijk is om de huisstijl uniform en duidelijk te houden. Dit moet tenslotte worden afgestemd met de verschillende verenigingen en partners.

Verder wordt er nog gesproken over laagdrempelige evenementen als manieren om educatie aan te bieden. Denk hier aan bijvoorbeeld 'de nacht van de vleermuis', 'de nacht van de duisternis', 'openmonumentendag', ... Het is belangrijk om een lokaal en goed verhaal te brengen over het gebied volgens de deelnemers. Dit kan door bijvoorbeeld sprookjes en verhalen op basis van echte herinneringen. Ook lokale stripverhalen, legendes, boeken, of verhalen die zich afspeelen in het gebied zijn hierbij mogelijke pistes.

Verslag Werkbank 3

Datum vergadering	26/01/2023
Locatie	Hotel Dennenhof, Bredabaan 940, Brasschaat
Verslag opgemaakt door	Endeavour i.s.m. studieteam
Aanwezigen	Zie deelnemerslijst

Disclaimer bij het verslag

Het verslag geeft een overzicht van de feedback die de deelnemers aan de verschillende werktafels hebben gegeven. Het zijn geen beslispunten. Dit verslag is gestructureerd volgens de voorgestelde SD's, OD's en Acties. Dit verschilt in de meeste gevallen van de volgorde waarin deze aan de tafels zijn besproken. De feedback geeft input aan het ontwerpteam om het masterplan verder uit te werken en in ontwerpversie voor te leggen aan het coalitieteam.

PLENAIRE SESSIE

Voorzitter van Grenspark Kalmthoutse Heide Martin Groffen verwelkomt de deelnemers van werkbank 3.

Hij geeft het woord aan Gert Van Thillo, die als woordvoerder en vertegenwoordiger van de landbouwsector, de protestactie komt duiden die plaatsvindt tijdens de derde werkbank.

Hij vertelt dat de actie wordt georganiseerd vanuit landbouw. De bezorgdheden vanuit de landbouwsector worden geuit:

- Opmerkingen vanuit landbouw zijn niet voldoende opgenomen in de verslagen. Er wordt te weinig teruggekoppeld met de landbouw.
- Er is bezorgdheid over bijkomende wetgeving die gepaard zou gaan met een Nationaal Park. Men is bang voor extra voorwaarden die een directe of indirecte invloed uitoefenen op de bedrijfszekerheid. Er worden garanties gevraagd waarvan men weet dat ze moeilijk te geven zijn.
- Verbreding van de landbouw en korte keten zijn actiepunten die in de werkbank naar voren worden geschoven, maar dit zijn geen oplossingen voor de landbouw.
- De landbouwsector vraagt aan de werkbank leden om meer in contact te treden met hen en om in dialoog te gaan, om een beter idee te krijgen van de bezorgdheden.
- De landbouwsector wilt een definitieve versie zien van het masterplan alvorens het wordt ingediend alsook een definitieve versie van het decreet Vlaamse parken.
- Het sociaal-economische aspect komt nog te weinig aan bod in het dossier. De landbouwsector zou graag een studie zien rond de voor- en nadelen en de impact van een Nationaal Park op de omgeving.

Voorzitter Martin Groffen bedankt Gert Van Thillo en geeft het woord aan Guy Vloebergh (OMGEVING).

Guy toont aan de hand van een PPT-presentatie de inhoud en het verloop van werkbank 3. De hoofddoelstelling van werkbank 3 is inhoud geven aan het masterplan met concrete acties.

Guy Vloebergh geeft toelichting over waar het studieteam mee bezig is geweest in de tijd tussen werkbank 2 en werkbank 3.

- Uitwerken lange termijn visie: de feedback van de vorige werkbanken is verwerkt in het voorlopige visiedocument.
- De vraag om meer in dialoog te gaan werd ter harte genomen. Het plan werd uitgelegd op landbouwraden van de 5 betrokken Vlaamse gemeenten.
- Er hebben verschillende bilaterale gesprekken plaatsgevonden met de gemeentebesturen.
- Het ontwerp van het Vlaamse parken decreet werd bestudeerd.
- Er is nagedacht over de governance: bestuur van het Nationaal Park en de samenwerking met partners.
- Guy Vloebergh geeft extra duiding bij de timing afronding van het masterplan:
 - Het eindrapport moet eind maart klaar zijn. Dan volgt een besluitronde bij gemeenten, om het dossier uiterlijk 31 mei in te dienen bij de Vlaamse overheid.
 - Het ontwerp van het Vlaams Parken Decreet was er nog niet tijdens werkbank 2. Deze tekst, die al heel wat adviesorganen heeft doorstaan, is goedgekeurd door de Vlaamse regering op 23 december 2022.

- Bij de start van het traject was er sprake over de Natuurkern (NK), de ZNO (Zone voor Natuurontwikkeling) en de ZOL (Zone voor Omgevend Landschap). ZOL was het gebied rondom het afgebakende Nationaal Park. In het Ontwerp Landschapsdecreet staat dat in een Nationaal Park meerdere natuurkernen aanwezig kunnen zijn. Rondom het Nationaal Park spreken we enkel nog over een werkingsgebied. De Zone voor Omgevend Landschap werd geschrapt uit het decreet. Tijdens werkbank 2 werd over ZOL gesproken en werd hieraan invulling gegeven als 'impulsgebieden'. Omdat deze term onrust gaf, is er beslist om hiervan af te stappen. Het studieteam heeft zich gealigneerd op het Ontwerp Landschapsdecreet: rond het Nationaal Park is er een werkingsgebied. Dat werkingsgebied is het grondgebied van de participerende gemeenten. In dit werkingsgebied kunnen projecten en acties worden bedacht. Alle projecten/acties die tot stand komen moeten op vrijwillige basis tot stand komen. Acties in het werkingsgebied moeten een meerwaarde met zich meebrengen voor het Nationaal Park.
- Uitbouw Nationaal Park: bijkomende landbouwgebieden moeten absoluut niet worden meegenomen. Er zal nergens in het masterplan nog sprake zijn van 'uitbreiding'. Ook niet naar 2048. Alles wat we in de termijn kunnen doen gebeurt uitsluitend in groene gebieden.
- Aan Vlaamse zijde wordt gekeken naar de Antitankgracht, de militaire Schietvelden en andere waardevolle gebieden waarvan grote delen al Natura 2000 gebieden zijn.
- Art. 8 in het Ontwerp Decreet Vlaamse Parken licht toe dat de erkenning als Nationaal Park Vlaanderen geen verplichtingen of beperkende maatregelen genereert bovenop de huidige gemeentelijke stedenbouwkundige vergunningen. Het label Nationaal Park komt daar niet in tussen.

Vragen/feedback:

- *Vraag: Er wordt gevraagd waarom opmerkingen op het advies van de Mineraad niet zijn meegenomen in het Ontwerp Landschapsdecreet.*
Antwoord: de definitieve goedkeuring van het Ontwerp Landschapsdecreet moet gebeuren door het Vlaams Parlement, na advies van de Raad van State. Dit geeft nog onzekerheid, maar hier heeft het studieteam geen invloed op.
- *Vraag: er is onduidelijkheid over de Bergeyckse bossen en de Brechtse Heide, waar veel landbouwgebieden liggen. Het is niet duidelijk waarom deze gebieden ingekleurd zijn en waarom er achter de barrières (kanaal/autostrade) gebieden worden ingekleurd.*
Antwoord: de Bergeyckse bossen werden mee ingekleurd bij de kandidaatstelling omdat ze eigendom zijn van ANB.
- *Vraag: Er wordt gevraagd wat de definitie is van het werkingsgebied. Gemeente Wuustwezel bestaat uit zo'n 70% landbouwgebied. Betekent dit dat alle landbouwgebieden in het werkingsgebied liggen? Er is ongeloof over het engagement op vrijwillige basis. Er wordt gerefereerd naar een situatie van 20 jaar geleden waarbij het SBZ-gebied geen gevolgen zou hebben voor landbouw.*
Antwoord: het Ontwerp Landschapsdecreet omvat geen definitie van het begrip 'werkingsgebied'. Elk Nationaal Park kan daar zelf invulling aan geven.

De moderatoren van de verschillende thema's die aan bod komen tijdens werkbank 3 geven een kort woordje uitleg over de strategische en operationele doelstellingen waaraan acties kunnen worden gekoppeld tijdens de werkbank.

Vragen/feedback:

- *Vraag: In de doelstellingen gaat het over creëren van samenhang en verbinding. Als dit moet op vrijwillige basis, hoe gaan jullie dit doen?*
Antwoord: binnen de contour van het Nationaal Park kan dit wel, daarbuiten moet er een trigger zijn om dit te doen en kan dit enkel op vrijwillige basis. Dit zal ook zo in het masterplan worden opgenomen.
- *Vraag: Er wordt gevraagd om eigenaars die deel uitmaken van de contour Nationaal Park te betrekken en te informeren.*
Antwoord: de dialoog met de eigenaars is lopende, via hun vertegenwoordiging in het kernteam en in het Coalitieteam.
- *Vraag: Er is onduidelijkheid over de status Nationaal Park aan Nederlandse zijde. De Nederlandse Rijksoverheid heeft Grenspark Kalmthoutse Heide aangeduid als Nationaal Park, zoals te lezen is in de Memorie van Toelichting bij de Wet Natuurbescherming.*
- *Vraag: Er wordt gevraagd of er ook economische doelstellingen worden gekoppeld aan het masterplan.*
Antwoord: toerisme is gericht op kwaliteit, niet kwantiteit, het sociaal -economische aspect is een overkoepelende doelstelling van het Nationaal Park, die doorheen alle pijlers aan bod kan komen.
- *Vraag: Vanuit landbouwadviesraad Kalmthout werd een advies overgemaakt, we vinden dit nergens terug. Niemand in Coalitieteam heeft dit gelezen.*
Antwoord: in het Coalitieteam komen geen adviezen. De ontwerpen van het masterplan worden hier besproken. De input van de landbouwraden wordt verwerkt ter voorbereiding hiervan.
- *Vraag: Er wordt gevraagd waarom de afgevaardigden van de landbouwrade uit het Coalitieteam zijn verwijderd?*
Antwoord: de samenstelling van het Coalitieteam wordt bepaald door de bestuurders. Er is niemand verwijderd uit het overleg. Er was tot op heden nog geen vertegenwoordiging afgesproken in Coalitieteam.

THEMA TOPNATUUR VERSTERKEN

N SD1 Grensoverschrijdende topnatuur met (heide) roze toekomst

[N OD1.1 Standplaats- en Leefgebiedverbetering: verdroging, infiltratie, drainage/pompen, retentie + milieuproblematieken vermessing, verzuring](#)

N 1.1.1 Opmaak ecohydrologische studie Grenspark

N 1.1.1 Opmaak ecohydrologische studie Marum

N 1.1.1 Opmaak ecohydrologische studie Klein Schietveld

De studies op zich lopen al of worden opgestart. De rol van een Nationaal Park spitst zich vooral naderhand toe als er acties worden benoemd waarbij inbreng en samenwerking nodig is, met een rol als organisator, facilitator of bewaker van agenda (zie N 1.1.6).

N 1.1.1 Opmaak afsprakenkader waterhuishouding Antitankgracht

Er gebeurt al heel wat bij de ATG door regionaal landschap. Het Nationaal park moet het overkoepelende in het oog houden. Afspraken rond waterbevoorrading van het kanaal zijn met VMM (en Vlaamse Waterweg) te bekijken.

N 1.1.1 Opmaak afsprakenkader waterhuishouding Laarse Beek

Actie voor dienst integraal waterbeleid van de provincie, die samen met de gemeentes daar al heel wat acties uitvoert.

N 1.1.2 Uitbreiding onderzoeksgebieden waar infiltratie en reductie van afvoer prioritair zijn

Past in het overkoepelende verhaal: aan Nederlandse zijde bestaat dit op ruime schaal (GGA-proces) maar (grond)water stopt niet aan de grens. Een afgestemde overkoepelende visie is nodig, mee als basis voor N.1.1.3

N 1.1.3 Grensoverschrijdende uitbreiding van het grondwaterconvenant 2021-2027

Bij deze actie moeten we rekening houden met alle stakeholders, ook met waterwinning. Deze actie gaat voornamelijk over principes als 'hoe en waar gaan we vasthouden, infiltreren, water winnen' en hangt nauw samen met de vorige actie? O.a. de drinkwaterwinning is vragende partij om een duidelijk ruimtelijk en inhoudelijk afsprakenkader op een grotere schaal dan enkel per winning.

Prioritair op korte termijn

N 1.1.4 Bosaanplant en waterretentie ivf natuurherstel in Zwartvenbos - Kalmthout

Actie niet duidelijk, schrappen

N 1.1.5 Good practices aanreiken

Er zijn al heel wat actoren die aan natuurbeheer doen, het Park moet dat niet overnemen, maar kan wel good practices aanreiken aan die actoren. Het gaat dan vooral om good practices die elders in het park worden uitgevoerd.

N 1.1.6 Nationaal Park als forum, trekker, moderator en coalitievormer

Er zijn al heel wat actoren die aan natuurbeheer doen, het Park moet dat niet overnemen. Het Parkbureau moet modereren tussen de actoren, trekken aan overkoepelende projecten en coalities vormen met de actoren zodat we bestaande natuurinstrumenten beter kunnen inzetten. Hiervoor is het natuurlijk belangrijk dat het Nationaal Park vertrouwen heeft van alle stakeholders. Sowieso moet de rol van het Park bij elke actie bekeken worden. Dat is maatwerk.

N 1.1.7 Gecoördineerde exotenbestrijding

Het Grenspark coördineert vandaag ook al exotenbestrijding uit bij private eigenaren, en kan daarmee een belangrijke aanvullende rol spelen bij het natuurbeheer. Deze rol kan worden uitgebreid naar nationaal park niveau.

N.1.1.8 Gecoördineerde (brand)veiligheid

Actie hangt samen met water en klimaatadaptatie. In de regio is al uitgebreide coördinatie rond brandveiligheid actief, maar hoewel sommige beheerders het thema als prioriteit zien en er redelijk goed uitgewerkte preventieplannen zijn voor het huidige grenspark en sommige andere terreinen in het visiegebied is er ruimte voor optimalisatie en verdere noodplannen. Het kandidaat park kan via operationeel plan bijdragen aan het optimaliseren van noodplannen (wegennetwerk voor nooddiensten), stimuleren van acties (vooral privé domein?) die helpen vermijden dat branden ontwikkelen tot oncontroleerbare branden enzovoort.

[N OD1.2 Versterken samenhang: verbeteren interne ecologisch functionele verbindingen](#)

N 1.2.1 Opmaak van grensoverschrijdende integrale visie- en actieplan over ecologische verbindingen en knelpunten tussen de deelgebieden

Vooraleer we opschalen is het belangrijk om in detail te gaan kijken. Is dit een taak voor het beleid?

In NL beleid zijn deze natuurverbindingen vastgelegd.

Het Vlaams beleid (VAPEO) is dit beperkt en weinig ervan is gerealiseerd door verschillende structuren die barrière vormend zijn.

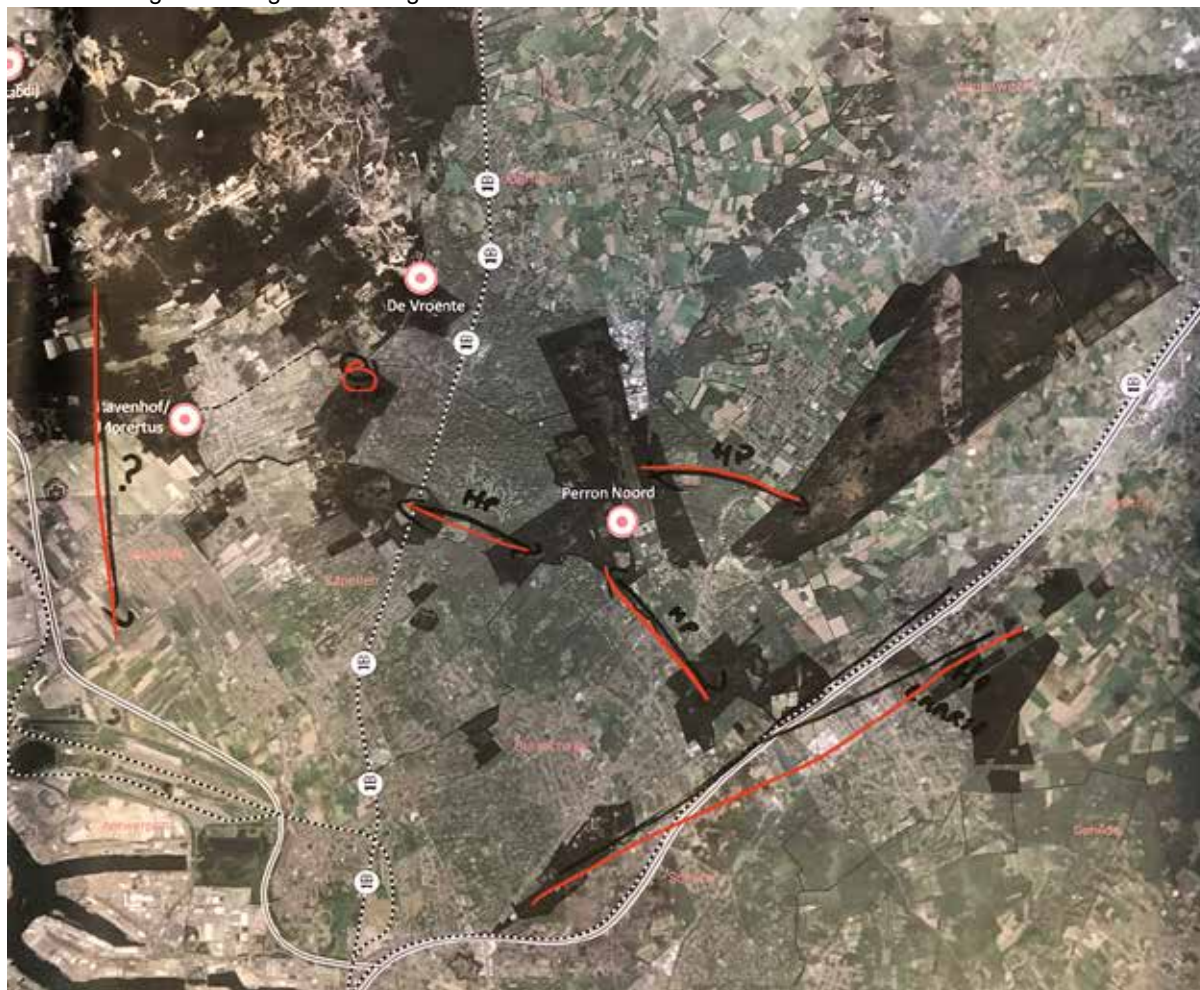
Zijn verbindingen tussen gebieden die zo verschillend zijn van natuur noodzakelijk?

Onderzoek is bezig naar hoe ze verbonden moeten worden. Verbindingen worden gezocht in functie van soorten die ze gebruiken.

Het Nationaal Park moet vooral sturen welke onderzoeken en verbindingen er reeds bestaan. Er zijn al veel projecten en middelen, die beter gecoördineerd worden via nationaal park.

N 1.2.2 Interne verbinding creëren om knelpunten op te lossen

Onderscheid maken tussen knelpunten die we willen wegwerken door gebieden op te kopen en gebieden waar samenwerking met de eigenaars nodig is.

N 1.2.2 Interne verbinding creëren om knelpunten op te lossen tussen Kleine en Grote Meer

Verder uit te schrijven

N 1.2.2 Interne verbinding creëren om knelpunten op te lossen aan de kruisingen van Abdijlaan

N 1.2.2 Interne verbinding creëren om knelpunten op te lossen aan de Putsesteenweg

Duidelijk knelpunt aan de Noordhoek van het Ertbrandbos.

N 1.2.2 Interne verbinding creëren om knelpunten op te lossen aan de Kampweg

N 1.2.2 Interne verbinding creëren om knelpunten op te lossen aan de Verbindingsstraat

N 1.2.2 Interne verbinding creëren om knelpunten op te lossen aan de A4

N 1.2.2 Interne verbinding creëren om knelpunten op te lossen tussen de Ertbrand-Kalmthoutse Heide

N 1.2.3 Herstel van open vegetatie en corridors in de heidesfeer

N 1.2.4 Opmaak van kadervisie rond gericht kappen en uitbreiden van kleine heidevlekjes voor verbinding en leefgebied (Vlaanderen)

Heeft duidelijke prioriteit.

N 1.2.5 Aanpak Quick-Wins en prioritaire knelpunten SBP Otter: Kalmthoutse steenweg (ecotunnel, geleidingsrasters)

N 1.2.5 Aanpak Quick-Wins en prioritaire knelpunten SBP Otter: Bredabaan (ecotunnel, geleidingsrasters)

N 1.2.5 Aanpak Quick-Wins en prioritaire knelpunten SBP Otter: Brechtsebaan (ecotunnel, geleidingsrasters)

N 1.2.5 Aanpak Quick-Wins en prioritaire knelpunten SBP Otter: Heidestraat-Zuid (ecotunnel aan Antitankgracht) (Kapellen)

N 1.2.5 Aanpak Quick-Wins en prioritaire knelpunten SBP Otter: Klinkaardstraat (ecotunnel + begeleiding) (Kapellen)

Prioriteit

N 1.2.5 Aanpak Quick-Wins en prioritaire knelpunten SBP Otter: Miksebaan (Brasschaat)

N 1.2.5 Aanpak Quick-Wins en prioritaire knelpunten SBP Otter: Ploegsebaan (Brasschaat)

N 1.2.6 Evalueren gebruikskarakter openbare wegen in natuurkernen

N 1.2.7 Ontwerpend Onderzoek Verbinding KGSV en verdere uitwerking

Heeft duidelijke prioriteit.

N 1.2.8 Ontwerpend Onderzoek Verbinding Wolvenbos en verdere uitwerking

Verbinding tussen Wolvenbos en Perron Noord.

N 1.2.8 Ontwerpen Onderzoek Verbinding naar De Inslag

Heeft duidelijke prioriteit.

N 1.2.9 Ontwerpend Onderzoek Verbinding Brabantse Wal - Markiezaat

N 1.2.10 Actualisatie Provinciale Natuurverbindingen (Vlaanderen provinciaal prioritaire soorten en Natura 2000 soorten)

Deze actie is voor provinciaal belangrijke soorten – ANB kijkt naar bovenlokale verbindingen, provincie naar iets 'lagere' verbindingen voor lokalere soorten.

Kijken naar paraplu-soorten, en niet focussen op één soort.

Brabants landschap: koppeling maken met NI netwerk! In 2027 moet Natuurnetwerk NL gerealiseerd zijn, Nederland schakelt dus al een pak sneller.

Mogelijkheid om ecologische verbindingen te combineren met recreatieve verbindingen, met vergrotingsfactor voor de te voorziene infrastructuur. Win-win. Sommige verbindingen zijn natuurlijk wel uniek ecologisch.

Belang van schietvelden en Kalmthoutse Heide: hoe kunnen we deze verbinden.

N 1.2.11 Communiceren van visie en conclusies over ecologische verbindingen en knelpunten

Deze actie kan uitgebreid worden naar eigenaren en grootgrondbezitters.

Een manier om meer verbindingen te creëren is door bewoners in te schakelen en hun tuinen te verwilderen.

N 1.2.12 Evaluatie en monitoring van bestaande passages (moet mss naar blad monitoring?)

Bestaande verbindingen versterken. Vb ATG, verbinding is er, maar is minimaal

N 1.2.13 Opmaak actieplan vleermuishabitats (inventarisatie en evt. optimalisatie winter- en zomerverblijfplaatsen)

N 1.2.14 Opmaak grensoverschrijdend lichtplan met afstemming natuur

N 1.2.15 Boomburggen, ontsnipperingsactie voor eekhoorns en boomarter

Boommarters apart behandelen. Migreren het liefst over de weg, niet via eekhoornbrug.

Permanente restricties op snelheid waar hoge concentraties boomarters kunnen zijn een?

Bijvoorbeeld Limburg waar er gewerkt is met knipperlichten om potentieel overstekende dieren te signaleren. Blijkt weinig effectief. Het beste recept is om een grote verbinding over of onder, ecoduct of tunnel te maken.

Nu zijn er heel weinig potentiële locaties om te kunnen oversteken. Onderzoek naar welke soorten belang hebben bij natuurverbinding om locatie en soort verbinding te kunnen bepalen. Hierbij moet ook rekening gehouden worden met verschillende snelheden (vb kamsalamander trager dan grotere soorten).

Netwerk maken, is meer dan gewoon een verbinding.

N 1.2.16 Wegwerken vismigratieknelpunten

Kiezen voor kwantiteit of kwaliteit van het water? Kiezen voor stromend water zodat vissen kunnen zwemmen of focus op schoon water maar misschien niet genoeg water door komt om de verbinding te maken?

Belangrijke locatie is Laarse Beek: watertoevoer uit ATG? Eventueel Schoten als partner voor watertoevoer en niet enkel vanuit Stabroek.

Integrale visie rond waterbeheer noodzakelijk: kennis bundelen.

Schietveld als 'sponszone'.

N 1.2.17 Berbrug E19/HSL t.h.v. Peerdsbos (VAPEO-project;)

te schrijven

N 1.2.18 Ecoduct Peerdsbos - Vordenstein (idee voor Groen Kruis project)

mag weg, is hetzelfde als 1.2.17

N 1.2.19 Bundelen van cijfers over het gedane studiewerk over soorten bij verschillende partners

N OD1.3 Afgestemd natuurbeheer en inrichting: natuurorganisaties, geïnteresseerde private of publieke eigendommen of ondernemingen

N 1.3.1 Optimalisatie en uitbreiding samenwerking beheer en beheerfinanciering (algemeen en specifiek, bvb. rond LIFE-projecten)

Denk ook aan Interregprojecten en Soortenbeschermingsprogramma's. Belangrijk is om hierbij terreinbeheerders en boswachters te betrekken maar ook mensen buiten de zone.

N 1.3.2 Optimalisatie en uitbreiding samenwerking brandweer en veiligheidsdiensten

Er dienen ook gezamenlijke inrichtingsplannen gemaakt te worden.

N 1.3.3 Inventarisatie mogelijkheden en knelpunten tussen samenwerkingen

N 1.3.4 Grondruilprocessen begeleiden in functie van efficiënt beheer (NL)

Enkele voorbeelden zijn bvb. organisaties als Herenboeren maar ook het Staatsbosbeheer. Moeten niet enkel in Nederland kijken maar ook in Vlaanderen, bvb. Stoppelbergen. Het grenspark doet dit vandaag al door bvb. brief te sturen naar eigenaars maar krijgen zelf ook regelmatig vragen. Je zou bij zo'n vraag de grondruil meteen moeten kunnen regelen. NP zou dit kunnen faciliteren in de toekomst door bvb. een website te voorzien met overzicht van eigendommen die te koop staan.

N 1.3.5 Kleine eigenaars bereiken

Dit kwam aan bod in de sessie over OD1.1, 2.1 etc, maar is meer van toepassing op afgestemd beheer. Het vergroot tevens het draagvlak.

N 1.3.6 Barrières wegwerken

Ook in natuurgebieden dienen barrières weggewerkt te worden. Dit dient afgestemd te worden met de beheersplannen. Hoe gaan we om met grenzen?

N OD1.4 Opmaak beheerplannen

N 1.4.1 Omvorming bestaande beheerplannen in Natura 2000 naar Type 3 en/of Type 4

De deelnemers vragen om de gebieden die naar type 3 of type 4 gaan aan te duiden op kaart.

N 1.4.2 Omvorming bestaande beheerplannen in Natura 2000 naar Type 3 en/of Type 4 voor het Marum

Verduidelijken dat intenties voor ambitieus plan Marum er al zijn. Ambitieniveau type 3/4 geldt hierbij voor het eigenlijke Marum en dat er een belangrijke samenwerking is met landbouwers die werken op de percelen in de periferie om zo de natuur te versterken.

N 1.4.3 Opmaak nieuwe beheerplannen Type 3 en/of Type 4 voor het Beltense Bos

N 1.4.4 Opmaak geïntegreerd beheerplan

Belangrijk is om in zo'n geïntegreerd beheerplan ook het thema klimaat niet te vergeten want zal steeds belangrijker worden.

N SD2 Natuurgebieden buiten speciale beschermingszones in samenhang en ondersteuning

N OD2.1 Standplaatsverbetering; verdroging, infiltratie, drainage/pompen, retentie + milieuproblematieken vermessing, verzuring

N 2.1.1 Inrichting van bunkers en dreefherstel voor vleermuizen langs de Antitankgracht

Overkoepelende visie en coördinerende rol voor het Nationaal Park.

Lagere prioriteit op middellange termijn.

N 2.1.2 Habitatherstel Otter aan de E10 plas Schoten

Overkoepelende visie en coördinerende rol voor het Nationaal Park.

Lagere prioriteit op middellange termijn.

N 2.1.3 Ontsniperingsmaatregelen begeleiden (ipv opzetten)

Gemiddelde prioriteit op korte termijn als aanloop naar N 2.1.1 en N2.1.2

[N OD2.2 Versterken samenhang: verbeteren interne ecologisch functionele verbindingen](#)

[N 2.2.1 Versterken migratiemogelijkheid vleermuizen tussen overwinteringsplaatsen en natuurgebieden](#)

[N 2.2.2 Creëren van stapsteenverbindingen voor heidehabitats en soorten \(bv droge heide en nachtzwaluw\)](#)

[N OD2.3 Afgestemd natuurbeheer en inrichting: natuurorganisaties, geïnteresseerde private of publieke eigendommen of ondernemingen](#)

[N 2.3.1 Duurzame openbare verlichting: doven en/of aanpassen van straatverlichting ivf vleermuizen of topnatuur](#)

[N 2.3.2 Inspireren hoe je als bewoner/landbouwer je eigendom natuurvriendelijker kan inrichten](#)

Het ontwikkelen van een platform/infopunt waarop inspirerende voorbeelden staan en verduidelijkt wordt op welke subsidies je hiervoor beroep zou kunnen doen. Bijvoorbeeld de STILA regeling.

Ook tips voor bijvoorbeeld mensen die buiten Natura 2000 gebied vallen, waar je kan leren hoe je je tuin natuurproof kan maken, bvb. wilde planten, hekken weg, vleermuisproef, ...

[N OD2.4 Opmaak beheerplannen](#)

Op basis van feedback ANB naderhand kunnen deze acties gegroepeerd en anders benoemd worden

[N 2.4.1 Omvorming bestaande beheerplannen naar Type 3 en/of Type 4](#)

[N 2.4.2 Omvorming bestaande beheerplannen naar Type 3 en/of Type 4 voor gebieden uit bosbeheerplan KaBraS \(De Inslag/De Mick, De Uitlegger, Peerdsbos, Mastenbos, Beersgat, Brusselse Bossen\)](#)

Referentie: Koude heide (Wolvenbos).

Er werd medegedeeld dat natuurbeheerplan Beltenbos/Uitlegger intussen werd goedgekeurd, cfr. intentieverklaring Natuur en Bos in kader dossier kandidatuur.

[N 2.4.3 Omvorming bestaande beheerplannen naar Type 3 en/of Type 4 voor het Elsenbos, het Ravenhof en de Ruige heide](#)

[N 2.4.4 Aangepast berm- en wegbeheer](#)

Dit geldt zowel voor binnen als buiten de natuurgebieden. We moeten hierbij niet enkel denken aan flora maar ook aan fauna, bijvoorbeeld met gefaseerd maaien.

Referentie: intergemeentelijke samenwerking (Moerdijk, ...) > hieruit al lessen trekken en eventueel bijkomende acties halen voor deze operationele doelstelling.

N SD3 Integratie van zones voor natuurentwikkeling voor kleinschalig agro-ecologisch beheer

[N OD3.1 Visies opmaken kleinschalig agrarisch landschap](#)

[N 3.1.1 Opmaak visie kleinschalig agrarisch landschap, zone Nelsebaan](#)

[N 3.1.2 Opmaak visie kleinschalig agrarisch landschap, zone Marum](#)

[N 3.1.3 Opvolging visie kleinschalig agrarisch landschap Steertse Heide](#)

De visie voor Steertse Heide werd uitgewerkt door ANB. Voor Nelsebaan en Marum is de context verschillend. Nelsebaan is volledig privaat en de insteek van de eigenaar en gebruikers is dan ook essentieel. Een Nationaal Park kan hierin begeleiden en faciliterend werken voor de inzet van instrumenten als een grondenbank.

[N OD3.2 Versterken samenhang](#)

[N 3.2.1 Verbeteren interne verbindingen in zones met agrarisch gebruik \(aanleg KLE enz\)](#)

Boeren betrekken in het vasthouden van water via KLE's.

Verbindingen creëren is niet gelijk aan onteigenen. Inzetten op KLE's, hagen en heggen.

[N OD3.3 Opmaak beheerplan met afgestemd beheer en inrichting](#)

[N 3.3.1 Inzet weilanden \(Steertse Heide\) voor heidebegrazing van de Kalmthoutse Heide](#)

Gebeurt al in praktijk, OD mag geschrapt worden en vervangen door:

[N 3.3.2 Practices verzamelen \(extra\)](#)

Een voorstel is om binnen de context van een Nationaal Park expertises te bundelen en thematische werkgroepen te organiseren om van elkaar te leren én het beheer op parkniveau beter af te kunnen stemmen.

Voorbeelden zijn een heidebeheerploeg of een ploeg rond kleinschalig agro-ecologisch beheer waarin de betrokkenen (eigenaars, terreinbeheerders, gebruikers) met elkaar in overleg gaan en acties ontwikkelen. Nood aan een lerend netwerk (voor bijvoorbeeld aanbestedingsprocedures of financiële ondersteuning bij eigenaren). Deze (aangepaste) actie heeft een hoge prioriteit, maar op middellange termijn, want komt voort uit good practices en pilootprojecten die eerst opgezet worden. Er liggen ook kansen in grensoverschrijdende begrazingsprojecten.

N OD3.4 Versterken van samenwerking en draagvlak

N 3.4.1 Opzetten samenwerkingsverbanden met lokale eigenaars/gebruikers

Kleine eigenaars (dus niet alleen grootgrondbezitters) betrekken bij het opmaken van beheersplannen. Hier heeft NP wel een beherende rol, ook een vertalende rol. Om deze beheersplannen te vertalen naar verstaanbare en gemakkelijk uit te voeren uitvoeringsplannen.

Hoge prioriteit op middellange termijn.

N 3.4.2 Proefprojecten in zone voor natuur waar nog landbouw bestaat (voormalig verwoerd als ZNO).

Natuurdoelstellingen zijn bepalend in dit gebied. We kunnen via proefprojecten kijken welke rol landbouw nog kan spelen. Welke instrumenten uit het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) kunnen ingezet worden?

We moeten op zoek naar instrumenten voor vergoeding van landbouwers alsook boseigenaars

Hoge prioriteit op middellange termijn.

N 3.4.3 Natuurlijk inrichting golfterrein bij Laarse beek

Een terrein dat golf ziet als uitbreiding, terwijl de gemeente er waterberging wil. Dit kan gecombineerd worden. Bovendien kan 75% van het nieuwe golfterrein natuurlijk worden ingericht, ook in functie van certificaten die het golfterrein daarmee kan bereiken. Dit is in het werkingsgebied, dus het kan als op basis van vrijwillige samenwerking. Deze actie kreeg een lage prioriteit en wordt naar de middellange termijn geschoven.

N 3.4.4 Overkoepelende rol Nationaal Park (extra)

De vele lokale instanties nemen al heel wat beheer en natuurontwikkeling op zich. Het nationaal park kan hier een rol spelen door te zorgen voor onderlinge afstemming, coördinatie, overkoepelend beheer en verbinding. Dit zorgt voor efficiëntiewinst en winst qua draagvlak.

Zo kunnen werken op elkaar afgestemd worden, maar ook de doelstellingen van elk natuurgebied. Vb bij de bestrijding van exoten (voor natuur en brandveiligheid).

Deze actie is prioritair, want kan best wel snel aangevat worden opdat het kan bijgestuurd worden en op lange termijn kan doorwerken.

Bovendien kan het Nationaal Park ook mensen en middelen geven om het groot aantal lopende en/of korte termijn acties (door de lokale instanties) met een hoge prioriteit uit te kunnen voeren.

Projecten rond ecologische ontsnippering lopen momenteel bv vast omdat de subsidiemogelijkheden afgesneden worden door opname van de maatregel als verplichtend element van de omgevingsvergunning.

N SD 4 Extra strategische doelstelling voor de werkingsgebieden?

THEMA NATUUREDUCATIE EN MONITORING (EM)

Natuureducatie als thema dekt niet de volledige lading. Educatie zou moeten worden opengetrokken naar de andere thema's: erfgoed, landschap, gezondheid, wetenschap,... Misschien gewoon 'educatie' gebruiken als term?

De moderator legt uit dat de 'educatiestrategie' geen criterium is voor het masterplan Nationaal Park Vlaanderen. Vanuit het Nationale Parkenbureau Nederland is de educatiestrategie wel een criterium. Een grensoverschrijdende en overkoepelende educatiestrategie voor het Nationaal Park maakt het dossier sterker. Ook indien de status Nationaal Park niet zou worden behaald, is de educatiestrategie niet verloren en kan deze worden gebruikt binnen de huidige contouren van het Grenspark. Het is een pilotproject in Vlaanderen. De educatiestrategie kan een inspiratie vormen voor andere Nationale Parken in Vlaanderen.

EM SD1 Constructieve samenwerking versterken tussen alle actoren die betrokken zijn bij de uitvoering van educatie

EM OD1.1 Netwerk van educatieve partners opzetten om meer uitwisseling en samenwerking te bevorderen.

EM 1.1.1 Sessies plannen met de partners

Hier moeten we zeker mee verder gaan, eerste opstart is reeds gebeurd in 2022.

EM 1.1.2 Inzetten op ambassadeurs voor het NP (vrijwilligers, omwonenden, kinderen/jongeren, gastheren/gastvrouwen).

Ambassadeurschap is een manier om omwonenden te betrekken.

De vrijwilligerswerking kan zeker nog meer worden uitgebreid. Vrijwilligers zijn ook ambassadeurs van het gebied.

Deze actie staat op prioriteit nummer 1.

EM 1.1.3 Bewonerscursus en/of speciale excursie voor omwonenden ontwikkelen

Een basiscursus over het Nationaal Park kan een goed idee zijn om omwonenden te betrekken en tot ambassadeurs te maken.

Een cursus rond gastheerschap mag niet te duur zijn.

Een idee is om in en rondom het Nationaal Park wijkwandelingen te organiseren.

EM 1.1.4 Meer afstemmen en samenhang creëren tussen landschapseducatie en natuureducatie.

Eventueel zouden landbouwscholen kunnen worden betrokken.

Regionaal landschap is ook al sterk in landschapseducatie.

EM OD1.2 Centraal aanspreekpunt en coördinatie van educatie in het Nationaal Park opzetten.

EM 1.2.1 Gidsen samenbrengen in 1 pool en de coördinatie en aansturen van gidsenwerking samenbrengen, ook met cultuurgidsen. Herformuleren: Coördinatie opzetten van alle gidsen (en vrijwilligers) die actief zijn in het NP.

Er is nood aan een centraal aanspreekpunt, iemand die alle vrijwilligers (niet enkel gidsen) aanstuurt en samenbrengt. Dit moet een grensoverschrijdende werking zijn. (*vrijwilligers gaat echter verder dan enkel educatie, dus misschien moet deze doelstelling ook nog ergens anders opgenomen worden?> governance?*)

EM 1.2.2 Lerend netwerk oprichten voor alle gidsen.

(Basis)opleiding voorzien voor alle gidsen (en bij uitbreiding alle vrijwilligers) zodat zij het verhaal van het Nationaal Park kennen en kunnen uitdragen (kennis van gebied, verhaallijnen, cultuurhistorie,...)

Mogelijkheid voorzien om uitwisseling tussen de gidsen te faciliteren.

EM 1.2.3 Beter overzicht van alle aanwezige activiteiten in het NP, zowel van natuur, erfgoed, cultuur als landschap en landbouw dmv communicatie. Tevens voor jeugd activiteiten. Herformuleren: - Overzicht voorzien van alle educatieve activiteiten in het NP

Een platform/medium voorzien zodat doelgroepen gemakkelijker het aanbod kunnen raadplegen en terugvinden

Met de educatieve partners duidelijke afspraken maken om dit aanbod actueel te houden

Samenwerking moet ook blijken in het overzicht (niet elke organisatie op zich).

EM 1.2.4 Centraal punt creëren waar educatieve partners informatie vinden over de toegankelijkheidsregels in het gebied en waar ze toestemming moeten vragen indien ze daar van afwijken.

Ook nagaan of er geen vereenvoudigde procedure kan uitgewerkt worden?

EM SD2 Het ontwikkelen en versterken van het educatief aanbod door opzetten van een educatiestrategie in samenwerking met betrokkenen.

EM OD2.1 Samen met de partners de belevingspiramides verder uit werken en op basis daarvan een concreet plan van aanpak maken om educatief aanbod te versterken.

Tijdens de werkbank werden de belevingspiramides verder aangevuld, op niveau van de doelgroepen en met aandacht voor de 3 verhaallijnen (natuur en rust, landschap en erfgoed en sport, gezondheid en wetenschap). ZIE VERDER ONDER FOTO'S VOOR HELE SYNTHESE

Omwonenden

- o Omwonenden op een andere manier de natuur laten beleven, ze nemen steeds hetzelfde paadje, maar gaan eigenlijk niet verder (vb mensen met een visuele beperking). Hoe kan je ze op een andere manier de natuur laten beleven? Voorbeeld: vlinderpad, paddenstoelenpad
- o Omwonenden betrekken als ambassadeurs, zodat ze bezoekers aansporen om bijvoorbeeld afval op te rapen
- o Vb exclusieve stiltebeleving 's nachts voor de bewoners
- o Wijkwandelingen; buurtwandelingen
- o Landbouw kan hierin ook betrokken worden, vb aanbieden van streekproducten
- o Ook kansen om eens over de grens te gaan
- o Veel omwonenden kennen het park niet goed. Als ze het kennen, begrijpen ze het beter en kan er meer draagvlak gecreëerd worden
- o Poorten meer toegankelijk maken

Inzichtzoeker

- o Koppeling monitoring en wetenschappelijk onderzoek
- o Wandeling met boswachter waar je normaal niet mag komen (het exclusieve hiervan benoemen)
- o Exclusieve belevingen zoals de voorstelling 'Kudde'
- o Openbaar vervoer betrekken. Wandelkaart maken met OV haltes, groene halteplaatsen. (past meer onder doelstellingen duurzame mobiliteit?)
- o Treinen inrichten in thema Nationaal Park (beeld op buitenkant wagon) (past meer onder doelstellingen duurzame mobiliteit?)

Kinderen

- o Oerkamp; nachtje slapen in de werkschuur
 - o Bosklassen, verschillende activiteiten voorzien, pakket aanbieden (momenteel geen logies, jeugdherberg)
- Ook ouderen hebben heel wat ervaringen en herinneringen op te halen: verhalen rond het Grenspark, project reeds lopende.

HIERONDER VOLGT SYNTHESE VAN WAT ER NU AL IS VAN DE BELEVINGSPIRAMIDES (zeker nog aan te vullen met erfgoed, landschap,...):

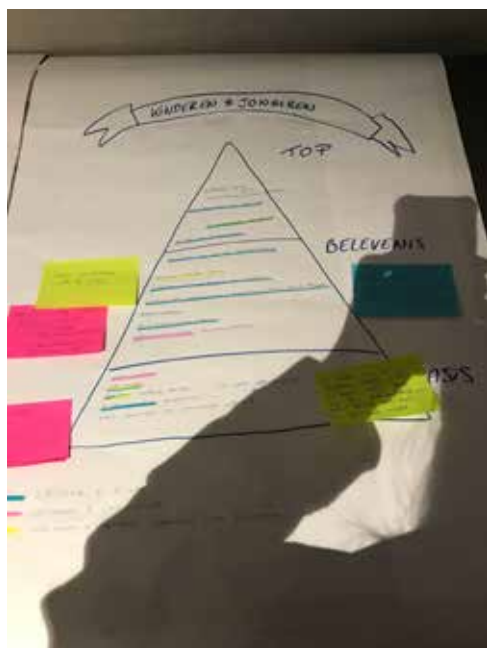
De kleuren tonen aan bij welke verhaallijnen elk aanbod aansluit (2 kleuren=2 verhaallijnen)

! rood zijn hier dus geen aanvullingen !

Verhaallijnen

1. Genieten van natuur en stilte – *Natuur en rust*
2. Ontdekken van sporen in het landschap – *Erfgoed en landschap*
3. Verleggen en vervagen van grenzen – *sport en gezondheid, wetenschap, mobiliteit*

Kinderen & Jongeren, buiten school (ontdekken, beleven en nieuwe ervaringen)

Piramide

Top

- Excursies voor- en na zonsondergang (bvb rond fotografie, nachtleven,...)
- Monitoring met een specialist (bvb insecten,...)
- Klimbos / Escape room
- Op pad met de boswachter
- 50 uitdagingen in de natuur
- KANS: virtual reality met planten/dieren/landschappen (hoe zag het er vroeger uit, hoe ziet dier eruit in een ander seizoen?)

Belevissen

- Wildcamera's ophalen en bekijken met kinderen/jongeren
- Ontdekkertjes (4-6j) en scharrelkids (7-14j) 1x/maand
- Libelhamelclub (6-12j) en junior rangers (12-16j) 1x/maand
- Junior Ranger kamp
- beheerwerken
- erfgoed - kinderactiviteiten Karrenmuseum
- KANS Oerrr programma Natuurmonumenten
- Educatief bezoek aan een boerderij, evt waar ook sociale

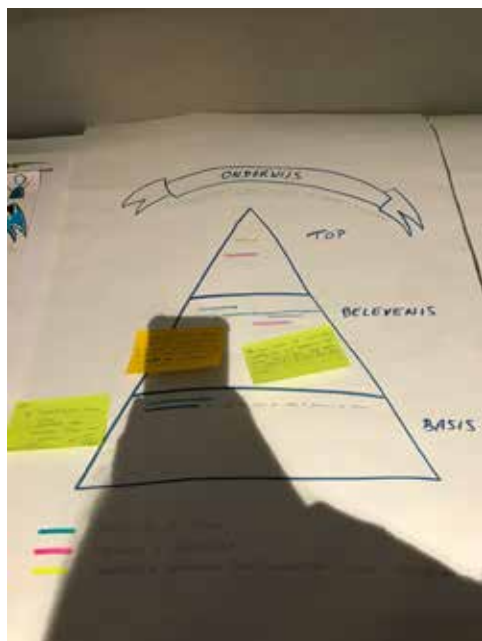
tewerkstelling

- KANS: Smokkelen over de grens

Basis

- GPStochten in de heide, fotozoektocht met educatieve insteek,..
- Laagdrempelige activiteiten (voor wie weg niet kent of nog houvast nodig heeft om wandeling interessant te maken voor zijn/haar kinderen)
- Speelbos
- Activiteiten voor leden van jeugdgroepen (lokaal of van verder af); bvb scouts, JNM)
- Kinderactiviteiten Arboretum, bijenteeltmuseum

Onderwijs (Onderzoekend leren gekoppeld aan de leerdoelen & eindtermen; met een expert als gids)

Piramide (nog zeker niet volledig!)

Top

- Vlinderpad (pad voor mensen met een visuele beperking, met app)
- Begeleide wandelingen loopgravenpad
- Vernieuwd aanbod 2024 De Vroente?
- KANS: Op heideklassen komen voor meerdaagse (verhaallijnen en aanbod van verschillende partners combineren) (logies??)

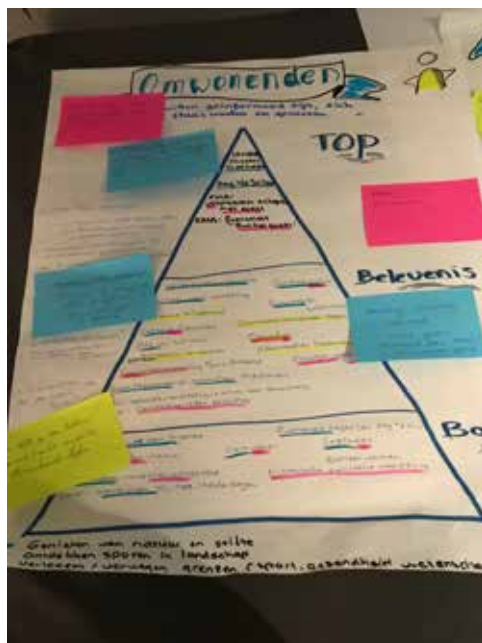
Belevissen

- Educatief aanbod van De Vroente, Natuurpodium, Karrenmuseum, Arboretum
- Stiltetas (uitleenmateriaal)

Basis

- Buitenlessen natuur (Natuurpodium)
- Educatief aanbod om zelf mee aan de slag te gaan of uit te lenen (KO, LO, SO)

Omwonenden (Willen geïnformeerd zijn, zich thuis voelen en genieten)

Piramide

Top

- Kudde / theater in de heide (Vroente)
- Dag van de Stilte (GP, Vroente)
- KANS: Logeren in glamping tenten in Arboretum en op ontdekkingstocht gaan
- KANS: Het verplaatsen van schapen koppelen aan een event
- KANS: Evenement Bunker zoekt (eenmalig event van Regionaal Landschap, wordt wellicht ene keer herhaald)
- KANS: Grondboring in de Meiduinen (blootleggen van aardlagen van 2 mio jaar geleden)
- KANS: Stiltewandeling op de hei op een heldere nacht en met expert naar de sterrenhemel kijken

Belevissen

- Nachtzwaluw excursie (Natuurpunt)
- Vroege Vogelwandeling (Natuurpunt)
- Excursie blindenpad (Vroente)
- Brandtoren beklimmen

- Gastheercursus
- Specifieke inhoudelijke lezingen
- Grootouder/kleinkinderen dagen (Vroente)
- Dag van NP (NL)
- FarmFun (Landbouwers)

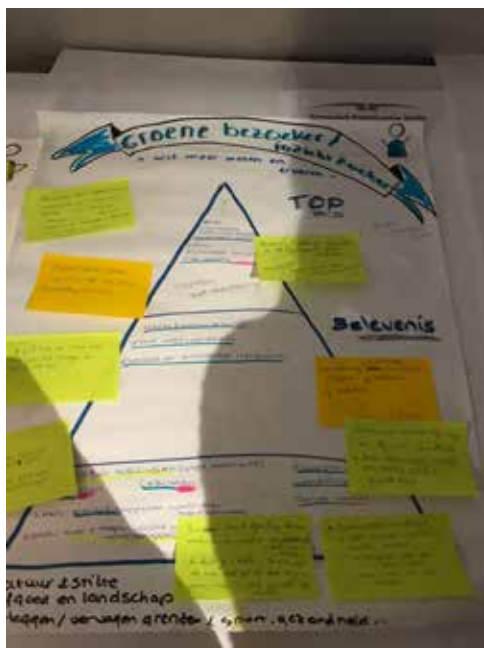
12

- Schaatsen op Putse Moer/Stappersven (educatieve waarde?? Verhoogt wel natuurbetrokkenheid!)
- Paintballen Stabroek Fort
- Kunsttentoonstelling in Fort van Ertbrand
- Excursie rond begrazing (Jef – ANB)
- wandelpodcast en minicollege voor de Meiduin (Route Mammoet). – NM
- KANS: Speciale rondleiding voor omwonenden/ Bewonerscursus
- KANS: Landschapslezen excursies
- KANS: Natuurverhalen op de hei
- KANS: bewoners op sleeptouw nemen op bestaande activiteiten zoals het blindenpad (tonen wat er al is). Geldt voor alle 3 de verhaallijnen
- KANS: streekproducten in combinatie met landbouw
- KANS: wandeling / educatie in Achterbroek: mensen verwonderen in een “doodgewoon” gebied
- KANS: Aansluiten bij burendag
- KANS: Zoeken naar activiteiten om ze de grens over te krijgen.

Basis

- Uitleenpakketten basis (Vroente)
- Evenement dagen (bv week vd bij – Vroente)
- Excursies op thema (NM , IVN GZ/RD, Natuurpunt, Visit, Nareka)
- Cursussen (Natuurpunt, IVN GZ/RD, Regionaal Landschap
- Lezingen (Natuurpunt / Vroente)
- Beheerwerken (Natuurpunt / ANB)
- Activiteiten rond klein schietveld (ANB, VMFA)
- Uitleenpakketten voor gezinnen (Vroente)
- KANS: Aansluiten bij Nationale Heidedagen
- Historische culinaire wandeling (Visit)
- KANS: buurtwandelingen voor omwonenden

Groene bezoeker/ inzichtzoeker (Willen meer weten en ervaren)

Piramide

Top

- KANS: Meerdaagse wandelingen naar moeilijk bereikbare plekken
- KANS: Bijzondere excursies met experts (zoals boswachter) en in bijzonder en bij voorkeur exclusief gebied (zoals groot schietveld)
- KANS: koppeling maken in educatief aanbod met wetenschappelijk onderzoek & monitoring in het gebied

Belevissen

- Nachtzwaluw excursie (Natuurpunt)
- Vroege Vogelwandeling (Natuurpunt)
- wandelpodcast en minicollege voor de Meiduin (Route Mammoet). – NM
- KANS: Kalmthoutse school opnieuw inrichten – landschapsschilders
- KANS: op pad met buur/boer: hoe as het vroeger, hoe is het nu?
- KANS: Podcast

- KANS: Wandeling / fietstocht gericht op militair erfgoed en geschiedenis
- KANS: Meer mensen met beperking enthousiasmeren om met Cadweazle de heide op te gaan

- KANS: belevenissen ontwikkelen voor mensen met mentale beperking (bv demente ouderen) of fysieke beperking over natuur adhv opgezette dieren.

Basis

- Mindful activiteiten (Yoga, wandelcoaching, stiltemeditatie, taichi etc)
- Wandelingen met app (wil de doelgroep dit wel?)
- Excursies op thema (NM , IVN GZ/RD, Natuurpunt, Visit, Nareka) en gericht op doelgroep (bv ouderen). Thema bv paddestoelen (incl ruiken, voelen)-> ook goed te doen voor blinden/slechtzienden
- Beheerwerken (Natuurpunt / ANB) idem
- Cursussen (Natuurpunt, IVN GZ/RD, Regionaal Landschap
- Lezingen (Natuurpunt / Vroente)
- KANS: Wandelknooppuntenroute combineren met de uitgezette (dieren) routes in het GP
- KANS: Meer en toegankelijke uitleg over wetenschappelijke onderzoeken
- KANS: Rondleiding in de bossen van Gent gericht op ho de bossen zich aanpassen op klimaatverandering

EM 2.1.1 Sessie organiseren met partners om belevingspiramides verder in te vullen met de doelgroepen zelf. Aanbod toetsen aan doelstellingen NP, verhaallijnen, USP's etc. Deze actie opsplitsen in 2 acties:

EM 2.1.1 Sessie organiseren met partners om belevingspiramides verder in te vullen (met ook erfgoed, landschap, landbouw, cultuur, militair verleden etc).

EM 2.1.2 Aanbod toetsen aan doelstellingen NP, verhaallijnen, USP's etc. Daarna hiaten en kansen in het aanbod in kaart brengen.

Ook landschapseducatie moet aan bod komen in het educatieve aanbod. Dit haakt aan bij de verhaallijn rond 'erfgoed en landschap'.

EM 2.1.2 Nadat belevingspiramides verder zijn uitgewerkt, meer aanbod ontwikkelingen op de Magische Momenten - TOP ervaringen. En op erfgoed en militair verleden. SCHRAPPEN

EM 2.1.3 Educatief aanbod verbreden op maat van de doelgroep (gezinnen, individuele bezoeker, ...) HERFORMULEREN: · Educatief aanbod verbreden op maat van de doelgroepen (bvb meer Top-belevenissen)

Er liggen nog kansen bij doelgroepen die tot nu toe niet worden bereikt, zoals bijvoorbeeld bewoners van woonzorgcentra. Er kan nog meer worden ingezet op natuurbeleving op een andere manier (zintuiglijke ervaring).

Voor omwonenden kan een specifiek aanbod worden ontwikkeld waarbij de doelgroep het park beter leert kennen (over de lands- en gemeentegrenzen heen).

Ook de internationale toerist moet worden meegenomen in het educatieve verhaal, rekening houdend met meertaligheid. Er zouden meer logiesmogelijkheden moeten zijn voor scholen (jeugdherbergen, kampplaatsen,...).

EM 2.1.4 Keuzes maken en afstemmen wie welke actie gaat opnemen.

Welk educatief aanbod er uiteindelijk ontwikkeld zal worden en welke acties ondernomen worden, zal afhangen van wat de educatieve partners ook haalbaar vinden, welke budgetten er hiervoor zijn,...

EM 2.1.5 Inzetten op innovatie en digitalisering van het educatief aanbod

Ook kwaliteitsmetingen moeten worden meegenomen in het verhaal + evaluatie. Toerisme Vlaanderen kan helpen bij de opmaak van enquêtes. (zie ook extra toegevoegde OD2.2)

De nieuwe expo die vanaf medio 2024 te bezoeken zal zijn in De Vroente is al een voorbeeld van innovatie en digitalisering.

EM 2.1.6 Tentoonstelling Vroente opzetten in lijn met de verhaallijnen en USP's van het NP.

SCHRAPPEN aangezien dit al een concreet voorbeeld is van nieuw te ontwikkelen aanbod en inzetten op innovatie

EM 2.1.7 Meer ruimte ontwikkelen voor 'avontuur' voor kinderen en jongeren. (bvb klimmen in boom, met water en zand spelen) Herformuleren: Meer ruimte ontwikkelen voor 'vrije natuurbeleving' voor kinderen en jongeren. (bvb klimmen in boom, met water en zand spelen, avontuurlijke activiteiten, ...)

Er zou een plaats moeten zijn in het park waar er ruimte is om te 'ravotten' zonder de draagkracht van de natuur te belasten.

Leren kan hand in hand gaan met spelen.

EM OD2.2 Bewaken van de kwaliteit van het educatief aanbod en de begeleiding ervan.

EM 2.2.1 Het opstellen van kwaliteitscriteria voor het educatief aanbod en de begeleiders

EM 2.2.2 Het opzetten van een monitoring- en evaluatiesysteem voor de educatie

EM 2.2.3 Gidsen

- Cultuurhistorisch, natuur, natuur volgens bosbeheer, hoe run je een landgoed?
- Locatie Putte (NL)
- Zal al starten in 2024
- Lage prioriteit, want al bezig
- Trekker Bieduinen
- Partners: AVOS, Bosadvies.

THEMA NAAR EEN KLIMAAT- ADAPTIEF LANDSCHAP (L)

L SD1 Het unieke watersysteem stuurt het landschap

[L OD1.1 Beekvalleien en antropogene waterlopen vormen verbindende groenblauwe corridors van hoge kwaliteit](#)

L 1.1.1 Acties die de waterkwantiteit in de beken op peil houden

(zie ook OD1.2)

L 1.1.2 Versterken ecologische kwaliteit door opmaak actieprogramma 'ecologische kwaliteit waterlopen'

Allereerst is het belangrijk om te werken aan de waterkwantiteit, vervolgens de waterkwaliteit. Bij het opmaken van het actieprogramma is het belangrijk dat alle waterbeheerders (VMM, provinciale dienst waterbeheer, ...) betrokken zijn. Daarboven kan het NP samen met de waterbeheerders een rol spelen in het uitwerken van een overkoepelende visie voor een volledige beek (over de administratieve grenzen heen). Ook de bredere oevergebieden rond de beek zijn belangrijk en kunnen eveneens meegenomen worden (**groenblauwe corridor**). Onderzoek en het specifieke actieprogramma dat er op volgt heeft een hoge prioriteit en moet eerst aan bod komen. Het inrichten van de verschillende beken (zie L.1.1.4.1-4) moet er uiteraard op volgen en komt daardoor waarschijnlijk pas bij het tweede operationeel plan aan bod. Toch kunnen in het eerste operationeel plan al verbeteringen worden uitgevoerd.

L 1.1.3 Onderzoek effecten op omgeving

We moeten telkens onderzoeken wat de eventuele impact kan zijn op de omgeving (bvb. landbouwpercelen), alvorens over te gaan tot (her)inrichting van bepaalde beken. Werken in natuurgebied aan water kan immers impact hebben op het waterhuishouden erbuiten.

L 1.1.4 Versterken ecologische kwaliteit door uitvoering actieprogramma

L 1.1.4.1 Versterken ecologische kwaliteit door inrichting Kaartse Beek

L 1.1.4.2 Versterken ecologische kwaliteit door inrichting Laarse Beek

L 1.1.4.3 Versterken ecologische kwaliteit door inrichting Zwarte Beek (Kalmthout)

L 1.1.4.4 Versterken ecologische kwaliteit door inrichting Ravenhofbeek

Op voorstel van een boswachter die werkt rond het Ravenhof en vandaag botst op administratieve problemen bij het beheer van deze beek, die verandert is naar categorie 2.

L 1.1.1 Versterken ecologische kwaliteit door inrichting vallei van de Kleine beek (LEADER)

Dit is een actie van RLDV die reeds werd uitgevoerd en dus niet opnieuw dient opgenomen te worden als actie maar wel dienst kan doen als good practice. Er is wel verdere inhoudelijke afstemming nodig met andere ontwikkelingen van de kleine Aa. Gemeente Roosendaal is bijvoorbeeld ook bezig met de inrichting van deze beek (bij hen heet die de Molenbeek).

L 1.1.5 Versterken van de ecologische, erfgoedkundige en recreatieve waarde van de ATG en De Zoom

De ATG is geen beekvallei.

(Eerder als aparte OD onder deze SD of hernoemen van OD 1.1?)

[L OD1.2 Hoge zandgronden laten meer infiltratie toe](#)

L 1.2.1 Opmaak onthardingsplan met doelstelling x m² ontharding

Sommige deelnemers ervaren deze actie als eerder symbolisch. Toch kan het belangrijk zijn om andere stakeholders rond het park te sensibiliseren (bvb. gemeentes). Bovendien kan verharding ook een ecologische barrière zijn. Sommige deelnemers vinden verdere verharding voorkomen dan ook belangrijker dan ontharding. Verharding voorkomen moet een rode leidraad zijn bij elke actie die het park neemt. Als we bvb. een parking aanleggen bij een onthaalpoort, moet dit met zo weinig mogelijk verharding en zo veel mogelijk waterdoorlaatbare materialen zodat we zelf ook het goede voorbeeld geven. Dit heeft een hoge prioriteit en moet in elk operationeel plan vermeld worden (niet gebonden aan één termijn).

Hiervoor zouden bijvoorbeeld ook vrijwillige stewards kunnen ingezet worden die bezoekers sensibiliseren omtrent de regels en informeren bij vragen. Reeds gedaan op kleine schaal door Grenspark.

L 1.2.2 Installeren van x aantal stuwen

Bij deze actie komen een aantal opmerkingen:

- Niet op bovenlopen van beken plaatsen (tenzij met vispassage)
- Op grachten: ja, maar overweeg ook of je de gracht niet gewoon kan dempen (als zij geen erfgoedkundige waarde heeft).

- Landbouwers aan tafel vragen dat er telkens onderzocht wordt wat de effecten zijn voor omliggende landbouwgebieden (zowel in de natuurkern, als bij vrijwillige acties in het werkingsgebied).
Hier geldt ook dat monitoring zeker al moet worden opgenomen in het eerste operationeel plan. Uitvoering kan al in de pijpleiding zitten in het eerste operationeel plan, maar zal deels doorgeschoven worden naar het tweede operationeel plan.

L 1.2.3 Waterconservering met landbouwers via project CANAPE + klimaatsubsidie Vlaanderen

Dit is een actie van RLDV die reeds werd uitgevoerd en dus niet opnieuw dient opgenomen te worden als actie maar wel dienst kan doen als good practice.

L 1.2.4 Groenkapoen PDPO: ontharden en vegroenen van terreinen van jeugdbewegingen

Dit is een voorbeeldactie van RLDV die reeds werd uitgevoerd en dus niet opnieuw dient opgenomen te worden als actie maar wel dienst kan doen als good practice.

L 1.2.3 Bestaande bossen: humus laag vergroten zodat waterretentie capaciteit verhoogt en dus ook sponswerking

Pilootproject uit te breiden op langere termijn.

Locatie Putte, Bieduinen.

Op korte termijn, met hoge prioriteit.

Trekker AVOS/ Bieduinen en andere landgoederen.

L OD1.3 Waterrijke gebieden (kwelgebieden, vennen, putten) met natuurwaarde vormen rustpunten in het landschap

L 1.3.1 Inventarisatie ecologische en landschappelijke waarden van de vennen, putten, poelen en andere waterlichamen in het gebied

Er zijn verschillen tussen deze waterlichamen (denk aan bvb. Grote Meer versus de E10-poel). Pas als we hun waarde in het landschap en hun waarde voor de natuur kennen, kunnen we de juiste acties nemen/ inrichting voor deze waterrijke gebieden (bvb. uitkijkpunt voor bezoekers zodat natuur onverstoord blijft en een volwaardig rustpunt kan worden). De kwelgebieden aan de onderkant van de Brabantse Wal werden niet besproken, maar kunnen ook deel uitmaken van deze inventarisatie. (Deze actie eerder onder thema natuur brengen?)

L 1.3.1 Rioleringsproject Grensstraat (Kapellen-Stabroek-Woensdrecht) met aandacht voor duurzame waterhuishouding in een ruimer gebied (gescheiden aanleg riolering met infiltratiemogelijkheden & overstort naar Middelwatergang (beek Stabroek))

L 1.3.1 Rioleringsproject Klinkaard met aandacht voor duurzame waterhuishouding in een ruimer gebied (aanleg riolering met grachten, wadi thv Kooike en overstort Antitankgracht)

L SD2 Kwaliteitsvol en ecologisch robuust landschap door maatwerk, inrichting en beheer

L OD2.1 Perceelsranden inzetten als groene of blauwe corridors in het omgevend landschap

L 2.1.1 Opzetten informatieve campagne over bestaande mogelijkheden voor perceelsranden

Zeer belangrijk en nodig, hier is te weinig kennis over. MAAR/ EN er is ook duidelijkheid EN flexibiliteit nodig

- Zijn deze ingrepen blijvend? Of zijn er flexibele mogelijkheden?
- Nood aan duidelijke afspraken.
- Energiehoutkanten als voorbeeld?

Betrek de landbouwers bij de opmaak van deze concepten en campagne! Ook inpasbaar in GLB?

L 2.1.2 Verbindingen maken tussen bestaande perceelsranden

L OD2.2 Ecosysteemdiensten voor en uit landbouw ondersteunen

L 2.2.1 Projectsubsidies toekennen aan landbouwprojecten die extra ecosysteemdiensten genereren

L 2.2.2 Podium geven aan natuurinclusieve pioniers

L 2.2.3 Samenwerking op vrijwillige basis met eigenaars en grondgebruikers rondom natuurkernen ter versterking van biodiversiteit

Nadruk op vrijwillige basis alsook meer focus op informeren en betrekken. 'Hoe meer info we krijgen hoe meer we er mee kunnen (of niet).

L 2.2.4 Van erfbeplanting naar landschapsintegratie (Ontwerpen van een klimaat-robuuste biodiverse bedrijfsomgeving voor land- en tuinbouw)

L 2.2.5 Ondersteuning bij plan van aanpak om economisch leefbare landbouwactiviteiten te blijven uitvoeren (binnen context van strenge regelgeving die overal geldt door Europese, Federale en Vlaamse regelgeving) + Maatwerk bij eventuele heroriëntatie landbouwbedrijfsvoering

L 2.2.6 Uittesten van rolklavermengels ifv beter broedsucces Kievit en inpassing in economische bedrijfsvoering van de landbouwers.

L 2.2.7 Groepsaankoop zaden fauna-akkers voor landbouwers, imkers, jagers en gemeentebesturen

Deze groepsaankopen kunnen uitgebreid worden (bvb. voor plantsoenen), maar tegelijk moet hier ook een kwaliteitscontrole op komen...

Ook interessant voor landgoederen?

L 2.2.8 Communicatie

Al heel wat van de bovenstaande acties gebeuren reeds, maar de communicatie naar buiten toe gebeurt onvoldoende. Hierbij ook landbouwers betrekken.

L 2.2.9 Voedselbossen

Lopende project: Koude Heide, Putte, Ossendrecht.

Loopt op korte termijn, maar is prioritair.

AVOS kan trekker zijn met medewerking van Bieduinen.

We moeten de discussie aangaan over deze projecten en in België leren van NL en omgekeerd. Het Nationaal Park moet de discussie niet bepalen, maar wel de mogelijkheden en informatie meegeven.

Zie ook Nationaal Park Gelei (?)

L OD2.3 Beschermen en stimuleren van kleine landschapselementen die bijdragen aan de kwaliteit van het landbouwlandschap

L 2.3.1 Ondersteuning bij uitvoering bestaande beheerplannen KLE's bij kleine Aa Essen

Te gebruiken als pilootproject, inzetten op regulier beheer met extra aandacht.

L 2.3.2 Opmaak nieuwe visie- en beheerplannen kleine landschapselementen

Deze actie is meer gebiedsgebonden/ heel erg elementsgebonden (er zijn veel elementen) - dus moeilijk om volledig overkoepelend te doen.

Hiervoor kan samengewerkt worden met het Regionaal Landschap De Voorkempen (meer richting communicatie).

L 2.3.3 Inventarisatieproject rond houtig erfgoed

Dit is de verantwoordelijkheid van de gemeenten. Hier ligt ook veel overlap met ecologische waarde.

Het Nationaal Park kan ondersteunen bij de systematisering en het zoeken naar deze overlappen. Zorgen voor overlappende visies bij gemeenten.

vb. Laanbomenbeheerplan, voorbeeld Brasschaat uitrollen in andere gemeenten.

L 2.3.4 Natuur- en landschapsherstel Rommersheide- Nottebohm

Te schrappen

L 2.3.5 Knottteam Goed geknot: gratis knotten in ruil voor het brandhout

te schrappen

L 2.3.6 Sensibilisatie rond brand(gevaar)

Niet alleen het gevaar, maar ook de gevolgen op natuur.

Lokale instanties kennen deze, maar deze informatie moet ook bij de juiste personen geraken.

L OD2.4 Klimaatadaptieve natuuringrepen in woongebied (vooral woonparken) faciliteren

L 2.4.1 Samenwerken met tuinrangers en/of professionele tuinaannemers voor sensibilisering private tuineigenaars. In de eerste plaats in de verbindingzones tussen grote natuurkernen

Focussen op specifieke thema's en op basis hiervan het landschap inrichten.

vb. Bosbranden, specifieke diersoorten.

Afhankelijk van thema samenwerken met geschikte instantie (brandweer,...).

L 2.4.2 Ecologisch inrichten van groene doorsteken

Rol ligt voornamelijk bij gemeenten.

Hierbij focussen op soortenbeschermingsgebieden (vb de Heidevlinder), alsook in verbindinggebieden.

Hierbij particulieren betrekken- Inzetten van tuinrangers.

L 2.4.3 RUP's woonparken waar deze nog ontbreken

Loopt al. Dus schrappen.

L 2.4.4 Ondersteunen van allerlei vergroenende acties voor inwoners (bijv. Tuinrangers, behaagactie Natuurpunt, boomplantacties,...)

Loopt al. Dus schrappen.

L 2.4.5 Kansenkavels: onbebouwde percelen met openruimte waarde in beeld brengen en activeren

Dit kunnen stapstenen zijn (zie pilootprojecten departement Omgeving)..

L 2.4.6 Waterretentie waar kan aan perceelsgrenzen

Waterretentie niet alleen op grote schaal, maar ook op kleine (particuliere) schaal.

L OD2.5 Bossen die buiten natuurgebied liggen beschermen en activeren

L 2.5.1 X ha bos herbestemmen naar groengebied

Te schrappen, Zie AGNAS en Zonevreemde bossen.

L 2.5.2 Ontbrekende ecologische verbindingen aanleggen naar bossen buiten natuurgebied (X% van de bossen connecteren met natuurnetwerk)

L 2.5.3 Grondruilprocessen begeleiden

Niet alleen focus op deze OD, maar verder gaan. Kijken naar voorbeelden in NL.

L 2.5.4 Uitgebreid bosbeheerplan private bossen

Zie voorbeeld NL, stimuleren met bosbabbels.

Gebruik maken van 'bosgroepen'.

Sensibilisatie over de grenzen heen.

L SD3 De weidsheid en dynamiek van het streekeigen landschap versterken

L OD3.1 Natuurontwikkeling in de heide gaat hand in hand met toegevoegde waarde voor het open landschap

L 3.1.1 Inrichting Steertse Heide met respect voor onderliggende historische landschapstructuren

Dit is een actie van ANB die reeds werd uitgevoerd en dus niet opnieuw dient opgenomen te worden als actie maar wel dienst kan doen als good practice.

L 3.1.1 Inrichting met respect voor onderliggende historische landschapstructuren

Historische elementen meenemen moet een rode draad zijn, bvb. bij de inrichting van heidegebied. Het is geen actie die een specifieke termijn krijgt, maar een actie die altijd in het achterhoofd moet zitten wanneer we nieuwe ontwikkelingen uitvoeren in en rond de heide. Relicten mogen niet zomaar verdwijnen.

L 3.1.2 Communicatie over de ontwikkeling van heide

Mensen begrijpen niet altijd wat er gebeurt, waarom bomen worden gekapt. Communicatie voor, tijdens en na aan burgers, vormt een belangrijke randvoorwaarde bij heide-ontwikkeling.

(Deze actie kan eventueel ondergebracht worden bij toerisme of zelfs bij educatie)

L OD3.2 Open landschap (in de Nederlandse polders) nabij het Nationaal Park behouden en versterken

Een visie van het Park voor de Polders rond Stabroek is volgens een aantal actoren niet gewenst. Het is immers landbouwgebied dat in het werkingsgebied ligt en waar dus enkel acties voor het park kunnen plaatsvinden op vrijwillige basis, op vraag van eigenaars of belanghebbenden in het gebied. Voor de Nederlandse polders kunnen we volgens hen wel een visie opmaken, omdat dit wel binnen de contour van het Nationaal Park ligt. Daarnaast wordt de vraag gesteld waarom enkel in de polders het open landschap versterkt moet worden, dit zou in alle open landschappen moeten gebeuren. *(Suggestie om dit aan te passen in de titel van de OD)*

L 3.2.1 Ontsnipperingsmaatregelen rond de A12/A4

De Brabantse Wal is al bezig met ontsnippering van de A4 met een verbinding tussen het zuiden van Markiezaat en het zuiden van het gebied 'Brabantse Wal'. Deze actie kan daar bij aansluiten. Ontsnippering is vooral een natuurmaatregel, maar visuele afscherming van de snelweg kan ook belangrijk zijn voor het landschap, al werd dit niet uitvoerig besproken. De prioriteit die we hieraan geven is gemiddeld en we schuiven het naar de middellange termijn. De vraag werd ook gesteld of de actie rond ontsnippering algemeen gesteld moet worden, of specifiek met aanduiding van deze bepaalde wegen.

L 3.2.2 Visie rond KLE's open Nederlands polderlandschap

Landbouwers aan tafel horen niet graag dat er een visie wordt opgemaakt over KLE's in het polderlandschap. Acties buiten de NK zullen echter altijd op vrijwillige basis gebeuren. Er dient ook afgetoetst te worden of hier draagvlak voor leeft bij NL polders. Bovendien heb je als Nationaal Park wel een visie nodig, zodanig dat je de juiste vrijwillige acties kan ondersteunen en stimuleren/sensibiliseren.

L 3.2.3 Opmaken zonering voor KLE's

RLDV vindt het vreemd dat actie L 3.2.2 apart wordt vermeld en niet samengaat met andere KLE's. Als je spreekt over KLE's in het polderlandschap is er eigenlijk een zoneringsplan nodig waarin je verschillende visies voor KLE's opmaakt voor verschillende gebieden.

(Deze actie kan geïntegreerd worden bij L OD2.3)

L OD3.3 Markiezaat

De vraag wordt gesteld of Markiezaat niet eerder een actie is, i.p.v. een operationele doelstelling an sich. (Te bekijken om te schrappen als OD en te vervangen als actie)

L 3.3.1 Toegankelijk maken van dijken

Deze kleine actie hoort misschien eerder bij het thema toerisme, al heeft ze uiteraard een invloed op de landschapsbeleving. Het Nationaal Park moet deze actie niet trekken, maar als organisaties als Brabants Landschap er vragende partij voor zijn, kan het Nationaal Park wel een faciliterende rol hebben. Deze actie heeft een lage prioriteit en zou de op de middellange termijn kunnen worden uitgevoerd.

L OD3.4 Contrastlijnen tussen open en gesloten landschappen highlighten

L 3.4.1 Versterken recreatieve ontsluiting op contrastlijnen (routes, rust- en uitzichtpunten)

Een actie die eerder bij toerisme en recreatie hoort. We willen geen extra wandelpaden creëren, maar we moeten ze wel inventariseren, categoriseren, eventueel schrappen. Daarbij kan je rekening houden met die contrastlijnen.

L 3.4.2 Rekening houden met zichtlijnen bij het creëren van open landschap voor natuurbeheer Interessante zichtlijnen door het gesloten landschap behouden

Het is moeilijk om extra zichtlijnen te creëren. Bovendien is doorzicht naar een ander open landschap niet altijd wenselijk, zeker niet wanneer het achterliggende landschap als storend kan worden ervaren (bvb. verkaveld is). Wel zijn er een aantal bestaande zichtlijnen, o.a. naar kerktorens, kasteeldreven, enz. die we graag willen behouden. We zouden in kaart moeten brengen welke zichtassen precair zijn om te beschermen, versterken en/of in ere te herstellen. Deze actie hoort eerder bij Erfgoed.

(Actie opnemen bij erfgoed?)

L 3.4.3 Contact tussen open en gesloten landschappen door stukje halfopen landschappen te creëren

Hierbij haalde Natuurpunt het voorbeeld aan van een plek waar ze stuifduinen en halfopen boslandschap creëerden nabij een overgang tussen gesloten en open landschap. Dit kan ofwel een harde of juist zachte overgang zijn. Duiding en communicatie is hierbij wel belangrijk, want sommige mensen begrijpen niet altijd waarom bomen gekapt worden. Een landbouwer aan tafel sloot zich hierbij aan.

L OD3.5 (Uit)zichtpunten vanop de steilrand beschermen en verfraaien

Deze OD kan samengenomen worden met OD3.4, aangezien het een specifiek voorbeeld betreft van zichtlijnen.

L 3.5.1 Nieuwe uitzichtpunten ontwikkelen vanop de steilrand

Ook eerst in kaart brengen welke er al zijn.

L 3.5.2 Aanbieden van minimalistische toeristische infrastructuur op uitzichtpunten

Verplaatsen naar het thema toerisme.

L 3.5.3 Opnemen van uitzichtpunten in routes

Verplaatsen naar het thema toerisme.

L SD4 Het talrijke erfgoed als meerwaarde voor het landschap

L OD4.1 Natuur en militair erfgoed worden met elkaar verbonden met de Antitankgracht en de West-Brabantse Waterlinie als structurerende elementen

L 4.1.1 Inventaris Voorkempens erfgoed

Al gebeurd

L 4.1.2 Antitankgracht naar een robuuste ruggengraat voor de Voorkempen

Lopende bij RLDV (=trekker). Samenwerking met RLDV uitbouwen

L 4.1.3 Inrichting van landschapskamers langs anti-tankgracht

Lopende bij RLDV (=trekker). Samenwerking met RLDV uitbouwen

L 4.1.4 Recreatieve ontsluiting Antitankgracht

Lopende bij RLDV (=trekker). Samenwerking met RLDV uitbouwen

L 4.1.5 VMM als beheerder van antitankgracht betrekken bij het Nationaal Park

Onder meer van lokale sluizen.

L 4.1.6 Restauratie van militair erfgoed

Er is nog steeds een zorgplicht voor dit erfgoed.

Grotere projecten kunnen ingediend worden met Europees dossier ifv budget.

Prioritaire actie, want deze subsidies vinden nu plaats?

L 4.1.7 Erfgoed uitbreiden

Regio heeft een nauwe verbinding met schilders als Lamoriniere, hier ook op inzetten

Of Joodse geschiedenis (adhv kerkhoven).

Zie ook Kröller-Muller-museum.

L OD4.2 De landgoederen en kastelen vormen met hun unieke karakter culturele landmarks in het park

L 4.2.1 Ondersteunen en faciliteren van restauratie van landgoederen en kastelen

Zie Frisicanessenklooster.

L 4.2.2 Ondersteuning en advies voor eigenaren om beheer van landgoederen biodivers en klimaatrobuust te maken

Al bezig door Regionaal Landschap De Voorkempen (RLDV).

Hulp bij het gericht meenemen van doelstellingen

L 4.2.3 Beheersplan oude pastorie Essen

Te schrappen

L 4.2.4 Inventaris Voorkempens erfgoed

Al gebeurd. Acties voortvloeiend uit inventaris erfgoed af te stemmen met RLDV

L 4.2.5 Samenwerking en verbindingen tussen musea

Al veel erfgoed en musea aanwezig, deze zouden meer met elkaar afgestemd moeten worden.

L OD4.3 Het landbouwerfgoed maakt het landbouwlandschap aantrekkelijker

L 4.3.1 Creëren van een wandelroute langs landbouwerfgoed

Bvb. Bouwke

Begeleiden en informeren van dit erfgoed + effect van landbouw op landschap.

Zie ook Kunst op Silo's.

Opletten voor drukte: intensiteit en populariteit monitoren? (voor het omgevende landbouwgebied).

Schaal zal al zorgen voor spreiding.

L 4.3.2 Promoten van natuurinclusieve landbouw via strategische historische hoeves

L 4.3.3 Inventaris Voorkempens erfgoed

L 4.3.4 Vakwerk-Netwerk LEADER: advisering hoeve-eigenaars over restauratie etc. (project afgerond, kennis blijven doorgeven)

L 4.3.5 Klein maar (erf)goed LEADER: project rond klein bouwkundig erfgoed, focus op landbouwerfgoed

L 4.3.6 Heideherstel met historische 'technieken'

Schape houden.

L 4.3.7 Hoffelijkheidacties

Meer toerisme vraagt ook voor sensibilisering rond de frictie tussen drukke toerisme seizoenen en oogstseizoenen.

THEMA DUURZAAM TOERISME (T)

T SD1 Bezoekers kwaliteitsvol onthalen met topbelevingen in bos en hei

[T OD1.1 Onthaalpoortenstrategie: 6 onthaalpoorten met elk hun eigen karakter verder te ontwikkelen naar hun eigen capaciteit en draagkracht](#)

T 1.1.54 Onderzoeken op welke manier onthaal echt een meerwaarde is voor bezoekers en hoe het bijdraagt aan inspireren, informeren, verwelkomen, ontzorgen en verkopen.

Met welke partners moet er samengezeten worden om deze verder uit te werken? Poorten betrekken bij het invullen van alle andere acties.

De deelnemers aan tafel geven aan dat actie 1.1.1 tot 1.1.2 misschien voorbarig zijn. Het is geen goed idee om reeds concrete plaatsen aan te duiden voor de poorten. Hiervoor moet eerst een onderzoek gebeuren. Eerst analyseren en van daaruit ontstaat behoefte om poorten te creëren (zie 1.3.1).

T 1.1.1 Indien nodig en gewenst het creëren van nieuwe onthaalpoort Landgoed Lievensberg/Natuurpodium

Waar komt de doelstelling vandaan om die twee extra poorten op te richten? Het Nationaal Park breidt enorm uit naar N en Z t.o.v. het huidige Grenspark, daarom twee poorten in N en Z. Die in het N kwam op voorstel van Brabantse Wal/Bergen op Zoom, die in Brasschaat lijkt een plek met enorm veel potentie. Alles is bespreekbaar, deze punten liggen niet vast.

T 1.1.1 Indien nodig en gewenst het creëren van nieuwe onthaalpoort Omgeving Perron Noord in Brasschaat

Spoorfietsen.

Eerst analyse voor beslissen. Misschien is een van de vier huidige poorten irrelevant. Noodzaak van de poort wordt in vraag gesteld (het is reeds zeer druk, er zit al een parkeerdruk en de bereikbaarheid is enkel met de auto). Moet dit dan echt een 'onthaalpoort' worden? Dit moet uitgewezen worden door draagkrachtstudie en spreidingsplan (1.3.1).

T 1.1.2 Indien nodig en gewenst het doorontwikkelen van de 4 geactualiseerde onthaalpoorten: De Volksabdij met als thema avonturenpoort

Degene die er al zijn moeten eerst geoptimaliseerd worden. De studie moet duidelijk aangeven wat een poort nodig heeft om die naam te verdienen/te behouden. Dit moet ook duidelijk zijn voor besturen.

T 1.1.2 Indien nodig en gewenst het doorontwikkelen van de 4 geactualiseerde onthaalpoorten: Hemelrijk met als thema de trekkerspoort

De studie moet duidelijk aangeven wat een poort nodig heeft om die naam te verdienen/te behouden. Dit moet ook duidelijk zijn voor besturen. Fiets, huifkar, step, pendelvervoer, transportsite, ...

T 1.1.2 Indien nodig en gewenst het doorontwikkelen van de 4 geactualiseerde onthaalpoorten: Ravenhof met als thema de verhalenpoort

De studie moet duidelijk aangeven wat een poort nodig heeft om die naam te verdienen/te behouden. Dit moet ook duidelijk zijn voor besturen.

Poort Ravenhof werkt vandaag niet goed. Waarom zou dit nu wel beter gaan?

Erfgoedpotentie verhogen.

In het Ravenhof bijvoorbeeld zijn een pak minder voorzieningen. Capaciteit en uitstraling verbeteren.

T 1.1.2 Indien nodig en gewenst het doorontwikkelen van de 4 geactualiseerde onthaalpoorten: De Vroente met als thema de ontdekpoort

De Vroente kan ontlast worden door een spreidingsplan naar andere onthaalpoorten. De Vroente kent veel drukte omdat het daar ook interessant is, daar is veel voorzien t.o.v. andere locaties.

De studie moet duidelijk aangeven wat een poort nodig heeft om die naam te verdienen/te behouden. Dit moet ook duidelijk zijn voor besturen.

T 1.1.3 Rode draad in het uitzicht en beleving van onthaalpoorten en stations (gemeenschappelijkheid uitstralen)

Uniformisering. (Signalisatieplan 1.3.2 ; routebewegwijzering 2.1.2 en rode draad 1.1.3 horen samen)

[T OD1.2 Opmaken van een marketing- en communicatieplan](#)

T 1.2.1 Opmaken van een marketingplan na het opmaken van de draagkrachtstudie (1.3.1)

Er moet onderzoek gebeuren, de klant moet gekend zijn voor je kan beginnen ontwikkelen. Wandelaars geven geen geld uit, is niet interessant voor private eigenaars. Niet inzetten op kwantiteit van bezoekers, maar op hun bijdrage.

Marketingplan moet duidelijk maken wat Naturpark meer is dan alleen de Kalmthoutse Heide, wat er te doen is in het Nationaal Park en in de omgeving.

Het plan moet alle info over poorten, inclusiviteit, routes, horeca, verhalen, etc. clusteren.

T 1.2.1 Meertalige communicatie voor internationaal toerisme: website (digitale onthaalpoort), bezoekerskaarten en folders in Frans en Duits

Mikken op kwaliteit, niet op kwantiteit. Er wordt niet gemikt op massatoerisme. Niet iedereen aan tafel volgt daarom de noodzaak voor internationaal toerisme. Het is zeker niet de bedoeling om gewoon meer toeristen aan te trekken, maar wel toeristen die een meerwaarde bieden voor het gebied en geld binnenbrengen. Of dit de toeristen zijn die uit het buitenland komen moet de draagkrachtstudie mee uitwijzen. Deze verder uitschrijven. Vandaar ook aandacht voor steden in de ruimere omgeving van het Nationaal Park. Toeristen kunnen bezoeken combineren.

T 1.2.2 Optimaliseren van digitale mogelijkheden (ontwikkelen apps, online bezoekerskaarten, digitale poorten,...)

Ter ondersteuning van wat bestaat.

Inzetten op digitaal onthaal, de meeste toeristen starten hun zoektocht op het internet.

Ook interessant voor de eigenaars, die getoond worden in onthaal.

Inzetten op een gebruiksvriendelijke app die bezoekersstromen kan sturen en kan waarschuwen bij calamiteiten.

T 1.2.3 Customer journey in kaart brengen

Te visuele identiteit versterken, customer journeys in kaart brengen, ...: broodnodig.

T 1.2.4 Contentstrategie uitwerken in uitwisseling met partnerorganisaties

T 1.2.5 Communitymanagement

Mag geschrapt worden. is eigenlijk 1.3.4

T 1.2.6 Visuele identiteit versterken a.h.v. nieuwe, herkenbare huisstijl

Broodnodig, niet twijfelen.

T OD1.3 SturenVerspreiding van bezoekers in tijd en ruimte

We zijn allemaal voor duurzaam toerisme. Binnen de werking van het NP kunnen we net bekijken hoe we dit toerisme kunnen coördineren.

T 1.3.1 Opmaken van een draagkrachtstudie/ontwikkelingsvisie voor toerisme in het Nationaal Park

Dit plan is de belangrijkste eerste stap voor het thema toerisme. Het moet bepalen hoeveel toerisme wenselijk en haalbaar is en wat voor toerisme iets bijdraagt aan de omgeving.

Hiervoor is een gebiedsbrede nulmeting nodig die in kaart brengt: wat het recreatieaanbod is, hoe dit wordt gebruikt, waar het is, waar er nood is aan sturende mechanismen, wat we willen behouden, hoe we dit kwalitatief krijgen en hoe we dit samen doen. Tellingen worden vandaag gedaan in het toeristische centrum, maar niet aan de ingang van de heide.

T 1.3.1 Opmaken spreidingsplan/zoneringsplan voor het hele Nationaal Park

In onze visie moet het over robuuste natuur gaan. De spreiding van toerisme volgt daaruit, niet omgekeerd.

Aansluitend op de draagkrachtstudie moeten uitspraken gedaan worden over spreiding. Pas dan kunnen we beslissen over het toevoegen en uitbreiden van onthaalpoorten.

T 1.3.2 Opmaak en versterken signalisatieplan NPKH

We willen allemaal duurzaam toerisme (nationaal park kan dat coördineren en sturen).

Uniformisering. (Signalisatieplan 1.3.2 ; routebewegwijzering 2.1.2 en rode draad 1.1.3 horen samen)

T 1.3.3 Bestendigen van de rol van toeristische kantoren binnen het onthaalplan

Toeristische kantoor zijn vandaag vaak de eerste lijn. Bezoekers komen hier langs.

Toeristische infokantoren zijn de 'frontoffice' van het grenspark. Het marketingsplan (1.2.1 moet uitmaken of dit ook zo blijft).

T 1.3.3 Bestendigen van aanvullende poort Peerdsbos (Melkerij) en De Mick (Brasschaat)

T 1.3.3 Bestendigen van aanvullende poort Vordenstein (Schoten)

T 1.3.3 Bestendigen van aanvullende poort Domein Franciscanessen/Goed van Koch (Wuustwezel)

T 1.3.3 Bestendigen van aanvullende poort Mastenbos/Fort Ertbrand (Kapellen, langs de Antitankgracht)

T 1.3.3 Bestendigen van aanvullende poort Landgoed Mattenburgh (Hoogerheide)

T 1.3.3 Bestendigen van aanvullende poort Bezoekerscentrum De Kraaienberg (Bergen op Zoom)

T 1.3.3 Bestendigen van aanvullende poort Fort De Roovere (Halsteren)

T 1.3.3 Bestendigen van aanvullende poort Arboretum Kalmthout

T 1.3.3 Bestendigen van aanvullende poort Spoorfietsen

T 1.3.4 Opmaak van een overkoepelende jaarkalender met een overzicht van activiteiten en bezienswaardigheden in de onthaalpoorten

T 1.3.4 Opmaak van een overkoepelende netwerk en communicatiepunt naar ondernemers.

Wanneer kleinere verenigingen iets willen organiseren moet het duidelijk zijn waar zij toestemming moeten vragen. Dus overkoepelende werking voorzien waarin bij de ontwikkeling van toerisme ook private eigenaars betrokken worden. Overlast en overdruk moeten goed gecommuniceerd kunnen worden naar zij die het toerisme organiseren of kunnen sturen. Algemeen coördinatiepunt om te verspreiden en betrokkenheid te creëren.

Via dit netwerk kan beter gecommuniceerd worden naar de ondernemers (bijv. over kappen van bomen).

Via dit netwerk kan toestemming gevraagd worden aan elkaar als je op elkaar gebieden werkt. Vandaag niet duidelijk waar dit kan.

Via dit netwerk kunnen vergunningen worden besproken.

T 1.3.5 Parkeerdruk verspreiden en monitoren

Dit is niet hetzelfde als uitbreiden! Vooraleer je één aanlegt, eerst goed kijken. Want dan lok je meer autoverkeer.

Parkeerdruk: spreiden, veel in de berm geparkeerd, die in het noorden ligt niet goed. Parkeerlocaties heroverwegen, sommige liggen niet gunstig. Parkeervoorzieningen moeten er zijn voor minder mobiele bezoekers, maar daarnaast moet echt worden ingezet op andere manieren om bezoekers tot bij het park te brengen, bijvoorbeeld met pendelbussen. (past ook bij T OD 2.2: ook modal shift kan helpen bij verminderen parkeerdruk)

De Vroente gratis parkeren, is het dan de bedoeling op andere plaatsen betalend te voorzien? Niet de bedoeling.

T 1.3.6 Kwantitatieve en kwalitatieve monitoring van bezoekers

Nulmeting gebiedsbreed: grootste prioriteit. Metingen per poort, gebied, paden. Wat voor mensen trekt een bepaalde poort, hoeveel.

T 1.3.6 Creatie van rustzones. Zones voor ongerepte natuur.

recreatie en toerisme moet rekening houden met draagkracht park. Dus starten met een gebiedsanalyse die duidelijk maakt wat waar kan, waar toerisme dus niet kan en waar wel.

T OD1.4 Sociale inclusieve recreatie

T 1.4.1 Uitbreiding van 'drempelvrije' infrastructuur, beleving en routes voor iedereen, gekoppeld aan de onthaalpoorten

Grenspark maximaal toegankelijk maken voor personen met een beperking. Zowel het natuurgebied als de gebouwen (bezoekerscentra).

Het ambitieniveau mag hoog liggen. We willen zoveel mogelijk drempels wegwerken. Aankoop Wombat moet iets zijn dat NP op zich neemt, zodat er een goede verdeling is over alle poorten. NP moet voorbeeldrol opnemen, informeren en op die manier stimuleren van bijvoorbeeld horeca en ondernemers (naar duurzaamheid, toegankelijkheid, ..).

T 1.4.2 Vergroten aanbod rolstoelen (wombats en elektrische cadweazle)

Rolstoelgebruikers kunnen de rasters niet over, hun toegang is dus enorm beperkt. Aandacht hiervoor. Wombats en Cadweazle zijn beschikbaar aan De Vroente, maar zou graag door andere punten gebruikt worden.

T 1.4.3 Werken aan drempelvrij en inclusief onthaal + aanbod (9 B's van toegankelijkheid)

De Vroente is een voorbeeld voor ons allen. Maar blijft vandaag beperkt tot één poort. Er is al een goede basis, waarop we verder kunnen bouwen. Bestaande faciliteiten oplijsten en via samenwerking groter maken. In elke poort moet iemand er echt mee bezig zijn, eventueel met een boekingssysteem. Wordt in Kalmthout echt heel veel gebruikt. Uitbreiden, afstemmen en samenwerken.

Boekingsstelsel voor de Wombat?

T 1.4.4 Stimuleren van ondernemers die drempelvrij zijn

Gehandicapentoeilanden, mensen in kansarmoede, ... Er zijn massa's drempels die kunnen weggewerkt worden, bijvoorbeeld een menukaart in braille, prikkelarme omgevingen, ...

Absoluut ook een taak van het grenspark (ook al is dit in het werkingsgebied) want investeringen zijn duur en dus moet er samengewerkt worden. De coördinatie hiervan is de taak van het grenspark. Als het grenspark toegankelijk wil zijn, dan kan dat niet zonder dat de poorten, de infrastructuur én de horeca dat ook is.

Dit kan verder worden uitgewerkt met inventarisatie van wat er is, een label geven, extra promotie van de toegankelijke voorzieningen, ... We gebruiken de wortel, niet de stok om ondernemers te overtuigen.

Koppeling maken met cursus gastheerschap (4.2.1)

T 1.4.5 Natuur in je buurt - De Mick: concreet project rond revalidatiecentrum De Mick en vzw De Vrije Vlinder

T 1.4.6 We organiseren een samenwerking en netwerk rond toegankelijkheid

We brengen samen ons aanbod in kaart.

We kopen samen aan (en organiseren een uitleendienst).

T SD2 Duurzaam reizen naar en door het Nationaal Park

T OD2.1 Uniform routenetwerk in en rondom het Nationaal Park Kalmthoutse Heide

T 2.1.1 Uitwerken van meerdaagse wandelroutes (bv. Bergen op Zoom - Antwerpen)

Omdat deze overnachten en dus geld uitgeven, maar geen grote druk leveren, wordt dit door iedereen gewenst.

T 2.1.2 Uniformeren van routebewegwijzering

Uniformisering. (Signalisatieplan 1.3.2 ; routebewegwijzering 2.1.2 en rode draad 1.1.3 horen samen)

Parkeerlocaties heroverwegen, sommige liggen niet gunstig.

Verschil éénrichtingsverkeer NL en BE mag alles tweerichtingsverkeer > moet uniform worden.

T 2.1.3 Uniforme communicatie startpunten conform bebodingsplan Grenspark

Eén plan met 1.3.2, 2.1.2 en 1.1.3.

T OD2.2 Duurzame mobiliteit en spreiding (+ bijdragen aan de modal shift)

Deze OD zou zich ook moeten richten op minder verkeer door verblijfsrecreatie en dagtoerisme.

T 2.2.1 Uitbreiding van bestaand zoneringsplan voor verdeling van de bezoekersstromen

Is het mogelijk zones van het domein af en toe af te sluiten wanneer het te druk is en fragiele natuur daarom vraagt? Wat als het een te groot succes wordt, gaan particuliere eigenaars hun gebieden afsluiten? Dit hoort bij monitoring (zie 1.3.6). Het toerisme gaat sowieso stijgen. Via het Grenspark is dit de voorbije 10-20 jaar al gebeurd, maar het team, de middelen, de werking is te klein. Als het een nationaal park wordt kan deze coördinatie gebeuren (nu zijn er te weinig middelen bij het grenspark om dit te doen). Dus iedereen zou voor een nationaal park moeten zijn.

T 2.2.2 Uitvoeren van Interreg-project MONA indien goedgekeurd: stationsomgevingen aantrekkelijker maken voor bezoekers en duurzaam transport in en rond poorten met een vlotte verbinding tussen stad en natuur

Samenwerking met NMBS.

Vanaf stations duidelijk geleid tot aan de poorten.

Groenhaltes zitten goed.

T 2.2.2 Uitbreiden haltes

Mobiliteit moet besproken worden met de Lijn. Bijvoorbeeld een extra halte aan Vroente of Hemelrijk. Samenwerking met de vervoerregio nodig. Er moet vanuit het Nationaal Park dus zeker in gesprek gegaan worden met De Lijn. Minder auto's kan door meer haltes.

T 2.2.3 Verder uitbouwen van trage wegennetwerk in samenwerking met de gemeenten + trage wegen laten aansluiten op het NP

T 2.2.4 Opmaak visie omtrent aantrekkelijke verbinding naar onthaalpoorten

Belangrijk om hierbij goed te informeren wat er bij elke poort aanwezig is. Want anders gaan de mensen toch naar de toegang die ze kennen.

Kenbaar maken van de transportmogelijkheden naar elke poort.

Pendelbus doorheen de poorten.

26

T 2.2.5 Fietsnetwerk uitbreiden

Niet per se overall, maar strategisch.

Routenetwerk, knooppunten als uniform systeem over de grenzen heen.

T 2.2.5 Aanleg fietspaden Heidestraat-Zuid en Klein Schietveld (Kapellen-Brasschaat)

Wegwerken van aantal missing links in plaats van die heel specifieke actie. Bijvoorbeeld de Heidestraat-Zuid en Klein Schietveld (Kapellen-Brasschaat). Complex probleem maar als het nationaal park dat kan oplossen zijn we daar heel blij mee.

T 2.2.6 Maken van fietsverbindingen

Fietspad doortrekken over het 'koeienpadje' om verbinding tussen Vroende en Parking ZH te maken. Van toren naar toren naar Markiezaat.

T 2.2.6 Plaatsen van deelfietsen (Kapellen)

Deelfietsen aan alle toegangen van het grenspark. Systeem zoals de vélokes, of zoals in Kröller Muller-museum.

T 2.2.7 Plaatsen van fietsinfrastructuur

Afsluitbare stallingen aan hotels en B&B's.

T 2.2.7 Onderzoek naar parkeerdruk op alle startpunten

Hoe omgaan met ongewenst parkeergedrag, met piekmomenten, hoe bezoekers tellen (online) op parkings, ... (zie ook T1.3.5.).

T SD3 Sterke verhalen als bouwstenen voor unieke belevingen

T OD3.1 Verhalen tastbaarder maken

T 3.1.1 Verhalen beleefbaar maken door locatiegebonden augmented reality (bv. slagvelden op de heide)

Nu zijn enkel wandelpaden, fietsknooppunten, mountainbike-bordjes aangeduid, maar geen duiding bij het erfgoed. In een duidelijke huisstijl en relevante plekken tonen. Park niet vol grote borden zetten, maar wel opladen.

T 3.1.2 Landschapsinrichting met verwijzing naar verhalen

T 3.1.3 Themawandelingen/fietsroutes/gegigde bezoeken forten en Antitankgracht

T 3.1.4 Communiceren van gepaste verhalen in de thematische onthaalpoorten

Vaste communicatiepanelen.

Communicatie in het park zelf ontbreekt. Hoe kunnen we de beleving verder uitbreiden.

T 3.1.5 Landbouwverhalen tastbaar maken door verkoop van lokale producten via lokale winkels en boerenmarkten

Er moeten dan ook voldoende winkels zijn in of rond de poorten om de streekproducten te verkopen. Ook via webshop.

Globaal overzicht maken van wat er in het grote gebied van het NP allemaal te verkrijgen is aan lokale producten.

Elkaar streekproducten aanbieden om het aanbod uit te breiden!

Een lijst maken en een website om deze aan elkaar door te geven en online te bestellen.

T 3.1.6 Kunst inzetten om verhalen tastbaarder te maken

T 3.1.7 Troeven als stiltegebied uitspelen

T OD3.2 Verhalen bewaren voor de toekomst

T 3.2.1 Verzamelen en digitaliseren van verhalen voor later (bvb over immaterieel erfgoed)

T 3.2.2 Landschapsbiografie verder blijven gebruiken om de identiteit van het gebied te highlighten

T 3.2.3 Anekdotische verhalen neerschrijven in een boek?

T 3.2.4 Boekenverkoop / boekenuitleendienst

Er ligt heel wat informatie. Infopunten hebben ook heel wat materiaal. Hoe kunnen we dit via elkaar verspreiden? Centraal studiecentrum voorzien waar onderzoek gebeurt, koppelen aan winkel/verdeelpunt. Bib van het Nationaal Park? Centraal punt om deze te kopen?

T OD3.3 Samenwerken met partners die verhalend werken

T 3.3.1 Project in samenwerking met musea (Karrenmuseum - Essen, Molenijzer - Putte)

T 3.3.2 Project in samenwerking met Geopark Schelgedelta

Geopark Schelde Delta aanvraag voor UNESCO-label is ingediend, evaluatie volgt half feb, loop 2024 mogelijke benoeming. Daarnaast met 40 partners in Schelgedeltagebied aanvraag ingediend bij Interreg (Europees programma dat zich inzet voor grensvervaging in Europa), fors investeringsprogramma. Project voor komende 3 jaar na toekenning, hoofddoelstelling is zichtbaar en leefbaar maken. Groot communicatietraject, moet gekoppeld worden aan NP. Moet ook faciliterend zijn, geen restricties en beperkend, maar duurzame ontwikkelingen en schakelen met partners, waar het NP dus een belangrijke van kan zijn. Voorlopig allemaal work in progress, zekerheid van beide labels staat nog niet vast. Uitnodiging vanuit het Geopark om samen te werken.

Dit is niet echt een actie, dit mag verschoven worden naar het governance-hoofdstuk.

T 3.3.3 Project in samenwerking met scholen

T SD4 Meerwaarde creëren voor omwonenden en lokale ondernemers

T OD4.1 Economie in het werkingsgebied van het Nationaal Park ondersteunen

T 4.1.1 Waardebon /cadeaubon voor vakantie in het Nationaal Park

T 4.1.2 Bagageservice/systeem voor stappers?

T OD4.2 Kennis en duurzaam handelen stimuleren bij ondernemers en omwonenden

T 4.2.1 Opzetten van een netwerk van lokale ondernemers

Grensdrempel wegnemen, accelerator om samen te werken.

Er zit vandaag veel verschil tussen ondernemers en hun betrokkenheid. Lokale ondernemerschap moet een wisselwerking zijn. Sommige zaken nemen ambassadeurschap heel serieus, andere vallen snel stil. Sommige komen zelf om werkmateriaal vragen, andere moet je blijven betrekken. Van elkaar horen en van elkaar de meerwaarde zien is belangrijk. Blijvend leren van elkaar, geven en nemen. Het Nationaal Park KHH is een accelerator als het mensen samen doet werken.

T 4.2.1 Uitbreiden van het concept 'gastheren van het grenspark' tot 'gastheren/ambassadeurs van het Nationaal Park'

Link maken met toegankelijkheid en inclusiviteit (OD 1.4).

T 4.2.2 Promoten van duurzaamheidslabel Green Key bij lokale horeca en ondernemingen

T 4.2.3 Vorming voor iedereen (ondernemers, vrijwilligers,...) die bewust/onbewust mee zorgen voor een onthaalwerking

T 4.2.4 Duurzaam plan voor afvalverwerking

T 4.2.5 Kader bieden voor ondernemers rond niet-intensieve activiteiten (natuurvriendelijke accommodaties, ...)

Regelgeving overnachtingen afstemmen Nederland en België

T 4.2.6 Overzicht maken over subsidies voor ondernemers

Vandaag niet duidelijk.

CONCLUSIES & OVERZICHT

Conclusie tafel beheer NM

- Algemeen proces: voor eigenaars/geïnteresseerden mag de communicatie over dit traject laagdrempeliger.
- Wat kan je als eigenaar doen? (bvb. met je tuin)?
- Nationaal Park als facilitator (bvb. via website) van subsidies, good practices, eigendommen te koop,...
 - ook voor in werkingsgebied
 - veeleer bij doelstelling landschap.
- Zaken/acties meer op kaart aanduiden.
- Acties zijn vooral zaken die reeds gebeuren. Nog veel aanvulling mogelijk. Wel opletten met te sterk opsplitsen in verschillende locaties en verschillende acties.
- Barrières ook aanpakken in natuurgebied, niet enkel tussen.
- Lessen (bijkomende acties halen uit good practices?)
- Klimaat ook belangrijk bij geïntegreerde beheersplannen
 - kan nog voor 'clash' zorgen.

Conclusie tafel verbindingen NM

- Onderzoek naar welke gebieden precies verbonden moeten worden, definiëren knelpunten en prioriteiten.
- Belang van Schietvelden en Kalmthoutse Heide: belang van dit soort natuur en hoe we deze dus kunnen verbinden. Daarnaast is de Antitankgracht (ATG) enorm belangrijk als verbinding voor heel wat soorten.
- Inzetten op ATG en Laarse beek als verbinding.
- Kwaliteitsvolle interne verbinding binnen Kalmthoutse Heide: Putseweg en Verbindingsstraat.
- Samenhang Kalmthoutse Heide zelf ook belangrijk (verbindingsstraat gladde slang).
- Verbinding creëren is niet gelijk aan onteigenen, ook kijken naar KLE's, hagen en heggen.
- Privaat eigenaarschap trekken, bos- en natuuruitbreiding in niet-topnatuur. Natuurbeheer zonder bewoners en landbouwers kan niet. Communicatie is zo belangrijk! Niet topdown communiceren, maar inspireren en werven.
- Concretisering van verschillende plannen en projecten en alles samen brengen, waar zitten gaten en overlappingen.
- We kijken te weinig over de grens. Aan elkaar knopen. We werken nu mooi samen met de rug naar de grens. Eigenheid en diversiteit behouden, maar we kunnen elkaar sowieso wel versterken.
- Kijken naar verbindingen in verkeersinfrastructuur.
- Verbinding op grotere schaal bekijken.
- Complex project - de nieuwe rand: afstemming + zoeken naar win-wins.

Conclusie tafel leefgebieden NM

- In de kerngebieden is er al voldoende beleid (beheersplannen etc).
- Rol van het Nationaal Park: overkoepelend (trekker/begeleider/coördinator).
- Quick-wins/eerste stappen: voorbereiden van langetermijnprojecten adhv studies-verkenning van good practices.
- Definieer brede(re) doelgroepen ifv communicatie en betrokkenheid, bvb. omwonenden, boseigenaars, kleine perceel houders, etc.

Conclusies tafel educatie NM

- Aandacht voor toegankelijkheid voor iedereen.
- Overkoepelende organisaties en samenwerking educatie en toerisme.
- Duurzame mobiliteit.
- Logies/verblijf voor groepen kinderen.
- Focus op duurzaam toerisme, niet enkel op financiële

- wat past er in het gebied -> kwaliteit.
- Verhaal van ambassadeurs sterker maken.
- Koppelen van toeristische activiteiten met educatieve elementen.

VOORGESTELDE prioriteitenlijstje (korte tot middellange termijn)

1. Inzetten op ambassadeursschap voor het Nationaal Park (vrijwilligers, omwonenden etc.).
2. Sessie plannen met educatieve partners en doelgroepen voor verder uitwerken.
3. Verder inventariseren aanbod wat er al is.
4. Centrale vrijwilligers coördinator + een lerend netwerk opzetten voor gidsen.
5. Centrale coördinator educatie.
6. Sessie met educatieve partners om aanwezig aanbod te toetsen aan criteria, hiaten en kansen zichtbaar te maken en keuzes maken voor verder focus.
7. Met partners afstemmen welk aanbod ontwikkeld moet worden en wie dit gaat doen.
8. Nieuw educatief aanbod per doelgroep uitwerken door de partners.
9. Meer ruimte ontwikkelen voor vrije natuurbeleving voor jongeren/ kinderen (bvb. boomklimmen).
10. Inzetten op innovatie en digitaliseren van het aanbod.

Conclusie tafel landschap 'ecologie en erfgoed' AVOND

- Het Regionaal Landschap De Voorkampen doet al heel wat acties, die niet per se dubbel uitgevoerd worden. Veeleer is er nood aan verdere ondersteuning of samenwerking met RLDV.
- Er bestaan heel wat verschillende kennis en initiatieven over de grenzen heen. Dit vraagt voor regelmatig overleg en kennisuitwisseling.
- Er moeten enkele visies rond deelgebieden verder ontwikkeld worden vanuit het Nationaal Park, waarop lokale instanties hun 'uitvoering' op kunnen afstemmen.

Conclusie tafel landschap 'water en weidsheid' AVOND

- Allereerst is het belangrijk om te werken aan de waterkwantiteit, vervolgens de waterkwaliteit door het opzetten van een actieprogramma. Ook de bredere oevergebieden rond de beek zijn hierbij belangrijk om mee te nemen (**groenblauwe corridor**).
- Belangrijke partners zijn de waterbeheerders (VMM, provinciale dienst waterbeheer, ...) maar ook omliggenden die mogelijks een impact kunnen ondervinden.
- Het uitvoeren van het actieprogramma door de inrichting van verschillende beken zal waarschijnlijk pas bij het tweede operationeel plan aan bod komen. Enkele van de gesuggereerde acties zijn reeds uitgevoerd en dienen dus niet opnieuw opgenomen te worden, maar dienen eerder als good practice.
- De ATK is geen beekvallei en zou samen met De Zoom als aparte OD moeten opgenomen worden.
- Verdere verharding in deze gebieden voorkomen is misschien wel belangrijker dan ontharding zelf. Als NP moeten we hier zelf het goede voorbeeld geven.
- Ook bij het plaatsen van extra stuwen geldt dat monitoring zeker al moet worden opgenomen in het eerste operationeel plan. Uitvoering kan al in de pijpleiding zitten in het eerste operationeel plan, maar zal deels doorgeschoven worden naar het tweede operationeel plan.
- De ecologische en landschappelijke waarden van waterrijke gebieden in het gebied zouden geïnventariseerd moeten worden.
- Historische elementen meenemen moet een rode draad zijn, bvb. bij de inrichting van heidegebied. Het is geen actie die een specifieke termijn krijgt, maar die altijd in het achterhoofd moet zitten wanneer we nieuwe ontwikkelingen uitvoeren. Relicten mogen niet zomaar verdwijnen.
- Alle open landschappen zouden behouden en versterkt moeten worden (niet enkel de polders), via ontsnipperingsmaatregelen, visie/zonering op KLE, ... als hier draagvlak rond leeft. Voor de Nederlandse polders kan een visie opgemaakt worden, omdat dit binnen de contour van het Nationaal Park ligt, maar voor de polders rond Stabroek ligt dat moeilijker.
- We zouden in kaart moeten brengen welke zichtassen naar open landschappen er zijn, o.a. naar kerktorens, kasteeldreven, enz. en we wensen te behouden, welke precair zijn om te beschermen,

versterken en/of in ere te herstellen. Dit contrast tussen open en gesloten landschappen kunnen we versterken door harde of juist zachte overgangen qua inrichting.

Conclusie tafel toerisme en recreatie AVOND

- Hoeveel budget is er voor het Nationaal Park en hoe wordt dit verdeeld? Het is aan de werkbank om aan te geven welke acties belangrijk zijn en welke geschrapt kunnen worden. Het is niet de bedoeling alles wat hier voorgesteld wordt als vaststaand verhaal te lezen, vandaar de werkbank. Daarbij moet niet alles gerealiseerd worden vanuit het Nationaal Park, maar coördineert het Parkbureau en brengt het mensen en bestaande werkingsmiddelen samen.
- Duidelijk dat er eerst een draagkrachtstudie moet zijn als eerste stap. Daarna kan zoneringsplan komen en pas dan denken over nieuwe poorten/oude poorten etc.
- Uniformisering van poorten, signalisatie in het park, signalisatie naar het park, communicatie van functies, ... hoort allemaal samen maar zit nu verspreid over verschillende OD's.
- Duidelijke meerwaarde in het Nationaal Park voor ondernemers. De toeristische druk zal sowieso stijgen, het Nationaal Park kan helpen met samenwerking en coördinatie.

Overleg landbouw – Werkbank

Aanwezig:

Sonja Van Aert (gemeente Essen), Stan Nelen, Toon Hamans, Rianne Van Tilburg, Gert Godrie, Lia Mous, Katleen Van Gastel, Tom Leenaerts, Peter Costermans, Emma Wijnants, Gert Van Thillo, Frans Van Looveren (gemeente Brecht), May Aernouts (gemeente Wuustwezel), Cyriel Mathijssen, Seppe Somers, Daniel De Belder, Ria Van Loenhout, Lore Van Looveren, Koen Lommelen

Martin Groffen (voorzitter Grenspark), Jan Weverbergh (coördinator Grenspark), Rudi Delvaux (Grenspark – verslag)

Datum: 26 januari 2023, Dennenhof Brasschaat

Naar aanleiding van de protestactie van de landbouwsector bij de werkbank van 26 januari, is de agenda van de werkbank bijgestuurd en werd een apart overleg gehouden met aanwezigen uit de landbouwsector.

Na een korte voorstellingsronde zijn verschillende vragen gesteld en is toelichting gekomen van Grenspark Kalmthoutse Heide. In dit verslag worden vragen die tijdens het overleg zijn gesteld behandeld en beantwoord.

Standpunt:

Enkele aanwezigen waren fel gekant tegen Nationaal Park, ongeacht de argumenten.

Dit standpunt is ter kennis aangenomen.

Vraag 1:

Er is verwarring over de afbakening van het gebied en de aanpassing ten opzichte van de eerdere plannen waarin sprake was van Zone voor Omgevend Landschap en impulsgebieden. Nu wordt er gesproken over Werkingsgebied. Vanwaar die wijziging en wat is de status van het werkingsgebied?

Antwoord:

Op 23 december 2022 keurde de Vlaamse Regering het ontwerp decreet Vlaamse Parken en algemene Landschapszorg goed. Daarbij is het zoneringsmodel, zoals in vorige overlegmomenten

toegelicht, geschrapd. Dit wil zeggen dat deze zones ook niet meer aangeduid worden in het Masterplan Kalmthoutse Heide.

De status van nationaal park wordt beperkt tot de monofunctionele natuurkernen, in het ontwerp decreet wordt dit als volgt vermeld: *'Een Nationaal Park Vlaanderen is samenhangend en kan opgedeeld worden in zones, minstens één of meerdere natuurkernen'*. Het Nationaal Park bestaat m.a.w. sensu strictu enkel uit de natuurkernen. Binnen de coalitie van de kandidatuur zijn daarvoor heldere criteria gehanteerd om tot deze afbakening te komen. Deze criteria hebben als doel duidelijkheid te creëren voor andere betrokkenen, zoals de landbouwsector.

Gebieden komen in aanmerking voor opname als natuurkern in de Nationaal Park contour indien ze voldoen aan één of meerdere van deze criteria:

- Natura 2000
- Natuurnetwerk Brabant
- Eigendom ANB/Natuurpunt/Kempens
Landschap/gemeente/VLM/Natuurmonumenten/Evides/Staatsbosbeheer/Brabants
Landschap/andere overheden
- Huidige Grenspark contour

Volgens het ontwerp decreet worden de natuurkernen omgeven door het werkingsgebied waarin zich ecologische/recreatieve verbindingen, onthaalgebieden, projectgebieden (projecten rond o.a. verwerving landbouw-natuur, erfgoed, landschap, water, klimaat), etc. bevinden. Voor deze projectgebieden ligt de focus steeds op de vrijwilligheid waarbij men kan deelnemen aan dergelijke acties/projecten. Binnen de coalitie rond Grenspark Kalmthoutse Heide wordt voorgesteld om dit gebied niet nader af te bakenen, aangezien deze afbakening tot te veel discussie leidt.

Er volgen geen nieuwe verplichtingen uit de afbakening van het Nationaal Park noch uit het ontwerp landschapsdecreet (cfr. art. 8). Het ontwerp landschapsdecreet legt vooral de basis voor samenwerking om landschapskwaliteit en landschapszorg te stimuleren.

Vraag 2:

Er is veel onwetendheid in de omgeving.

Grenspark Kalmthoutse Heide doet alles om alle betrokkenen zo goed mogelijk te informeren via overleg, website, nieuwsbrief.

Vraag 3:

Landbouw ontbreekt in de doelstellingen van het Masterplan.

Het Masterplan wordt opgemaakt om verschillende thema's te behandelen. Natuur staat daarbij voorop, in lijn met de doelstellingen van Nationale Parken.

Binnen de habitat- en vogelrichtlijngebieden zijn er verschillende deelgebieden waar er specifieke doelstellingen gelden voor samenwerking met landbouw. Al de doelstellingen van deze Natura2000 gebieden worden meegenomen in het masterplan, inclusief deze van de landbouw.

Daarnaast wordt er binnen een van de vier thema's van het masterplan 'Klimaatadaptief Landschap' veel aandacht besteed voor samenwerking met landbouw in het werkingsgebied.

Vraag 4:

Er wordt gevraagd om een adviesgroep landbouw op te richten in het kader van een eventueel

Onder de toekomstige werking van het Parkbureau kunnen werkgroepen opgericht worden waaronder landbouw een plaats kan krijgen en landbouwers betrokken kunnen worden om in de toekomst de samenwerking te bevorderen.

Vraag 5:

Er wordt een vraag gesteld bij de status als Nationaal Park aan Nederlandse kant.

Antwoord:

De Nederlandse Rijksoverheid heeft Grenspark Kalmthoutse Heide aangeduid als Nationaal Park, zoals te lezen is in de Wet Natuurbescherming <https://wetten.overheid.nl/BWBR0037552/2021-07-01>

In 2014 is door de Nederlandse Rijksoverheid de werking voor Nationale Parken gedecentraliseerd naar de provincies. Daardoor werd de provincie Noord-Brabant bevoegd voor de financiering en werking. De Nederlandse Rijksoverheid bleef echter verantwoordelijk voor de aanduiding en het eventueel schrappen van de status van Nationale Parken. De Provincie Noord-Brabant heeft geen structurele financiering voor het Grenspark Kalmthoutse Heide voorzien na deze decentralisatie. De status als Nationaal Park is echter behouden op niveau van de Rijksoverheid.

Vraag 6:

Er is een vraag rond de vergunning van schietclub Trapke op.

Antwoord:

Grenspark Kalmthoutse Heide heeft noch bevoegdheid, noch adviserende rol bij deze of andere vergunningen. Vragen over vergunningen kunnen gesteld worden aan de bevoegde vergunningverlener.

Vraag 7:

Er is vraag naar meer juridische duidelijkheid ivm het ontwerp decreet.

Antwoord:

Het juridische kader is een bevoegdheid van de Vlaamse Regering en het Vlaams Parlement.

Op 23 december 2022 keurde de Vlaamse Regering het ontwerp decreet Vlaamse Parken en algemene Landschapszorg goed. Deze documenten zijn beschikbaar via de website:

<https://beslissingenvlaamseregering.vlaanderen.be/?dateOption=last-3-months&search=vlaamse%20parken&startDate=2022-10-30T12%3A50%3A36.485Z>

In het traject Masterplan Kalmthoutse Heide wordt, samen met betrokkenen uit het gebied, gewerkt aan een zo goed mogelijk inhoudelijk masterplan op basis van het kader dat is uitgewerkt door de Vlaamse Overheid in het decreet.

Vraag 8:

Is uitstel van indiening mogelijk?

Deze vraag heeft Grenspark Kalmthoutse Heide reeds vroeger gesteld aan de Vlaamse Overheid. In verband met het gelijk behandelen van de verschillende dossiers, zal dit niet worden toegestaan.

Vraag 9:

De groep vraagt een goede betrokkenheid vanuit de landbouwsector bij de uitwerking van de plannen en bij de structuur van een eventueel parkenbureau bij erkenning.

Antwoord:

In het Masterplan traject werd de landbouwsector betrokken via verschillende overlegmomenten en structuren.

De structuur voor het Masterplan traject en daarbij horende betrokkenheid vanuit landbouw is als volgt:

1. Werkbanken

Op de werkbanken werd een brede groep belanghebbenden uitgenodigd om mee na te denken en input te leveren voor het masterplan.

In deze groep zijn vertegenwoordigers van natuurbeheerders, landbouw, gemeentes, toerisme en anderen uitgenodigd.

2. Kernteam

Het kernteam staat in voor de ambtelijke begeleiding van het project. Daarin zetelen ambtenaren van de gemeenten, eigenaars (waarvan sommigen ook landbouwbelangen hebben) en natuurbeheerders.

Daarnaast is gekozen voor een vertegenwoordiging vanuit de landbouwsector met een sterke lokale verankering.

Er is gevraagd aan de landbouwadviesraden van de betrokken gemeenten om twee afgevaardigden aan te duiden die instaan voor opvolging van het dossier en voor terugkoppeling naar de landbouwsector. De landbouwadviesraden hebben deze posities ingevuld door Toon Hamans (Landbouwwaad Essen) en Lia Van Wezel (Landbouwwaad Kalmthout).

3. Coalitieteam

Dit is het bestuurlijke overleg met betrekking tot het dossier. Hierin zetelen schepenen of burgemeesters van de betrokken gemeentes, eigenaars, natuurbeheerders.

Naar aanleiding van het overleg op werkbank en verder bestuurlijk overleg is afgesproken om vertegenwoordiging vanuit landbouw op Coalitieteam uit te nodigen. Daarvoor is vanwege de de

landbouwadviesraden steun verleend voor Toon Hamans en Seppe Somers (betrokken bij Landelijke Toekomst).

Naast deze algemene projectstructuur is er op verschillende momenten bilateraal overleg geweest met de landbouwsector. Zo zijn er in elke gemeente gesprekken gevoerd met de landbouwadviesraden.

Ook is er een vaste overlegstructuur van Grenspark Kalmthoutse Heide:

1. Stuurgroep
Dit is de ambtelijke begeleidingsgroep van de dagelijkse werking van Grenspark Kalmthoutse Heide.
Sinds september 2022 is hierbij, met het oog op een betere betrokkenheid van de landbouwsector, vertegenwoordiging van de landbouwadviesraden uitgenodigd.
2. Bijzondere Commissie
Dit is het bestuurlijke overleg van Grenspark Kalmthoutse Heide, waarin o.a de burgemeesters van de Grenspark gemeenten zetelen.

Vraag 10:

Er worden voorbeelden gegeven van regelgeving waarmee landbouw geconfronteerd wordt.

Antwoord:

In alle genoemde voorbeelden gaat het om bestaande regelgeving of om regelgeving die in ontwikkeling is op basis van algemene maatschappelijke evoluties.

Geen enkel voorbeeld heeft betrekking op een erkenning als Nationaal Park. Grenspark Kalmthoutse Heide is daarom niet geplaatst om hierbij antwoorden of opmerkingen te maken.

Vragen of bezorgdheden hierover moeten gericht worden aan de bevoegde instanties.

Vraag 11:

Wat gebeurt er met landbouwgebieden binnen de contour van een Nationaal Park?

De erkenning als Nationaal Park staat los van andere lopende processen en bestaande sectorale reglementeringen. In deze landbouwgebieden kan er dus verder aan landbouw gedaan worden binnen de geldende regelgeving. Het ontwerp decreet Vlaamse Parken voegt hier niets aan toe of neemt daar niets van weg, en stelt het volgende: 'De erkenning als Landschapspark of Nationaal Park Vlaanderen in de zin van dit decreet genereert geen bijkomende verplichtingen en geen bijkomende beperkende maatregelen ten aanzien van de eigenaars en gebruikers in het park en haar omgeving'.

Specifiek binnen de contour van het Grenspark betekent dit dat de meeste van deze landbouwgebieden rekening dienen te houden met huidige en toekomstige regelgeving in het kader van Natura 2000 Vogel- en of habitatrichtlijngebied.

Vraag 12:**Zijn alle eigenaars geïnformeerd?**

De opmaak van het Masterplan is een ruimtelijke oefening. Het is in dit soort processen niet gebruikelijk om elke individuele eigenaar te contacteren. Het Masterplan heeft een tijdshorizon van 24 jaar, en heeft de ambitie om nog langer door te werken. Gemiddeld genomen, is de kans groot dat binnen dit soort termijnen de eigendomssituatie verandert.

Alle eigenaars binnen de huidige contour zijn echter wel reeds per brief geïnformeerd bij de start van het traject en uitgenodigd voor een overleg.

Er wordt in dit proces gewerkt met enerzijds een vertegenwoordiging van eigenaars die reeds betrokken waren in het Grenspark en anderzijds met een samenwerking met de lokale besturen die in dit soort ruimtelijke processen het algemene belang en het belang van private eigenaars mee bewaken.

Voor eigenaars die eventueel binnen het Nationaal Park zouden vallen geldt steeds dat aan het Masterplan geen rechten of plichten kunnen ontleend worden. Acties kunnen in samenwerking met een Nationaal Park en een private eigenaar ontwikkeld worden op basis van vrijwilligheid.

Toestemming eigenaar is voor opname van percelen in het Nationale Park is niet nodig, noch op het moment van de conceptnota noch bij de opmaak van het masterplan. De redenen hiervoor zijn dat

- de sterkste schouders gevat zijn door de gebiedscoalitie
- De perimeter te beschouwen is als visiegebied van het Nationaal Park waar een doelstelling tot verruiming en kwaliteitsverbetering wordt gesteld echter zonder deze te koppelen op perceelsniveau.
- Het statuut geen extra restricties met zich meebrengt noch onmiddellijke gevolgen voor de eigenaars

Vraag 13:**Graag plannen op GIS**

De plannen zijn momenteel nog in opmaak. Gezien het om een Masterplan gaat, worden deze niet in GIS opgemaakt.

Vraag 14:

Er wordt gevraagd om een grotere transparantie met betrekking tot documenten. Er wordt voorgesteld om een digitaal platform te voorzien.

Antwoord:

Leden van de werkbank krijgen uitnodigingen en verslagen rechtstreeks via email. Dit om zo laagdrempelig mogelijk zaken aan te bieden.

We merken met alle andere tools en initiatieven bij een dergelijk grote groep steeds login/of andere problemen opleveren.

Aangezien de werkbanken nu zijn afgerond is het ook niet meer relevant om nog nieuwe digitale platformen in te richten.

Bestuurlijk is afgesproken om pas verdere documenten te communiceren nadat ook bestuurlijk akkoord is met betrekking tot plannen en documenten. Zo wordt onnodige onrust op basis van voorlopige documenten vermeden.

Vraag 15:

Waarom antwoordt Agentschap voor Natuur en Bos op vragen van Landelijke Toekomst?

Antwoord:

Het Agentschap voor Natuur en Bos is naast beheerder ook beleidsmatig verantwoordelijk voor het kader van de Nationale Parken. Indien vragen gesteld worden over het beleid of de juridische uitwerking daarvan, is het Agentschap als gevolg het best geplaatst om deze vragen te beantwoorden en correcte informatie te bieden en eventuele onjuiste interpretaties bij te stellen.

Vraag 16:

Er is een vraag bij inkleuring van een private percelen in Schoten.

Antwoord:

Deze percelen waren in beeld gekomen op basis van de aanwezige natuur volgens de Biologische Waarderingskaart.

Deze percelen zullen echter uit de verdere plannen geschrapt worden in overeenstemming met de eerder genoemde criteria.

Vraag 17

Hoe ver staat het met het parkenbureau?

De samenstelling van het parkenbureau is in ontwikkeling. Daarbij wordt gekeken naar de criteria van de Vlaamse Overheid en naar de lokale belanghebbenden. Naast de overheidsbetrokkenheid is het in ieder geval nodig om in deze samenstelling rekening te houden met de betrokkenheid van:

- Landbouw
- Natuurorganisaties
- Private natuureigenaars
- ...

Dit zal besproken worden met bestuurders en in het Masterplan behandeld worden onder het thema governance.

Vraag 18:

Er wordt verwezen naar 7 landbouwers die momenteel in grenspark liggen en er wordt gesuggereerd hen uit te nodigen voor een gesprek.

Er is reeds bij de start contact geweest met deze mensen.

Deze suggestie nemen we op. Er zal opnieuw contact gelegd worden om de huidige stand van zaken toe te lichten.

Vraag 19:

Er is een vraag naar de toeristische doelstellingen.

In verband met toeristische doelstellingen is binnen de samenwerking afgesproken om in te zetten op kwaliteit van toerisme, en niet op kwantiteit. Deze doelstellingen waren geagendeerd voor de werkbank, en er wordt verwezen naar de open discussie die daarover gevoerd kan worden in de avondsessie.

OMGEVING HESSELTEER

Endeavour

Maandag

Figuur 85 - De Kalmthoutse Heide, © Willeke Machiels